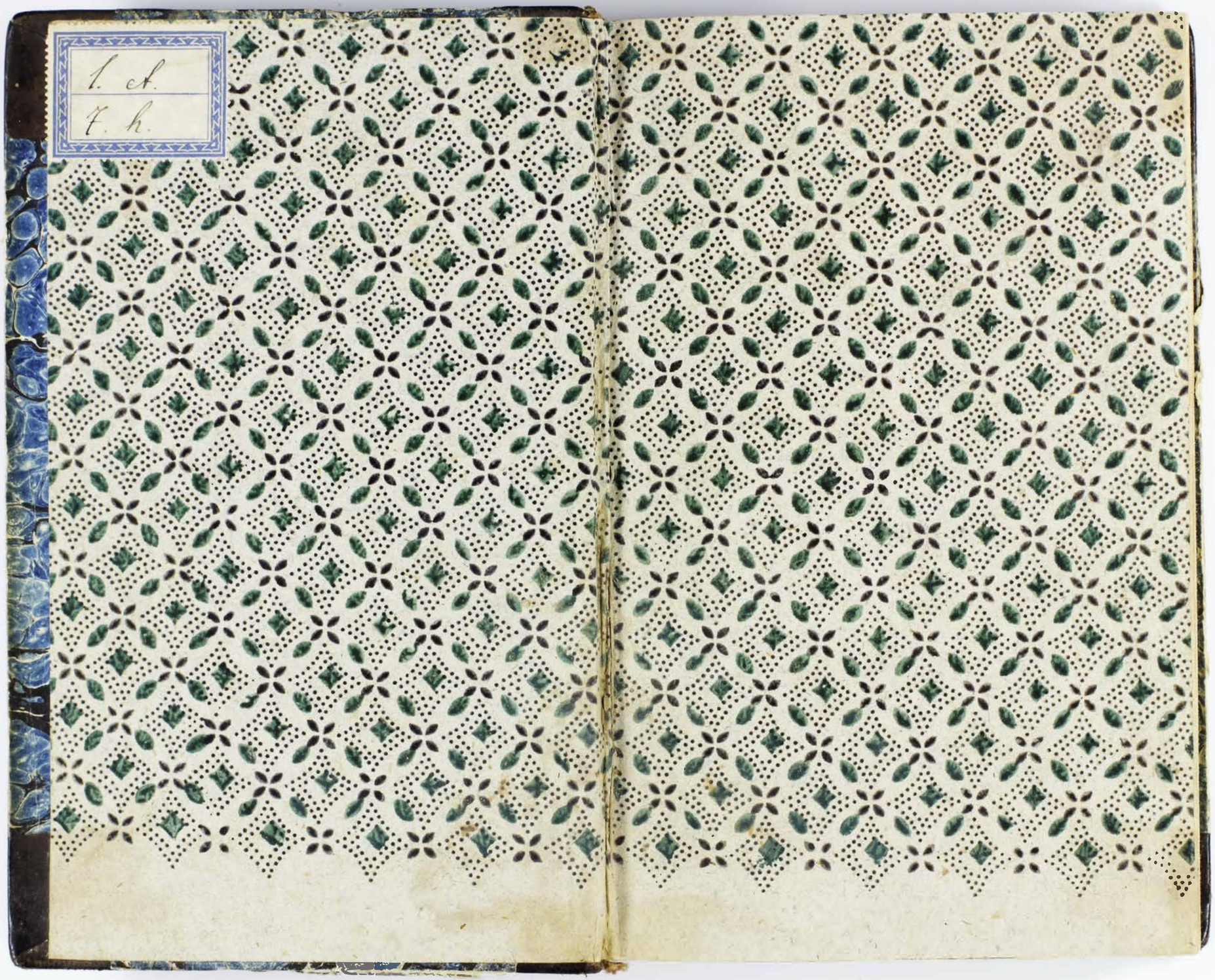
8 14.472
8

BAROMETRISCHE
HÖHEN-MESSUNGEN
IN
MÜNSTERLAND

1. cl.
7. k.

0554

2 d 10

BÁRÓCZYNAK

MINDEN MUNKÁJI.

ÚJRAKIADTA

KAZINCZY FERENCZ.

NYOLCZADIK KÖTET.

PESTEN

A TUDÓS TÁRSASÁG KÖLTSÉGEIVEL. 1814.

BÁRÓCZY SÁNDOR

ÉLETE.

814.472
R 2
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
B 79 18/1974.
LELTÁRI SZÁM

Országos Könyvtári Központ
Nem szállítható el!

Hari Báróczy Sándor, Cs. K. Óberster, Ispánlakán született, Nagy Enyedhez éjszaki-kelet felé három órányira. Szüléji, az atyja Sándor, legtehetősebb birtokosa a' helynek 's Alsó Fejér Vármegyének Adószedője, 's az anyja Telegdi Patay Éva, itt laktanak, és nem Hariban már, melly e' nemzetségnek praedicátumot is jó ideig lakást is adott volt. A' mi Bárócznk nőtelen', idősbb leánytestvére Juliána, Széki Sámuelné, pedig magzat nélkül halván meg, az egész birtok ifjabb testvérének Theresiának, Fejér Vármegyei Fő-Bíró Kövesdi Boér Pálnénak, Sándor fijára ment által, kinek nevét nyomtatott munkák és eggy időben a' Magyar Játékszín' buzgó kormányzása tették ismeretessé. 'S úgy az a' falusi lak mellynek fedele alá a' Múzák nyolczvan év előtt, hogy eggy nagyra rendelt kisded' bölcsőjét rengessék megszállottak, nekik még most is nyujtogatja áldozatjait.

Kézirati Gyüjteményem az idv. Horányi' jóvoltából eggy szelet papirost bír mellyre Báróczy, nyilván megkérve ez által hogy Historiai Lexiconát segéllené, magának 's némelly társainak születése'

helyét és idejet tulajdon kezével jegyzette fel kiírom az őtet illető sorokat: — „Bá-
„ róczy Sándor született N. Erdély-ország-
„ ban, Fejér Vármegyében, Ispánlakán.
„ Végezvén az Enyedi Reform, Collégi-
„ umban iskoláit, jött Anno 1761. a' Gárdá-
„ hoz, holott még most is, mint Kapitány,
„ szolgál. Született pedig circiter A. 1736.
„ 11-a. Aprilis, húsvét' másod' napján." —
„ Hogy húsvétnak második napja volt az a'
„ nap a' mellyen született és hogy az a'
nap eggyszersmind tizeneggyedike vala Aprilnek, az nem síklott vala ki emlékezetéből; egyedül az esztendő' száma eránt volt bizonytalanságban, 's sem a' Chronographiai számvetéstől nem kére felvilágosítást, sem a' régi Kalendáriomokat meg nem tekintette. Horányi nem gondolt azzal a' circiterrel, 's Báróczyt Lexiconának IV. Kötetében 1736. hagyja születni. — Báróczy 1735ben született.

Iskolai évei felől minden igyekezeteink mellett keveset lehete megtudnunk. Ifju korának eggyik barátja mindazáltal, ki fiját, midőn ez Bécsbe útazott, azon intéssel eresztette el hogy ott Báróczynak ismeretségét keresné, ennek azt beszéllte felőle, hogy Báróczy jó fej, szorgalom, jámborság és kivált nyájas mód és csínosság által társainak sorában messzére kitündöklött, és és hogy az ő Enyedi Tanítójik előre megjövendölték a' mit beteljesedve látott a' két testvér haza. Mi, kik Báróczyt csak hanyatlani kezdő és már ö-

reg napjaiban ismertük, ha, hajlunk valónak venni a' hírt; 's szüksegtelen lévén említeni azon adományokat mellyekkel őtet a' természet megáldotta, mint tanulásait is, egyedül azt a' jegyzést tesszük hogy tisztjei eránt hívebb és azoknak teljesítésekben gyönyörködőbb embert, és ollyat, a' ki arra hogy a' maga elébe szabott rendtől eltávozzék semmi kísértést nem érez, nem ismertünk. Csínossága mellyet barátja emleget, ollykor szinte a' különösségekig ment, de ez nem vala egyéb tisztaság' szereteténél, 's semmihez nem hasonlíta kevésbbe mint férjfit és öreget nem illető piperéhez.

Elhagyván Enyedet, az Erdélyi Kormányszék' Cancellariáján Szebenben készült honujának szolgálatjaihoz, és még itten gyakorolta vala magát, midőn Therésia a' Estőrző Magyar Sereget alkotá és a' Megyéket, nálunk és Erdélyben, hogy ide kivánkozó ifjaik közzül a' legjelesebbeket, formásabbakat válogatnák ki, meghivá. Báróczy minden egyéb kinézéseknek elébe tevé azt a' szerencsét hogy Bécsi lakossá lehessen; olly igen vágyott magáéivá tenni azon tulajdonokat mellyeket a' külföldről haza-térteken láta; 's benyujtotta esedezését Megyéje' Rendjeihez. A' kérés ellenzést talála, mert az arcz visszatoló volt, mert a' növés nem volt szálas, 's Fejérvárnak Rendjeit rettegés szállotta vala meg hogy választások miatt kénytelenek

leendenek pirulni. Gróf Mikes Istvánnak pártfogása nélkül ki az esedezőnek érdemei felől magasztalásokkal szóllott, és hogy ő-benne eggykor majd az egész nemzet meg fog dicső-etni, mintegy ellelkesülve jövendölgeté, a' kérés megvettetett volna. Báróczy elérte a' mit óhajtott, 's eggyike vala azoknak a' kik 1760. Septemb. 28dikán, mint e' jeles Karnak tagjai, legelsőben esketteténck fel.

E' sereg' felállítása a' tőlünk szeretett és minket szerető Theresiának legelső jótétei közzé tartozik, 's több hasznot ada nemzetünknek mint előre képzelni lehetett, ha e' haszon, a' szerént hogyan az emberi dolgok a' magok örök törvényeik szerént menni szoktak, kár nélkül nem jött is. Ifjaink, kiknek mindenike nem látta vala Pestet, nem látta vala Kolozsvárt, eggy varázsbot' csapása által tetszettenek eggy nagy Uralkodó' küszöbéhez 's eggy tömött sokaság közzé általtéve mellyben ők nem csak nyelv és öltözet, de indúlat és hajlandóság által is idegeneknek ismertethetének. E' külömböző öltözetben, e' csattanó színnel, a' legvirítóbb korban, 's olly termettel melly után egy újabb Polyklét bízvást faraghatta volna Doryphoruszát, ők voltanak az a' Bécsiek' és a' Bécsben múlató külföldiek' gyönyörködő csudálásának tárgyai, 's figyelemmel, megkülömböztetéssel fogadtatva valahol megjelentenek, lelkek lángot kapa megérdemleni a' közönséges hódolást, és

valami jobb által érdemleni meg mint a' legdelibb növés és e' deli növést látni engedő szép öltözet által. Bécs a' tudományokat és mesterségeket kedvelő 's értő I. Ferenczneк és az ő Swietenjének (az idősebbnek) gondjaiktól segéllve, már ekkor nevezetes előmeneteleket kezde tenni a' felvilágosodásban, 's a' jobb fők keresték egymást, eggyesültek. A' példa általhatott a' mieinkre, 's a' jók feszült szorgalommal tanultak, azalatt míg a' gyengék a' nagy város' bűneiben magokat elvesztették 's a' maszlagos kehelyből elrészegülve tovább ittak. Báróczy szerencsés vala a' tiszteletre olly igen méltó Császár' ismeretségébe eljutni, 's csalhatatlan bizonyságait vette minden becset felülmúló kegyeinek.

Erdély azon időben a' melly felől szóllunk, két nagy elsőségével dicsekedheték Magyar-ország felett; eggyikkel azzal, hogy onnan a' gazdagabb házak' fijai 's nem ritkán még a' nem gazdagokéi is, útazni küldettek: másikkal azzal, hogy ott az a' Nemesség is melly Erdélyben olly nagy számban visel Grófi és Bárói titulust mint minálunk kicsinyben, még pedig ifjak és öregek, férjfiak, asszonyok és leanykák, örömet találtak, fényt kerestek és dicsőséget abban ha neveik nyomtatott könyvek' homloklapjaikon jelenhettek meg, azalatt míg nalunk a' könyvcsinálók, kivévén felette kevés eseteket, Papokból, Professorokból és az árs nem áros salutaris' Doctoraiból ál-

lottanak. Ez a' magában és kezdetekor talán nevetséges de a' következésre nézve felette tiszteletes — düh Erdélyt még a' Fejedelmek' ideje olta foglalta el, kik nem a' Haza' dolgainak hív és eszes folytatások, hanem a' Doktor Marcus Fridericus Wendelinus' munkájának lefordítása által igyekeztek halhatatlanokká tenni magokat, 's elérték a' mit nem kerestek. Erdélyben így a' jó fej neki bátorodott írni, írt, 's a' gyakorlás által gyarapította erejét, 's a' példa új meg' új írókat támaszta: nálunk a' legjobb fők sem írtak, legalább nem nyomtattattak, mert rettegtek azon gyanútól mintha magokat rend kivül való jelenésnek tartatni akarnák, 's munkátlanul maradván, magok eltespedtek, Literatúránk' hajnala nem közelített. — Ekképen állának dolgaink a' midőn a' magyar ifjúság a' Testőrzők' seregében fellépe.

A' német Literatura ezen időben bátorodottfel utána indulni a' francziának melly XIV. Lajos' korában már a' maga teljes virágában állott, 's Lessing és Klopstock, Hagedorn, Gleim, Kleist és Wieland vezérlő csillagokként ragyogtak. Bécs még alvá a' mély álmot, de végre Sonnenfels előjöve a' szövétnekkel, 's az ő nevét és a' Dénisét a' külföld is tisztelni tanulta, 's e' kettőnek példája után a' nemesbbek felocsódtak kórságokból. A' mi ifjaink láták ezt 's Báróczy, Barcsay és Bessenyei György egyszerre léptenek-fel az ifjúság' délczegségében, mint ébresztői, tanítói 's elhalhatatlan díszei a' nemzetnek. Referendarius Török a' Magyar — 's Cserei az Erdélyi Cancellárián, Primás Barkóczy 's Cancellarius Eszterházy valamint más oldalról Ráday, Orczy, 's a' Párizsból haza ekkor érkezett Teleki József unokaöccse mind Rádaynak mind a' Teleki ház' eggyik örökös dísznek, Sámuelnek a' mostani Erdélyi Cancellárinsnak, buzdították őket, 's az utolsó (Teleki József) nem csak buzdította, de ingerlette is.

Bessenyei jelene-meg közöttök az első, kiadván 1772. négy eredeti munkáját, Hunyadi Lászlót, Agiszt, az Ember' Próbáját és az Eszterházi Vigaságokat, versekben. Őtet 1774. Báróczy követte Kasszándrával, 's 1775. az Erkölcsi Mesékkel és Levelekkel. Barcsay csak barátjaival kívánta ismertetni verseit. Nyomtatásban legelébb azon Versezete jelent vala meg melly a' Báróczy' Meséji előtt áll, 's két eszt. mulva azok a' mellyeket Bessenyei a' maga úgy nevezett Társaságában vett-fel; végre Révai minden darabjait öszveszedte, 's az Orczyéival eggyütt 1787. Pozsonyban két Kötetben kiadta. A' hátra maradtakat a' nagy férjfihoz mélto Özvegyének, Gróf Betlen Susánának, kezeiből, várhatja a' nemzet. — E' három ifjainkkal kezdődött Nyelvünknek 's Literaturánknak eggy új szép szaka; azok a'

kik későbbben vétettek-fel a' Testőrzők közzé, próbálgatták erejeket, vágytak megosztozni dicsőségekben, 's Báró Naláczi József, Bessenyei Sándor, testvére Györgynek, s' Czirjék Mihály az ő példájok, buzdításaik, vezérléseik nélkül talán soha nem fogtak volna írni; Baróczynak tanácslásai nélkül, kit Kisfaludy még a' seregnél ért, a' nemzet talán nem vette volna Himfyt, poeziszünknek halhatatlan díszét.

Literatúránk' történeteiben Bárócz y, Barcsay és Bessenyei elválaszthatatlanok, 's eggyike felől a' háromnak nem lehet szóllani hogy a' kettő felől is ne tétessék emlékezet. E' szerént, ámbár itt a' beszédnek egyedül Bárócz y felől kellene folyni, képét festjük két társának is, elmondjuk a' mit az Olvasó örömmel látand feljegyezve, és a' mit az idők elmondani nem tiltanak.

Barcsay Abrahám és Bessenyei György a' Gárdának legszálasabb és legszebb tagjai közzé tartoztak. Barcsay, a' legszebb kék szemmel 's szög hajjal, eggy Antinouszhoz, Bessenyei, fekete szemekkel és üstökkel, eggy szép Meleágerhez, eggy nemesbb arczvonású inas czombos Faunhoz hasonlíthathatott. Barcsaynak módja mutatta benne a' nagy ház' gyermekét, a' fejedelmi vérből származott férjfit: Bessenyein kiismerszett hogy új világban él itt. Barcsay, mint két barátja, szerette hazáját 's nemzetét, mellyre kevély volt, még nyelvében is, 's ismerte becsét e' mivetetlen de szép

nyelvnek, 's óhajtotta Literatúrája' virágzását; ollykor néki eresztette magát kedvének, 's hosszas elmélkedés, készület 's esínosgatás nélkül szórta verseit, nem vágyván arra hogy versei nyomtatva legyenek, hogy neve a' Költők' sorában neveztessék: Bessenyei Írónak is Tudósnak is kívánt tartatni, 's inkább igyekezett igen sokat írni mint jót; 's töretlen lévén az út mellyen ment, 's igen is míveletlen mind az ő ízlése mind a' nemzeté, meg sem sejdítette hogy munkájin hol a' hamarkodás hol valami egyéb gyakorta rettenetes hibákat ejte.

Bessenyei eggy hajdan nagy fényű házból vette eredetét, 's gyermekekkel megterhelt, gazdálkodni nem igen értő de elég szép birtoku szülék' fija volt. Tizenhárom esztendős vala (így beszélli ezeket, és csaknem mind e' szókkal, *Holmi. Bécs.* 1779. lap 85.) midőn elhagyá Patakot és a' Syntaxist. Atyjának házánál, Berczelen Szabolcsban, eggy ember (talán a' Predikátor, vagy Mesterje) esztendeig irdogáltata vele deák Chriákat, de ő abban nem boldogult, mert az első nevelés el vala hibítva. Azután négy esztendeig hevert. Ekkor méne Bécsbe 's tizenkilencz esztendős vala 's még nem tuda németül, huszonhárom esztendős vala, 's még nem tuda francziául (*Geschäfte der Einsamkeit. Wien*, 1777. lap 77.). Lukánt kénytelen vala francziából fordítani, mert deá-

kul csak annyiban érte a' mennyiben arra a' franczia nyelv által segéltetett. — Melly erővel kelle annak bírni, a' ki ennyi nem kedvező történetek mellett, eggy két esztendei tanulgatás után, olly fényben lépefel mint ő! *)

*) Itt életének további történetei. — Bessenyei kedvében vala Generális Beleznay Miklósnak, ki akkor a' Helv. Vall. Evang. Ecclesiák' dolgait vitte az Udvar előtt, és más oldalról Báró Grásznénak, eggy nagy tekintetű Udv. Dámának, 's Beleznay Bessenyeit ezen dolgokban Agensnek neveztette ki. De a' bővebben költő Bessenyei elúnatta magát Jóltevőjével, 's ez kénytelen vala visszahúzni kegyeit. — Bessenyei engede a' Császárné' intéseinek, 's 1779. August. 15-dik a' Szent Károly' külvárosi pompás Templomában a' Római hitre általtért. (Barcsay ugyan azt tette, nem tudom előbb-é vagy később.) A' Salzburgi Herczeg Érsek, kinek kezeibe a' professio tétetett, önn maga vitte ki a' hírt az ezután várakozó Császárnéhoz Szépkútra. — Ezután Bessenyei a' Cs. K. Bibliothecában Alőrnek neveztetett ki, 's 1784-ig ezen hivatalt viselte. Akkor elhagyá Bécset, 's Berettyó Kovácsi jószágocskájában élt Bihar Vármegyében, mellynek nem Szolgabirája volt (a' mint ezt a' Bécsi Annálisok, 1811. az Augustusi Füzetben lap. 244. mondják,) hanem Táblabirája. Hibás állítása az ugyan ott szólló Tudósítónak az is hogy B. angolúl tudott volna. A' megye' Gyűléseit soha nem mulasztotta el, 's tudományai 's szerénysége 's mindenek által megismért egyenes lelkűsége által tette magát tiszteletessé, 's magányában az olvasás és dolgozások voltak gyönyörűsége. Megholt nőtelenül Májusban 1811. 's rendeléséhez képest kertjében eggy almafa alá temettetett. Munkáji felől (mellyeknek számokból kimaradának a' német nyelven írt *Americanusok*) lássd az említett Annálisok' Füzetét.

Ez a' mennyei láng, ez a' termesztő erő, a' három közzül legkisebb mértékben juta a' mi Bárónknak; de közzűlök a' pótolékot ő kapta meg a' legnagyobban. Nem bírunk tőle semmi eredeti mívet a' Szép Literatúra' nemeiben, 's Ajánlásai, Előbeszédjei ügyetlenségét 's a' nem eléggé bátor, a' magához nem eléggé bízó kezet nagyon éreztetik. Ő ismerte mágát, ismerte a' pontot mellyen Nyelvünk és Literatúránk az ő idejében állott, ismerte a' Nemzet' akkori szükségét. Bölcsebb volt és kevélyebb mint hogy affélébe fogjon a' mi nem sűlhet el nem szerencsétlenűl és a' mi miatt neki nem lehetett volna szemtelenséggel nem vádoltatnia. Tudta hogy a' Mesterségnek szint úgy vannak érlelő pontjai mint a' Természetnek, és hogy a' korát megelőző írás, bár melly lelkes Írótól eredjen, épen olly ízetlen fog lenni mint a' gyümölcs mellyet nem a' Természet érlele. Tudta hogy a' hol a' Mesterség lakást fogni még csak készűl — vándor vala az még a' Periclesz' és Phidiász' honnjában is — ott mindenek felett azon kell igyekezni hogy az idegen nagy originálok gipszöntevényekben 's rézmetszésekben tétessenek ki; tudta hogy ha mivészi érdemre nézve a' Raphael Morghenek eggy Dü-

rer Alberttel öszve nem mérkezhetnek is-más tekintetekben, nevezetesen az ízlés, képzésére, ennek eredeti 's tiszteletet érdemlő darabjainál többet ér Morghennek Színelváltozása az Urbinói Raphael' nagy oltártableauja után *). — És ha Bároczy azzal az ő velős, tiszta, bájoló coloríjával, mellyhez hasonlítót keveset nevezhetünk, mindég olly remekműveket másolgatott volna a' millyen az ő Marmontel után dolgozott Meséji, ha erejét nem pazarlotta volna Calprenedének ízetlen Románjára 's Duschnak Erkölcsi Leveleire, ha dicsően futott útjáról nem engedte volna magát elfordítatni: úgy most eggy mesteri kézzel dolgozott copiek' igen nagy becsü galeriejét bírnánk, mellynek legkevesebb érdemü darabja is többet érne mint mázolóinknak, kik magokat teremtő Művészeknek képzelik, minden originálajaik öszveséggel, és a' mellyben elgyötrött lelkeink a'

*) Morghennek ez a' reze a' Rézmetszeteknek legbecsesbb produktjai közzé tartozik. A' nagy Művész érzette a' maga becsét, 's Olasz-országból 1812. Napoléonhoz útazott, hogy bémutathassa — a' mit itten a' copiek' érdemek felől mondánk ott a' hol nagy Mesterek még nincsenek, Prof. Schwartner Úrnak is értelme vala, midőn a' Pesti Luth. Felekezetnek azt tanácslá, hogy Polák Mihály Pesti Architek által a' mi időnkben épített szép eggyszerüségü Templomokban Oltártáblául a' Raphael' Transfiguratiojának copieje tétessék. A' tanács elfogadtatott, 's Lohbiller, eggy Kempteni születésü Festő, teljesítette.

való Szépnek szemléltében visszavehetnék eldult nyugodalmokat, 's tisztább fenntebb regiókba emelkedhetnének. — De nagyon hamis értelmet adna szavainknak a' ki a' mit itten mondánk, oda magyarázná, mintha mi tagadnánk azoknak érdemeiket a' kik eredeti munkákat mernek. Sőt mi a' sokáig gyakorlott fordítást az Íróra nézve veszedelmesnek tartjuk, mert ez által benne kihal az olly igen szükséges bízakodás önn magához, 's arra szoktattatik hogy másnak segédkarjai nélkül nem járhat. Egyedül azt akarjuk értetni hogy a' gondos fordítás mind a' nyelvnek igen sokat használ, mind az ízletet sikeresen képzi, holott a' nem mesteri kézzel dolgozott originálok mind a' kettőnek tetemesen ártanak.

Mind azon a' mi Bároczynak tollából folyt, annyi báj, annyi kellem, annyi csín és kecs ömlött el melly az ő vétkeseknek látszó szóllásait még azokkal is megkedveltetè a' kik a' nyelvnek úgy nevezett tisztasága mellett buzognak 's minden újítást nyelvrontásnak kiáltoznak. A' Magyar Nyelv' mivelése végett öszveállott Erdélyi Társaság, melly egyenesen e' czélra mentki, és a' melly (*Munk.* 1. *Dar. Szeben*, 1796, l. 7.) azt állítja hogy ennek jobbítás nem kell, mivel ez tökéletes *), ma-

*) „Tökéletes és gazdag és szép és ép" — és minden a' minek akarjuk! Csak hogy egészen reá illik a' mit Voltaire mond a' franczia

gasztalja Kasszandrát, mint a' melly (l. 121.) az Illyés András Püspök' és a' Gyöngyösi István', a' Gróf Haller János' és László' munkájikkal eggyütt, olly szép, olly jó, olly igaz magyarsággal van írva hogy a' mai Íróknak például szolgálhat. — Kénytelenek vagyunk vallást tenni hogy mi ezt a' helyet még kevésbbé értük mint a' könyvnek, mellyel örök ellenkezésben vagyunk, sok egyéb helyeit. Mert ha Kasszandra 's az Illyés András Püspök' 's több Munkájik Kánonja lehetnek a' nyelvnek, *) úgy sanctionálva van a' neo- és xenologismusz; úgy gondosabb Íróink közzül, Pázmányon kezdve a' mi időnk' legújabb

nyelv felől: C' est un pauvre orgueilleux à qui cependant il faut donner de l' aumône. (*Eggy magát reá-tartó szegény-legény, a' kinek az ember kénytelen adni alamizsnácskát.*)

*) Illyés András Püspöknek T ű k ö r e. MDCV. — Lap. 19. *dicsekedik anyjának mondani a' Szüz Mariát.* — l. 42. *Eggy Zsidó legistentelenebb, és vakmerőbb a' többinél, a' koporsóhoz közelgete.* — l. 90. *eggy éneket, csudálatos dolgokkal teljest, kezde énekelni.* — l. 94. *Vala eggy ember, Istentöl küldetett.* — l. 175. *a' Vallásnak mindenütt ellene mondatik.*

'S Gyöngyösi — A' Keményiászban: — *avonközben mint a' Kaukáz' hegyében, a' melly oroszlánnak elloptak kölykeBÉN...* — és a' legszebb tetrastichon melly valaha írva volt, a' Palinodiában; és épen azért illyen mert minden sora neologisál: *a' mint szöke vize lefoly a' Dunának*, 'stbb.

dí-

díszéig, a' tudományos Olvasónak más okból, a' nem tudományosnak ismét másból tetsző Berzsenyiig, e g y e t l e n e g g y e t sem nevezhetünk a' kit kárhoztatni lehessen; úgy nem egyedül Kasszándra érdemlette a' tiszteletes említést, hanem az Erkölcsi Mesék és Erkölcsi Levelek is — melly két munka felől a' Purismusz' bajnokjai azt ítélik hogy ezekben Báróczy elrontotta a' maga nyelvét 's dicsőségét eltemette, Önn magok az Erdélyi Társak is igazi Nyelvrontók; mert avagy magyarúl van-e mondva — a' szót ezeknek értelmekben vévén — *tisztába hozni* (in's Klare zu bringen?) magyarúl e *a' magyar nyelv' fővebb tulajdonságait gondoltam gyenge tehetségem szerént lerajzolni? megállandósítani? becsületet csinálni* (a' franczia *faire honneur után* németbe általvitt *Ehre machen* példájára?) — Tudniillik ítéleteink azért külömböznek itt, mint minden más esetekben, mert állásainknak pontjaik külömbözők, 's eggynémelly megszerette az alantabb helyet a' hová őtet a' történet vetni találá, 's nem hág fel azon pontra honnan a' nézést tenni illik, vagy oda felhágni erőt nem szerzett, 's sok nem is kapott.

Daykának Versei előtt hosszabban szóllottunk az új szóllások' és új szók' védelmére, 's örvendve látjuk hogy előadásunk sikeresebb volt mint reményleni merészlettük, 's leghevesebben ellenkező Pu-

ristáink közzül nehanyan a' mi felünkre általtértek. De ott koránt sincs mind elmondva a' mit el lehetett volna mondanunk, ha a' kicsapás hosszabb is mint oda talán illett. Használjuk az alkalmat, 's eggy Értekezésünkből, mellyből azok is vétettek a' miket ottan mondottunk, pótolékképen még eggy két szót tészünk le itt.

Az Erdélyi Társak lap 19. ezt mondják: „a' Cicero' halhatatlan Beszédei kere„ setlen, mindennapi szókkal vagynak ír„ va, mellyeken sem az óság' penésze sem „ az újság' íze nem érzik; czifraság és el„ mességek' csillámló fényei nélkül; a' „ szolgáló leány is megérthette." — Olly beszéd melly a' járatlant könnyen megtéveszthetné, de nem azt a' ki Rómának Nyelvét és Írójit nem a' szokott felülegséggel ismeri. Mert mi úgy hisszük hogy meghatározni mi volt legyen a' Cicero' korában keresett és nem keresett, mindennapi és nem mindennapi, nem olly felette könnyü mint némelly Olvasó gondolná; úgy hisszük hogy Cicerónak Beszédeit a' Néphez nem csak a' konyhaleányok — kik a' Rostrák mellett nehezen fogtak öszvegyülni a' beszédet tartó Consul' hallgatására — hanem sok polgárkák és polgárok is igen csak olly formán értették mint a' Szombathelyi megholt Nagy-Prépost', a' Rudinai Apát' és a' Sopronyi Superintendens' cathedrai Beszédeiket érti nagy része az ő hallgatójiknak. És ha egyedül azt tarthatjuk jól

írottnak a' mit a' nép' sepreje is ért, ha keresett, ha nem mindennapi, ha csonkított, kinyújtott, elváltoztatott szókkal élni vétek, mi lesz úgy Lucrétz, mi Virgíl, mi Horátz? mit mondunk arra a' csinos Íróra, a' legcsinosabbra mellyet a' föld' Asszonyának nyelve 's literaturája ismert, a' ki úgy hitte, hogy írása nyerni fog ha nem i l l i-t hanem o l l i-t mond? Mi lesz úgy az óság' penészén kapva-kapó Sallustból, kit a' szolgáló-leányok meg nem értettek, és a' ki kevélyebb volt mint hogy a' szolgáló-leányoktól megértettetni akarhatott volna? mi az ő nehéz, rögös, zordon-beszédű tanítványából, Tacituszból, 's mesteréből, Thucydideszből? 'S kinek fogjuk szebbeknek mondhatni Elegiájit, a' szolgáló-leányoktól is megérthetett, könnyen-ömlő, természetes Ovídéit-e, vagy a' kényesebb-ízlésü Tibulléit? — Mint itt az Erdélyi Társak, úgy fog ítélni minden a' ki annak értéséig nem emelkedhetik fel hogy a' nyelv' dolgában nem a' S z o k á s a' fő törvény, hanem a' n y e l v' i d e á l j a — hogy a' nyelv az legyen a' minek lennie illik: h í v és k é s z é s t e t s z ő m a g y a r á z ó j a m i n d a n n a k a' m i t a' l é l e k g o n d o l é s é r e z. — De ennek értésére komoly tanúlás, el nem foglalt elme, idegen nyelvek' ismérete 's dolgozási gyakorlások vezethetnek el bennünket.

Minden kétségen kivül azt illik, azt kell cselekednünk — ebben Purista és Neo-

lóg eggyet ért — a' mi nyelvünknek és literaturánknak legtöbb hasznot ígér, és olly hasznot melly után nem fogunk törekedni sikeretlenül, a' mellyet elérni nem lehetetlen. — 'S mit nyerünk ha a' Puristák' tanácsát fogadjuk el? azt, hogy nyelvünk megmarad a' maga tisztaságában, természeti erejét kifejti, arczát idegen kecsekkel el nem tarkítja, eggy szóval hogy nyelvünk az l e s z a' mi v o l t *). — 'S mit nyerünk ha azt cselekesszük a' mit minden lelkes, minden gondos Írónk cselekedett? a' mit Virgil, Horátz, Cicero javall és tanít? a' mit a' Debreczeni Grammatika elkerülhetetlennek mond és nem kárhoztat? — azt, hogy a' mi míveletlenségének szennyeiben senyvedett nyelvünk ezeket a' szennyeit végre lerázza, természeti erejét kifejti, a' néki tulajdon szépségben elő-kél, és ezt idegen, de elfogadható szépség által neveli,

*) „*Megmarad a' maga tisztaságában.*" És így csinatlanságában, durvaságában, szegénységében is. — „*Természeti erejét kifejti.*" Fogja azt a' Neológok' útján is. — „*Arczát idegen kecsekkel el nem tarkítja.*" Az, igen is, vétek lenne; de hát a' Római nyelv el van-e tarkítva a' görög kecsekkel? a' német el e a' franczia kecsekkel? szemünk ezen idegen kecsek' látásához a' magyar arczon végre hozzá szokik, 's az idegen kecs a' magyar arczon, addig nézzük, hogy végre m a g y a r k e c s leszen. — „*Nyelvünk azzá lesz a' mi volt.*" De mikor volt? az Illyés' és Gyöngyösi' idejében? a' Tinódiéban, Pesti Gáboréban? a' Látiatuéban?

fertelmes hosszaságu szavainak farkaikat — (reménység, *remény*; békeség, *béke*; háladatosság, *hála*; szorgalmatosság, *szorgalom*; kellemetesség, *kellem*; kegyesség, *kegy*; alkalmatosság, *alkalom*; ékesség, *ék*; csínosság, a' cultúra' értelmében, *csín*; szemöldök, az eggyes számban, *szemöld*, árnyék, *árny*) elnyesi; a' rút-alakúakat (esztendő, *év*) szebbekké változtatja, 's így a' beszédnek könnyüséget, fenntebb poetai díszt ad; — azt, hogy ideáink mellyeket eddig vagy idegen szókkal vagy épen nem tudtunk megjegyezni (Luft, eddig *levegő ég* !!!, most *lég*; Wesen, nem *valóság*, mert a' *való* wahr és das Wahre, és így a' *valóság* nem Wesen hanem Wahrheit, most *lény*; Geist, nem *lélek*, mert az Seele, hanem *szellem*; universum, universitas és universalis, *egyetem* és *egyetemi* — 's így *Egyetemi Historia*; virtus, eggykor *jóságos-cselekedet* !!! most *rény*; simplex, einfach, *eggyszerü*; modestus, *szerény*; billig, *méltány*; leichtsinnig, *könnyelmü*; eifersüchtig, *féltékeny*; Stoff, *anyag*; Fülle, *telj*: Reim, *rím*, mert a' *cadentia* egészen egyéb; statua, *szobor*, mert az *oszlop* columna, a' *bálvány* pedig idolum; Der Grund in einem Gemählde, *alagy*; geschickt, *ügyes*, ungeschickt, *ügyetlen*, nem *idétlen*; Sinn *érzék*: zart és Zartheit, *gyengéd*, *gyengédség*; Reitz, charme értelemben, *kecs*, irritation értelemben *inger*; imitari, *mímelni*; wieder-

holen, *ismétleni*) — hogy, mondom, ideáink mellyeket eddig vagy csak idegen szókkal vagy épen nem tudánk megjegyezni, 's midőn el nem kerülheténk, vagy midőn szegénységünket megvallani nem akartuk, nem gondolván vele, értetünk-e vagy nem, a' szomszéd idea' szavával tettük ki (mint *igaz* justus és verus,) már eggy részben nevet kaptak, és idővel (mint *Muth*, *Frechheit*, *Frev el*, *Genuss*, *Bewusstseyn*, *Bedürfniss*, *feyerlich*, *höflich*, *empfänglich fein*, *Schwärmerey*, *crime* és *délit*, *Meuchelmord*, *Hochverrath*, *Verachtung*, 's ezer meg' ezer más) nevet kapni bizonyosan fognak, 's így *propter egestatem linguae* nem maradunk tudomány és tudományi munkák nélkül; — azt, hogy szóllásunk, a' köz nép' szóllásaitól eltávozván, nemesbbé lesz, energiát, praecisiót, kellemet, zengést nyer; — végre azt, 's óhajtanánk, nagyon óhajtanánk, hogy e' nyereséget sokan tudnák becsleni, hogy nyelvünk több színűséget (*Vieltönigkeit*) kapván, Homért és Horátzot, Liviuszt és Tacituszt, Klopstockot és Voltairet eggy nyelvben fognánk ugyan, az ez magyar szókból fűzött beszédben, de nem eggynemü beszédben, 's mindenikét a' néki-tulajdon színben, tónban, fordíthatni. — Felér-e ennyi haszonnal a' mit nekünk a' Puristák ígérnek? 's nem volna-e oktalanság az ő tanácsokat követnünk? — ha való hogy minden jobb, minden meglelkesült

író, gyakorta nem-akarva 's önn-magától is meg nem sejtve, új szóllásokat teremt; ha való hogy a' nyelv a' szerént változik és bővül a' mint ideáink 's ismereteink szélesebbre terjednek; ha való hogy egyedül a' kiholt nyelv változhatatlan, az élő pedig, jobbra vagy rosszabbra, mindég változik.

De mint arrogálhatja magának ezt a' hatalmat eggy vagy más Író? Szókat erővel származtatni is vétek már: mit teremteni is? Van-e erre példa a' görög, a' deák 's az új nemzetek' nyelveikben? Ezen ellenvetésekre felelnünk kell, mert megvalljuk hogy a' nyelv szentebb birtoka az egész nemzetnek mint hogy azt kéje szerént illethesse mindenkiki; kivált midőn a' dologhoz ollyak is fognak a' kik ahhoz semmit nem értenek, 's végre még az a' rettegés szállhat-meg bennünket hogy a' mi a' Bábel' tornya körül történt, közöttünk megújúl. — A' szabadságot mind erre az Író ottan veszi, a' hol a' Leuktrai 's Mantineai Hős vette volt azt hogy az ellenséget *sine imperio* megverje 's honnját az elnyomástól megmentse; ott veszi, a' hol az veszi a' magáét, a' ki, látván hogy némelly hang még nem kapott betűt, az azok nélkül szűkölködőknek siglát ada 's a' betük' számát megszaporította; a' hol az vette a' magáét a' ki a' lant' négy húrjaihoz többeket fűzött, míg a' számtalan változtatás annyira ment hogy most már a' fortepianóban a' legzengőbb, legtökéletesebb

muzikai szert bírjuk. — Csak nyerjük meg tehát a' diadalt, mint Epaminondász, 's nem fogunk retteghetni a' kárhoztatástól, mint ő nem rettegett, mert tudta hogy a' vad sokaság, és azok a' kik abban a' legszemtelenebbek, legkajánabbak, megtévedhetnek ugyan, 's űzhetik dőreségeket, de az irígység' fenesége utoljára is magasztalássá, 's gyakorta még hálává is; vál. — Teremte-e új szókat a' görög Író, azt nem igen tudhatjuk, mert Musaeusnak 's Orpheusnak írásaik elvesztek, 's a' Homér' idejében a' nyelv már kész és bőv sőt gazdag volt, 's minthogy a' későbbi Írók az ő szavaival mint az egész nemzetéivel éltek, ezek köztt az ő általa-alkottakra nem ismerhetünk; sem azt nem ítélhetjük-meg, igen keveset kivévén, melly szókat vett a' Cecropsz' népe az Egyiptiektől, elveszvén nyomaik. — Az ezzel rokon deák szorultságában azzal segíte magán hogy a' görög szókat minden félelem és kétségeskedés nélkül vitte-be a' magáéi közzé. Ugyan ezt tették a' Római nép' és nyelv' leányai, az olasz, franczia, spanyol és portugall, hol a' deák hol a' görög szókkal, 's a' német e' két régi és az új franczia nyelvek' szavaikkal, azzal rejtvén el szegénységeket és a' kölcsönt mellyre őket a' megszorúlás kényszeritette, hogy a' felvett szók' terminatióikat elhányták, 's így az egészen idegenekből nationalisáltakat csináltak; 's minthogy az illyekkel az ő Írójik literatu-

rájoknak első ideje olta mostaniglan megszakadatlan sorban éltek, azok őnálok épen úgy tartatnak honniaknak mint magyar születésüeknek a' Frangepánok, Hallerek, Mitterpacherek. — De egészen ellenkezőképen van minálunk a' dolog; az idegen szók a' mi nyelvünk' szavai közzé teljességgel nem illenek, azok ezek közzül kirívnak 's szegénységünket, szorultságunkat 's a' szégyelt kölcsönt minden nyomon elárulják. Ha mi a' görög és deák szókat franczia terminatiójikkal vettük volna fel (*tón*, *triomf*, *theáter*, *kolézs*, — *tónusCH*, *triumphusCH*, *theatrUM*, *collégiUM*,) ezek az idegenek kevésbbé bánthatták 's bántották volna füleinket. — Ide járul hogy az eggyik botlásból a' másikba vetődött Íróink Theresiának uralkodása alatt kevélységre szoktaták a' magát nagyra-tartani kezdő szegény-legényt kinek az alamizsnácskára 's kölcsönre olly nagy szüksége volt, hogy inkább meztelen legyen mint hogy magát idegennel fedezgesse; 's minekutána még az olly Író is mint Kónyi János Hadi-Szolga, megmutatá hogy nélkűlök ellehet, 's félszázad olta az idegen szókat nyelvünkben úgy rettegjük mint a' pestist, nem tehetünk egyebet mint azt hogy magunk termesszük, fonjuk 's szővjük ruháinkat, hanemha tovább is meztelen' akarunk maradni.

De ha van-e e' szabadságra bennünket felbátoritó példa más nemzeteknél? — !!!

Gustáv, a' még élő szerencsétlen Királynak atyja, így pótolta ki a' Svéd nyelv' Lexiconának üreit, nem mint Király, hanem mint Író, 's a' nép reá-ismert a' czélzott haszonra, 's a' bővítést hálának érezéseivel fogadta-el. De mi szükség idegen példákat keresnünk, látván hogy sok szavai Barczafalvinak és Dugonicsnak az indigenátust megnyerték, 's Virág, a' mi Horátzi-originalitásu Irónk és a' mi szerénymerészségü Kisünk sokakra már reá-nyomták a' sanctio' pecsétjét? — Uj nyelvet a' sokaság teremte: a' már készet (a' mint azt Wieland megmutatta Adelung ellen) nem a' nép, nem a' szokás, hanem a' jobb Írók viszik azon tökélet felé a' hová az felhághat; 's az újonnan teremtett vagy származtatott szónak elfogadására mindég hajlandónak fogja magát mutatni a' nép, ha az *múlhatatlanúl-szükséges* és *szép-hangzásu* lészen, *) és ha az Író azzal gyakrabban nem él mint illik, 's stíljével a' füleket elbájolni tudja. Midőn Bárótzy írt, ezt merni korán volt volna, 's valljukmeg hogy ő e' munkára elkészülve nem volt; ezt senkitől nem várhattuk volna inkább mint Révaitól. A' való pont örökre el lesz ugorva ha most nem tesszük; ha pedig tesszük, a' nyelv óriási léptekkel fog

*) Ha Barczafalvi *Belörmészt* és *Böröndéket* nem csinált volna, a' *Belse, Emlep, Ermecz, Esde, Gyepleg, Idom, Közömb, Nyillám*, úgy találtak volna kedvességet mint a' *czím* talált.

haladni minden szakaiban. Mi jobb, csinálni-e új szót, hogy a' szó nélkül ne legyünk tovább? vagy ne csinálni, de nélküle örökre ellenni?*)

De ha Bárótzynak ezt nem köszönhetjük is, az hogy közelítettünk e' ponthoz 's hogy most e' ponton állunk, egyenesen az ő érdeme, mert ő érezteté legelébb és leginkább hogy, ha akarandjuk, menni fogunk, midőn a' maga újításait a' legcsinosabb, leggondosabb stíl és azzal az egészen ismeretlen báj által mind azoknál a' kiknek ízlése a' szépet elismerni tudta, kedvességbe hozá, és a' ki épen ez miatt Puristáink által a' legveszedelmesebb Nyelvrontónak tartatik, — holott Bessenyei, ki nem éle kevésbb idegen szóllásokkal, de a' kinek írásaiban a' legcsinatlanabb pórbeszéd eggyütt áll a' francziás kifejezésekkel, magától minden Olvasójit elkergette. A' Bárótzy' Múzája eggy Grátzia-alaku 's növésü, nagy-nevelést nyert leány, kinek még selypítéseit is kellemnek vesszük: a' Bessenyeié — ha a' kép nem volna illetlen — eggy alföldi piros-pozsgás leányasszony ki ama' körül cselédkedik, és a' kin az asszonyától el-eltanult városi szóllás, az asszonyától ellopkodott ék sem áll jól, mert a' közzé a' mit felszedett és a' mi neki tulajdona, nem tud hozni öszveillést.

*) Herder azt mondja hogy a' melly nemzet a' szót nem bírja, a' dolgot sem bírja; 's a' mondás nem szenved kétséget.

'S az Olvasó elakad, látván hogy az a' ki szüntelen' panaszolja nyelvének szűk voltát, a' kész szókkal finnyáskodik élni, 's a' Tisza' partján ismeretlen *silány* szó felől, melly magyarosan hangzik és mivel nüanszot fest, igen becses szó, *Holmi* I. 339. azt ítéli, hogy az „soha sem volt ma„ gyar szó, nem is lesz."

Bárócyt nekünk Prytanéumunkba kellett volna zárnunk, 's azt tennünk tisztévé hogy javunkra holtig dolgozzék: de őtet eggy szerencsétlen megtévedés Literaturánktól örökre elpártoltatá. Gyógyító kezek alatt lévén eggykor 's még ifjabb esztendejiben, Orvosa vágyást gerjeszte lelkében azon homályt-szerető tudomány' megtanulására melly érczeket nemesít, 's tanítványainak azt ígéri hogy háromszáz esztendőkre fogja kinyújtani életeknek napjait, sőt ha halálok után testek öszveaprítatik 's nem tudom melly lévben tartatik, őket újolag életbe hozza. Abban hagyá tehát a' dicsően-futott pályát, 's egészen ezen minden erőt öszvesorvasztó tanulságnak feküdt, de úgy hogy keble nyelvünk eránt soha el nem hidegedett, sőt annak 's Literaturájának előmentét buzgóan óhajtotta, annak virágoztatására másokat úntalanul serkengetett. Úgy hitte hogy tudományában sokra ment, és hogy az által felel-meg rendeltetései' fő czéljának ha tapasztalásait minél messzebbre viszi, 's a maradéknak írásban hagyja. Ennek volt-

tak szentelve minden napjai holtáiglan. En, a' ki ezen, a' mint ugyan nekem látszott és látszik, vastag megtévedésben nem csak nyelvünk' nagy veszteségét, hanem magát a' tisztelt embert is szívesen szántam, eltitkolt borzadással hallgattam némelly magyárázatjait mellyekre engemetszerető szíve bízakodva fakadozott, 's behunyván szemeimet az olly dolgokra mellyekhez semmit nem értek, tiszteltem Bárócyban azt a' tiszta moralitású férjfit, a' ki e' szédítő szenvedelemben is eléggé józan, eléggé erős marada, sem a' másét nem illetni, sem füstbe bocsátani a' magáét, a' mit társai többére, elragadva a' bizonyosnak-tetsző remény által, cselekesznek. Egy almányi-nagyságu sárga-réznél egyebet, melly felől azt állította hogy az ólom volt, ő egyebet nem igen nyere adepteskedéseivel, ha tudniillik azt is nyere; de olly bölcsen élt a' Bécs' pompája köztt, hogy azzal a' mit neki hívatala holnaponként ada, magát bőven beéré, 's szüléjinek halálok után sem a' jószágban nem osztozott, sem annak jövedelmeiből részt venni nem kívánt 's nem vett.

Born Ignátz Udv. Consil., egész Europában elhíresedett az amalgamálás és egyéb chémiai felfedezései által; Erdélyi Magyar volt, 's ottan lakott a' hol Bárócy; 's nékem, ki mind ezt mind azt ismertem, hihetőnek látszott, hogy a' kettő nem csak baráti hanem chémiai szövetségben is ál-

egymással. Ezt hinni annál hajlandóbb valék, mivel tudtam hogy Born Generális Báró Vay Miklóst, ki Párizsban és Londonban chémiai leczkéket is veve, azon bizodalmával tisztelte-meg, hogy némelly chémiai processzeiben társává választotta. (Born a' Generális' karjai közt lehellette-ki lelkét Bécsben 1797. Júl. 17-d.) 'S e' gyanításban nagyon megcsaltam magamat. Sőt Báróczy a' Born' igyekezetei felől keveset tartott, 's az nem vala csuda, mert Born a' természet' erejét természeti, Báróczy azon a' csuda úton nyomozta mellyet itten említénk.

Erkölcsi Meséjinek 's Leveleinek kiadások után huszonöt eszt. múlva jelentmeg ismét eggy munkája, *a' Védelmeztetett Magyar Nyelv. Bécsben, Hummelnél*, 1790. Mint korántabbi három munkájiban rettegve ótta magát a' deák szóktól, úgy itt azokkal szükség nélkül is élt. — Magától vettem hogy eggy alchimiai tárgyu munkát franczia nyelven írt, de annak kieresztésétől a' Censor eltiltotta. Magyar nyelven jelene-meg két munkája: *az új Adeptus*, és *Rózsikának titkai*; azokat, minden igyekezeteim mellett, nem láthattam. Nagyon meg kellene csalatkoznom, ha a' *Rózsika'* neve a' *Rózsa* — névre nem arányozna, mellyet némelly Olvasónk érteni fog.

Erdélyt azután hogy azt 1760. elhagyta, többé meg nem látá, a' mint Erdélyi

barátjaitól tudom, eggy ifju esztendejiben tett gondolatlan fogadásának rettegése miatt; melly ha talán gyengeség is, festi az ő széplelkűségét. Eléggé honnjának kebelében lelte ő magát, midőn a' magyar földről Bécsbe felment és a' Bécsben-lakó Magyarokkal mindennapi társaságban élt; 's megkedvelt foglalatosságainak megszakadásáért nem lelt volna elég pótolékot azon örömben, mellyet neki a' lemenetel adott volna.

Báróczy a' legnemesbb lelkü, a' legtisztább humanitásu, közönségesen tisztelt 's szeretett ember volt. Midőn 1803. Jún. 12-d. az Úrnapot követő, Bécsben fényes Vasárnap engem Szépkútra kivitt, 's ott a' vendégekkel-tömött ebédlőbe belépénk, csaknem minden asztal mellől ismerő szemek köszöntötték a' tisztelt Öreget, 's sokan felszökdöstek székeikből hogy néki nyájasságokat mondjanak. Lestem ha e' tekintet Bároczynak nyújtatik-é vagy a' Gárda-Tisztnek, 's részvéve látám hogy az a' személyt illeti, nem a' paszományos frakkot. — Nemzetünkből senkit nem látatott feljebb becsülni mint a' Fiumei Gouvernörségében meghalálozott Referend. Pászthoryt, Barcsayt, B. Orczy Józsefet, és kivált Vayt, ki Báróczy felől azt vallja, hogy gyengébb esztendejinek ő volt Védő-angyala, hogy a' jónak szeretetét leginkább ő csepegtette szívébe. Soha nem szóllhattam én a' nagy Pászthory 's az igen ne-

mes lelkü Orczy felől, soha nem neveztem Barcsayt, hogy erdélyisen-zengő szava hangosabbá ne vált volna; de mindenkor elnémult midőn Bessenyeire fordult a' beszéd. — Ezer meg' ezer idvezléseket bíza reám minden elválásunkkor Vayjához, 's ennek tiszteletes nőjéhez Báró Adelsheim Joannához, eggyik legfőbb díszéhez a' Magyar Asszonyi Rendnek, kit a' születés 's az Orosz Császárnéval 's ennek testvéreivel, a' Bájor és Svéd Királynékkal, eggyütt vett nevelés Bádenivé, a' házasság 's nyelvünknek legtökéletesbb megtanúlása, nemzetünknek szeretete 's két nagyreményü férjfimagzat Magyarrá tettenek. — Midőn azon órákra emlékezem mellyeket 1786, 88, 89 és 91. Pászthorynak és Bárócznak társaságokban tölthetek, Phaedonnak képzelem magamat. — Bárócznyal eggyütt láttam Barcsayt is, és a' derék Danczkayt.

Igen kedves barátja vala Somsich is, a' deák Epigrammatiszt, 's hihető hogy közöttök a' szövetséget a' Római Classicusok' szeretete fóná, kiknek írásaikban Bárócz igen járatos volt. Ó a' néki olly igen kedves Tacituszból és Senecából *), valamint

*) Bessenyeitől tudom, 's gyermekeimnek őket-élesztendő kevélységül jegyzem-fel itt, hogy Szép-atyjok, Referendárius Török, a' Magyar Gárda' ifjait szüntelen ezen két Iró' olvasására tüzelgette, hogy a' Bécs' veszedelmei közt megtartathassanak. Bessenyeitől tudom azt a' felette nemes gondját is, hogy szállásának hátulsó eggyik szobájában minden

Virgilből, Horátzból és Juvenálból is, egész lapnyi darabokat mondogata-el minden készület nélkül midőn a' beszéd eggyikének vagy másikának szavaira emlékezteté. Ezt tette akkor nap is midőn Szépkútról Bécsbe visszajövénk, 's a' szekeren az előttünk fekvő várost a' hajdani Budával 's mostani pusztaságainkkal öszvehasonlítánk.

Bárócz nem vala nagy testü, nem vala magas; hajai feketék és tömöttek öregségében is. Arcza, szine, fekete szemei, hangja nem vídámak, nem nyájasak, 's társalkodása tartózkodó, de beszéde olly kedves mint írása. Kiadásunk előtt álló képe nem hasonlatlan a' Fuchs által (kit, a' néki és Barcsaynak tulajdon és Barcsaynál gyakorta csípős elbérmálással, Rókának nevezett) festett képhez, de a' mellyel, mívészi okokból, megelégedve nem vagyok. Eggy újabb képét, a' Czetter által 1797. metszett réz után, még ez idén fogja venni tőlem a' Közönség. — Egésségére igen nagy gondja volt, és a' miatt némelly különösségeket követett el, mellyeken az idegen felakadhata: hihetetlen vesztegetéssel ette a' nádmézet, 's még Augustusban is fris meggyet éve leltem, mert, ugymond, abban sok kén vagyon. Halála e-

den estve terítve vala eggy asztal, hideg süllttel 's honni itallal megrakva, hogy a' theáterből kijövő Gárdok itt leljenek frisülést, 's erszényeiket kíméljék. Áldás a' széplelkü férjfi' emlékezetére!

lőtt húsz esztendővel társaságában tiltott szó volt a' halál' neve, mint a' görögöknél; később vele inkább megismerkedett, 's úgy szóllott róla mint a' mellytől már nincs messze. „A' napnak minden részében így „ találna, édes Földim", (mondá Histor. Prof. Zabolai Kis Samuel Úrnak, a' Maros-Vásárhelyi Ref. Collég.) midőn ez 1808. meglátogatá, és Bárótzyt, atyjának iskolai barátját, Senecát olvasva 's excerpálva lelé) — „minél kevesebbek hátra lévő óra- „ im, annál több hasznokat akarom ven- „ ni." — Ugyan-azon eszt. Octób. 6-dikán, már hetvennegyedik esztendejében, gyalog sétála-be velem a' Gárda' Palotája megől, hol ebédelni dél után négy órakor maga szokott volt, a' Városba, 's Binz Antiquáriusnál, Szent-István mellett, theosophiai írásokat vásárla, az alatt míg én a' Classicusok' és Magyar Historicusok' halmazatjait néztem végig, 's azt mondotta hogy kevés napjainak minden üres órájit e' tárgyra szenteli, 's tapasztalásait papirosra teszi, hogy azokat valamelly vele-rokon lélek használhassa. A' Grábennek közepén ölele-meg utolszor. — Lakása a' Gárdánál az első emeletnek két végső szobája volt Schönbrunn felé. Úgy hisszük, hogy ez nem lesz mondva minden magyarnak haszontalanul.

Bárótzy megholt Bécsben 1809. Decemb. 24-dikén. Véle eggyütt hala-ki nemzete mellynek ő fő dísze volt. Seregnél so-

ha nem szolgált, de a' Gárdánál lépcsőnként az Óbersterségig méne-fel, mellyet 1803 és 1808 között nyugodalomra lépett. Képét 's írásait az Enyedi Collégiumnak, bizonyos pénzt az Enyedi Ispotálynak, szekerét és lovát pedig Generális Báró Vay Miklósnak hagyta. — Boldog a' ki életet magának, barátjainak 's hazájának élheti, 's ennek életében is hálála után is használhat!

Szent a' hely a' holott nagy ember álla;
'S példája századok' multával is
Buzdítva szóll a' jóknak lelkeikhez.

(Göthe, Tasszójában.)

Széphalom, Február. 13-d. 1814.

KAZINCZY FERENCZ.

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Erkölcsi Mesék

Marmontel után.

Helmeczi ügyelése alatt.

In magnis et voluisse sat est.

N. ERDÉLY ORSZÁGNAK.

Kedves Hazám!

Édes az a' foglalatosság az én szivemnek, melly által, ha csak egy részét is lefizethetem azon adóságnak, mellyel tenéked tartozom. Minekutána Nemzetemhez közönségesen mutattam tiszteletemet, szükség hogy Hazámat is különösen bizonyossá tégyem háládatosságom eránt.

Méltán lehetne pedig önnön szerelmemet dorgálni, ha azzal hizelkedném magamnak, hogy érdemeidhez méltó adománnyal kedveskedem akkor, midőn csekély munkámat ajánlom tiszteletedre; sőt inkább illetődve esmérem meg gyarlóságomat, hogy elégtelen vagyok, tetemes szolgálatomat

mutatni kedves Hazámnak, mellyhez, tizennégy esztendőtől fogva kebeléből távollétem sem hijánosíthatta, sőt nevelte szeretetemet: mert édes minékünk arról emlékeznünk, a' hol legelőször láttuk meg a' világosságot; a' hol a' nap kellemetesebben költ fel, és nagyobb éltető erővel birt az ég, hogy sem egyébütt. De még ennél is édesebb lenne nékem az esztendőknek számától csak nem eltemettetett dicsőségedet ujíthatni.

Eltemettetett dicsőségedet? — Nem! bizonyságok azok a' halmok, mellyek a' Kenyérmezején, elhullott ellenségeidnek csontjai felett emelkedtenek, hogy el nem temettetett; sőt tégedet vévén fel, Nemes Hazám! tárgyamul, egész tágas mező terjed ki képzelődésem előtt, melly termékeny lévén nemes cselekedetekkel a' dicsőségnek bő aratását ígéri. De nem szólhatok azokról, ha csak az illendőséget nem akarom megbántani általa, mert gyermeked vagyok: úgy is nagyobban nem magasztalhatom érdemeidet, mintha, mély hallgatásal tisztelem azokat.

Egyedül csak azt említem, hogy eltökélett czélom lévén a' dicsőségnek szentelni ezen gyarló fordításomat, bátorkodom azt tenéked ajánlani, mint hozzád viseltető tiszteletemnek csalhatatlan bi-

zonyságát, mellyhez ezen tekintetre nézve törvényes igazságod vagyon.

Szenvedd meg azért, nemes Hazám! hogy kölcsönözhessen csekély irásom fényességedből annyit, a' mennyivel kipótolhatja hijánoságát, és a' mennyivel nékem is szükség birni, ha méltán akarok azzal dicsekedni, hogy belőled származott

KEDVES HAZÁM!

fiad

Báróczi Sándor.

ELŐLJÁRÓ BESZÉD.

Nem annyira magam erejéhez bizván, mint jó barátim' unszolásoknak kivánván eleget tenni, kezdettem, noha félelemmel, ezen Meséknek fordításához. Alig Alcibiadesznek első levelét fordítottam volt, azonnal tapasztaltam valósággal, hogy nem ok nélkül eredett félelmem. Gyenge tehetségem; a' Magyar nyelvben a' hathatós szóknak szűk-volta; és ezen irásnak új módja egyesülvén, egészen kétségben ejtettenek volt célomnak teljesíthetése iránt. Kétszer kezdettem hozzája, 's kétszer tettem le róla elmémet, úgy hogy reám is alkalmasint reám illenék az, a' mit Daedaluszról ír Virgilius Eneisz' hatodik könyvében:

Bis conatus erat casus effingere in auro,
Bis patriae cecidere manu. — — —

Valahányszor elolvastam, mind annyiszor tapasztaltam fordításomban, hogy sok híja vagyon annak a' tüznek, melly a' Francziát eleveníti: egy szóval, nyugha-

hatatlanságom büntette merészségemet, miért hogy bátorkodtam olly munkához kezdeni, mellyet egész Európa csudálva tisztel. Közölvén ugyancsak némelly barátaimmal, kiknek mind a' tudományokban elmésségek, mind pedig a' jó ítéletben erejek esméretes előttem, inkább talán hozzám való barátságok, hogy sem írásomnak érdeme annyira birta őket, hogy azon igyekeztenek, miként elhitessék vélem, hogy soha egy irónak sem szokott maga munkája tetszeni, és hogy minden tartalék nélkül követhetem tovább is fordítását: a' mint-hogy harmadszor is hozzá kezdvén követtem, nem annyira biztatásokban, mint az olvasónak engedelmében vetvén reménységemet.

Már most, ha az Iróknak közönségesen bévett szokásokat akarnám követni, azon kellenék igyekeznem, miként ebben az Előljáró Beszédben, ezen Meséknek mind szépségeket dicséretekkel neveljem, mind pedig hasznos voltokat az olvasó előtt fontos okokkal megmutassam: de az által nem csak hogy az olvasót hallgatva gyengének vallanám, a' ki talán az én dicséretemen kivűl nem lenne elégséges érdemekről ítéletet tenni, hnem a' munkát is csekéllyé tenném, mert a' szép és jó soha sem szükölködik dícséret nélkül; valamint szintén hogy az érdem magával szokta becsét hordozni.

Hogy pedig az Iróknak szokásokat nem követem, nem az az oka, hogy talán fen héjázó elmém régen bevett módjokat fel akarná fordítani; korántsem, kissebbnek esmérem magamat lenni, hogy sem ujságot hozhatnék be; hanem azért nem cselekszem hogy szükségtelennek látom ebben a' munkában, mert az én dicséretem sem ékesebbé nem tehetné írása' módját, sem tudományát hasznosabbá; egyedül csak azt mutatnám általa, miként magam nagyra becsülöm, arról pedig elég bizonyságot tészen az, hogy fordítottam, mellyet nem cselekedtem volna, ha csak mind kellemetesnek, mind pedig hasznos írásnak lenni nem ítéltem volna. Azonkivül is, szerencsémre, megment az Irónak neve azon fáradságtól, hogy munkáját dicsérjem. A' Nagy Marmontel, a' Franczia nyelvmivelő fő Oskolának egyik érdemes tagja írta ezeket, csak hamar azután, hogy azon tudós társaságba vétetett; Marmontel, a' kinek munkái Europában majd minden tanult emberek előtt tiszteletben vagynak; Marmontel mondom, a' kinek több tanult irásai között Belizár' neve alatt esméretes egy bölcs munkája, mellynek tizenötödik részére, nem átallotta egy Lipsziai Írástudó holmi jegyzéseket írni, és munkájában gáncsot találni: de mit mondok, gáncsot találni! nevelte annak érdemét, ha ugyancsak igaz, hogy a' feketének setétsége, a' mellette való fejérnek világosságát neveli; azt

a' Marmontelt értem, a' kitől a' Világ rendszerént fösvény a' dicséretekben, meg nem tagadja tiszteletét, és még életében megkötötte számára azt a' koszorút, mellyel a' késedelmes igazság, az Íróknak csak hamvait szokta rendszerént ékesíteni.

De az által hogy az Irónak kiterjedett szép neve, bizonyossá tészi az Olvasót, munkájának mind szép, mind pedig hasznos voltáról, még korántsem következik, hogy a' magyar fordítás is azon dícséretét érdemelje: erről egyedül csak azt mondhatom, hogy akartam fordítani. Igaz, hogy a' mennyiben lehetett, igyekeztem a' magyar nyelvnek természetéhez alkalmaztatni mondásának értelmét, ki nem hagyván leg kissebbet is belőle, mellynek az az oka, hogy majd mindenek előtt, kik a' franczia nyelvet tudják, esmeretes lévén ez a'munka, mindjárt szemekbetűnt volna hijánossága.

Tudom sokak találtatnak, kik erőltetett fordításnak fogják mondani írásomat: de bátorkodom bizonyságul idézni azokat, kik francziául is olvasták, ha lehetett é ezt a' nyelvnek szük-voltára nézve másként magyarra fordítani? Ez a' franczióknál is olly uj írásnak módja, mellyel soha még egy író is Marmontel előtt nem élt: ezt lehet valójában mondani, hogy azon írásnak módja, mellyet deákul nevezünk per incisa. Sokakat elhallgatva mond, és az olvasó ítéletére bízza azoknak, a' miket el-

hagyott, kipótlását; úgy, hogy igen elmés Olvasót kiván értelme, kiváltképen Alcibiadeszről igazán el lehet mondani, hogy valóságos Remekmunka: nevezetesen ahol Rhodopéval beszéllget, szükség hogy az Olvasó figyelmetesen olvassa meg, ha az írónak elméjét jól meg akarja érteni.

Nem különben lehetnének talán olly szőrszálhasogató Olvasók is, kik tudatlanságomnak tulajdonítanák, hogy Meséknek neveztem: de azollyanok csalatkoznának hirtelen ítéletekben, mert én jól tudom azt magam is, hogy a' mese aenigma; ezek pedig mellyeket itt fordítottam, mind a' franczianak ereje szerént, mind pedig ezen Hisztóriácskáknak uemekre nézve, beszédek, nem lévén valóságos, történetek, hanem egyedül csak az Irónak költeményei.

De minthogy ollyanoktól, kiket egész ország jó Magyaroknak tart, hallottam ezen irásokat Meséknek nevezni, magam is el fogadtam mondásokat; annyival is inkább, hogy közönségesen is igen ösze szokták a' mesét a' beszéddel elegyíteni. Ezenkivül legnagyobb okom volt az is, hogy néhai Gróf Haller Lászlónak, kinek a' magyarságban egész nemzetünk megesméri érdemét, és a kinek magam haszontalan igyekezem nyomdokát elérni, tetszett a' mesének nevezetével élni, midőn azt irja Telemachusz tizenhetedik könyvében „Balvállára „rendesen hanyatlott fejérült nyaka. Tiszta „színének tetszetésére fekete hajszálai hosz-

„szan ereszkedtenek, mellyeket Atisz és Ga-
„nymedeszben dícsértek a' mesék: most pe-
„dig a' fővel együtt, mellyet szépítettenek,
„hamuvá leendők.„

Igaz hogy az efféle ítéletet csak az olyan Ergotisták szokták tenni, a' kik kinem kefézhetvén magokat az Oskola porból, többet a' dolognak nevéről, hogy erejéről vetélkednek; és csak nem Algebraice igyekezik kiszámlálni, hogy egyik hang hány szakasszal több más hangnál.

Minthogy pedig ennek a' fordításnak értelmében is lehet hibákat találni, inkább azokat, hogy sem nevét fogják ítéletbe venni: reményli mindazonáltal a' fordító hogy az Olvasónak megnyeri azokról engedelmét.

A' FORDÍTÓHOZ.

Barátim! ti, kiket bölcs Minerva szivel,
Kiket paizsával védelmez és kedvel.
Kik elhagyván Hazánk' termékeny mezeit,
Velem őriztétek Császár' küszöbeit.
Itt, hol a' zuhogó Duna' partjaira,
Új erő, új Város épült habjaira.
Hol egy Birodalom, midőn más enyészett,
Annak árnyékától nevet kölcsönezett:
Nem jöttetek ennek tündér piaczára,
Hogy itt hivság venne kárhozott karjára;
Hanem ifjuságtok' arany esztendeit,
Jóra fordítjátok elmétek' zsengéit.

Im eljött, Barátim! az idő, az áldás,
Gazdag mezeinken vár a' jó aratás.
Miolta Görögség bujdokló hajóval
Az Olasz tengerbe jutott Apollóval,
Valamit Tamisztól Tiberisz' széléig
Újíthatott, 's onnét Haemusz' vidékéig:
A' vad Nemzeteket öldöklő mezőkről
Városokba hívta fegyverzörgésekről;
Hol arany szabadság, hol kínos igával
Változott a' sorsa Nemzetek' sorsával.
Oh! szép Tudományok, kikről gondolkozom,
Tirólatok szólok, most néktek áldozom!
Melly setétes ködök között tartottátok,
Kedves Nemzetemet, meddig elhagytátok!
Idegen nyelveken szólottatok hozzánk,
Gyönyörűségteket nem esmérte Hazánk:
De múljanak immár illyen panaszaim!
Többé nem halljátok kesergő szavaim.
Miolta beszéllvén nyájas Sztatirával,
Euphrátnak partján valék Kasszándrával;
Ez ékesen szóló titkos erejével,
És szíveket rabló vitéz erkölcsével,
Mint a'tiszta forrás, melly szomjú réteket
Öntözget, ellepte örömmel szívemet.

Elvitt nagy lelkeknek szentelt rejtekéhez,
'S nemes indúlatok' dicső kútfejéhez.
Mit mondok? már íme, Marmontelt is látom,
Dicsőség' ösvényén véle megy barátom;
Párizsi erkölcsök' tudós festékével
Melly bátran tud bánni magyar ecsetjével.
A' Fekete ügytől Morva' folyásáig,
Marmontel fog élni időknek fogytáig.
Látom hogy köszöni Bároczi' tollának,
Hogy illyen Nemzetet tön csudálójának.
De vallyon még tovább kit látnak szemeim?
Melly zokogó szókkal telnek el füleim?
Gyászos Melpomene! hallom nyögésidet
Ágisz' panaszából érzem keservidet,
Leomlott Szpártának szomorú hamvain,
Melly setétes napot mutatsz kőfalain!
Hanyatló Nemzetek! ennek példájából
Vegyetek tanácsot Szpárta' romlásából!

— — — — — — — —

Örömnek könyei folyják el szememet
Midőn virágozni látom Nemzetemet.
Már eleget éltem! Sztyx' setét vizein
Jó kedvvel költözöm által fövényein.
Hírt viszek majd Murány' szerelmes Urának
És özvegy Calypszó' magyar tolmácsának.

Ti pedig, Barátim! kik a' Magyarságnak
Szeretői vagytok, 's a' szép tanultságnak,
Kedveljétek, kérlek, ezen verseimet,
Kik gyengén festhették érzékenységimet.

B. A.

ERKÖLCSI MESÉK.

ALCIBIADESZ
vagy is
A' MAGAM.

A' természet láttatott a' szerencsével összveesküdni Alcibiadesz' boldogságára. Gazdagság, erkölcs, szépség, születés, az ifjú elevenségnek virága, mennyi nevezetes minéműségek, nevetségessé tenni valakit! Alcibiadeszben egynél több nem találtatott, egyedül csak magáért kivánt szerettetni. A' csélcsapságtól fogva egész a' mértékletességig mind elhódította volt az Athenabélieket; de őbenne vallyon maga volt e az a' mi szerettetett? Ezen kényes gondolataival foglalatoskodott egy reggel, midőn egy Gőgösnek látogatásáról menne haza felé: ezek a' gondolkodásra legalkalmatosabb szempillantások. Ugyan bolond vagyok én, azt mondja magában, olly Asszonyra vesztegetni szorgalmatos szolgálatomat, melly talán csak maga kedvéért szeret engemet! De esküszöm minden Istenekre! hogy ki fogom tanulni; és ha a' szerént tanálom, bátran kereshet Athenai ifjaink között olly sohajtozót magának, kit helyembe fogadhasson.

A' szép Gőgös mindenkor keresett a' szokás szerént holmi csekély akadályokat, Alcibiadesz' kívánságának hátráltatására. Irtózatos dolog volt az Asszonynak azt hallani, nem is gondolkodhatott ró'la pirulás nélkül. Szükség volt úgy szeretni mint ő szeretett, hogy magát reávehesse. Mint világ' kincsét, úgy kivánta, hogy szeretője ne lenne olly fiatal és indúlatos. Szaván fogta Alcibiadesz. Jól látom Asszonyom! azt mondja nékie egyszer a' többi között, hogy alkalmatlanságodra vagyok: annyi mint az, fogadom, hogy ennekutána tiszta szerelemnek legtökéletesebb jeleit fogom mutatni. Igenis jóvá hagyom mivel úgy akarod, hogy csak szíveink egyesüljenek, és igérem, hogy soha ennél egyebet ezután tetőled nem kivánok.

A' Gőgös csak nem elájuló ábrázattal dicsérte szeretőjének eltökélett szándékát, Alcibiadesz pedig megállott szavának. Csudálkozott az Asszony, és bosszankodott rajta; de kénytelen volt magát tettetni.

Más nap, valami csak a' lepcses öltözetben csalogató tanáltathatott, elkövettetett. A' kívánságnak elevensége szikrázott a' Gőgösnek szemeiben. Állásában a' kellemetes tunyaság és hivság látszott. A' leggyengébb patyolat, a' legkedvesebb rendetlenség, egy szóval minden kisértette szeretőjét, magát elfelejteni. Észrevette Alcibiadesz a' hányt tőrt. Melly nagy győzedelmet Asszonyom! azt mondja nékie, melly nagy győzedelmet nem vészek magamon! Jól látom hogy kisért a' szerelem, és örvendek rajta; mert indúlatimnak annyival nagyobban kitetszik érzékenysége. Ezek a' könnyü, és rajta keresztül látható patyolatok, ezek a' vánkosok, mellyeken úgy tetszik mint ha a' bujaság épitette volna Királyi székét, szépséged, magam kivánságai, mennyi meggyőzni való ellenségek! Ulysszes meg nem menekedhetnék előttök, Herculesz elcsüggedne a-lattok. Okosabb lészek Ulysszesnél, és koránt sem olly gyarló mint Herculesz. Igen is megbizonyitom, hogy a' szerelemhez viseltetendő gyönyörüség haladhat csak felül minden gyönyörüségeket. Úgy már kellemetes vagy, azt mondja reá az Asszony, és hizelkedhetem azzal magamnak, hogy különös szerctőm vagyon; csak egytől félek hogy tudnillik meg ne gyengüljön az erőszak által szerelmed. Sőt inkább, felele elevenséggel Alcibiadesz, annyival hevesebb lészen. — De édes fiam! te még ifjú vagy; vagyon ollyan szempillantás, midőn az ember nem bír indulataival, és félek ne hogy veszedelmre vessem hivségedet, midőn kivánságaidra eresztelek — Légy csendességben, Asszonyom! már én mindenről felelek tenéked. Ha melletted zabolázhatom kivánságaimat, ki mellett nem lehetnék Ura azoknak? — Legalább azt megigéred, hogy ha nyughatatlanságodat érzed, megvallod nékem. Nem akarom, hogy az ifjúi szemérem megtartóztasson. Ne erőltesd magadat, igéretednek megállani: mindent hamarább megbocsátok tenéked, mint hivségtelenségedet. — Igenis, Asszonyom! tiszta szivvel megvallom gyengeségemet, midőn csüggedni érzem magamat alatta: de engedd meg legalább próbálni erőmet;

érzem magamban hogy még sokáig tarthat és reménylem, hogy a' szerelem új erőt fog adni. Csak nem dühödött a' Gőgös haragjában, de nem panaszolkodhatott, ha csak magát nem akarta meghazudtolni: erőltette még magát olly reménység' fejében, hogy második próbájával megejti Alcibiadeszt. Illy értelmű czédulát vett másnap reggel az Asszonytól: Az éjjel a' legnyughatatlanabb éjtszakát töltöttem; jőj kérlek látásomra. Nem élhetek nálad nélkül.

Elérkezik a' Gőgöshöz. Az ablak' kárpitjai csak félig voltanak félre húzva. A' halvány nap félhomállyal sütött szobájában az aranyos felhőkön keresztül. A' Gőgös még rózsával béhintett ágyában feküdött. Jere, azt mondja nékie keserves szóval, jere csendesíteni nyughatatlanságomat. Iszonyú álom kínzott egész éjtszakán: Úgy tetszett mintha egy vetélkedőtársamnak lábai előtt láttalak volna. Ah! még most is reszketek belé. Mármeg mondottam, Alcibiadesz, nem élhetek halálos gyanúmban, hogy meg ne szegd hivségedet én hozzám. Annyival érzékenyebb lenne szerencsétlenségem, a' mennyiben magam volnék oka, 's legalább nem akarnám, hogy légyen mit szememre hányhassak. Haszontalan ígéred nékem magadat meggyőzni; igen ifju vagy hogy sokáig vihesse d. Avagy nem esmérlek e én tégedet? Most látom, hogy igen sokat kívántam tetőled. Megesmérem, hogy együgyű és kegyetlenség, tégedet olly kemény törvénynek alája rekeszteni. A' midőn e' szerént beszéllene legérdeklőbb szavakkal, lábaihoz vetvén magát Alcibiadesz: Elég szerencsétlennek

állítom, Asszonyom, sorsomat, azt mondja nékie, hogy ha nem ítélsz elégségesnek, egyedül csak belső indulataim által egyesülni tevéled! Mert végtére ugyan mitől fosztottam meg magamat? attól, a' mi meg szokta mocskolni a' tiszta szerelmet. Pirúlok, ha midőn meggondolom, hogy csak számban is vészed ifjúi hajlandóságomnak feláldozását. De bár lenne is olly nagy dolog, mint a' millyennek magad vészed, annyival nagyobb dicsőségemre válnék. Nem, kedves Alcibiadeszem! azt mondja nékie kezét nyújtván a' Gőgös, nem kívánok olly áldozatot tetőled, melly legkissebb szenvedésedre váljék. Igen is bizonyos vagyok tiszta szerelmedben 's hízelkedem is magamnak. Érd el boldogságodat, megegyezem rajta. Elértem, Asszonyom, felkiálta reája Alcibiadesz, elértem, hogy szerencsés lehetek egyedül teéretted élni. Szünjél meg engemet mind szánni, mind pedig gyanúban tartani; lábaidnál látod, leghivebb, leg érzékenyebb, és tisztelettel legteljesebb szeretődet — És a' leg bolondabbat, félben szakasztja szavait az Asszony, behúzván hirtelen ágyának kárpitját 's előszólítván rabasszonyait. Alcibiadesz kiméne haragosan, olly eltökélett szándékkal, hogy soha többször vissza ne térjen ehez az Asszonyhoz, a' ki csak egyedül maga hivságáért fogadta volt kedvében. Korántsem így szeretnek, azt mondja magában, az ártatlanságnak esztendeiben; és ha az ifju Glyceria azt érzi szivében, a' mit láttatik szemeivel mondani, bizonyos vagyok benne hogy tiszta hozzám szerelme.

Glyceria tizenöt esztendős korában már meg nyerte volt a' legválogatottabb ifjuságnak tiszteletét. Képzelje magának az ember a' nyílásában lévő rózsát, épen olyan volt ifjuságának és szépségének virága.

Alcibiadesz megjelenik, és azonnal eltűnnek vetélkedőtársai. Athenában még nem volt akkor szokásban azért öszvekelni, hogy más nap utálják és megvessék egymást; alkalmatosságot adtak az ifjuságnak a' szabadon együtt való beszéllgetésre és tisztességes nyájasságra. A' leányok nem bizták magokat becsületjek' őrzésében öreg asszonyokra. Önnönmagok igyekeztenek tisztességeket megőrzeni. A' szemérem csak azoltától fogva kezdette magát olly gyengén védelmezni, mioltától fogva a' győzedelem dicsőségétől megfosztatott. Glyceria dicséretesen tudott őrizkedni a' hányt csaltól. Alcibiadesz semmit el nem felejtett, a' mi által hálójában keríthesse, vagy megnyerhesse. Dícsérte az ifju Athénai lakosnét talentumáról, kellemetességeiről, szépségéről. Mindent valamit szólott élesebbre magyarázta, hogy sem a' minémű értelemmel, a' leány mondotta volt. Melly nagy kár, hogy sok ékességei mellett érzékeny szívvel is nem bírt! Imádlak, azt mondja nékie, 's boldog vagyok ha magad is szeretsz. Ne tarts semmit is megvallaninékem: az egyenesség neveli ártatlan esztendeidnek becset. Haszontalan nevezik a' tettetést okosságnak; szép szád koránt sem született szíved' hajlandóságait megtagadni: hadd légyen eszköz a' szerelemre, egyedül csak annak kedvéért alkottatott. Ha azt akarod hogy igaz légyek, felele szemérmes ártatlansággal Glyceria, cselekedjed, hogy legalább pirulás nélkül lehessek. Nem akarom ugyan meghazudtolni szívemet, de legalább az illendőséget sem akarom megcsorbásítani, és pedig mindegyiket mind másikat megbántanám, ha többet szólanék. Glyceria azt akarta, hogy keljenek öszve, minekelőtte magát kinyilatkoztatná nékie, Alcibiadesz pedig azon volt, sogy fedezze fel előtte szívét, minekelőtte a' Házasságról gondolkodnék. Elég időm lészen, azt mondja nékie, szerelmeddel múlatni magamat, midőn házassági kötelességednek kivánván eleget tenni, kénytelenítetel magadat tettetni! most pedig midőn még szabad vagy melly édes lenne énnékem, szép szádból hallani igaz és tiszta gyónásodat. — Annyi mint az, teljesedjék hát kedved, és ne hányd többször szememre, hogy nincsen érzékeny szívem; mert vagyon legalább azoltától fogva miolta tégedet esmérlek. Eléggé tisztellek hogy meghigyelek titkomban; de már most, minekutána kiszalasztottam számon, egy tetszést kérek tetőled: hogy tudnillik, velem különösen ne szólj, míg egészen meg nem egyezel azokkal kiktől függök Ez a' szájvallás, mellyet Alcibiadesz e'szerént értett, más szeretőnek szerencséjét teljesítette volna, de őnékie Chimaerával tele volt feje. Egészen végig akarta látni, ha önnönmagáért szeretik e? Semmit sem akarok előtted elrettetik e? Semmit sem akarok előtted eltitkolni, azt mondja Glyceriának, ki tudja, hát ha feltett szándékomnak rosz kimenetele lészen. Szüléid olly hidegséggel fogadnak, mellyet útkimutatás gyanánt vennék, ha láthatásod' gyönyörűsége felül nem haladná szemérmességemet, ha pedig kínszerítem Atyádat, szándékát megmonda-

ni, akkor osztán nem palástolhatja a' dolgot. Ő egyik tagja a' Tanácsnak; a'hol Szocratesz, a' mértékletességnek tűköre, gyanús és utáltatik; én barátja 's tanitványa vagyok Socratesznek, és félek, nehogy az ellene való utálság reám is kiterjedjen. Igaz, hogy talán ok nélkül félek; hanem mindazonáltal, hát ha az atyád fel fog bennünket bizonyos tekintetcknek áldozni, ha megtagadja tőlem kezedet, mire tökéled el magadat? — Szerencsétlennek lenni, 's engedni rendeléseimnek. — Nem fogsz hát többször engemet látni? — Ha megtiltják látásodat, kénytelen lészek engedelmeskedni. — Engedelmeskedel hát, ha más férjet fognak is számodra választani? — Áldozatja lészek leányi kötelességemnek. — És kötelességből fogod hát szeretni azt, kit férjednek adnak. — Legalább igyekezem nem útálni, de micsoda kérdéseket tessz? Ugyan mit itélnél rólam hogy ha más gondolatokkal birnék? — Hogy úgy szeretsz engemet mint illik szeretni. — De még igen is szeretlek. — Nem Glyceria, a' szerelem semmi törvényt sem esmér; az minden akadályon túl vagyon; de én tégedet azért nem okozhatlak. Az illyen gondolkodásnak módja még nem a' te esztendeidhez való: az bátor, és már megért elmét kíván, melly az akadályokat neveti, és a' viszontagságok meg nem tántoríthatják. Az ollyan szerelem, meg kell vallani, hogy igen ritka. Méltóságot kívánni, nagy nevet, gazdagságot, mellyel szabadosan lehessen pararancsolni, egy szóval, férjének ölében vetni magát, hogy szüleitől megmenekedhessék, ez az a' mit szerelemnek hívnak, és ez az,

a' mit én a' fenyíték alól való kiszabadulás' kivánságának nevezek. Csak tessék, azt mondja nékie a' leány könyes szemekkel, pirongságaidhoz hosszuságokat is ragasztani. Én szivességnél 's tisztességnél egyebet nem mondottam. Halasztottam e csak egy szempillantásig is feládozni néked vetélkedőtársaidat? Tétováztam e megvallani szivemen hatalmadat? Mit kivánsz többet éntőlem? Azt kívánom, felele reá Alcibiadesz, hogy fogadd fel nékem mindennémű próbákban állhatatos maradni: csüdjél hogy enyém lészesz bár mi történjék is és hogy hívem maradsz. — Valósággal, Uram, ez az a' mit soha sem fogok cselekedni. — Valósággal, Asszonyom, várhattam ezt a' feleletet tetőled, és szégyenlem, hogy okot szolgáltattam reája. Illy szavai után elméne fellobbant haraggal mondván magában: Ugyan jó együgyű ember voltam én minden érzékenység nélkül való gyermeket szeretni, és a' kinek szive egyedül csak szüleinek tetszések szerént hajlik!

Tanáltatott Athénában egy ifju Özvegy, a' ki ura' elvesztén vígasztalhatatlannak tetszett. Alcibiadesz másokkal együtt, ugyanazon mértékletességgel tette nála vígasztaló látogatását, a' minéműt a' józan okosság kíván az illetődött személyek körül. Enyhülését tapasztalta az Özvegy a' Socratesz' tanitványának társaságában, Alcibiadeszt pedig kimondhatatlanul gyönyörködtették az Özvegynek könyhullatásai. Az alatt minden nap vígabb volt egymás között okoskodó beszédjek. Dícsérték a' megholtnak jó tulajdonságait, és osztán megesmérték benne a' rosszat. A' leg-

emberségesebb ember volt, de csak közönséges indulatokkal birt. Elég szép férjfiu ugyan, de mindazonáltal ékesség és minden kellemetesség nélkül való: nagy tekintettel viseltetett, 's igyekezett kedvét tanálni, de unalmas volt ellenben nagy szorgalmatossága. Egy szóval, kétségben esést okozott egy illyetén jó férjnek elvesztése, de el volt egészen tökélve többhez nem menni. Hát hogyan, azt mondja Alcibiadesz, illy fiatal esztendeidben lemondani a' házas életről! Megvallom, felele az Özvegy, hogy a' mennyire irtózom a' rabságtól, szint annyira félek a' szabadságtól. Ifjuságomban magamra kelvén, és semmire sem adván magamat, mire jutok? Alcibiadesz igyekezett értésére adni, hogy a' házassági rabság, és özvegy magánosság között lehetne még más módot találni, és a' mi nézi az illendőséget, azt igen könnyen lehet a' szerelemmel öszvebékéltetni. Fellobbantotta a' haragot ez a' tanácsadás, inkább tetszett a' halált választani. A' szerelem, és kellemetességnek esztendeiben meghalni! Igen könnyű volt ezen szándéknak nevetséges voltát megmutatni, az özvegy pedig semmitől inkább nem őrizkedett, mint magát nevetségessé tenni. Elvégeztetett azért meg nem halni; már megmondatott volt hogy nem élhet, ha csak magát valamire nem adja, ez a' valami pedig egy Szeretőből állott, és ha igazán meg kell vallani, Alcibiadesznél nem tanált érdemessebbet szerelmére. Kettőztette Alcibiadesz körűlötte szorgalmatosságát; az Özvegynek ellenére volt elsőbbször, de csak hamar hozzája szokott, utóljára pedig titkos szövetséget kivánt tőle; és ne

hogy valamiként az okosság ellen vétsenek, igyekeztenek mentől jobban rendelni életek' módját.

Alcibiadesz boldogságának teljességében volt. Sem a' szerelem' gyönyörűségét, sem pedig a' házasságnak reménységét nem szerették benne, egyedül csak magáért szerettetett; legalább maga azt gondolta. Olly Asszonynak győzedelmeskedett fájdalmán, okosságán, gőgösségén, melly titoknál és szerelemnél semmit is egyebet tőle nem kívánt. Az özvegy ellenben hízelkedett magának, olly személyt tartani törvénye alatt, a' mellyért Görögország' szépségei mind irígyekivé lettenek. De melly kevesen tanáltatnak, a' kik senkivel sem közölnék titkokat. Alcibiadesz, az alattombanvaló szerető, csak olly szerető volt, mint a' többi, és a' legszebb diadalomnak is egyedül csak a' közönséges dicséret szokta nevelni becsét. Egy Iró azt erősíti, hogy korántsem elég valamelly kies mezőn lenni, ha csak nincsen valaki, a' kinek lehessen mondani: ah be gyönyörű hely! Az Özvegy hasonlóképen nem elégelte. Szeretőjének tudni Alcibiadeszt, ha csak nem volt kinek mondhassa: Alcibiadesz az én Szeretőm. Kinyilatkoztatta azért egy meghitt jó barátnéjának, ki is megmondotta mint titkot szeretőjének, e' pedig egész Görögországnak. Alcibiadesz elálmélkodván, hogy közönségesen beszéllenek szövetségéről, szemére hányta az Özvegynek. Ha jónak állítanám, azt mondja nékie, énmagam terjeszteném a' világ' elejében ezt a' hírt, mellynek elenyészését kivánom. Vigyázzunk magunkra, kerüljük el közönséges helyen öszvejönni, ha pedig a' történet öszvehozna bennünket, ne vedd rosz ne-

ven, ha reád nem ügyelni tettetem magamat. kedvetlenül fogadta mind ezeket az Özvegy. Jól értem mire czélozol, azt feleli nékie hogy tudniilik magad kedvére lehess. Körülötted való szorgalmatosságom, és hozzád való tekintetem terhedre vánnak; és egyedülcsak azt kívánod, hogy szabadon nyalánkodhass mindenek körül. Hát a' mi engemet illet, minémű tartózkodással akarod hogy viseljem magamat? Én szívemre nem vehetem hogy csélcsap légyek. Távolléted-ben emésztődve, melletted pedig gondolkozó és nyügben lévén, nevetséges lészek, 's talán valósággal ki is kaczagnak. Ha azt hiszik felőlünk, hogy birod szívemet, az ellen már nincsen orvosság; a' világ meg nem változtatja ítéletét. De ugyan mi lészen ennek a' titkos szerelemnek kimenetele? Magad egy lemondott szerelmeshez, én pedig egy elhagyattatott szeretőhez fogunk hasonlítani. Az Özvegynek illy felelete egészen elrémítette Alcibiadeszt. Az Asszonynak naponként nevekedett hozzája bátorsága, 's szabadabban bánt véle. A Játéknézőhelyen, azt kivánta, hogy háta megé üljön, ha Templomba ment, hogy karjánál fogva vezesse, együtt sétáljanak, 's véle vacsoráljon. Azon leginkább igyekezett, hogy vetélkedőtársaival öszvejöhessen; és a' legnagyobb sokaság közöit is azt kivánta, hogy egyedülcsak őreája nézzen. Teljességgel parancsolt nékie, titkosan tekintgetett reá, egyetértő mosolygással nevetett szemében, és azzal az esméretes barátsággal sugdosott fülében, mellyből a' világ azt szokta ítélni, hogy már megegyeztenek együtt. Jól

látta Alcibiadesz, hogy mint szekeréhez lánczolt rabot úgy vezeti mindenfelé, kihezképest; A' tettetést, azt mondja sohajtva magában, hajlandóság gyanánt fogadtam. Korántsem engemet szeret ő, hanem meghódításomnak dicsőségét; egy átaljába megvetne, ha vetélkedőtársai nem lennének. Esmértessük meg véle, hogy a' kevélység nem elégséges a' szerelemnek meglánczolására.

A' Bölcseknek engesztelhetetlen volt Socratesz ellen való irígységek, miért hogy csak az igazságot és jó erkölcsöt tanítja közönségesen. Minden nap a' legterhesebb panaszok jöttenek a' Tanács' elejébe ez ellen a' veszedelmes lakos ellen. Socratesz egyedülcsak a' jó cselekedetekben foglalván magát, számban sem vette akármi rosszat beszéllettenek háta megett; de Alcibiadesz, a' ki egészen elajánlotta volt magát Socratesznek, szembenállott ellenségeivel. A' Tanács' Bíráihoz ment, és szemekre hányta, miért hogy a' hamis vádat elfogadják, 's nem büntetik a' hazugságot; és úgy szólott Mestere mellett, mint illett egy legigazabb, és legbölcsebb ember mellett szólani.

A' heves indulatok ékesenszólóvá teszik az embert. Midőn a' Tanácsnak egyik tagjával vetekednék felesége' hallottára, olly kellemetességgel, hevességgel, fontosan és okosan beszéllett; 's természeti szépségét olly nemes tüz elevenítette, hogy ennek a' jó erkölcsű Asszonynak egész szívéig hatott. Önnönmaga is az Asszony, csudálkozásának tulajdonította érzékenységét. Socratesz, azt mondja az Urának, valósággal Isteni ember, ha illyen tanítványokat nevel. Egészen megkuruzsolt

ennek az ifju embernek ékesszólása, lehetetlenség épülés nélkül hallgatni beszédjét. A' Bíró, a' ki semmitsem gyanakodott felesége' hivségében, szórólszóra megviszi Alcibiadesznek, róla tett dícséretét. Hízelkedett ez a' beszéd Alcibiadesznek, ki is kérte a' Bírót, hogy légyen szabad nékie feleségét gyakorolni azért, hogy tehesse magát továbbra is érdemessé dicséretére. A' jó együgyű ember maga hívta házához. Az én feleségem, azt mondja nékie, maga is a' Bölcsek közzűl való, és örömest látnálak benneteket öszvekapni. Rhodope (e' vala neve ezen tiszteletre méltó Asszonynak) valósággal képzelte magának a' bölcseséget, a' Socrateszé pedig az Alcibiadesz' szájában, hovátovább mind inkább inkább húzta magához. Elfelejtettem volt említeni, hogy olly idejű volt a'midőn már nem szép az Asszony, de még tetszetes, tudniillik, midőn már talán nem annyira kellemetes, de sokkal jobban tud szeretni. Alcibiadesz megtette nékie udvarlását, az Asszony pedig hitt mind magának mind pedig Alcibiadesznek. Egyedűl csak a' bölcseség' tanulásáról volt minden beszédjek. Socratesznek leczkéi, az Alcibiadesz' szívéből a' Rhodopéében hatottanak, és ezen általköltözésekben nevekedett gyönyörűségek: csörgedező patak volt, mellynek kristályi tiszta vize virágokon folyt keresztűl. Rhodope naponként inkább szomjúhozta: magyaráztatta magának Socratesz' tanítása szerént az okosságot 's a' jó erkölcsöt, az igazságot és a' valóságot. Utóljára a' barátság is előfordúlt, mellynek meghatározván valóságát, örömest tudnám, azt mondja Rhodope, micsoda különbséget tészen Socratesz a' Szerelem és Barátság között? Noha Socratesz, azt feleli Alcibiadesz, nem azok közzűl a' szőrszálhasogató Bölcsek közzűl való, mind azonáltal a' szerelmet mégis három részre osztja: egyik buja és alacsony, melly az oktalan állatokkal is köz: ez a' természetnek ingerlése, és a' győnyörűségnek ízlése: a' második tiszta és mennyei, melly legközelebb viszen bennünket az Istenekhez; ez a' legelevenebb és legérzékenyebb barátság: a' harmadik végtére, melly a' két elsőből részesűl, és épen az Istenek és oktalan állatok között mintegy középben helyheztetett, és leginkább illik az emberhez; ez a' lelkeknek öszvekapcsoltatása, mellyet a' józan okosság megerősít. Socratesz legelsőnek teszi a' tiszta gyönyörűséget: de minthogy a' természetet nem kárhoztatja azért, hogy az elevenítő lelket a' testtel egyesítette, azért az embert sem kárhoztatja, ha a' gyönyörűségre való hajlandóságában érzi ezt az elegyedést. Mindenek felett, midőn a' természet igyekezett egy szép testet egy szép lélekkel egyesíteni, olyankor akarja hogy a' természetnek míve tiszteltessék; mert bár melly rút légyen is Socratesz, a' szépségnek mindazonáltal megadja a' mivel tartozik. Ha tudná példánakokáért, hogy kivel beszéllgetek a' bölcseségről, nem kétlem hogy öszve ne veszne velem, miért hogy hasznomra nem fordítom leczkéit. Feloldozlak a' módosság alól, így szakasztja félben beszédjét Rhodope. Egy okossal beszéllek, és bár melly ifjú légyen is, azt kivánom hogy világosítson, nem pedig hízelkedjék. Térjünk vissza Mestered' tanítására. Ő megengedi a'

szerelmet, azt mondod; de esméri e benne az eltévelyedést és mértékletlenséget? — Igen is Asszonyom, valamint szintén a' részegségnek hibáit, még is mindazonáltal megengedi a' boritalt. Ez a' hasonlatosság nem jó, azt mondja Rhodope: a' bort lehet tetszése szerént választani, és kiki mérsékelheti italát: de vallyon a' szerént bánhatni e a' szerelemmel? Sem lehet azt választani sem mérsékelni. Igen is, felele Alcibiadesz, egy erkölcstelen és józan okosság nélkül való embernek; de Socratesz elsőben világosítja és jó erkölcsűvé tészi az embert, és osztán az ollyanoknak engedi meg a' szerelmet. Jól tudja, hogy egyedül csak azt a' mi tisztességes, fogják szeretni, ekkor pedig bátran lehet akármelly mértékben szeretni. Két nemes szivnek egyik a' másikon való hatalma még nemesebbé tészi őket. Alcibiadesznek minden felelete egy egy akadályt törlött el Rhodope' szivében, és hozzá való hajlandóságát hová tovább mind síkosabbá 's gyorsabbá tette. Egyedül csak a' házassági hit volt még hátra, 's épen e' volt pedig a' Gordiusz' csöge. Rhodopénál korántsem lehetett levágni, ki kellett azt oldozni; Alcibiadesz messzünnen fogott bontogatásához. Midőn egy napon a' társaságnak mivoltát fejtegetnék: a' szükség, azt mondja Alcibiadesz, öszveszövetkeztette az embereket, a' közönséges haszon határt vetett hivataloknak, és a' rendetlenség törvényeket szült. Mindezek szentségek ugyan, de mindazonáltal lelkeinknek esméretlenek. Minthogy az emberhek csak külsőképen illetik egymást, úgy a' viszont kötelességek is mellyeknek alája vetik magokat, csak külső

ső dolgok. Csak a' természet szabhat törvényt a' szívnek: egyedülcsak ő gerjeszthet hajlandóságot, barátságot, szerelmet: az itélet nem függhet a' rendtartástól. Onnan származik példánakokáért, hogy a' házasságban, sem lehet igérni sem kívánni testi szövetségnél egyebet. Rhodope, a' ki értette a' beszédnek erejét, előre elrémült attól a' mi fog következni belőle. Hogyan, azt mondja reája, hát én egyebet nem igértem volna az én férjemnek, hanem hogy úgy viselem magamat mintha szeretném? — De hát ugyan mit tudtál egyebet igérni? Hogy valósággal szeretem, felele félelmesen az Asszony. — Maga is megigérte hát, nem csak hogy kellemetes lészen, hanem hogy minden férjfiak felett legkellemetesebb fog lenni szemeid előtt? — Megigérte, hogy minden tehetségét reá forditja, 's meg is áll szavának. — Jól van hát, magad is minden tehetségedet arra fordítod, hogy csak egyedül őtet szeressed; de sem egyik sem másik nem felelhet felőle. Ez már iszonyú erkölcsi tudomány! felkiálta Rhodope. — Szerencsére, Asszonyom, nem ollyan iszonyú még is: igen sok vétkes találtatnék, hogy ha a' házassági szeretet valóságos kötelesség lenne. — Hogyan, Uram, hát kételkedel benne? — Semmiben sem kételkedem, Asszonyom, hanem talán megbánthat szabad beszédem, és nem látom hajlandóságodat követésére. Azt gondoltam, hogy egy Bölcsnek beszéllek, azonban csak egy eszes Asszonnyal szólottam. Szégyentől elborítva mégyek el megvettetésemért, hanem bácsú' fejében az igazságnak példáját akarom adni. Én azt tar-

tom, hogy oly tiszta erkölcsű és becsületes ember vagyok, mint a' legnemesebb tulajdonságú Asszony, olyan jól tudom, valamint szintén ő, mit kíván a' becsület, és a' hitnek szentsége; esmérem a' házasságnak törvényét, és megszegésének vétkét; mindazonáltal bár ezer feleséget vettem volna is, azért még sem hánynék semmit önnön szememre, hogy tégedet egyedül, ezerszer szebbnek és kellemetesebbnek tanállak, mint azt az ezer feleséget mindegyütt. A' magad ítélete szerént ha valaki jó erkölcsű akar maradni, szükség hogy se szíve se szeme ne légyen; szerencséltetlek ha a' tökéleteségnek arra a' pontjára érkeztél.

Ezen elkeseredett és haragos hanggal mondott szók, olly bámulásban hagyták Rhodopét, hogy alig tudott magához térni. Attólfogva megszűnt Alcidiadesz látogatásától. Elbucsúzásában nagyobb indulatosságát tapasztalta az Asszony, hogy sem a' vetélkedésnek hevessége indíthatott volna benne: magában ellenben érzette azt, hogy korántsem a' véle való okoskodásnak elvesztése az a' mi után búsult. Mindenhez való unalma, önnön maga utálsága, férje' szorgalmatosságához való idegensége, Alcibiadesznek csak neve' hallásán való felháborodása és pirulása, egy szóval minden ijesztette ismét véle szembenlététől; 's azonban még is égett látásának kívánságától. Az Ura visszavitte hozzája, minthogy megértette volt az Asszonytól, hogy valamelly szó felett való vetekedés sértette volt meg őket. A' Tanács' tagja tréfát csinált belőle Alcibiadesz előtt, 's újra

magához hívta. Hidegséggel voltanak egymáshoz midőn újra öszvejöttenek, mellyel az Úra magát egy darabig mulatta; de másfelé vonván foglalatosságai: Ide hagylak benneteket, azt mondja kimenetele közben, és reménylem, hogy ha a' szó felett öszveveszteték, a' dolog' valóságán egybe békéltek. A' jámbor öreg semmi rosszat sem értett alatta, de felesége elpirúlt helyette.

Hosszas hallgatások után Alcibiadesz újra kezdi a' beszédet. Időtöltésünkben, Asszonyom, gyönyörűségemet tapasztaltam, és feltanáltad volt módját, miként a' nyájasságot előbb becsültesd énvélem a' magánosság' kellemetességénél. Nem voltam tovább e' világon, nem voltam tovább magamé, egészen tiéd voltam. Ne gondold hogy az a' bolond reménység, hogy elváltatlak és rossz útra vezetlek, szivemben férkezett volna: a' szép erkölcs sokkal inkább, hogy sem éles elme és szépség, hódoltatott volt törvényed alá. De olly kényes és ártatlan szeretettel szeretvén tégedet, hízelkedtem magamnak, hogy talám szívedben is belé plántálhatom. Ezen tiszta és minden csalfaság nélkül való szerelmem megbántott, vagy is inkább terhedre válik, mert különben lehetetlenség volna azt kárhoztatnod. Mindazokat, Asszonyom, a' miket én hozzád érzek, te másokhoz tapasztalod; önnönmagad megvallottad énnékem. Sem hányhatom szemedre, sem panaszolkodhatom érette; de csak valld meg igazán hogy nem vagyok szerencsés. Nincs talán egész Athenában több egy Asszonynál, a' ki szeretettel viseltessék az Urához, és én épen annak

az Asszonynak áldozom. Valósággal eszetlen vagy, egy olly Bölcsnek tanitványa létedre! azt mondja Rhodope, elmosolyodván. Az ifju valójában felelt nékie; az Asszony tréfával ütötte el; ama' megfogta kezét, ez haragudott, ama' csókolta kezeit, ez fel akart kelni; ama megtartja, ez elpirúl, végtére mind a' két Bölcs elveszti indulatain való hatalmát.

Nem szükség említeni, mennyire törődött Rhodope, sem pedig miként vigasztalta magát: mindezeket könnyen lehet képzelni egy jó erkölcsü és indulatos Asszonyban.

Mindenek felett az Ura' becsületéért és nyugodalmáért reszketett. Alcibiadesz hittel fogadta a' titoknak megtartását, de a' gonosz világ nem várta hogy megszegje igéretét. Jól tudták, hogy nem ollyan ember volt, a' ki egy szép Asszonynyal örökké a' bölcseségről beszélljen. Szorgalmatossága gyanússá lett; a' gyanu valóságnak tartatik a' világ előtt. Elvégeztetett hogy Alcibiadesz szereti Rhodopét. A' hir az Urának fülébe jő. Ez korántsem hitt nékie; de mind maga mind pedig felcsége' becsülete azt kívánta hogy a' gyanúnak elejét vegyék. Alcibiadesz' szükséges eltávoztatásáról kezdett azért szólani feleségével, azt pedig olly édességgel, fontos okokkal, és bennevaló bizodalommal hozta elő, hogy nemis tudott az Asszony felelni reája. Semmi sincs a' világon terhesebb, mint egy érzékeny, és természet szerént való nemes szívnek, a' becsületnek azon jeleit elfogadni, melyeket már nem érdemel tovább.

Rhodope ettől a' szempillantástól fogva eltökélette többször nem látni Alcibiadeszt, és mentől inkább érzette hozzája gyengeségét, annyival keményebben megmaradott feltett czéljában, többé szövetséget nem tartani véle. Haszontalan igyekezett ékesenszólásával kivetni sarkából. Engedhettem magamat elhitetni, azt mondja nékie, hogy Urának titkon való megbántása semmi sem; de még csak a' jelenségek is valóságos bántódások, mihelyt becsülete csorbúl általok, vagy pedig nyugodalmában háborítják. Nem tartozom Uramat szeretni helyben hagyom; de annyiban a' mennyiben tőlem függ szerencséssé tenni, elkerülhetetlen kötelességem. — Ugy hát, Asszonyom, előbb becsülöd nyúgodalmát az enyémnél? — Előbb becsülöm tett fogadásomat hajlandóságomnál: ezen kiszalasztott szóm utolsó gyengeségem lészen. Ah! én szerettetni gondoltam magamat felkiálta mérgében Alcibiadesz, Isten hozzád Asszonyom! jól látom, hogy szerencsémet csak egy szempillantásig tartó magad meggondolásának köszönhetem. Illyenek a' mi becsületes Asszonyaink! midőn elfogadnak bennünket, akkor szerelmekkel nem birnak; mikor pedig kiadnak rajtunk, akkor a' jó erkölcs vészen hatalmat; holott pedig ha jól megnézi az ember, mind a' szerelem, mind a' jó erkölcs, csak egy magok meggondolása, melly valamint szintén fejekbe jő, úgy el is mégyen. Érdemeltem mindezeket a' bosszúságokat, azt mondja Rhodope, könyhullatásaiban ázván. Egy ollyan Asszony, a' ki magát meg nem becsülte,

ne várja hogy megbecsültessék. Igazság, hogy gyengeségünk megvetést huzzon maga után.

Alcibiadesz illy sok próbák után egészen általlátta, hogy nem lehet az Asszonyokban bizni; de maga iránt még nem volt egészen bizonyos, ha vallyon nem rohanik e új veszedelembe; és bár miként feltette volt is magában többé nem szeretni, érzette mindazonáltal a' szerelemnek szükségét.

Ezen titkos nyughatatlanságában midőn egy napon a' tenger' partján sétálna, látott egy Asszonyt közelíteni hozzája, a' kit járására 's szépségére nézve Istenasszonynak fogadott volna; ha csak a' kikapó Erigonénak lenni hirtelen meg nem esmérte volna. Ki akar térni előle, ez meg szólítja. Alcibiadesz! azt mondja nékie, az a' bölcseség' tanulása tégedet még bolonddá tészen. Ugyan mondd meg, lelkem! a' te esztendeidhez illik e', magadat azokban az üres és komor gondolatokban elevenen eltemetni? Légy szerencsés, hidd el nékem, elég idő lészen még az okoskodásra. Hiszem, ugyan azért okoskodom, felele Alcibiadesz, hogy szerencsés lehessek. — Szép út a' boldogságra! avagy gondolod e' hogy talán én emésztem magamat a' bölcseségnek tanulásában; 's még is vagyon e egy becsületes Asszony, a' ki úgy megelégedjék sorsával? Az a' Socratesz tégedet egészen elrontott, nagy kár; de még lehet segíteni, ha akarod elfogadni leczkéimet. Már régen vágyakodom reád, én ifju vagyok, szép és érzékeny, és minden dicsekedés nélkül azt gondolom, hogy tészek annyit mint egy hosszú szakálu Bölcs. Ők a' magától való megvonást tanítják: szomorú tudomány! jere az én Oskolámban, én tanítlak élni a' vagyonnal. Igen is jól megtanultam káromra, monda reá Alcibiadesz: a' kevélység és gyönyörűségek megrontottanak. Korántsem vagyok tovább az a' gazdag és pompás ember, a' kit bolondságai ollyan híressé tettenek volt, 's most egyedül csak a' kölcsönözésből élek. — Jól van, hát az e az, a' min te törődöl? vígasztald magadat: vagyon elég pénzem, számát nem tudom drága köveimnek, és a' mások' bolondsága kipótolja a' te szükségedet. Nagyon hízelkedik nékem kedves ajánlásod, azt mondja Alcibiadesz, de vissza nem élek igéreteddel. — De mit akarsz azzal a' fejességgel; a' szerelem nem tészen e mindeneket közössé? Azon kivül is, ki fogja azt gondolni, hogy te az enyémből élsz? magad nem vagy ollyan bolond, hogy dicsekedjél véle, az én gyengeségem pedig korántsem engedi hogy elhíresítsem. — Megvallom igazán, hogy egészen elrémítettél, mert rólad az a' hír, hogy fösvény vagy. — Fösvény! igen is kétségkivül azokkal kiket nem szeretek, azért hogy vesztegető lehessek azzal a' kit szeretek. Gyémántjaim kedvesek az igaz, de magad kedvesebb vagy énnékem, 's ha szükséged vagyon, csak szólj, holnap mindgyárt feláldozom tenéked. Nemes gondolkodásod, azt mondja Alcibiadesz, egészen elszégyenít és meghatja szivemet: engedném azt a' gyönyörűségedet, hogy eleget tehess illy nemes szándékodnak, ha legalább mintegy ifjú ember meghálálhatnám tenéked; de nem titkolhatom előtted, hogy a' gyönyörűségek között való mértékletlen életem, nem csak vagyonomból

pusztított ki, hanem azzal együtt még arra a' mesterségre is reá akadtam, miként időnap előtt megvénülhessen az ember. Könnyen elhiszem, felele Erigone, mert sok becsületes Asszonyt esmértél! de hogy méginkább csudálkozzál, azt mondom, hogy egyedülcsak tiszta és valóságos hajlandóságot várok tetőled; és ha szíved nincsen még egészen elromolva, eleget tehetsz énnékem. Tréfálódol, azt mondja Alcibiadesz. — Korántsem, ha egy Herculeszt fogadnék szeretőmnek, úgy azt akarnám hogy Herculesz légyen; de Alcibiadesztől azt kívánom, hogy úgy szeressen mint Alcibiadesz, tudnillik, azzal a' kényes és csendes hiúsággal, melly egyebül csak a' szivből szokott származni. Hogyha az érzékenység' részéről valamivel reménytelenül meg akarsz lopni, annyi mint az: mindent megengedek néked, és semmit sem kívánok tetőled. Valósággal, azt mondja Alcibiadesz, valamint hogy csudálkozom, úgy magamon kivűl vagyok örömemben; és ha a' nyughatatlanság és irígységtől nem tartanék, mellyet okoznak vetélkedőtársaim. — — — Vetélkedőtársaid! fogadom, hogy szerencsétlenek lésznek. Tudd meg, barátom, hogy az Asszonyok egyedül csak csélcsapságból, vagy újság' kívánságából változnak, magad pedig jól tudod, hogy én már mindegyiken mindmásikon túl vagyok. Ha nem esmérném a' férjfiakat, talán vakmerőség lenne igéretem, de midőn őket feláldozom tenéked, jól tudom mit cselekszem. Azonkivűl, vagyon még egy jó mód magad csendesítésére: vagyon egy Jószágod, jó távol Athénától, a' hová az alkalmatlanok nem jöhetnek bennünket háborgatni. Gondolod e, hogy ott lakhatnál vélem? A' mikor tetszik elmehetünk. Nem, azt mondja Alcibiadesz foglalatoságaim nem engedik egy darabig a' városból eltávoznom; de ha egybeszövetkezünk, szükség lészen e azt kitrombitálnunk? — A' mint tenéked tetszik: ha te kivallasz, én is kikiáltalak, ha pedig titokban akarod tartani, hallgatóbb lészek egy Gőgösnél. A' mint én senkitől sem függök, és tégedet egyedül csak magadért szeretlek, sem félek, sem kívánom a' világnak szemeit reám húzni. Ne erőltesd magadat: vizsgáld meg jól szívedet, és ha tettszésed szerént lészek, vacsorám vár odahaza bennünket. Menjünk, hitünk' bizonyságára hívni az öröm' és gyönyörűség' Isteneit. Alcibiadesz megfogja Erigone' kezeit, és elragadtatva csókolván azt: végtére azt mondja, tanáltam szeretetet, és csak mától fogva kezdődik boldogságom.

Elérkeznek a' Kikapóhoz. Minden, valamit csak az ízlés kényesnek és válogatottnak tanál az inynek kedveskedésére, öszvekeresetett volt erre a' kívánatos vacsorára, mellyen egészen elbámult Alcibiadesz. Épen illyen palotában fogadta volt el Vénusz Adóniszt, midőn a' szerelmek nékiek a' halhatatlanságnak italát töltögették, és a' Grátziák ambróziával udvaroltanak. Midőn Bacchusz egyik szeretőjének nevét választottam, azt mondja Erigone, korántsem hizelkedtem magamnak, hogy még valaha az India' meggyőzőjénél szebb halandóval bírok. De mit mondok? halandóval! Bacchusz, Apollo, és a' Szerelem az, a' kit birok; és én ebben a' szempillantásban,

szerencsés vetélkedőtársa vagyok Erigonénak, Kalliopénak és Psychénak. Felkoszorúzlak hát, óh ifju Istenem! szőlő ágakkal, borostyánnal és mirthusszal; vajha szemeid elejében tehetném mind azokat a' kellemeteségeket, mellyeket imádtanak a' halhatatlanok, kiknek szépsége tebenned egyedül mind feltanáltatik. Alcibiadesz elrészegedvén a' szerelemben és maga szerelmében; minden kuruzsló szavait előszedte, mellyel önnön a' bölcseséget is elámította. Ékesenszóló lantján énekelte győzedelmét. Szerencséjét az Istenekéhez hasonlította és épen olly boldognak állította magát, mint a' millyen kellemetes volt.

Vacsora után egy szomszéd szobába vezettetett, melly el volt az Erigonéétől rekesztve. Nyugodjál csendesen, kedves Alcibiadeszem! azt mondja nékie elválván tőle; vajha a' szerelem csak vélem foglalatoskodtatna álmodban! Méltóztassál legalább vélem elhitetni, és ha más tárgy ötlődnék gondolataidban, kedvezz érzékenységeimnek, és egy csiklándoztató hazugság által hozd helyre, álmodban, kedved ellen esett hibádat. Hát hogyan! felele teljes nyájassággal Alcibiadesz, avagy a' csalatkozás' gyönyörűségére szorítanál e! Soha sem lészesz vélem, azt mondja ama nékie, önnön kivánságodon kivül más törvény alatt. Ezen szavaival elméne énekelve.

Alcibiadesz elragadtatva felkiálta: Oh szemérem! oh nemes tulajdonság! de mik vagytok, ha olly szivben, a' hol ti nem laktok, tanáltatik a' tiszta és szűz szerelem; az a' szerelem, melly az Égből szállott alá, lelkesiteni a' még ártatlan

embert, 's a' természetet ékesiteni? Ezen mérsékelhetetlen csudálkozásában és örömében felkél, és elmégyen meglepni Erigonét.

Mosolyogva fogadta Erigone. Érzékeny indulatosság nélkül való szive, láttatott egyedül csak Alcibiadesz' kívánságától elevenedni. Két egész holnap tölt el ebben a' kedves egyességben, meg nem változtatván a' Kikapó csak egy szempillantásig is magaviseletét; de közelített a' szerencsétlen nap, melly ezen hízelkedő csalatkozás' elenyésztésére volt rendelve.

Az Olympiai Játékokhoz való készület volt egész Athenabeli ifjuságnak múlatsága. Erigone erről a' Játékról, és a' bér' elnyerésének dicsőségéről olly elevenséggel beszéllett, hogy szerctőjének reábírta szívét, a' pályafutóknak száma között lenni, a' győzedelemnek csalhatatlan reménysége biztatván. De reménytelenül akarta ezen örömmel meglepni Erigonét.

Elérkezvén a' Játékra a' megjegyzett nap, Alcibiadesz elhagyja szeretőjét, hogy megjelenhessék ottan. Ha együtt látnának bennünket a' Játékon, azt mondja nékie, sokféleképen itélnének belőle, mi pedig megegyeztünk még a' gyanút is eltávoztatni. Jelenjünk meg a' pályapiaczon, kiki magánosan. Itt ismét összejövünk a' Játék után, és véled lészek vacsorán. Gyülekezik a' nép, leűlnek. Erigone megjelenik, az egész sokaságnak szemeit magára huzza. A' szép Asszonyok irígységgel nézik, a' rutak haragosan, a' vén emberek esztendejeken való törődéssel 's panaszolkodva, az ifjak pedig mindnyájan egyes öröm-

mel. Azalatt Erigonénak mindenfelé járván a' kimondhatatlan nagy Játékpiaczon szemei, csak Alcibiadeszt keresték. Egyszersmind látta a' sorompó előtt megjelenni a' futtatókat, és szeretőjének is szekerét: nem is bátorkodott hinni szemeinnek; de csak hamar egy ifjú, szebb a' szerelemnél, 's Márs Istennél tettetesebb, felugrik erre a' fényes szekérre. Az Alcibiadesz, ő valóságal az! Szájról szájra mégyen a' név; Erigone nem hallott maga körül egyebet ezeknél a' szóknál: Igen is, Alcibiadesz! dicsősége és dísze az Athénai ifiuságnak. Elhalaványodott a' leány örömében. Alcibiadesz reátekint olly szemekkel, mintha ugyan csalhatatlan győzedelmét jövendölné. Sorban állanak a' szekerek, felnyílik a' sorompó, megszólalnak a' trombiták, a' föld dobog a' futtatók alatt, és a' por' fellege eltakarja őket. Erigone nem vehette tovább lélekzetét. Egész lelke szemeiben vagyon, és szemei, szeretőjének szekerét még ezen porözönnek homályán is keresztül kísérték. A' szekerek elszélednek egymástól, a' gyorsabbak előhaladnak, az Alcibiadeszé közöttök vagyon. A' reszkető Erigone fogadást tészen, Casztor, Pollux, Herculesz és Apollónak: végtére legelől látja Alcibiadeszt másod magával. Ekkor a' félelem és reménység függőben tartották szívét. A' két szekérnek kerekei láttattak ugyanazon egy tengelyben forgani, és a' lovak ugyanazon egy gyeplőtől igaztattatni. Alcibiadesz kettőzteti hevességét, és Erigonénak szíve könnyebbedik; futtató társa erőlteti serénységét, és az Erigone' szíve ismét nehezedik: minden újítás hirtelen változást okoz

nékie. A' két szekér elérkezik a' czélhoz, de a' másik megelőzi Alcibiadeszt egy nyúlással. Egyszersmind ezer kiáltás hangoztatja a' Samoszbéli Piszicratesznek nevét. Alcibiadesz megilletődvén, visszatér szekerén lesütött fővel és lóggó gyeplőkkel elkerülvén a' helyet, a' hol Erigone szégyentől elborittatva bétakarta volt ábrázatját fátyolával. Azt gondolta mintha mindnyájan, a' Nézők, szemeire akarnák hányni, hogy olly embert szeret kit meggyőztenek. Azonban zúgás támad körülötte; akarja látni mi okozza: Piszicratesz volt, a' ki szekerét hajtotta vissza arra a' részre a' hol ült. Újabb ok a' szégyenre és fájdalomra! De minémű volt csudálkozása, midőn ezen szekér megállván lábainál, látja kiszállani a' Győzedelmest, a' ki nyújtja nékie az Olympiai koszorút! Tenéked köszönhetem, azt mondja nékie, Asszonyom; és azért jövök, néked általa hódolni. Képzelje kiki magának, ha lehetséges, mindazokat az indulatokat, mellyektől Erigone' szíve ezen szóknak hallásával hányattatott; de a' szerelem még uralkodott benne. Semmitsem köszönhetsz énnékem, azt mondja elpirulva Piszicratesznek: az énkívánságom, engedj meg nékem, hogy szabadon szólok, az én kívánságom mondom, nem volt számodra. De azért mégis, azt feleli ama' nékie, szemeid előtt való győzedelmeskedésem' kívánsága szerzette nékem a' dicsőséget. Ha nem lehettem elég szerencsés pályafuttatásomra megnyerni tetszésedet, lehessek legalább győzedelmemben részeltetni. Akkor újolag a' legérdeklőbb kérésekkel erőltette ajánlásának elfogadására, és az egész sokaság is he-

lyesnek ítélvén, láttatott mintegy kérni csattogtatásával. Az önnönmagának való hízelkedés meggyőzte végtére szívében a' szerelmet: elfogadta a' gyászos koszorút, azért azt mondja, hogy engedjen a' sokaság' kiáltásának és kívánságának: de ki hinné? nevetve fogadta el, Piszicratesz pedig ismét felült szekerében, szerelemtől és dicsőségétől elrészegedve.

Mihelyt Alcibiadesz szégyenvallása után magában szállott, ugyan gyenge és haszontalanságon kapó ember vagy te azt mondja önnönmagának, hogy annyira illetődöl! És miért? azért hogy a' világon találtatik még egy serényebb és szerencsésebb ember náladnál? jól látom én mi gyötör tégedet: magadon kívül lettél volna örömedben, ha Erigone' szemei előtt győzedelmeskedhettél volna, és attól félsz, hogy talán kevesebbé fog tégedet szeretni, minekutána meggyőzettetél. Tarts többet őróla: Erigone nem olyan mint az Asszonyok; ő elégnek fogja tartani mutatott tüzedet; a' mi pedig illeti rosz kimenetelét futtatásodnak, ő maga fog első lenni, a' ki megpirítja orczádat, miért hogy illy csekélységen törődöl. Menjünk bátran látogatására; sőt örvendenem kell ezen a' viszontagságon: ez újabb próbája szívességének, és a' szerelem hízelkedőbb győzedelmet tart számomra, hogy sem lett volna a' futtatásban. Teljes illy vígasztaló gondolatokkal, elérkezik Erigonéhoz; a' győzedelmesnek szekerét a' kapu előtt találja.

Mennyköütés gyanánt volt nékie a' látás. A' szemérem, indulatosság, és kétségbenesés borították el szívét. Elalélva és reszketve, tántorgó

lépései mintegy magoktól Socratesz' hazafelé fordúltanak.

A' jámbor öreg ember, a' ki a' futtatáson jelen volt, elejébe szalad. Igen jól vagyon, azt mondja nékie, most hozzám jösz vígasztalni magadat, minthogy meggyőzettettél: de fogadom, korhely, hogy nem láttalak volna ha magad győzedelmeskedtél volna. Mindazonáltal épen azzal a' szívességgel vészem. Szeretem, hogy a' viszontagságokban hozzám folyamodjanak. A' szerencsében elrészegedett szív akárhol kiöntheti magát, de egy illetődött szívnek bennem vetett reménysége sokkal hízelkedőbb 's érdeklőbb. Valld meg még is, hogy lovaid csudát tettenek. Hogyan, hát csak egy lépésnyire maradtál el a' czéltól? dicsekedhetel, hogy a' Samoszi Piszicratesz után legjobb futóid vagynak egész Görögországban; 's valósággal nagy dicsőség az, midőn az embernek jó lovai vagynak! A' megháborodott Alcibiadesz még nem is ügyelt Socratesz' tréfára. A' Bölcs ábrázatjának változásából ítélvén szívének illetődését: Hát micsoda dolog ez? azt mondja nékie valójában. Az a' haszontalanság, az a' gyermeki játék felindít! Ha egy Országot vesztettél volna is el, alig engedhetném meg, hogy ebben az elkeseredett és szégyenedre való állapotban légy, mellyben most látlak. Ah édes Mesterem! felkiált Alcibiadesz magához térvén, mellyy nagy szerencsétlenség érzékenynek lenni! Márvány szívünknek kell lenni ebben az időben, mellyben élünk. Megvallom felele Socratesz, hogy az érzékenység, terhes gyakorta; de olly jó

dolog még is, hogy soha eléggé nem fizethetné meg az emher. Lássuk mindazonáltal mi történt rajtad.

Azzal előbeszélli Alcibiadesz, a' Gőgössel, az ifjú leánnyal, az özveggyel, a' Tanácsbélinek feleségével lett történeteit, hozzá ragasztván a' Kikapót, a' ki épen abban a' szempillantásban áldozta fel. De miről panaszolkodol, azt mondja nékie Socratesz végig hallgatván beszédjét? Én úgy látom, hogy a' maga módja szerént mindenik tiszta szívéből szeretett. A' Gőgös példánakokáért, szereti a' gyönyörűséget, feltanálta volt benned; te meg tagadtad tőle, ő kiadta az útadat: úgy a' többiek is, hidd el nékem, mind a' magok szerencséjeket keresték szeretőjökben. Az ifjú leány urat keresett magának benned, a' kit szabadon szerethessen és illendőséggel; az Özvegy szembetünő győzedelmet, melly nevelje szépségének érdemét; a' Tanácsbélinek felesége, egy szép és titok megtartó embert, a' kivel minden veszedelem nélkül múlathasa magát alattomban, a' bölcseségről beszéllgetvén; a' Kikapó egy ollyant, a' kit egész világ csudál, minden dícsér, 's ohajtják mindenfelé: minémű gyönyörűségére szolgálna egyedűl birni azt, a' ki felett egész Görögországnak szépségei veszekednek, 's haszontalan igyekeznek hálójokban keríteni. Megvallod hát azt mondja Alcibiadesz, hogy egyik sem szeretett magamért? Magadért e? felkiálta a' Bölcs, ah édes fiam! ugyan kiverte a' fejedbe azt a' nevetséges kivánságot? Senki sem szeret hanem önnönmagáért. A' barátság, az a' tiszta indulat, nem

nem de nem önnönmaga haszna' keresésén épül é, és ha ollyant keresel, a' mellyben e' fel ne találtassék bátran lemondhatsz az enyémről is. Csudálom, azt mondja továbbra, micsoda bolond az emberben az önnönmaga szerelme, még az ollyanokban is a' kik legokosabbak! Szeretném tudni, hogy ugyan mi lehet az a' Magam, mellyet akarod hogy szeressenek benned? A' születés, szerencse, dicsőség, ifjuság, és szépség, mind történet szerént vagynak. Ezek közzül egyik sem Magad, 's még is ezek mind azok, a' mik tégedet kedvessé tésznek. A' Magam, melly ezeket a' kellemetességeket egyben alkotja, semmi sem egyéb benned, hanem csak a' himre rendeltetett vászon. A' rajta tett varrás neveli árát. Ugy benned is szeretvén a' természetnek adományait, öszveelegyítik véled. Ne keresd kérlek azt a' különbséget, mellyet mások nem tésznek, hanem vedd el, a' mint adják ennek az elegyítésnek gyümölcsét: ez ollyan pénz, mellyet a' köziben olvasztott ércz tészen csak foghatóvá, de a' próbáló tüzben elveszti érdemét. Nem bánom hogy kényességed elválasztott a' Gőgöstől és Özvegytől, sem pedig, hogy a' Rhodope' válasz-kiadása, és Erigone' büszkesége visszaadták szabadságodat; de Glycériát sajnálom, és javasiom visszatérni hozzája. Csúfolkodol velem, azt mondja Alcibiadesz, gyermek, azt akarja hogy vegye el az ember. — Nos! elveszed. — Vallyon jól hallottam é? Socratesz é az, a' ki nékem a' házasságot javasolja! — Miért nem? Ha a' feleséged okos és jámbor életű, boldog ember léssz; ha pedig

kikapó és csélcsap, úgy Bölcsé léssz, mindenképen fogsz nyerni benne.

A' KÉT SZERENCSÉTLENEK.

Clarence Marquisné nem sok idó'ótfogva vonta volt meg magát a' Cl.... Klastromban. A' kedves csendesség, mellyet uralkodni látott benne, még érzékenyebbé 's keserűbbé tette fájdalmát mellytől emésztódött. Micsoda szerencsések, azt mondja magában, ezek az ártatlan galambok, mellyek az Ég felé sietnek repülésekkel! Az élet ollyan nékiek mint a' homály nélkül való nap: a' világnak sem gyötrelmét, sem pedig gyönyörűségét nem esmérik.

Ezek között az ahítatos leányok között, kiknek boldogságokat irígyelte, egyedül csak Lucilia tetszett nékie szomorúnak és lankadtnak. Lucilia ifjuságának virágában azzal a' szépséggel birt, melly az érzékeny szívnek szokott czímere lenni, de a' fájdalom és könyhullatások elhervasztották volt elevenségét; valamint szintén a' naptól elhervadt rózsa, mellynek még elfonnyadtságában is lehet kinyílásakori frisseségéről ítélni. Ugy tetszik, mintha az érzékeny szívek között valamelly néma beszéllgetésnek módja tanáltatnék. A' Marquisné megesmérte ennek a' kedves illetődöttnek személyében azt, a' mit még senki észre nem vett volt benne. Tulajdona a' szerencsétleneknek egymást szánni és szeretni. Hajlandósággal kezdett Luciliához lenni. A' barátság, mellyet a' világiak alig éreznek, a' Klastromokban heves indulat szokott lenni. Csak hamar szorossá lett szövetségek, de annak édességét mind két részről alattombanvaló keserűség mérgesítette; gyakorta egész óráig is együtt sohajtoztanak, nem merészelvén egymástól gyötrelmeket tudakozni. A' Marquisné félben szakasztja végtére a' hallgatást.

Viszont gyónásunk, azt mondja Luciliának, talán sok unalomtól mentene meg bennünket: elfojtjuk mindketten sohajtásainkat; a' barátság szenvedhet é valamelly titkot a' barátságban? Ezen beszédre a' szemérmetességnek pirossága borította el Lucilia' ábrázatját 's lesütötte szép szemeit. Ah! de miért, azt mondja továbbra a' Marquisné, miért szokott ez a' pirosság a' szeméremnek lenni gyümölcse? bár inkább a' boldogságnak érzését nevelné ez a' szép szín. Szólj, Lucilia! öntsd ki szívedet barátnédnak kebelébe, a' kit talán náladnál inkább lehet szánni, de mindazonáltal enyhűlnének fájdalmai, ha a' tiéidet vígasztalhatná. — Mit kívánsz Asszonyom tőlem? Osztozom keserűségedből, de magamnak nincsen a' mellyben megbízhatnálak. Egyedül csak egészségem' változása okozza lankadságomat mellyben látsz. Elfogyok lassanként, és már Istennek hála! nem vagyok igen messze utólsó végemtől. Ollyan mosolyodással mondotta ezen utólsó szavait, hogy a' Marquisnénak egészen meg-

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

hatották szívét. Hát azt mondja nékie, csak abban vagyon é vígasztalásod? Nyughatatlanúl várván halálodat, nem akarod megvallani, mi tészi előtted utálatossá az életet. Mennyi ideje már hogy itt vagy? —— Öt esztendeje, Asszonyom. — Az erőszak hozott é ide? — Nem, Asszonyom, magam okossága, önnön az Ég akarta egészen magához vonni szívemet. — Az a' szív hát a' világhoz volt kötve? — Oh jaj! igen is, szerencsétlenségére — Kövessed beszédedet. — Mindent megmondottam. — Szerettél Lucilia, 's még is eltemetted magadat itten! valamelly hitetlent hagytál el? — A' legnemesebb erkölcsű, a' legjobb szivű, és szerelemre legérdemesebb embert. Ne tudakolódjál tovább: látod vétkes könyhullatásaimat, mellyek kihömpelyegnek szemeimből; szívemnek minden sebei kinyilnak ezen emlékezetre. — Nem kedves Luciliám! késő már egymás előtt titkolóznunk. Szívednek egész belső részéig akarok hatni, hogy vígasztalást önthessek beléje: hidd el énnékem, hogy a' fájdalomnak mérge egyedülcsak a' panasz által gőzeleg ki; ha a' hallgatás elfojtja annyival emésztőbbé lészen. — Akarod, Asszonyom? Annyi mint az, sirassad hát a' szerencsétlen Luciliát, sirassad életét, és nem sokára sirassad halálát.

Alig jelentem meg a' világban, azonnal gyá. szos szépségem az esztelen ifjuságnak szemeit magára húzta, de elnem vakíthatott hódolások. Csak egy tanáltatott közöttök, a' ki az ártatlanságnak esztendeiben lévén még, 's tiszta szívű, tapasztaltatta vélem hogy nem vagyok érzéketlen. Ha-

sonló esztendeink, születésünk, gazdagságunk, szüleink' szövetsége, és még inkább viszont hajlandóságunk egyesítettenek bennünket. Egyedülcsak kedvemért élt szeretőm. Szánakodva nézték a' világnak azt a' nagy részét, a' hol a' nagy gyönyörűség csak szemfényvesztés: szíveink eltelvén önnön magokkal.... De elfelejtem magamat. Ah Asszonyom! micsoda emlékezetet újítasz meg elmémben! — De hogyan édes leányom! hát sajnálod é hogy jól cselekedtél? Midőn az Ég két jó erkölcsű és érzékeny szívet formál, avagy vétkül tulajdonítja é nékiek, ha felkeresik, magokhoz édesgetik és rabjokká teszik egymást? Hát mire csinálta volna őket? — Igaz, hogy gyönyörűséggel formálta volt azt a' szívet, mellyben az enyém elvesztette magát; a' hol a' nemes erkölcs megelőzte az okosságot; a' hol a' természet ellen semmit sem lehet panaszolni. Ah Asszonyom! de ki szerettetett valaha úgy mint én! Hiszed é, Asszonyom! hogy el kellett szeretőm előtt titkolni még azokat a' kis nyughatatlanságaimat is, mellyek gyakran meg szokták a' szerelmet sérteni? Megölte volna magát, ha tapasztalta volna hogy féltem. Midőn szemeimből valami szomorúságomat esmérte, ollyankor azt gondolta, hogy az egész roppant természet fogyatkozást szenvedett, mindenkor azt vélte, hogy ő az oka és magát vádolta érette.

Könnyen meg lehet ítélni micsoda mértékben szerettem ezt a' szeretetre legméltóbb embert. A' nyereség' kívánsága, melly minden kötést felbont, a' tiszta szerelem' kötésén kivűl, a' nyereség' kivánsága mondom hasonlást hozott szülénk közzé.

Egy veszedelmes per, nellyet az anyám ellen indítottanak, volt kezdete és kútfeje szerencsétlenségünknek; szüleink' viszont utálsága örökös közfalt emelt közöttünk. Véget kellett vetni egymást-látásunknak. Egész holtomig el nem fogom felejteni, azt a' levelet, mellyet nékem írt:

„Egészen oda vagyok, kedves Luciliám! meg„fosztanak egyetlenegy vagyonomtól. Atyám„nak lábaihoz borúltam, és könyeimmel feresztvén esedeztem nékie, hogy mondana le arról a' „gyászos perről; mint gyermeket ollyká fogadott. „Esküdtem nékie, hogy szentség gyanánt tartom „szerencsédet, és hogy a' magamé utálatos fog „lenni előttem; a' gazdagságról való lemondáso„mat bolondság gyanánt vette. Az emberek azt „gondolják, hogy semmit sem lehet a' gazdagság„nál feljebb becsűleni; mit csinálok pedig a' kinc„csel, ha tégedet elvesztelek? Örvendezni fogok „még valaha azon, azt mondják, hogy meg nem „haligatták kérésemet. Ha azt gondolnám, hogy „az idő, vagy az, a' mit okosságnak neveznek, „annyira megalacsonyíthatná lelkemet, mától fog„va megszünnék élni, elijedvén jövendő sorsom„tól. Nem, kedves Luciliám! nem; egészen tiéd „vagyok. A' törvény haszontalanúl fogja nékem „ítélni egy részét örökségednek; az én törvé„nyem szívemben vagyon, az atyám pedig ottan „kárhoztatik. Bocsásd meg nékie ezerszer azokat „a' bosszuságokat mellyekkel illet. Isten mentsen! „hogy vétkes fogadásokat tégyek, sőt inkább el„szakasztanék napjaimból, hogy az atyáméihoz ra„gasszak, de ha valaha ura lészek annak a' va„gyonnak mellyet öszvegyűjt, és a' mellyel meg„akar kedvem ellen terhelni, mindent helyre fo„gok nem sokára hozni. Azonban meg vagyok „tetőled fosztva. Talán parancsolni fognak azzal „a' szívvel, mellyet nékem adtál. Ah! kérlek „meg ne egyezzél soha is rajta: gondold meg, „hogy életem függ tőle: emlékezzél meg, hogy hi„tünk fel vagyon az Egekben írva! De ellene ál„lasz e erőszakos anyád' akaratjának? Ah! reszke„tek: tégy bizonyossá eránta, erőltetlek a' leg„tisztább szeretetre."

Magad kétségkivűl válaszoltál reája? — Igen is Asszonyom, de csak egynéhány szóval.

„Semmit sem panaszolkodom ellened. Sze„rencsétlen vagyok, de tudok a' lenni: tanúlj tő„lem szenvedni."

Azalatt a' pert elkezdették volt 's hevességgel folytatták. Egy nap a' többi között, oh jaj! iszonyú nap! midőn az anyám egy ellene tett ítéletet reszketve olvasná, valaki jelenteti nálam magát, hogy szólani akarna vélem. Ki az, azt mondja az anyám, bocsássátok bé. Az elnémult inas sokáig tétovázik, akadozik feleleteiben, 's megvallja utóljára, hogy egy czédulát hozott nékem. — Az én leányomnak? 's kitől? Magam jelen voltam; ítélj állapotomról: ítélj anyám' haragjáról, hallván nevezni fiát annak, a' kit ő üldözőjének nevezett. Ha méltóztatott volna elolvasni azt a' czédulát, mellyet ő felbontatlanúl viszszaküldött, talán megindult volna rajta; legalább megláthatta volna belőle, hogy semmi sincs a' világon tisztább egymáshoz való indulatunknál: de

vagy az, hogy talán haragját, mellyre a' per ingerelte volt, kívánta kiönteni, vagy pedig hogy leányának ellenségeivel való egyetértése valóságos vétek volt előtte, elég az hogy nem volt olly gyalázat, mellyel ne illetett volna. Felháborodva az anyám' lábaihoz borultam, és engedtem magamat pirongságáitól megaláztatni, mintha azokat megérdemeltem volna. Azon nyomban elvégeztetett, hogy elmenjek valamelly Klastromba, eltemetni azt, a' mit ő gyalázatomnak nevezett, és a' magáénak. Más nap ide hozattatván megtiltották, hogy senkit hozzám ne bocsássanak, és három hónapig voltam itten úgy, hogy sem a' világról, sem pedig rokonaimról semmit nem tudtam, mintha mind elenyésztenek volna. Az anyám volt legelső a' ki látogatásomra jött. Ölelgetéseiből mingyárt észrevettem micsoda ítéletet fog reám mondani. Megrontottanak! azt mondja, mihelyt magunkra maradtunk, az igazságtalanság erőt vett; elvesztettem peremet, 's az által a' reménység is oda lett, hogy szerencsédet várhasd a' világban. Alig marad a' fiamnak annyi, hogy születéséhezképest élhessen. A' mi pedig a' magad sorsát illeti, édes leányom! az Isten tégedet erre az életre hívott, itt kell élned és meghalnod; holnap béfogsz esküdni. Ezen kemény és hideg szavaira, szívem elrettent, és elfagyott nyelvem; térdeim pedig meghajolván alattam, elestem, magamon kivül lévén. Az anyám másokat szólítván segítségemre, maga elment elrejteni magát könyeim előtt. Magamhoz térvén ájulásomból, körűlvéve láttam magamat

ezektől az Istenfélő leányoktól, kiknek társává kell vala lennem, és a' kik hivtanak, hogy osztozzam állapotjok' édes csendességéből. De ez, az ártatlan léleknek szerencsés állapot, az én szemeimben szüntelen való háború, hitszegés, és belső kinnak tetszett. Rettentő mélység nyílt fel szeretőm és magam között; érzettem legkedvesebb tagomat szaggattatni; nem láttam magam körül a' hallgatásnál és semmiségnél egyebet; és ebben a' véghetetlen magánosságban, ebben az egész természettől való elhagyattatásban, az Égnek jelenlétében, teli érzettem szivemet azzal a' kellemetes tárggyal, mellyet el kellett felejtenem. Ezek a' szent leányok, jó szántokból mindent mondottanak, a' mit a' világi hijábanvalóságról tudtanak; de én kórántsem a' világhoz ragaszkodtam: a' legiszonyúbb pusztaság is kies lakóhely lett volna énnékem azzal, a' kit abban a' világban hagytam, melly semmi sem volt szemeim előtt.

Látni akartam anyámat, ki is tettette, mintha elájulásomat természet szerént való történetnek gondolta volna lenni. Nem, Asszonyom! mondám nékie, erőszakos állapotom, mellybe hoztál, valóságos oka ennek; mert itt már nincs most tovább helye a' színlésnek. Magad adtad életemet, el is veheted azt; de édes anyám! hát nem másként fogadtál méhedben, hanem mint áldozatot, mellyet a' lassu halálnak kínjára rendeltél? és kinek szentelsz fel? korántsem az Istennek, mert érzem, hogy ő eltaszít magától: tiszta és önként való áldozat tetszik nékie; nem akarja hogy senkinek része légyen abban az adományban mel-

lyet nékie ajánlanak, és az a' sziv, melly nékie adja magát szükség hogy egyedűl övé legyen, Ha erőszak viszen az oltárhoz, úgy a' hitszegés és szentségtörés várják eleibe való érkezésemet. — Mit beszéllesz szerencsétlen? — Iszonyú igazságot, mellyet a' kétségbenesés sajtól ki számból: igen is Asszonyom! szivem eladta magát híred nélkül; akár ártatlan, akár vétkes légyen, elég az hogy nem enyém tovább; egyedülcsak az Isten bonthatja fel kötését. — Eredj, elfajult leány! eredj magad vesztére, nem esmérlek tovább magam gyermekének. — Édes anyám! véredre erőltetlek, el ne hagyj, lássad könyeimet, lássad kétségbenesésemet; lássad a' poklot felnyilva lábaim előtt. — Hát gyászos szereteted olly irtózatossá tészi e szemeid előtt becsületed' menedékhelyét, ártatlanságod' révpartját? De micsoda a' világ a' te szemeidben? tudd meg, hogy ennek a' világnak csak egy bálványa vagyon; a' haszon tudniillik. A' tisztelet egyedülcsak a' gazdagokat illeti: a' felejtékenység, elhagyattatás, és megvetés pedig, a' szerencsétleneknek jutott osztályrészekben.

Ah Asszonyom! ne elegyítsd azoknak a' vesztegetetteknek száma közzé azt. — ‚Azt a' kit te szeretsz, ugy é? gondolom mit mondott néked. Nem részes az atyjának igazságtalanságában; nem hagyja helyben cselekedetét; szánakodik rajtad; helyre akarja hozni megbántódásodat. Haszontalan igéretek, ifju embernek beszédje, mellyről elfelejtkezik holnap. De bár lenne is állhatatos szerelmében, 's ígéreteiben hív, az atyja még

ifju, agg esztendőket fog érni, mert a' gonoszok meg szoktanak vénűlni; és azalatt a' szerelem kialuszik, a' kötelesség erőt vészen; valami hivatal, valami szövetség, valami szerencse adja elő magát, és a' könnyen hivő 's megcsalattatott szerető, a' világ' nyelvére kél. Illyen lett volna látod a' te sorsod; az anyád kimentett belőle. Most könyhullatást okozott ugyan tenéked, de áldani fogsz még valaha érette. Magadra hagylak, édes leányom! készűlj az áldozathoz, mellyet Isten kiván tetőled. Mentől terhesebb néked ez az áldozat, annyival kedvesebb lészen ő szent Felségének.

Mit mondjak, Asszonyom? el kellett magamat reá szánni, felvettem ezt a' patyolatot, ezt a' kötőt; a' töredelmességnek utjára tértem; és az alatt az idő alatt míg az ember még szabad, azzal hizelkedtem magamnak, hogy meggyőzöm magamat, és habozásomat 's gyengeségemet, egyedűlcsak gyászos szabadságomnak tulajdonitottam, tudniillik, hogy még hatalmamban vagyon megmásolni szándékomat. Későnek tetszett nékem, megszeghetetlen esküvés által elkötelezni magamat. Letettem a' hitet, lemondottam a' világról; e' még csak kicsiny dolog volt. De jaj! lemondottam szeretőmről, a' pedig több volt énnékem, mintsem ha életemről kellett volna lemondanom.

Midőn fogadásaimat tettem, ajakaimon tévelygő lelkem készűlt testemet elhagyni. Alig volt erőm az oltár' lábaihoz vánszorogni: vissza pedig félholtan vezettenek el. Az anyám hozzám jő, kegyetlen örömétől felindíttatva. Ne vedd zúgolódásképen én Istenem! tisztelem, még szere-

tem, és utólsó pihenésemig fogom őtet szeretni. Luciliának beszédjét félbenszakasztották zokogásai, és szemeiből kifolyó könyeknek árja borította el ábrázatját.

Már általestem volt az áldozaton, azt mondja továbbra hosszas hallgatása után: Istené voltam, nem voltam tovább magamé. A' hajlandóságnak minden köteleit el kellett szaggatni: már megholtam volt a' világnak; legalább magam azt gondoltam. De millyen volt ijedségem, midőn szívemnek belső részét kezdettem vizsgálni! Ismét feltanáltam benne a' szerelmet, de a' dühös és vétkes szerelmet, a' gyalázatos és kétségbenesett szerelmet; azt a' szerelmet melly az Ég ellen, természet ellen pártolt; azt a' szerelmet mondom, melly a' keserűségtől emésztődött 's dühösséggé változott. De mit cselekedtem! felkiáltottam ezerszer, mit cselekedtem! Az az imádtatott halandó, kit nem lehetett többször meglátnom minden kellemetességeivel tűnt képzelődésemben. Az a' szerencsés kötés, mellynek egyesíteni kellett volna bennünket, minden szempillantása gyönyörűséges életünknek, minden indulatjai két olly szívnek, mellyeket csak a' halál választott volna el egymástól, megújultanak elalélt lelkemben. Ah Asszonyom! micsoda emésztő képzelődés! Mindent elkövettem, a' mi által reménylettem kitörölni emlékezetemből. Már öt esztendőtől fogva távoztatom magamtól, még is szűntelen előttem látom: haszontalan kerülöm az álmot, melly mindenkor lerajzolja előttem; haszontalan kerülöm a' magánosságot, a' hová érkezésemet várja, feltanálom az oltár' lábainál, önnön az Isten' kebelében is magammal vinszem. Ugyancsak, a' kegyelemmel teljes Isten megszánta végtére sorsomat. Az idő, okosság, és magam sanyargatása elgyengítették vétkes indulataimnak első hevességét: és fájdalmas lankadság következett helyében. Érzem, miként minden szempillantásban halok, és egyedűlcsak a' minden vígasztalásom, hogy koporsómhoz közelítek. Ah kedves Luciliám! felkiálta Clarence Marquisné, minekutána végig hallgatta volna beszédjét,,

Mellyik méltóbb közűlünk a' szánakozásra? A' szerelem okozta mindkettőnknek szerencsétlenséget: legalább magad a' legérdemesebb, leghívebb, és legháládatosabb embert szeretted: de én a' leghitetlenebbet, legháládatlanabbat, és legkegyetlenebbet, a' ki csak valaha tanáltathatott. Magad az Égnek ajánlottad el magadat, én pedig egy gyalázatosnak adtam magamat; a' magad világról való lemondásod diadalom volt; az enyém pedig gyalázat: tégedet siratnak, szeretnek 's tisztelnek; engem pedig bosszúsággal illetnek, 's törekednek reám.

A' házasság előtt a' legkedvesebb szerető volt Marquis Clarence. Ifiu, kellemetes és szerfelett nyájas lévén, a' legszerencsésebb természetet mutatott. Minden nemes erkölcsöket igért magáról, valamint szintén hogy minden kellemetességek feltanáltattak benne. Olly indulattal fogadta el a' jót, hogy lehetetlennek gondolta az ember, hogy valaha kitöröltessék szívéből. Oh jaj! igenis könnyű volt nékie, ugyanazon szerel-

met gerjeszteni bennem, mellyet maga is érzett, vagy legalább érzeni gondolt hozzám. Minden, a' házassághoz megkívántató dolgok feltanáltattak közöttünk viszont hajlandóságunkkal együtt és szüleink megegyeztenek öszvekelésünkön. Két esztendő telt el legédesebb egyes életünkben. Oh Párizs! Oh vétkeknek piacza! Oh gyászos botránkozó köve a' szerelemnek, ártatlanságnak és jó erkölcsnek! Az én férjem, a' ki mindaddig csak mulólag látta volt, a' véle egyidejűket, és mint maga mondotta, csak azért hogy múlassa magát csélcsapságokkal 's nevetséges viseletekkel, hészivta lassan lassan példájoknak mérgét. Ostoba 's lármás múlatságok, történeteknek titkos egymással való közlések, haszontalan időtöltéseknek kevély előbeszéllése, méltatlan győzedelmeknek tékozolva tett dicsérete, felgerjesztették vágyakodását. Az ártatlan és csendes egyességnek nem volt az az édes kedvessége nála. Semmi egyéb talentommal nem bírtam, a' jó erkölcsökben való felneveltetésen kivűl; tapasztaltam, hogy többet kíván tőlem. Oda vagyok, gondoltam magamban, szívem nem tészen eleget az övének. Valósággal csak az illendőségért mutatta körűlöttem való szorgalmatosságát: nem hozzám való hajlandóságából becsűlötte előbb, velem való mulatságát; azt az előttem édes együtt való lételt, annál a' szüntelen jövő menő zürzavar társaságnál. Önön maga hívott, hogy mulassam magamat, azért, hogy alkalmatossága légyen magának is többre kihatni. Unalmas lettem nékie, terhére váltam. Eltökélettem magamban kedvére hagyni, azért

hogy kívánatossá tégyem magamat nála, hogy kedves légyek szemeiben, minekutána láttam, hogy talán elég okom vagyon másokhoz hasonlítani magamat. De holmi erkölcsvesztegető ifjak megnyerték volt szivét, melly szerencsétlenségére igen hajlandó volt: mihelyt megkóstolta a' mérges poharat, orvosolhatatlan volt részegsége, 's romlottsága megjobbíthatatlan. Jó útra akartam hozni, de már késő volt. Elveszted magadat, édes barátom! mondottam nékie, és noha fájdalmasan nézem hogy megfosztanak férjemtől, a' ki egyedül volt minden gyönyörűségem, mindazonáltal inkább éretted, hogy sem magamért fájlalom hibádat. Abban keresed a' boldogságot, a' miben valósággal fel nem találod. Szemfényvesztő vagyon, 's gyalázatos gyönyörűség nem fogják soha megelégíteni szívedet. A' világnak csalárd, és hitegető módja elámít tégedet; a' te feleséged azt nem tudja, magad hasonlóképen nem tudod; ez a' gyalázatos mesterség nem a' mi szíveinknek való: a' tiéd eltévelyedik részegségében; de az a' részegség csak bizonyos ideig fog tartani: a' csalatkozás elenyészik mint egy álom, meg fogsz térni hozzám, mindenkor ugyanazonnak fogsz engem tanálni; a' könnyen kérlelhető 's hív szerelem várja megtérésedet: minden el lészen felejtve, sem félhetsz a' pirongságtól, sem pedig a' panasztól. Szerencsésnek állítom sorsomat, ha vígasztalhatom megbántásomból származott keserűségedet! De magad, a' ki esméred a' nemes erkölcsnek érdemét, 's gyönyörűségét kóstoltad; magad kit a' vétek örvényből örvénybe viszen;

magad, kit a' bűn utálsággal fog elhagyni, hogy visszatérj feleségedhez, elrejteni mellette időnap előtt való vénségednek elalélt napjait, a' szomorúságtól hervadván szived, 's emésztődvén belső kinaidtól, miként békélesz meg önnönmagaddal? miként kóstolhatod szerelmemnek tiszta gyönyörűségét? Oh jaj! tulajdon szerelmem fog kínodra szolgálni. Mentől elevenebb és szivesebb lészen az a' szerelem, annyival inkább meg fog téged alázni. Az az én kinom édes Marquisem! az emészt engemet. Szűnjél meg engemet szeretni, megegyezem rajta: megbocsátom hidegségedet, minthogy magam megszűntem néked tetszeni; de legalább ne tedd magadat érdemetlenné szivességemre; ne légy olyan, hogy okod lehessen megpirulni előttem. Hihetnéd e? kedves Luciliám! tréfával felelt szavaimra, azt mondotta hogy úgy beszéllek mint egy angyal, és hogy leírást érdemelnek szavaim. De látván könyektől elázni szemeimet: Ne légy gyermek, azt mondja nékem, tudod hogy szeretlek, engedd hogy múlassam magamat mindennel, és légy bizonyos abban, hogy semmi sem fog elhódítani.

Azalatt jó barátaim tudtomra adták mind azokat a' mik megkeserítettenek, 's szégyennel borítottanak el. Oh jaj! még a' férjem maga is elunta utóljára magát tettetni, 's hízelkedni nékem.

Elő nem beszéllhetem, kedves Luciliám! mennyi szégyenen 's kedvetlenségen mentem által. A' te szenvedéseid semmik sem az enyémekhez képest. Képzeld magadnak ha lehetséges, egy jó indulatú 's nemes erkölcsű szivnek sorsát, melly eleven

eleven és felettébb érzékeny lévén, minden nap újabb újabb sértődéseket szenved attól, a' kit leginkább szeret; a' kinek csak egyedül kedvéért él, bár ha ama' nem él is érette, hanem azoknak él, a' kik az egész világtól megvettettenek. Kedvezek szemérmetességednek, 's azért elhallgatom azt, a' mi ebben a' történetben legutálatosabb. Megvettetve, elhagyattatva, 's feláldoztatva férjemtől, hallgatva emésztődtem fájdalmaimtól; és ha némelly elfajúltak' gyülekezetének nevetségére voltam is, a' szánakodóbb és érdemesebb világ mindazonáltal vígasztalt fájlalásával. Egyedül csak azon vagyonommal éltem, mellytől a' vesztegetett világ meg nem foszthatott, mocsok nélkül való híremmel tudniillik. Azt is elvesztettem, kedves Luciliám! azoknak a' gonosz Asszonyoknak, kiket az én példám megalázott, szálka voltam szemekben. A' mint tetszett úgy magyarázták magánosságomat, 's gondolt csendességemet. Egy embert hirdettenek szeretőmnek, a' ki bolondsága által azt akarta másokkal elhitetni, hogy örömest fogadtam őtet. A' férjem, kinek jelenlétem szüntelen való pirongság gyanánt volt, és a' ki nem érzette még elég szabadságban magát, akármicsoda módot kész volt elkövetni, csak annak színe alatt megszabadúlhasson alkalmatlan fájdalmamtól: azért számkivetésben küldött egyik jószágában. A' világtól esméretlen, 's távol szerencsétlenségem' látásától, legalább szabadon sírhattam magánosságomban; de egyszer azt izeni a' kegyetlen, hogy válasszak magamnak egy Klastromot; minthogy a' Florivali jószágát eladván ki

kell belőle költöznöm. Floriva!? azzal szakasztja félben az elrémült Lucilia beszédjét. Igen is, a' volt számkivettetésem' helyének neve, azt mondja reája a' Marquisne. — Ah Asszonyom! micsoda nevet bocsátál ki szádon! — Azt a' nevet, melyet férjem viselt, minekelőtte Clarencei Marquissá lett volna. — Mit hallok? Oh Egek! — Oh igazságos Egek! lehetséges e az, felkiálta Lucilia, barátnéjának ölében ereszkedvén? — Hát mi lelt? micsoda felháborodás! micsoda hirtelen való változás ez! Lucilia csendesítsd elmédet. — Hogyan Asszonyom! hát Florival az a' hitetlen, az a' vétkes, a' ki tégedet szerencsétlenné tett, meggyalázott! — Hát esméred e? Oh az, Asszonyom, a' kit imádtam, a' kit öt esztendőtől fogva siratok; ő az, a' ki utólsó pihenéseimet elfogadta volna! — Mit beszéllesz? — Ő az, Asszonyom. Oh jaj! millyetén lett volna sorsom! Ezen szavai után a' földre borulván Lucilia: Oh Istenem, azt mondja, én Istenem! magad nyujtottad karjaidat utánam. Az elbámult Marquisné nem jöhetett magához csudálkozásából. Ne kételkedjél benne, azt mondja utóljára Luciliának, az Egek' rendelései esmérhetőképen fel vagynak bennünk jegyezve: egyesít bennünket, viszont hajlandóságot gerjeszt mi bennünk, kinyitja szíveinket egymáshoz, mint világosságnak 's vigasztalásnak két kútfejét. No hát, érdemes és szíves barátom! igyekezzünk egyes erővel mind szerencsétlenségünket, mind pedig annak okát elfelejteni.

Azon szempillantástól fogva, kimondhatatlan volt szivességek és szoros barátságok. Magánosságoknak érzették azon édességét, melly egyedűl a' szerencsétlenek előtt esméretes. De csak hamar azután félben szakasztotta ezt a' csendességet az újság, hogy a' Marquisnak napjai veszedelemben forognak. Életével kellett feslettségét fizetni. Sírjának szélén kívánta magához jó erkölcsű feleségét. E' kifejti magát megkeseredett társának karjai közzül; elmégyen, megérkezik, haldokolva találja férjét. Oh kedves társam! a' kit annyiszor 's olly kegyetlenül bántottam meg, azt mondja megesmérvén feleségét, látod rendetlen életemnek gyümölcsét; látod iszonyú sebemet, melly által az Isten ostoroz. Ha még érdemes vagyok szánakodásodra, emeld fel az Égre kiáltásodat, és mutasd bé nékie lelkem' gyötrelmét. Illetődött felesége ölelésére akara szaladni. Távozzál tőlem; azt mondja ama' nékie, önnön magam is irtózom magamtól; halált lehelek. Azt mondja továbbra hosszas hallgatása után: Esmérsz e ebben az állapotban, mellyben a' vétek hozott? Ez e az a' tiszta lélek, melly öszveelegyedett volt a' tiéddel? Ez e az a' magad mása? Ez e az a' lakadalmi ágy, melly valaha mint férjedet úgy fogadott el? Hitetlen barátaim! veszedelmes csábító Asszonyok! jertek lássatok 's reszkessetek! Ah illetődött lelkem! ki fog kiszabadítani ebből az undok fogságból! Uram, azt kérdi az Orvostól, sokáig viszem e még? Elszenvedhetetlennek fájdalmaim. El ne hagyj, nemes szívű barátném! nálad nélkül a' legiszonyúbb kétségbenesés környékezne meg..... Érd végét, kegyetlen halál! érd végét napjaimnak! Nincsen az a' rosz, mellyet nem ér-

demelnék; megcsaltam, gyaláztam vétkesen üldöztem az ártatlanságot, és önnönmagát a' jó erkölcsöt.

Clarence Marquisné látván fájdalmas vonaglásait, ottan ottan ágyához akart szaladni, a' honnan igyekeztenek őtet eltávoztatni. Utóljára kimult a' szerencsétlen, feleségére lévén akkor is függesztve szemei, 's tőle való bocsánat' kérése közben némulván el nyelve.

Egyedülcsak a' volt az Asszonynak minden vigasztalása, hogy olly töredelmesen látta meghalni. Gyengébb volt szegény, azt mondja, hogy sem rosz természetű, és gyarlóbb hogy sem vétkes. A' világ megtántorította volt gyönyörüségeivel, az Isten megtérítette a' fájdalmak által. Ostorozta őtet, meg kegyelmez nékie. Igen is, édes férjem! édes Clarencem! felkiálta, a' test' és világ' kötelességéből meg szabadulván, Istened' kebelében fogsz magad után várni engemet.

Teli lévén elméje ezen szent gondolatokkal, visszamégyen egyesülni jó barátnéjával, kit az oltár' lábainál tanált. Szaggatta Luciliának szívét, ezen kegyetlen 's töredelmes halál' előbeszéllésének hallása. Együtt sírtanak utóljára, és bizonyos idővel aztán Clarence Marquisné is Lucilia' példája szerént, hittel szentelte fel Istennek azon szivét, kellemetességeit, 's nemes erkölcseit, mellyekre érdemetlen volt a' világ.

LAUSUSZ ÉS LYDIA.

Lausus equum domitor, debellatorque ferarum.
Virg. Aen. VII.

Mezentiusz, Tyrrhenumi Királynak tulajdonságai elég esméretesek. Rosz Fejedelem, és jó Atya, kegyetlen és szánakodó egymás után: semmi ollyan kegyetlenség nem volt benne, mellyből erőszakot lehetett volna magyarázni, mindaddig míg szándékában akadályt nem tanált; de ennek a' kevély léleknek csendessége oroszlányi nyugodalom volt.

Mezentiusznak volt egy Laususz nevű fia, kit ereje és szépsége nevezetessé tett volt az Ausóniai ifju vitézek között. Laususz elkísérte volt Mezentiuszt a' Praenesztei Király ellen való háborúban. Az Atyja, örömének teljesedésével látta, vértől elboríttatva verekedni és győzedelmeskedni maga mellett. A' Praenesztei Király kiűzettetvén Országaiból, és a' szaladásban keresvén szabadulását, a' győzedelmesnek kezei között hagyta, önnön koronájánál drágább kincsét, egy Herczegasszonyát tudniillik, olly idejében, midőn a' szivben egyedűlcsak a' jó erkölcsök tanáltatnak, midőn a' természet az ártatlanságnak és szépségnek minden kellemetességeivel bir. Mindazok a' mik a' síró kellemetességben nemesek és érdeklők tanáltatnak,

le voltanak a' Lydia' ábrázatján festve. Bátorsággal és méltósággal elegyedett keserűségére nézve, könnyen meg lehetett esmérni a' Király' leányát a' rabok' csoportjában. Ellenségeinek mutatott első tiszteleteket, kevélység és köszönet nélkül fogadta, mint adóját születésének, mellyhez illendő nemes méltóságát meg nem alázta vol szivében a' szerencsétlenség.

Nevezni hallotta atyját, és ezen névre felemeli könyekkel tölt szép szemeit. Minden szivek illetődtenek rajta: önnönmaga is az elnémult Mezentiusz, elfelejtkezett büszkeségéről és agg esztendeiről. A' szerencse meg szokta keményíteni a' gyenge lelkeket, 's lágyítani a' kevély szíveket; és semmi sincsen nyájasabb, mintegy nagy vitéz megnyert ütközete után.

Hogyha az öreg Mezentiusznak szilaj szíve ellene nem állhatott Foglya' kellemetességeinek; mennyivel nagyobb erejek nem volt azoknak Laususz nemes lelkén! Siratta vitézségét, 's győzedelmét fájlalta, mert Lydiának siralmat okozott. Hadd állja bosszúját rajtam, azt mondja fájdalmában, hadd utáljon engemet ugy, mint magam szeretem őtet; igen is megérdemeltem büntetésemet. De még ennél is érdeklőbb gondolat ötlődik szivében: álmélkodva látta a' felindult Mezentiusznak haragját egyszer'smind kegyelemmé változni; könnyen általlátta, hogy a' felebaráti szeretet egyedül nem okozta ezen változást; és azon félelme, hogy talán atyjával vetélkedőtársát tanálja fel egészen elrémítette.

Az ollyan koros időben, a' millyenben Mezentiusz volt, az irígység közelről kíséri a' szerelmet. A' kegyetlen, nyughatatlan figyelmetességgel vizsgálta Laususznak szemeit: látta egyszersmind ellankadni örömét, és azon hevességét, melly az ifju vitéznek, a' ki akkor legelsőbbször győzedelmeskedett, homlokán kezdett volt ragyogni. Látta háborodását, meglepte némely tekinteteit, mellyeket könnyű volt magyarázni. Azon szempillantástól fogva azt gondolta, hogy oda vagyon; de megszólalván benne a' természet, felfüggesztette haragját. Egy kegyetlen, még dühösségében is azon erőlkődik, hogy igaznak gondolhassa magát, és minekelőtte megítélné Mezentiusz maga fiát, bizonyos akart lenni benne.

Olly mesterséggel kezdette magát színleni, hogy megbátrodván a' Herczeg, nem láthatott szerelmes szorgalmatosságában egyebet kegyességénél. Mingyárt tettette teljes szabadságot engedni Lydiának: de a' kegyetlen' udvara teli volt kémekkel és árulókkal, rendszerént való kétszin udvarlói a' hatalmas embereknek, kik nem tudván magokat szerettetni, abban határozzák meg nagyságokat, miként rettegjenek tőlök.

A' fia, minden tartózkodás nélkül mutatta Lydiának tisztelettel teljes hódolását. Olly szives indulattal vette fel ügyét, hogy Lydia csak hamar kezdette fájlalni, miért utálsággal viseltetett ellensége' fiához. Laususz pedig kesergette, hogy eszköz volt Lydia' szerencsétlenségére. Az Istenekkel bizonyította, hogy mindeneket el fog követni, hibájának helyrehozására. Az Atyám

a' Király, azt mondja, szint ollyan nemes szivű a' győzedelem után, mint az ütközet előtt engesztelhetetlen: megelégedvén a' győzedelemmel, senkit sem kiván elnyomni; igen könnyű a' Praenesztei Királynak olly békességre birni őtet, melly mind egyiknek, mind pedig a' másiknak dicsőségére váljék. Ez a' békesség meg fogja száraztani könyhullatásaidat, szép Lydia! de vallyon ki fogja e emlékezetedből törleni azoknak vétkeket a' kik könyeid' özönét árasztották? De miért nem láttam inkább véremet folyni, ezek helyett a' drága könyek helyett!

Lydia, becsülettel és méltósággal teljes felelete, bizonyította Laususzhoz való mértékletes háládatosságát; de szivében igen is érzékeny volt szorgalmatosságához, mellyel vígasztalni igyekezett. Némellykor elpirult, miért hogy kedvességgel hallgatta szavait; de törvény gyanánt fogadván atyjának ügyét, igyekezett czen oszlopját meg nyerni.

Azalatt gyakrabb együttlétek, naponként elevenebbé, fontosabbá, és szorosabbá is tette barátságokat, és a' szerelem keresztül hatott lassan lassan a' tiszteleten és háládatosságon, mintegy virág, melly hogy kinyílhasson, széllyelhasítja gyenge tokját, mellytől be volt borítva.

Hová tovább mind inkább csalattatván Mezentiusznak színes csendességétől a' könnyenhivő Laususz hizelkedett magának, hogy kötelessége nem sokára meg fog egyezni hajlandóságával, a' minthogy semmit sem is gondolt a' világon könnyebbnek, mint öszvebékéltetéseket. A' békességnek öszve-

forrását, mellyet elméjében kidolgozott volt, két czikkelyben határozta meg; visszaadni a' Praenesztei Királynak koronáját tartományaival együtt, és a' Herczegasszonnyal való házassága által öszveszövetkeztetni a' két hatalmasságot. Közölte ezen gondolatját Lydiával. Ebben vetett reménysége, következendő nyeresége, csak képzeléséből is származott öröme a' Herczegnek, könyekkel elegyedett mosolyodást okoztanak a' szép Fogolynak. Nemes Herczeg! azt mondja nékie, vajha teljesítenék az Egek Atyámhoz viseltető szándékodat! Nem sajnálnám a' békességnek váltsága lenni, 's a' háládatosságnak bére. Ezen érdeklő feleletét még érdeklőbb tekintet követte. A' kegyetlennek mindent befuttanak. Hirtelen való indulatjában feláldozta volna vetélkedőtársát, de egyedülcsak ezen fia volt koromájának oszlopa, maga és népe között való egyetlenegy erősége. Ezen cselekedete utálatossá tette volna jobbágyai előtt, 's megfosztotta volna védelmezőjétől, kit a' közönséges utálságnak ellenébe szegezhetett volna. A' félelem legterhesebb indulatja a' kegyetleneknek. Mezentiusz tetteti magát. Hívatja fiát, kegyesen beszéll nékie, és parancsolja, hogy készüljön, elmenni más nap végbeli tantományában, a' hol hagyta volt táborát. A' Herczeg erőt vett szivén, eltitkolni fájdalmát, és elment, minekelőtte ideje lehetett volna búcsúját venni Lydiától.

Mezentiusz még azon a' napon hogy Laususz elment, izent a' Praenesztei Királynak, és tisztességes okokkal békességet ajánlott nékie, mellyeknek első czikkelye, a' meggyőzettetettnek leányával való házasság

volt. Ezen szerencsétlen Király semmit sem habozott elfogadni tetszését; és ugyanazon követ, a' ki a' békességet ajánlotta volt nékie, rajta való megegyezését hozta nékie válaszúl.

Laususznak volt az Udvarnál egy barátja, a' ki gyermekségétől fogva szívességgel viseltetett hozzája. A' Herczeghez való nagyon hasonlítása nevelte volt ezen Phánor nevű Ifjunak szérencséjét. De még nagyobb hasonlatosság volt indulatiokban, hogysem személyekben: ugyanazon hajlandóságok, ugyan azon nemes erkölcsök; ugy tetszett, mintha Laususz és Phánor ugyanazon lélektől eleveníttetek volna. Laususz' elmenetelekor meg bízta volt barátját ezen szerelmében 's kétségbenesésben. E' pedig vígasztalhatatlan volt, midőn Mezentiusznak Lydiával való házasságát hallaná. Szükségesnek ítélte tudósítani iránta a' Herczeget. Kimondhatatlan volt ennek a' szeretőnek sorsa ezen újságnak olvasásával; felháborodik elméje, 's okossága elhagyja; és megbódulván vak fájdalmától, a' legérzékenyebb és eszetlenebb levelet írja, mellyet a' szerelem sugallott valaha. Phánorra bizattatott megadása; élete forog veszedelemben ha kitudódik; ki is tudódott. Vasban veretteté sét parancsolja a' dühös Mezentiusz, és hogy a' legiszonyúbb tömlöczben zárattassék.

Azalatt mindenek készültenek ennek a' gyászos lakadalomnak megüllésére. Könnyen meg lehet ítélni; hogy a' pompa Mezentiusz' tulajdonságához volt alkalmaztatva. A' küszködésnek, bajnokságnak, viaskodásnak, az embereknek a'

vérre hízlalt állatokkal való verekedésnek, mind azoknak egy szóval, a' miket az iszonyúság gondolt ki maga gyönyörűségére, kelletett ennek fényességét nevelni. Semmi híjával sem voltanak ezen vérengező Játékhoz, hanem csak a' fenevadak ellen való bajnokok' híjával, minthogy csak a' halálra ítélt gonosztévőket szokták volt az állatok ellen bocsátani; és Mezentiusz, a' ki csak gyanúra is sietett elveszteni az ártatlánokat, annyival inkább a' vétkeseknek nem halasztotta megölettetését. Egyedül csak a' Laususz' hív barátja volt fogságban. Hozzattassék ki, azt parancsolja Mezentiusz, hadd légyen a' vérszomjuhozó oroszlánoknak ragadománya, kegyetlenebb halálát érdemelte volna a' hitetlen, de ez inkább illik vétkéhez és az én bosszuállásomhoz; és kínos halála, a' megbántott szerelemnek dicsőségét fogja nevelni.

Haszontalanúl várta Laususz barátjának válaszát; ijedség váltotta fel nyughatatlanságát. Nem nyilatkozott e ki dolgunk? azt mondia; vallyon nem vesztettem e el barátomat, szerencsétlen eszetlenségem által? önnönmagát is Lydiát.... Ah reszketek beléje. Nem, nem élhetek tovább irtózatos bizonytalanságban. Elmégyen; álruhában öltözik titkosan; megérkezik; hallgatódzik a' község között kiterjedett hírre; megérti hogy barátja vasban vagyon, és hogy a' következendő nap fogja Mezentiuszt Lydiával egyesíteni; meghallia, hogy készűlnek a' mulatsághoz, melly a' lakadalmot fogja megelőzni, és hogy ennek teljesedésére a' szerencsétlen Phánor a' fenevadaknak ragadomá-

nyúl tétettetik ki. Elcsügged a' hírnek hallásán; halálos hidegség futja széllyel ereit: magához tér, felkiált: Nagy Istenek! tartóztassátok kezeimet, rettent kétségbenesésem: hadd haljak meg Barátom' kiszabadítása mellett; de haljak nemes szivvel! Eltökélvén kiszabadítani kedves Phánorját, szükség volt magának elveszni helyette: szalad a' tömlöcz' ajtajára; de miként hathasson be? A' rabhoz fordul, a' kire a' foglyoknak való ételhordás volt bízattatva. Nyisd fel szemeidet, azt mondja nékie, esmérj meg engemet, én vagyok Laususz, én vagyok a' te Királyodnak fia. Fontos szolgálatot kívánok tetőled: Phánor vasban vagyon; látni akarom őtet, teljességgel akarom. Csak egy módom vagyon hozzája jutni, add reám ruhádat; magad pedig szökjél el: imhol háládatosságomnak jele: rejtsd el magadat az atyám' bosszuállása előtt. Elvesztedet sietteted ha elárulsz; ha pedig segítségül lészesz szándékomban, jótéteményeim fel fognak keresni még a' puszták' kebelében is.

Ez a' gyenge 's félelmes ember enged az igéretnek, és fenyegetésnek. Megegyezik a' Herczeg' álőltözetén, és eltűnik, minekutána megmondotta volna nékie mellyik órában jelenjék meg, és miként alkalmaztassa magát, hogy az őrállóknak vigyázásokat megcsalhassa. Az éjtszaka közelít, a' szempillantás elérkezik, Laususz megjelenik, a' rabnak nevén nevezi magát, a' tömlöcznek kilincsei kinyílnak szomorú csikorgással. Egy gyenge mécsnek világánál behat ebben az iszonyodásnak lakhelyében, hallgatózik, a' nyögő szózatnak hangjai fülébe

jutnak, megesméri barátjának szavát, látja a' tömlöcznek egyik szegletében lefeküve, rongyokkal betakarózva', a' bágyadságtól megemésztődve, halálos sárgaságtól elhalványodva, szemében pedig a' kétségbenesésnek tüzét. Hagyj el azt mondja nékie Phánor, a' rab gyanánt fogadván őtet; vidd vissza azt az inálatos eledelt, hagyj el meghalni. Oh jaj! felkiált zokogástól félben szakasztott szavakkal, Oh jaj! még szerencsétlenebb nálamnál az én kedves Laususzom. Oh Istenek! ha tudná micsoda állapotba hozta barátját! Igen is, azt kiáltja Laususz, ölébe borulván, igen is, kedves Phánorom! jól tudja, és osztozik sorsodból. Mit látok, azt mondja Phánor felindulva! ah! Laususz! ah kedves Herczegem! ezen szavak után mind a' ketten elhalnak; öszvekapcsolódnak karjok, egymáson dobog szívek, 's zokogások öszveelegyednek. Sokáig mozdulhatatlanúl 's megnémulva, elnyúlva feküdtenek a' tömlöcz' fenekén; a' fájdalom elfojtja szavokat és csak kemény szorításokkal, és feresztő könyekkel felelnek egymásnak. Magához térvén végtére Laususz: ne veszessük az időt, azt mondja a' barátjának! vedd fel ezt a' ruhát; menj ki innen, 's hagyj itt engemet. — Én? nagy Istenek! olly alacsony lennék én? ah Laususz! hihetted e azt én rólam, avagy magadnak kell e azt mondani nékem? esmérlek tégedet, azt feleli a' Herczeg, de néked is kell engemet esmérned. Az ítélet kimondatott, készen vár halálod; vagy meg kell halnod, vagy el kell rejtened. — — Elrejtezni? — Hallgass meg engemet: az atyám mérges ugyan, de érzé-

keny, a' természetnek hatalma vagyon szívén: ha tégedet megmentelek a' haláltól, úgy csak magamhoz kell őtet megengesztelnem, és könnyű lészen, fiára felvont kezét megtartóztatni. Hozzád csap, azt mondja Phánor, és úgy a' te halálod az én vétkem lenne: nem, el nem hagyhatlak tégedet. No hát, azt feleli Laususz, maradj itt; de haldoklásod közben fogsz engemet is meg halni látni. Ne várd tovább atyám' kegyelmét énhozzám; haszontalan fog nékem megengedni, ne gondold hogy én megengedjek önnön magamnak: ez a' kéz, melly azt a' szerencsétlen czédulát irta, mellyért most halálra ítéltettél, ez a' kéz, melly tégedet vasban hozott, ez a' kéz mondom, melly még vétke után is a' te barátodé, egyesíteni fog bennünket kedved ellen is. Haszontalanúl igyekezett Phánor, leverni szándékáról. Ne beszélljünk többet, azt mondja a' Herczeg, nem mondhatsz ollyant, melly eltörölje szégyenemet, hogy fellyül éltem barátomat, minekutána elvesztettem őket. Pirítanak kívánságaid, és kéréseidet hosszúság gyanánt fogadom. Felelek meg maradásomról, ha te elszaladsz, és hittel fogadom halálomat ha te el akarsz veszni. Válassz; drágák a' szempillantások.

Phánor inkább esmérte barátját, hogysem szándéka' megtántorításán igyekezett volna. Megegyezem azon, azt mondja reája, hogy kövesd el azt a' módot, melly által szabadulásunkat reményled; de élj, ha azt akarod hogy magam is éljek: a' te vesztőhelyed lészen az enyém is. Ahoz készen tartom magamat, azt mondja Laususz, és inkább

becsül barátod, hogysem arra intene hogy felülléld halálát. Ezen szavaira megölelék egymást, és Phánor kiméne ugyan azon rab' ruháiban, mellyekből Laususz kivetkezett.

Micsoda éjtszaka! micsoda iszonyú éjtszaka Lydiának! de miként lehessen lerajzolni azokat az indúlatokat, mellyek szívében gerjednek, megosztják 's szaggatják azt, a' szerelem és nemes erkölcsök között? Imádja Laususzt, Mezentiusztól pedig iszonyodik. Feláldozza magát atyja' hasznának, utálsága' tárgyához mégyen, 's lemond örökösen imádandó szeretőjéről. Ugy viszik az oltárhoz, mint a' vesztőhelyre. Kegyetlen Mezentiusz! elégnek tartod erőszakkal uralkodni egy szíven, 's félelem által: elégnek tartod, hogy reszkessen előtted feleséged, mintegy rab az Ura előtt. Illyen a' szerelem a' kegyetlennek szívében.

Mindazonáltal, ah jaj! egyedülcsak az ő számára fog élni; véle fog egyesülni. Hogy ha ellent áll, mind szeretőjét, mind pedig atyját elveszti: egy ellenkező szó el fogja szive' titkát árulni, ha pedig gyanítja Laususzt, hogy kedves előtte, oda vagyon.

Illy kegyetlen hánykolódások között várta Lydia a' napot: elérkezik ez az iszonyú nap. Az elrettent és reszkető Lydia, látja magát ékesíttetni, nem mint menyasszony, a' ki a' házassági és szerelem-oltár előtt jelenik meg, hanem mint olly ártatlan állat, mellyet a' kegyetlen buzgóság virágokkal ékesít fel, minekelőtte megáldozná.

Kivezetik a' játéknézőhelyre a' nép csoportosan gyülekezik, elkezdődnek a' Játékok. Nem akadályoskodom a' viadal, küszködés, és bajnokság' leírásával: irtózatosabb czélra sietek.

Egy iszonyú Oroszlán közelít. Legottan csendes és büszke lépésekkel széllyeljárja a' küszködőhelyet, megkerülvén a' viaskodó alkományt, melly körülvette volt, rettentő tekinteteivel, a' nép között támadt zsibongás jelentette a' tőle való irtózást, csak hamar felingerli a' trombiták' harsogása; orditással felel reája, fürtös serénye felborzad képtelen fején, farkával veri horpaszát, és a' tűz kezd felgyúladt szemeiből szikrázni. Az elrémült község kivánja, 's fél is egyszersmind látni megjelenését a' szerencsétlennek, kit az iszonyú állat dühösségének tárgyul tésznek ki; a' rettegés és szánakodás egyaránt ostromolták a' szíveket.

Megjelenik a' bajnok, kit önnön a' Mezentiusz' darabantjai is tulajdon Phánor gyanánt fogadtanak. Lydia reá nem esmérhet. Szivét-szorongató iszonyodásában elfordította volt szemeit erről a' vérengező látásról, melly felháborítja szánakodó érzékenységét. De mi lenne még, oh jaj! ha tudná hogy Phánor, Laususz' szíves barátja légyen a' feláldoztatandó vétkes; ha tudná hogy Laususz önnönmaga maradott barátja' helyében, és hogy ő tulajdon maga fog viaskodni.

Fél mezítelen, leeresztett hajjal mégyen bátran; egy handzsárból a' reá támadásra, és egy paizsból maga védelmezésére, állott minden fegyvere. Az elhitetett Mezentiusz a' vétkes Phánort gondolta látni személyében. Elnémult a' vér, 's megvakúlt a' természet; tulajdon maga fiát veti a' halálnak torkába, 's belső része még sem háborodik fel; megbántódásából származott haragja 's bosszuállásának szomjúsága, minden egyéb érzékenységet kioltott volt szívéből. Kegyetlen örömmel nézi az oroszlánnak dühösségét jobban jobban gyúladni. A' nyughatatlan Laususz felingerli a' fenevadat, 's viaskodásra erőlteti. Feléje mégyen, az oroszlán reá rohanik, Laususz félre ugrik előtte. Háromszor tátja fel reája a' dühös állat füstölgő torkát, és háromszor szabadúl ki Laususz gyilkos körmei közzül.

Phánor az alatt meghallja mi történik. Előszalad, hasítja a' sokaságot; hathatós szava hangoztatja a' viaskodó alkotmányt. Állj meg, Mezentiusz! azt kiáltja, szabadítsd ki fiadat; ő az, Laususz önnönmaga az, a' ki verekedik. Mezentiusz néz, 's megesméri Phánort, a' ki feléje hasít. Oh Istenek! mit látok? Népek! segéltsetek, omoljatok be a' küszködőhelyre, húzzátok ki fiamat a' halál' torkából. Laususz' nevére Lydia ledől a' folyosóra félholtan; szíve meg fagy, 's homályosság fogja el szemeit. Mezentiusz csak maga fiát látja elkerűlhetetlen veszedelmében: ezer karok fegyverkeznek fel védelmére: az állat kergeti, 's széllyelszaggatta volna, mielőtte oda érkeznének az emberek. De oh hihetetlen csuda! Oh reménytelen szerencse! Laususz félre vonván magát a' mérges állat' ugrása elől, halálos csapással érdekli, és füstölögve húzza ki fegyverét az Oroszlán' szivéből. Elesik, és úszkál véré'

árjában, mellyet tajtékzó torkán okádott ki. A' közönséges ijedség diadalommá válik, és a' nép Mezentiusz' fájdalmas kiáltásira csudálkozó és örvendező kiáltással felel. A' nagy kiáltások visszaszólítják Lydiát az életre, felnyitja szemeit. Mezentiusz' lábainál látja Laususzt, egyik kezében véres handzsárát, a' másikban pedig kedves és hív Phánorját tartván. Magam, azt mondja az atyjának, magam vagyok egyedül a' vétkes. Én tettem a' Phánor' vétkét; nékem illett azért azt el is törleni. Erőltettem őtet nékem engedni helyét; eltökélettem volt halálomat, ha ellene állott volna szándékomnak. Míg lehelek nékie köszönhetem életemet; és ha fiad kedves még előtted, váltságával tartozol nékie. De ha bosszuállásod még meg nem juházodott, kezeidben vagynak napjaink: csapj, együtt veszünk el mind a' ketten; öszveesküdtenek szíveink. Lydia reszketvén ezen beszéden, esedező 's könyekkel tölt szemekkel nézte Mezentiuszt. A' kegyetlennek szive ellene nem állhatott ezen próbának. A' természetnek kiáltása, és belső kinjának szava elhallgattatják szívében az irígységet és bosszuállást. Sokáig elnémulva 's mozdulhatatlanul maradott, és tétovázó tetekintetekkel vizsgálván azokat a' miket előtte látott: a' szerelem és utálság, a' harag és szánakodás váltotta fel egymást szivében. Minden reszket a' kegyetlen körül. Laususz, Phánor, Lydia, számtalan nép, félve várják az első szókat, mellyeket száján bocsát ki. Kedve ellen is elcsügged utóljára, a' felgerjedt nemes indulatnak terhe alatt; és egyszersmind sebes indulatossággal térvén a' haragról a' szivességre, fiának karjai közzé veti magát. Igen is, azt mondja, megengedek néked, 's megengedek barátodnak is. Éljetek! szeressétek egymást: de még egy áldozatot kell néked tennem, és épen most tetted magadat érdemessé reája. Fogadd el azért Lydiát, azt mondja nékie új erőt vevén magán, fogadd el ezt a' kezet, melly ajándék kedvesebb néked az életnél; vitézséged ragadja ki karjaim közzül; egyedűlcsak a' nyerhette meg.

A' PRÓBÁRA VETETT BARÁTSÁG.

Egyikben azok közzül az erkölcsre tanító Iskolák közzűl, a' hol az Angliai ifjuság az emberi és polgári kötelességet tanúlja, elméjét világosítja, és nagyra emeli lelkét, Nelson és Blanford nevezetessek voltanak ifjuságokhoz illendő barátságokról. Minthogy megegyezett hajlandóságokon épült volt, nevekedett is esztendejekkel, és hová tovább mind inkább világosodván; minden nap szorosabbá lett. De ez a' barátság olly próbára vetetett, mellyet nehezen állott ki. Végezvén Iskolájokat, mindenik természetéhez illendő állapotot választott. Blanford, serény, bátor és keményebb lévén, a' fegyverviselésre és tengeri szolgálatra tökélette el magát. Az utazások voltanak

leczkéi. Megedződvén a' fáradságban, okosodván a' veszedelmekben, szerenként egy hajónak vezérlése jutott.

Nelson férfiui ékesenszólással, okos és mély elmével birván tanácsbéli emberré lett, és csak hamar nevezetessé tette magát.

E' szerént szolgált mindenik Hazájának, és szerencsésnek állították sorsokat, hogy hasznosak lehettenek nékie. Míg Blanford a' háború és víznek veszedelmeivel tusakodott, Nelson azalatt maga kényének 's a' kevélységnek ellene állott. Példák lévén a' nagyra született indulatban, azt gondolhatták volna rólok, hogy irígyelvén egymástól a' dicsőséget, vetekednek felette; vagy is inkább, hogy a' világnak két szélén ugyanazon egy lélek eleveníti őket.

Csak bátran, azt írja Nelson Blanfordnak, tégy tisztességet a' barátságnak, hazádnak szolgálván; élj egyiknek ha lehetséges, és halj meg a' másikért ha meg kell lenni; a' Haza' könyeit érdemlett halált, többre lehet a' hosszú életnél becsűlni. Viseld jól magadat, azt válaszolja Blanford Nelsonnak, védelmezd az Ország' törvényét 's szabadságát: a' Hazának egy mosolyodása sokkal többet ér a' Királyok' kegyelménél.

Blanford meggazdagodott eleget tévén hivatalják: megérkezik Londonban, megrakodva zsákmánnyal, mellyet az Indiai tengereken nyert. De legdrágább volt kincsei között egy ifju Indiai leány, mellynek nem lehetett sok Tartományokban feltanálni szépségét. Egy Bramín, kinek az Ég, jó erkölcseinek jutalmaztatásául adta volt

ezen leányát, haldoklása között ajánlotta a' nemes szívű Anglus' gondviselésében.

Korali még nem érte volt el a' tizennégy esztendőt; egyetlenegy gyönyörűsége volt atyjának, 's szorgalmatosságának legkedvesebb tárgya. A' falut mellyben lakott, elfoglalták és zsákmányra hányták az Anglusok. Zolinzeb, e' vala neve a' Bramínnak, kijő ajtajának küszöbére. Álljatok meg! azt kiáltja a' katonáknak, kik már szegény hajlékáig hatottanak volt, álljatok meg: bár kik légyetek is a' természet' Istene, az a' jótévő Isten, a' ti Istenetek, és az enyém is: tiszteljétek bennem Egyházi szolgáját.

Ezek a' beszédek, szavának hangja, tisztes személye, tiszteletre indítja a' katonákat, de már megesett volt a' gyászos csapás: a' halálosan megsebhedett Bramín, reszkető leányának karjai közzé esik.

Ugyanazon szempillantásban megérkezik Blanford is. Lecsendesíti a' katonáknak dühösségét. Kiált, útat nyit magának, látja a' Bramínt leányára dőlni a' ki csak alig birja, 's maga is tántorogván, könyeiben áztatja az öreg embert. Ezen látással, a' természet szépség és szerelem egyszersmind ostromolják Blanfordnak szivét. Legottan megesméri, hogy Zolinzeb atyja légyen annak, a' ki olly érzékeny fájdalommal ölelgeti őtet.

Kegyetlenek! azt mondja katonáinak, távozzatok előlem: Hát a' gyengeségre és ártatlanságra, az aggokra és gyermekekre kell e támadnotok? Szemeimben szentséges halandó! azt mondja a' Bramínnak, élj kérlek, hogy hozhassam helyre ezek-

nek a' vérengezőknek hibájokat. Ezen szavaival ölében veszi, lefekteti, megvizsgálja sebét, és segitségűl hívja minden mesterségét. Korali szemmel látó bizonysága lévén ennek az Idegen' kegyességének 's illetődésének, azt gondolta, hogy egy Istent lát maga előtt, a' ki atyjának segitségére szállott le az Égből.

Blanford, a' ki el nem mozdúlt Zolinzeb mellől, igyekezett leányának enyhíteni fájdalmát: de ez láttatott előre megérzeni szerencsétlenségét, 's azért éjjel nappal könyeiben merűlt el.

A' Bramín, érezvén közelgetni utólsó óráját: Ohajtanám, azt mondja, a' Gangesz' partjára menni, meghalni, és megtisztúlni vizében. Atyám! azt feleli az ifju Anglus, ezt a' vigasztalást könnyen meg lehetne néked tenni, ha minden reménységünket elvesztettük volna. De miért ragasztanók ahoz a' veszedelemhez mellyben forogsz, még fájdalmas oda vitetésedet is? Micsoda messze vagyon innen a' Gangesz és másként is, ne vedd rosz neven, hogy kétszínség nélkül szólok, a' természet' Istene, a' szivnek tisztaságát kívánja; és ha megtartottad azokat a' törvényeket, mellyeket lelkeinkben oltott; ha az emberekkel tehetséged szerént jól tettél; ha elkerűlted nékiek ártani, az az Isten a' ki őket szereti, tégedet is szeretni fog.

Vígasztaló vagy, azt mondja a' Bramín. De magad, a' ki az embernek kötelességét csak egyedűl a' könyörűletességben és tiszta erkölcsökben határozod meg, miként lehet, hogy ezeknek a' tolvajoknak, kik Indiát dúlják, és vérében ferednek, vezérek lehess?

Magad láthattad, azt feleli Blanford, ha helybenhagytam e ezeket a' pusztításokat. A' kereskedés Indiában hoz bennünket, és ha az emberek jó lelkűek volnának, úgy, ez az egyik a' másiknak segitsége, igazságos és csendes lenne. A' ti Uraitoknak erőszakossága minékünk fegyvert adott kezünkben, a' védelmezésről pedig a' megtámadásra a' lépés olly síkos, hogy csak egyszeri szerencsés kimehetel, legkissebb győzedelem is az elnyomattatottból erőszakost tészen. A' hadakozás olly erőszakos állapot, mellyet nehezen lehet csendesíteni: Oh jaj! midőn az ember elfajúlt, miként lehessen tőle igazságot kívánni? Itt az én hivatalom abból áll, hogy az Angliai lakosokat védelmezzem a' kereskedésben, 's becsűltessem Hazámat. Eleget tévén ezen hivatalomnak, igyekezem a' mennyiben lehet, megkiméleni a' vért és könyhullatást, mellyet a' háború szokott kiontani: szerencsésnek állítom sorsomat, ha egy igaznak halála, a' Korali' atyjának halála, azok közzűl a' vétkek és szerencsétlenségek közzűl való, mellyeknek elejét vehettem! Igy beszéllett a' nemes szivű Blanford, 's ölelgette az aggot.

Elhitetnél, azt mondja nékie Zolinzeb, hogy a' nemes tulajdonság mindenütt ugyanazon egy. De te nem hissz a' Visztnu Istenben, és kilencz változásaiban; miként lehessen, hogy egy derék ember ennek hitelt ne adjon? Halld e, atyám! azt feleli az Anglus: sok ezernyi ezer emberek vagynak a' föld' kerekségén, a' kik soha semmit sem hal-

lottanak Visztnuról, sem pedig történeteiről, és a' kiknek a' nap minden nap feljő, a' kik tiszta levegőeget lehellenek, egészséges vizeket isznak, a' kiknek a' föld, az esztendőnek szakaszai szerént mindenféle termésekkel gazdálkodik. Hiszed e azt? Ezek között a' népek között vagynak, valamintszintén a' Brachma' gyermekei között, nemes szivűek és igaz emberek. Az igazság, tiszta szivesség, egyenesség, illendőség és kegyesség tiszteletbe vagyon nálok, sőt önnön a' gonoszoknál is. Oh édes atyám! az álom' képzelődései tartományok szerént járnak, de az itélet mindenütt egy forma, és a' világosság, melly ennek kútfeje, épen ugy elterjedett, mint a' napnak súgárai hogy széllyel vagynak terjedve.

Ez az idegen megvilágosít, és álmélkodtat, azt mondja magában Zolinzeb: mind azokat a' miket szívem, okosságom, a' természetnek titkos szava mond hogy higyjek, maga is hiszi, és Isteni tiszteletemben semmit is egyebet nem tagad, hanem csak azt, a' mit magam is olly nehezen hagyok jóvá. Magad azt gondolod hát, mondá továbbra Blanfordnak, hogy egy derék emberséges ember csendesen halhat meg? — Igen is. — Magam is azt hiszem, és csak mintegy csendes álmot, úgy várom a' halált. De ha én odalészek, mire jut az én leányom? Semmitsem látok Hazámban a' rabságnál és pusztulásnál egyebet. Az én leányomnak senkie sincsen rajtam kívül, magam pedig egynehány szempillantás mulva nem lészek tovább e' világon. Ah! azt mondja az ifju Anglus, ha az a' szerencsétlensége lészen,

hogy a' halál megfossza atyjától, méltóztassál gondviselésem alá bízni. Esküszöm az Egekre! hogy soha sem szemérme, sem ártatlansága, sem pedig szabadsága csorbulást nem fognak szenvedni. — Hát micsoda tudományban fog neveltetni? — A' tiétekben ha akarod; az enyémben, ha jónak itéled azt, de mindenkor a' tisztességben és becsületben, mellyek egy Asszonynak mindenütt dicsőségére válnak. Ifju! azt mondja a' Bramín, méltóságos és fenyegető tekintettel, az Isten hallá szavaidat, és ez az öreg a' kivel beszéllesz, talám egy óra mulva véle lészen. Nem szükség, azt mondja Blanford, megesmértetned vélem, ígéretemnek szentségét. Én csak egy gyarló halandó vagyok, de semmi sincsen az Ég alatt változhatatlanabb szivem' igazságánál. Olly eltökéltetszókkal mondotta ezeket, hogy egészen meghatotta a' Bramínt. Jere Korali! azt mondja leányának, jere öleld meg kimúlandó atyádat, jere öleld meg új atyádat: hogy légyen énutánam oktatód és gyámolod. Imhol, édes leányom! azt mondja továbbra a' te Eleidnek Törvénykönyve a' Vedam, minekutána jól megfontoltad azt, magyaráztasd meg magadnak, ennek a' jó erkölcsü idegennek hitét is, és azt válaszd a' kettő közzül, a' mellyiket, legalkalmatosabbnak itéled, hogy jó lelkű embert tégyen.

Éjtszakára kelve kimúlt a' Bramín. Leánya, a' ki egészen eltöltötte a' levegőeget jajgatásaival, nem válhatott el ettől a' halvány és fagylalt testtől, mellyet könyeivel áztatott. Fájdalma meg-

fosztotta végtére erejétől; ebben a' lankadságában elvitték erről a' gyászos helyről.

Blanford, a' kinek hivatalára való nézve Asiából Európába kelletett kijőni, elhozta magával árváját. És bár melly szép volt is és könnyen megejthető: bár melly ifju volt amaz is, és hathatósan szerelmes, tiszteletben tartotta mindazonáltal ártatlanságát. Utazása közben igyekezett egy kevéssé az Anglus nyelvre tanítani, az Európai szokásokban utasítani és kiirtatni könnyen fogó éles elméjéből Hazájának balitéleteit.

Nelson elejében ment volt barátjának: a' legérzékenyebb örömmel ölelték egymást; de Koralinak látása legottan elbámította és illette Nelsont. Mit csinálsz ezzel a' gyermekkel, azt kérdi Blanfordtól kemény szóval? Talám foglyod vagy vett rabod? Szüleitől loptad el? Nyögésre erőltetted a' természetet? Blanford megbeszéllette történetét; és olly érdekelve rajzolta le nékie az Indiai ifju lakosnénak tiszta szívét és ártatlanságát, hogy Nelson maga is megindult rajta. Az a' czélom hogy az anyám' gondviselése alatt oktattatván szokásainkban, formáljam ártatlan és hajlandó szivét; és ha szerencsés lehet vélem, elvégyem. — Igy már megcsendesedtem, 's feltanáltam barátomat.

Gyakran lefestették álmélkodását és felindulásait egy ifju idegennek, a' kinek szemei előtt minden újság; Korali mind ezeket az indúlatokat érzette magában. De szerencsés könnyűsége mindent kitanúlni, megelőzte a' szorgalmatosságot, mellyel tanításához viseltettenek. Az elme, okosság,

maga kedveltetése, véle született adományai voltanak, csak bizonyos rendben kellett azokat a' gyakorlás által hozni. Szinte betöltötte tizenhatodik esztendejét, és Blanford már el akarta venni, midőn a' halál megfosztotta anyjától. Korali olly keservesen siratta, mintha önönmagáé lett volna, és az az édes vígasztalás, mellyel Blanford keservét igyekezett enyhíteni, egészen meghatotta szivét. A' gyásznak ideje alatt, melly a' lakadalmot hátráltatta, parancsolatot vett Blanford új út végett hajóra űlni. Látogatására mégyen Nelsonnak, és panaszolni kezdi nékie, nem azt a' keservét, hogy el kelletik válni az ifju Indiai lakosnéjától, Nelson megpirította volna érette; hanem azon fájdalmát, hogy kényteleníttetik őtet magára hagyni, olly nép között mellyet még nem esmér. Ha még élne az anyám, azt mondja, úgy kalauzolója lenne nékie; de a' szerencsétlenség, melly ezt a' gyermeket üldözi, megfosztotta egyetlenegy gyámoljától. Hát elfelejtkeztél e arról, azt mondja reája Nelson, hogy nékem még vagyon egy néném, és hogy az én Házam tulajdonod? Ah Nelson! azt feleli Blanford reája függesztvén szemeit, ha tudnád mely zálogot bízok gondviselésed alá. Ezen szavaira Nelson elmosolyodék keserűséggel. Ez már, azt mondja reája hozzánk illő nyughatatlanság! Már nem mersz reám bizni egy leányt! Blanford elnémulván 's megszégyellvén magát, egészen elpirúlt. Engedj meg gyengeségemnek, azt mondja végtére Blanford, veszedelmet gondoltam látni ott, a' hol magad egy cseppet sem állítasz lenni. Magam

szívéhez képest ítélteni a' tiédről: engemet aláz meg félelmem. Ne szóljunk többet róla: csendesen mégyek el, a' barátságnak őrizete alatt hagyván a' szerelemnek zálogát. De, kedves Nelsonom! kivánhatom e tetőled, hogy helyemben maradj ha meg tanálok halni? Igen is mint Atya, igérem, ne kívánj többet. — Ez elég, már semmi sem tartóztat.

Koralinak és Blanfordnak könyekkel elegyedett bucsúzása; de a' Korali' könyei nem voltanak szerelmes könyek. Élő háládatosság, és tisztelettel teljes barátságból állott az, a' mit Blanford szivében öntött volt. Érzékenysége nem volt esméretes előtte. Az a' veszedelmes szerencse, azt kitanúlni, Nelson' számára maradott volt.

Szebb volt Blanford barátjánál, de szépsége és indulatai fel voltanak férfiui kevélységgel és hallgatással elegyedve. Hajlandósága, mellyel árvájához viseltetett, inkább atyjához hogy sem szeretőjéhez illett: nyájasság nélkül való szorgalmatosságot, és kellemetesség nélkűl való jóságot mútatott hozzája; szíves volt ugyan véle, de komor; és inkább kívánta hogy a' leány légyen szerencsés övéle, hogy sem ő a' leánnyal.

Nelson hódítóbb indúlatokkal birván, több kedvesség is volt ábrázatjában és beszédjében. Szemei mindenek felett, szemei, a' szívnek édes-szólásával birtanak. Csak nem a' szívnek belső részéig hatottanak érdeklő tekintetei, mellyekből titkos egyetértést lehetett volna gondolni. Dörgöttenek szavai, midőn Hazája' hasznát.

törvényeit, dicsőségét és szabadságát védelmezte, de barátságos múlatságban érzékenyek és kellemetességgel teljesek voltanak. A' mi pedig legkedvesebbé tette, a' volt szemérmetessége, melly egész személyében el volt terjedve. Ez az ember; a' ki a' Tanácsházban a' legvérengezőbbet is elrettentette volna, a' társaságban bátortalan volt, csak egy szóból álló dícséret is megpirította.

Testvérnénje Albury Julia Lady, igen éles elméjü és jó szívű özvegyasszony volt: de olly nyughatatlan okossággal birt, melly örökké a' szerencsétlenség' elejében siet, és nem hogy megelőzné, sőt még sietteti azt. Öreá bizattatott a' kis Indiai lakosnénak vígasztalása. Elvesztettem második atyámat, azt mondja ez a' kellemetes gyermek, raitad és Nelsonon kivül senkim sincsen több e' világon. Szeretni foglak benneteket, 's engedelmeskedem tinéktek. Mind életem mind pedig szívem tiétek. A' midőn épen ölelné Juliát, érkezik Nelson, Korali pedig felkél mosolygó és angyali ábrázattal, melly még akkor is nedves volt könyeitől.

No hát, azt kérdi nénjétől, vigasztaltad e valamennyire? Igen is megvigasztaltattam, 's nincs miért tovább szánakodni rajtam, azt mondja a' leány szép fekete szemeit törölvén. Azzal leültetvén Nelsont Julia mellé, és térdre esvén előttök, megfogja kezeket, és egyiket a' másikban tévén, 's szorítván a' magáéval: Imhol az én anyám! azt mondja Nelsonnak olly nézéssel, melly még a' márványt is meglágyította volna; hát te Nelson, mim lészesz énnékem? — En,

Kisasszony? Jó barátod. — Az én jó barátom! a' gyönyörködtet! úgy hát én is a' te jó barátnéd leszek? Ne nevezz soha másként. — Igen is édes jó barátném! kedves Koralim! egészen megkuruzsol egyenes szived. Istenem! be gyönyörü gyermek! azt mondja továbbra testvérének, e' még szerencséssé fogja tenni napjaidat. Csak a' tiédet ne tégye szerencsétlenné, azt feleli reája előrelátó nénje. Kinevetvén Nelson szavait: Nem! azt mondja reája, szerelem soha meg nem tántoritja szivemben a' szent barátság' törvényét. Légy csendességben, édes néném! és láss minden tartózkodás nélkül szép hajlandóságának miveléséhez. Gyönyörködni fog benne Blanford ha visszajövetelekor a' nyelvet jól tudja: mert meg lehet benne esmérni az éles elmét, és itéleteiben való kölönböztetést; és azt is, miként törődik rajta, hogy azokat ki nem magyarázhatja. Szemei, integetései, ábrázatjának állása, minden elmés gondolatokat mutat benne, mellyek hogy kinyilatkoztassák magokat, egyedül csak a' szókat várják. Ez mulatságodra szolgál, édes néném! és fogod látni miként nyilik ki elméje mint a' virág bimbójából. — Igen is kedves öcsém! mint olly virág, melly sok töviseket rejt el most előttünk.

Albury Lady szorgalmatos volt árvájának Anglus leczkéket adni, e' pedig minden nap kedvesebbé tette vett leczkéit az által, hogy azokat az elmés és kényes eleven gondolatokat elegyítette közében, melly egyedűlcsak az együgyű természetnek szokott tulajdona lenne. Diadalomnak

tartotta egy olly szónak megtanulását, melly a' szivnek édes indulatját fejezte ki. Az ollyaténi legkedvesebben és legérdeklőbben alkalmaztatta. Ha midőn Nelsont érkezni látta, repült elejében, 's leczkéjét olly örömmel és kellemetes együgyüséggel újitotta, mellyet Nelson akkor még csak mulatságosnak tartotta hallgatni. Egyedül Julia látta által veszedelmét. Elejét akarta azért venni.

Legelőbbször is azon kezdette, hogy Koralinak igyekezett tudtára adni, miként a' becsület ellen légyen egymást tegetni, hanem hogy úgy illik mondani, Ti, ha csak nem testvérek. Korali megmagyaráztatta magának, mi légyen az a' becsület; 's kérdezte egyszersmind azt is, hogy mire való volna, ha a' testvéreknek nincsen szüksége reája? Megmondották nékie, hogy ez a' nagy Világban a' jó akarat gyanánt vagyon. Abban állította hát meg iránta való itéletét, hogy haszontalan ollyan emberek között, a' kik szivességgel viseltetnek egymáshoz. Hozzája ragasztották azt is, hogy ez által igyekezik az ember egymást elkötelezni szivességét. Erre azt felelte, hogy ezt az igyekezetet meg lehet a' becsület nélkül is mutatni: és példájában hozván a' Julia' kis kutyáját, melly soha el nem mozdult Asszonya mellől, hanem szüntelen nyájaskodott véle, kérdezte, ha becsületes e az a' kutya is. Julia' azzal szakasztja félben az illendőségről való beszédjét: hogy nem hagyja helyben, az mondja, azt a' szabad és víg módot, a' mellyel Korali bánik Nelsonnal. Korali, a' ki az irígységről tudott i-

télni, minthogy a' természet adja érzését, azt képzelte magának, hogy a' nénje irígyli azt a' barátságot, mellyet az öccse mutat hozzája, kihezképest: Nem, azt mondja nékie, nem foglak ezután haragra ingerleni. Szeretlek tégedet, engedelmes vagyok néked, és azt mondom, Ti, Nelsonnak.

Ez elálmélkodott a' Korali' beszédjében való változáson és panaszolkodott iránta Juliának. Az a' Ti azt mondja nékie, nem tetszik nékem az ő szájában, nem illik tiszta szívességéhez. Nékem sem tetszik, azt mondja reája az Indiai lakosné: valami ollyan elidegenítő és mostoha vagyon benne; a' helyett hogy az a' Te, olly kedves, olly barátságos és édesgető. — Hallod e néném? már kezdi tudni a' nyelvet. — Hé! korántsem az nyughatatlankodtat engemet: olly lélekkel mint az övé, még igen is jól kilehet holmit tenni. Ugyan magyarázd meg nékem, azt kérdi Korali Nelsontól, honnan jöhet az a' nevetséges szokás, azt mondani, Ti, mikor az ember csak egynek szól.— Az édes leányom! az embernek kevélységéből é gyengeségéből származik: érzi hogy igen kicsiny dolog az, mikor csak egy igyekezik azért kettőztetni és sokasítani magát képzelődésében. — Igen is, általláttam ezt a' boldogságot: de magad, Nelzon, hiszem te nem vagy ollyan. Ismét Te! meg szólítja kemény szóval Julia. — De ugyan, édes néném! miért dorgálod? Jere hozzám, Korali! jere. — Azt meg ne próbálja. — Be mostoha vagy! avagy veszedelemben forog e vélem? Talám gyanakodol, hogy tőrt hányok nékie? Ah! hagyd

hagyd meg nékie ezt a' tiszta természetet; hagyd meg nékie hazája és ideje' szabad szívességét. Miért kell benne elhervasztani ezt az ártatlanságnak virágát, melly önnön a' jó erkölcsöknél is drágább, és a' mellyet a' mi mesterséges szokásaink ollyan nehezen pótolhatnak ki? Nékem úgy tetszik, mintha illetődnék a' természet, midőn a' rosznak képzelése valamelly lélekben férkezik. Oh jaj! ez ollyan mérges burján, mellyet nem szükség fáradsággal ültetni, mert még igen is kikél magától. — Az igaz, a' mit mondasz, de mint hogy a' rosz már megvagyon, legalább el kell kerülni; hogy pedig el lehessen kerülni szükség esmérni. — Ah kedves kis Koralim! micsoda világban plántáltanak által! minémű szokások azok, a' hol ártatlanságának el kell felét veszteni, hogy a' másik felét megmenthesse általa.

Mentől inkább nevekedett az Indiai ifjú lakosnénak erkölcsi tudománya, annyival inkább vesztette víg kedvét és természet szerént való ártatlan nyájasságát. Minden új rendtartás, új zabolának tetszett nékie. Ismét egy kötelesség! azt azt mondja Juliának, ismét egy tilalom! Mint egy hálóban, úgy békeveredett lelkem, nem sokára mozdulhatatlanná tészik. Hogy véteknek tartották azt a' mi ártott, könnyen meg foghatta Korali, de azt semmiképen nem esmérhette rosznak, a' mi senkinek sem árthatott. De mi lehet, azt mondja, szerencsésebb annál, mint midőn egyességben élvén gyönyörűséggel látják egymást? és miért rejtse el az ember ezt az édes érzékenységet? A' gyönyörűség nem de nem jótétemény

e? Miért titkolja el hát az ember az előtt a' ki azt okozta? Kedvet mutat az ember azokhoz kiket nem szenvedhet, és idegenséget azokhoz a' kiket szeret. Bizonyosan az igazságnak valamelly ellensége gondolta ki ezt a' szokást.

Ezen elmélkedései mély gondolkodásban temették el; mellyért pirongatván Julia: Jól tudod okát, azt feleli nékie, minden valami a' természettel ellenkezik, meg is szomorítja azt, a' ti szokásotokban pedig minden ellenkezik véle.

Korali kis nyughatatlanságában tanáltatott valami olly édes és érdeklő, hogy Albury Lady önönmaga is vádolta magát, hogy olly keményen bánik véle. Ha midőn vígasztalni, 's jó kedvét helyre akarta hozni, ollyankor holmi kicsiny szolgálatokra alkalmaztatta, 's mint tulajdon gyermekével úgy bánt véle. Azon gyönyörűsége, hogy hasznosnak gondolta magát lenni kimondhatatlanúl hízelkedett nékie. Ehez az időt előre általlátta, és mingyárt kapott rajta; de ugyanazon szorgalmatosságát akarta Nelsonhoz is mutatni, mint Juliához, mellyben ha hátráltatták igyekezetét, kimondhatatlanúl törődött rajta. A' cselédi szolgálatok, azt mondja, alacsonyak és cseklyek, minthogy nem önkéntvalók; de mihelyt jó szívből cselekeszik, már nincsen semmi gyalázat benne, és a' barátság megnemesíti azokat. Ne félj édes jó barátom! attól, hogy engedjem magamat megaláztatni. Bármelly ifju voltam is minekelőtte kijöttem volna Indiából, tudtam mindazonáltal minémü méltóságú nemzetség az, mellyből származtam, és midőn a' ti szép Asszonyaitok és Úrfiaitok, azzal a' bátorságos vágyakodással jőnek vizsgálásomra, hozzám mutatott kevélységek még feljebb emelik szivemet, és érzem magamban hogy érek annyit mint ők. De véled és Nelsonnal, kik úgy szerettek mint tulajdon leányotokat, ugyan mi válhatnék nékem szégyenemre?

Nelson maga is gyakran elpirúlt, látván miként fáradozik kedvéért, mellyet észrevevén Korali: Ugyan kevélynek kell lenned, azt mondja nékie, mivel szégyenled, hogy szükséged vagyon énreám. Én korántsem vagyok olly büszke mint magad: szolgálj nékem, én hizelkedni fogok magamnak általa.

Mind ezek az ártatlanságai egy érzékeny léleknek, nyughatatlankodtatták Lady Alburyt. Reszketek, azt mondja Nelsonnak, mikor csak magánosan voltanak, reszketek, hogy talám szeret tégedet, és ne hogy szerencsétlenségére váljék szerelme. Méltatlanság gyanánt vette Nelson ezen szavait, melly által ártatlanságát megbántja. Imhol, azt feleli nékie, miként változtatja a' szókkal való visszaélés a' gondolatokat. Korali szeret, azt tudom, de csak úgy szeret mint tégedet. De mi lehet annál természet szerént valóbb dolog, mint ahoz ragaszkodni, a' ki jót tészen mivélünk? Avagy ez a' gyermek oka e annak, hogy igaz és dícséretes hajlandóságunk édes és eleven magyarázatja megszenteleníttetett szokásaink által? Vallyon az a' mit ebben vétkesnek tartanak, megfordúlt e valaha elméjében? — Nem az, édes öcsém! te nem értesz engemet. Semmi sin-

csen ártatlanabb mint hozzád való szerelme; de..... — De miért ítélsz, miért akarod hogy a' szerelem légyen? egyedül csak jó és tiszta barátság, mellyel énhozzám csak úgy viseltetik mint tehozzád. — Csak elhiteted magaddal, Nelson! hogy ugyanazon hajlandóság; meg akarod e próbálni? Tettessük magunkat, hogy meg akarunk egy egymástól különözni, és erőltessük vagy egyiket, vagy a' másikat választani. — Imhol a' tőrt hányni, ravaszságokat gondolni! De miért csalnók meg? Miért tanítanók magatettetésére? Avagy eltitkolja e magát szíve? — Igen is én már terhére vagyok; fél tőlem miolta tégedet szeret. — Miért öntötted szivében a' félelmet? azt akarják hogy egyenes szivű légyen az ember, 's azonban akadályt tésznek benne: javasolják az igazságot, 's ha kiszalasztja valaki száján, pirongatják érette. Ah! igaz oka van a' természetnek, mert szabad volna ha bátorságban lehetne? A' mesterség mellyel erőltetik hajtja a' kétszínség' alá. — Micsoda nagy fontos dolgot csinálsz abból, a' mi magában csak haszontalanság! Mert ugyan mi forog fen? az hogy nyughatatlankodtassa az ember Koralit egy szempillantásig, azért hogy hová hajlik szive: ebből áll az egész dolog. — Ebből áll az egész dolog, de hazugságból áll, és a' mi rosszabb, szomoritó hazugságból. — Hagyjuk abba: haszontalan vizsgálni azt, a' mit nem akar az ember látni. — Én, Néném! sőt inkább meg akarok világosodni benne, hogy annyival inkább tudjam mihez tartani magamat. Csak a' módja nem tetszett, de annyi mint az, mit kívánsz tőlem? — Hallgatást, és gondolkozó ábrázatot. Jő Korali; most mingyárt meg fogsz bennünket hallani.

Hát mi lelt benneteket? azt kérdi Korali belépvén a' szobában. Nelson egyik szegeletben, Julia a' másikban; talám összeháborodtatok? valamit tőkélettünk el, azt feleli Julia, mellyen magunk is illetődünk, de nem kerülhettük el. Megkülönözünk egymástól; mindenikünknek különös udvara lészen, és elvégeztük magunk közt szabad választást engedni tenéked.

Ezen beszédre, Korali fájdalomtól és csudálkozástól merevedett szemeket vetvén Juliára: Magam vagyok oka, azt mondja nékie, hogy el akarod hagyni Nelsont. Sajnálod hogy szeret, irígyled egy árvához mutatott szánakodását. Oh jaj! de mit nem irígylesz, ha még a' szánakodást is irígyled, ha még attól is irígyled, a' ki tégedet szeret, és a' ki életét is, azt az egyetlenegy vagyonját, melly még megmaradott nékie, kész volna oda adni éretted? Igazságtalan vagy Milady, igen is igazságtalan vagy. Az öcséd engemet szeretvén, nem szeret kevesebbé tégedet, és lehetséges volna még nagyobban is szeretne: mert az én hajlandóságaim általköltöznének szívében, én pedig semmit sem súgalhatok nékie szerelemnél és maga-alkalmaztatásnál egyebet.

Haszontalanúl igyekezett Julia elhitetni véle, hogy mint jó barátok válnak meg egymástól Nelsonnal. Lehetetlenség, azt mondja nékie, gyönyörűségteket tapasztaltátok egyes életetekben.

Mioltától fogva vagyon két udvarra szükségetek? A' kik egymást szeretik soha sincsenek szorosan; az elválást csak az ollyanok szeretik, kik utálják egymást. Ti oh Egek! ti utálnátok egymást, azt mondja továbbra; de kik szerethetnék magokat, ha olly jó, olly nemes szivek nem alkhatnak meg együtt? Magam vagyok, szerencsétlen fejem! a' ki meghasonlást hoztam a' békeségnek házában. Kimégyek belőle, igen is kérlek benneteket küldjetek vissza Hazámban. Ott tanálok szerencsétlenségemen, és könyhullatásaimon szánakodó szíveket, és a' kik nem fogják nékem vétekűl tulajdonítani, ha valakiben érzékenységet gerjesztek.

Elfelejtkezel arról, azt mondja nékie Julia, hogy gondviselésünk alá vagy bízattatva. Szabad születésű vagyok, azt feleli nemes büszkeséggel az ifju Indiai lakosné, tetszésem szerént parancsolhatok magammal. De mit csinálnék itten? ki mellett vonhatnám meg magamat? micsoda szemmel nézne egyik közűletek engemet, a' ki megfosztottam a' másikától? Kipótolhatnám e Nelsonnak Nénje' nem létét, Nénje gyanánt lehetnék e Nelsonnak? vigasztalhatnálak e téged bátyád' elvesztésében? Magam lennék e annak a' mit a' világon leginkább szeretek, szerencsétlenségére rendelve! Nem, meg nem váltok egymástól, öszve fognak karjaim lánczolni benneteket. Akkor hirtelenséggel szaladván Nelsonhoz, és kezénél fogván őtet: Jere, azt mondja nékie, esküdjél meg Nénédnek, hogy semmit sem szeretsz a' világon úgy mint őtet. Nelson megindulván

szívében, Nénjének lábaihoz engedte magát vezettetni Korali, Juliának nyakában borulván: Te pedig, azt mondja nékie, ha anyám vagy, engedd meg, hogy szerethesse Nelson a' te gyermekedet: elég lészen az ő szive mind a' kettőnknek, ha pedig vesztesz valamit benne, az enyém ki fogja pótolni szükségedet. Ah veszedelmes leány! azt mondja reája a' megindult Anglusné, de mennyi nyughatatlanságot nem fogsz minékünk okozni. Ah édes néném! felkiálta Nelson, a' ki érzette Koralitól Julia' melyére való nyomattatását, de miként veheted szivedre ennek a' gyermeknek kesergetését.

Korali magán kivűl lévén győzedelmén való örömében, hevesen csókolgatta Juliát még akkor is, midőn Nelson ábrázatját a' Nénjéén tartotta. Érzette, orczájához érni Korali' felgyúladt orczáját, melly még akkor is nedves volt könyeitől. Hirtelen háborodás fojtotta el Nelsonnak indulatait, mellyet ezen történet okozott nékie. Még is szerencsémre, azt mondja magában, csak külső érzékenységeim gerjedtenek fel, de nem fog lelkemig hatni hajlandóságom. Bírok indulataimmal, 's felelek magamról. Azalatt színlette nénje előtt azt, a' mit még önnönmaga előtt is el kivánt volna titkolni. Nyájasan vigasztalta Koralit megvallván hogy mind azok a' miket nékie mondottanak csak nyughatatlanságára kigondolt tréfák voltanak. Hanem már ez valóság, azt mondja továbbra, a' mit most javaslok néked hogy tudniilik, ne higyj igenis érzékeny és minden ravaszság nélkül való szívednek, semmi sincs kelleme-

tesebb az indulatos és édes hajlandóságoknál, de gyakran a' legjobb dolgok is veszedelmesekké válnak a' mértékletlenség által.

Nem csendesíted e nyuhatatlanságomat, azt kérdi Korali Juliáról, mihelyt kiment Nelson a' szobából? Akár mit mondjanak énnékem, még sem hiszem én, hogy csak játék' kedvéért illessenek engem szomorúsággal. Ebben a' tréfában valami valóság találtatik. Néked komor kedvedet látom, Nelsont magát is nem tudom micsoda változás fogta volt el; érzettem kezében reszketni az enyémet, öszvetanálkozván tekinteteink, láttam valami kedvest és egyszersmind fájdalmast szemeimben. Fél érzékenységtől. Tart hogy indulatim erőt ne vegyenek rajtam. Édes jó barátom! avagy rosz volna e szeretni? — Igenis, édes leányom! ha ugyancsak meg kell nékem vallani, rosz volna, mind magadnak, mind pedig nékie. Egy asszony, láthattad mind Indiában mind közöttünk, egy asszony mondom, csak egy férfiunak vagyon társaságára rendelve, és ez által a' valóságos és szent egyesülés által, a' szerelemnek gyönyörűsége kötelességgé válik nála. Azt jól tudom, felele reája ártatlanúl Korali, az az a' mit házasságnak neveznek. — Igenis Korali, és az a' barátság dícséretes a' házasok között, de mind addig tilalmas. — Elég rosz, mert minekelőtte öszvekeljenek; szükség tudni, ha fogják é szeretni egymást; és az által már szeretik, mihelyt azt tudják hogy fogják egymást szeretni. Példánakokáért, ha Nelson úgy szeretne engemet mint én őtet, úgy bizonyos lenne hogy mindenik

reá tanált maga párjára. Hát nem látod e mennyi tekintet- és illendőségnek vagyunk rabjai, és hogy magad nem vagy Nelson' számára rendelve? Jól értelek, azt mondja Korali lesütvén szemeit, én szegény vagyok, Nelson pedig gazdag, de legalább szerencsétlenségem nem hátráltatja azt, hogy tiszteljem és szeressem a' jótévő indulatokat. Hogyha egy élőfának értelme volna, szeretné ha láthatná, hogy az a' ki őtet míveli, árnyékában nyugszik, szagolja virágjainak illatját, kóstolja gyümölcsének édességét: én vagyok az az általatok míveltetett élőfa, a' természet pedig lelket adott belém.

Julia elmosolyodott a' hasonlatosságon; de csak hamar megmutatta nékie, hogy semmi sem lenne olly illetlen mint az, a' mi nékie olly igazságnak tetszik. Korali reá figyelmezett, elpirúlt, és attól az órától fogva vídámsága és ártatlan bátorsága titkos tekintetté, és félelmes magaviseletté változott. A' mi leginkább érdekelte szokásaink között, noha illy példákat Indiában is láthatott, az a' gazdagságnak szerfelett való különbségéből állott, de ő ez által soha még meg nem aláztatott volt: ekkor történt véle legelőbbször.

Asszonyom! azt mondja más nap Juliának, szükségtelen dolgoknak tanulásával vesztegetem időmet. Olly foglalatosság, melly által kenyeremet ehetem, sokkal hasznosabb lészen énnékem. Kérlek keresd ki ezt a' módot számomra. Soha sem fogsz arra szorúlni, azt mondja nékie az Anglusné, és elhallgatván magunkat, nem ok nélkül vette fel Blanford reád való nézve az atyai hivatalt. A' jótétemény, felele Korali, szokszor több-

re kötelezi az embert, hogy sem akarná. Nem gyalázat valakitől jót venni, de mindazonáltal becsületesebb mégis, ha ki ellehet nála nélkül. Haszontalan panaszolt Julia ezen szerfelett való érzékenység ellen. Korali semmit sem akart a' mulatságról, és szükségtelen foglalatosságokról hallani. Azok között a' munkák között, mellyek a' gyenge kezekhez valók, azokat választotta, a' mellyek legtöbb könnyűséget és elmésséget kívánnak, és ezekre adván magát, csak azt tudakolta nyughatatlanúl, ha lehetne e' kenyeret keresni általok. Talám el akarsz engemet hagyni, azt kérdi tőle Julia? Minden szükséget el akarok kerűlni, felele Korali, kivévén a' ti szerelmeteket. Meg akarlak titeket menteni tőlem, ha ártalmas vagyok szerencsétekben; de ha siettethetem azt, ne féljetek hogy eltávozzam. Haszontalan vagyok néktek, 's még is kedves, illy nyereség nélkül való cselekedetettek olly példa, mellyet méltónak ítélek követni.

Nelson nem tudta mire vélje Koralinak illy kézmíves munkában való maga foglalását, és csak múlatságra szolgáló dolgoktól való elidegenedését. Ugyanazon csudálkozással nézte, öltözetében tisztességes ugyan, de minden czifraság nélkül való készületét; okát tudakolta cselekedetének. Próbálni akarom magamat a' szegénységben, azt feleli mosolyogva, és lesütött szemei eltelének könyekkel. Ezen szavai, 's lehempelygő könyei egészen szívéig hatottanak Nelsonnak. Oh Egek! azt mondja magában, vallyon nem a' néném ijesztette e meg a' szegénységgel és elhagyatatással! Mihelyt magánosan maradott Juliával, kínszerítette hogy világosítaná meg őtet ebben.

Oh jaj! azt mondja nékie minekutána meghallgatta volna, micsoda kegyetlen szorgalmatossággal igyekezel, mind az ő életét mind pedig az enyémet megmérgesíteni. Ha nem volnál is olly bizonyos az ő ártatlanságában, legalább az én becsületemben kellenék biznod? — Ah Nelson! koránt sem' a' vétek, hanem a' szerencsétlenség az, a' mi engemet rettent. Látod micsoda veszedelmes bátorsággal fogadja látásod' gyönyörűségét; miként ragaszkodik lassan lassan tehozzád; miként húzza a' természet tudtán kivül hálójában, mellyet elrejt előtte. Hidd meg édes öcsém! hogy a' te esztendeidben és az övéiben, a' barátság csupáncsak palást szokott lenni. Miért nem hagyhatom mind a' kettőtöket csalatkozásotokban! De Nelson! többre becsűlöm kötelességedet, hogy sem nyugodalmadat. Korali barátodnak vagyon elszánva, önnönmaga bízta őtet tereád, és kedved ellen megfosztod őtet tőle. — Magam, Néném! mit jövendölsz énnékem. — Azt a' mit elkell kerűlnöd. Akarom hogy ő tégedet szeretven egyezzék meg azon, hogy Blanfordhoz menjen; azt akarom hogy az az emberséges ember hízelkedhessék magának felesége' szerelmével, és légyen szerencsés véle: hát e szerencsés lészen e férjével? Bár ne viseltessél is egyébbel hozzája, szánakodáson kivűl, mellyet annyira érdemel, micsoda fájdalmadra nem szolgálna, hogy megháborítottad légyen, és talám örökösen, ennek a' szerencsétlennek nyugodalmát! De újrá is kérdem:

ha csuda volna e szerelmében emésztődve látni, tégedet pedig abban határozódni, hogy rajta szánakodjál; szeretni fogod őtet. Vagy mit mondok! Ah Nelson! bár adnák az Egek! hogy még ideje volna! — Igen is, édes néném! ideje vagyon eltökéleni magamat arra a' mi néked fog tetszeni. Egyedülcsak azon kérlek, hogy kiméld meg ennek az ártatlan léleknek érzékenységét, és ne kesergesd annyira. — Úgy is meg fogja kétségkivül keseríteni távolléted; de ugyancsak egyedül a' gyógyíthatja még is. Már itt vagyon a' falura való kimenetelnek ideje; nékem is el kellett volna tégedet oda kisérni, és elvinni magammal Koralit, hanem így csak egyedül fogsz kimenni, mi Londonban maradunk. Ird meg azonban Blanfordnak, hogy szükségünk vagyon reája.

Mihelyt látta az Indiai lakosné, hogy Nelson Londonban hagyja Juliával, azt gondolta hogy egy pusztában vettetik, és az egész természettől elhagyattatik. De minthogy már megtanúlt volt pirúlni, és következendőképen színeskedni is, azzal palástolta fájdalmát, hogy magát tudván megkülönözések' okának, törődik rajta. El kellett volna az öcsédet kisérni, azt mondja Miladynak, magam tartóztatlak meg. Ah szerencsétlen fejem! engedj magamra maradni, hagyj el egészen engemet. Ezen szavai után keservesen kezde sírni. Mentől inkább vígasztalta Julia, annyival nagyobban nevekedett gyötrelme. Minden, valamit maga körül látott, szaggatta sebeit, csak egy dologgal foglalatoskodott elméje. Erőszakkal kellett más gondolatokra hozni, és mihelyt magánosan

hagyták, legottan érzette visszarepűlni gondolatait azon tárgyhoz, mellytől elválasztották. Ha Nelsonnak csak nevét említették is előtte, eleven pirulás borította el ábrázatját, dobogott szíve, mozgottak ajakai, 's egész testét érzékeny reszketés fogta el. Julia rajta kapta sétálás közben, hogy imitt amott lerajzolta a' fövényben ennek a' kedves névnek betűit. Nelsonnak képe ékesítette Julia' szobáját; Korali mihelyt szabadon érzette szemeit, reáfüggesztette, haszontalan igyekezett őket elfordítani róla, csak hamar visszatértenek reája mint egy önként, és olly indúlattal, melly láttatott a' szivnek nem egyetértéséből, hanem öszveesküvéséből származni. Ezen látás oszlatta valamennyire unalmát, mellyben el vala merűlve, kiejtette munkáját kezei közzűl, és mind azok, a' mik a' fájdalomban és szerelemben legkellemetesebbek elevenítették szépségét.

Lady Albury szükségesnek ítélte még ezt a' csekély képet is elrejteni előtte. Emésztő szerencsétlenség volt ez Koralinak. Nem birhatott tovább kétségbenesésével. Kegyetlen barátom! azt mondja Juliának, gyönyörűségedet találod kesergetésemben. Azt akarod, hogy csupa fájdalomból álljon egész életem, 's gyötrelemből. Ha mi enyhíti kínjaimat, legottan szánakodás nélkül megfosztasz tőle. Keveselted eltávoztatni tőlem azt a' mit szeretek; még csak árnyékát is igen kellemetesnek állítod énnékem, irígyled gyönyörűségemet, hogy láthassam azt. — Ah szerencsétlen gyermek! de mit akarsz? Szeretni, imádni őtet, élni érette, még akkor is midőn ő másért él. Sem re-

ménylek sem kívánok semmit is. Elégségesek kezeim eltartásomra, szívem pedig szeretni. Alkalmatlan vagyok tenéked, talám utálatos is. Távoztass el tetőled, és semmit se hagyj nékem csak ezt a' képet, mellyben lelke lehellik, vagy legalább gondolom lehelni látni. Fogom őtet látni, nékie beszélleni, elhitetem magammal, hogy könyeimet folyni látja, 's hallja sohajtásaimat és hogy megilletődött rajta. — De miért táplálod, édes Koralim! azt a' kegyetlen tüzet, melly belső részedet emészti? Én kesergetlek az igaz, de a' te hasznodra, és Nelson' nyúgodalmára cselekszem, szerencsétlenné akarod e őtet tenni? Valósággal a' lészen, ha megtudja hogy szereted őtet; és még annyival inkább ha ő is szeret tégedet. Most nem vagy elégséges elfogadni okaimat; de az a' hajlandóság, mellyet olly édesnek gondolsz, meg fogja életét mérgesíteni. Szánd meg, szerelmes gyermekem! a' te barátodat, és az én öcsémet: mentsd meg kínjaitól, belső tusakodásaitól, mellyek a' koporsóban szállítanák. Reszketett Korali ezen beszédnek hallásával. Erőltette Miladyt megmondani nékie, miért lenne Nelson' hozzája való szerelme gyászos nékie. Ha jobban kimagyaráznám magamat, azt feleli nékie Julia, úgy utálatossá tenném előtted azt, a' mit örökösen kell szeretned, de a' legszentebb kötelesség megfosztja őtet reménységétől, tiéd lenni valaha.

Miképen lehessen azt a' kétségbenesést, mellyben Korali' szíve elmerűlt, kifejezni? Micsoda szokások! minémü Ország! azt mondja magá-

ban, a' hol az ember nem szabad magával; a' hol a' legelső jó, a' viszontszeretet, iszonyú rosznak tartatik. Reszketnem kell hát, ismét meglátni Nelsont! Reszketnem kell nékie tetszeni! Nékie tetszeni! Oh jaj! örömmel vesztettem volna életemet, hogy egy szempillantásig olly kellemetes lehessek szemeimben, mint a' millyen ő az enyémben. Távozzunk el ebből a' gyászos szigetből, a' hol szerencsétlenségnek állítják szeretni.

Korali minden nap hallott a' hajókról beszélleni, mellyek az ő hazájában mennek. Eltökélette, felülni egyikre, azon kivül hogy búcsúját venné Juliától. Egy estve a' többi között elérkezvén a' lefekvésnek ideje, érzette Julia, hogy megcsókolván kezét, nagyobb indulatossággal illették ajakai, hogy sem egyébkor, és hogy mély sohajtásokat szalaszt ki. Nagyobb illetődéssel hágy el, hogy sem valaha, azt mondja fellázadva Julia, szemeit édes és legelevenebb fájdalmakkal függesztette vala az enyémekre. Mi újság forog szívében? Ezen nyughatatlanság háborgatta egész éjtszaka, és más nap reggel elküldé láttatni ha nyugszik e még Korali. Megvivék nékie, hogy kiment egyedül legközönségesebb ruhában, és hogy a' révpart' felé vette utját. Lady Albury felkél bódulva, és utána futtat az Indiai lakosnénak. Megtanálják egyik hájó' orránál, a' hol helyet kérvén magának a' hajóban, körül volt véve a' hajóslegényektől, kiket szépsége, kellemetességei, ifjusága, szavának hangja, de mindenek felett kérésének módja gyönyőrködtetett, és álmélkodtatott. Egész készülete csak abból állott,

a' mit a' szükség kíván az emberektől. Minden drága portékákat mellyeket adtanak volt nékie, hátrahagyott, egy kis kristály szivecskén kivül, mellyet Nelsontól kapott volt.

Lady Albury nevét hallván legottan engedelmeskedett minden ellenkezés nélkül, és megegyezett visszatérésén. Pirúlva jelent meg előtte, szégyellvén elszökését: de pirongatásaira csak a' volt felelete, hogy ő szerencsétlen, mindazonáltal szabad születésű. — Hogyan, kedves Koralim! 's hát nem látsz e közöttünk egyebet szerencsétlenségnél? Ha csak a' magamét látnám, azt feleli reája, soha el nem távoznám innen. A' Nelson' szerencsétlensége rettent, és az ő nyugodalmáért akarok tőle futni. Nem tudja mit feleljen nékie Julia; azt a' hatalmat mellyel Blanfond birt rajta, nem is merte említeni; az által utálságban hozta volna őtet előtte, mint szerencsétlenségének okát. Inkább félelmét kivánta oszlatni. Nem titkolhattam el előtted, azt mondja nékie, haszontalan szerelmednek veszedelmét, de annak még lehet orvossága. Hat holnapig való távollétel, az okosság, barátság, 's ki tudja még? talám valamely más tárgy..... — Mondjad inkább, a' halál, azzal szakasztja félben az Indiai lakosné beszédjét, ez egyedül az én orvosságom. Hogyan? a' szerelem meggyógyít engemet, a' legérdemesebb, a' legteljesebb embernek szerelméből! Hat holnapig tartó távollétel, olly szivet ád énnékem, melly őtet ne szeresse! Hát az idő változtatja e a' természetet? A' barátság szánakodni fog rajtam, de valljon meggyógyít e? Valamelly más tárgy!

tárgy! .... Magad nem hiszed. Nem cselekeszed ezt az igazságtalanságot mivélünk. Nincsen két Nelson a' világon, de lenne bár ezer is, nékem csak egy szívem vagyon, a' pedig el van adva. Gyászos adomány, azt mondod, azt meg nem foghatom, de ha úgy vagyon, engedd meg eltávoznom Nelsontól, hadd rejtsem el előtte személyemet 's könyhullatásaimat! Ő nem érzéketlen, megindulna rajta, és ha szerencsétlenségére lenne is hogy engemet szeret, a' szánakodás reá birhatná. Oh jaj! ki láthatná hideg vérrel, magát mint atyját szerettetni, 's tiszteltetni mint egy Istent! ki láthatná magát úgy szerettetni, mint én őtet szeretem, 's még is nem viseltetnék viszont szerettettél! Nem fogod őtet a' veszedelemnek tárgyúl kitenni, monda reája Julia: eltitkolod előtte gyengeségedet 's győzedelmeskedni fogsz indulataidon. Nem Koralí! korántsem az erő' híjával vagy te, hanem a' nemes erkölcsben való bátorság' híjjával. — Oh jaj! elég bátorsággal birok én a' szerencsétlenségben, de tanáltatik e a' szerelem ellen? Micsoda nemes erkölcsöt gondolod hogy ellene szegezhessek? Minden indulataim szövetségben vagynak véle. Nem, Milady, akár mit mondj is te: elég az hogy felleggel borítottad elmémet, semmi világosságot sem terjesztesz benne. Meg kell látnom 's hallanom Nelsont; Ő fog ítélni életemről.

Lady Albury, legkegyetlenebb nyúghatatlanságában látván a' szerencsétlen Koralit emésztődni, hervadni könyeiben, és azt kérni, hogy engedjék meg nékie elmenni, eltökéli magában Nelsonnak irni, hogy jőjön, lebeszélleni ezt a' gyer-

meket szándékáról, mellyel viseltetik Indiában visszatérni, és vígasztalja kedvetlenségét, melly napról napra inkább emészti. De Nelson maga is hasonló szánakodást érdemlett. Alig vált volt meg Koralitól, azonnal tapasztalta látása' veszedelmét, 's érzette még is nehéz tőle való különözését. Mind azok, a' mik csak tréfának tetszettenek mellettelétekor, valósággá változtanak távozásával. A' magánosság' csendességében megvizsgálván szívét, lankadozó barátságát, a' haza' jovára meggyengült, és csak nem kialudt tüzet tanált benne, egyedül csak a' szerelem uralkodott rajta, azzal az édes, 's mégis irtozatos hatalommal, mellyel szokta birni a' jó szíveket. Iszonyodással tapasztalta, hogy önnön okossága is el volt csábítva. A' barátságnak törvényei nem voltanak többé olly szentek Blanfordhoz. Kedve ellen tett vétkét, hogy megfosztotta Korali' szívétől, igen könnyen megmentette. Végtére az Indiai lakosné szabad volt, és Blanford maga sem eröltette volna őtet magáévá lenni. Ah szerencsétlen! így kiált fel Nelson elrémülve ezen gondolatáitól! Hová téveszt el a' vak szerelem! A' véteknek mérge erőt vesz rajtam: szívem már meg vagyon romolva, avagy nékem illik e azt vizsgálni, ha a' kezeim között lévő kincs tulajdona e annak a' ki reám bizta; és itélőbírája lettem e akkor, mikor megigértem nékie, hogy gondot viselek reája? Az Indiai lakosné szabad, de hát magam a' vagyok e; vizsgálhatnám e Blanford' barátságának törvenyeit, ha csak nem szándékoznám azokat bitangolni? Vétkem akaratom ellen való volt midőn kezdődött, de már

nem az, mihelyt megegyezem rajta. Én igazoljam a' hitszegést? én mentsek egy hitetlen barátot? Ki gondolta volna, Nelson! ki gondolta volna, midőn nemes szívű barátodat Blanfordot ölelted, hogy még kételkedjél abban, ha szabad e néked megfosztani őtet attól a' ki feleségének vagyon rendelve, és a' kit ő hivségedre bizott. Micsoda szörnyűségig alázza meg a' szerelem az embert! és micsoda idegen változást okoz részegsége az ő szívében! Ah! hadd szaggassa tetszése szerént az enyémet de soha se hitetlenné, se gyalázatossá nem teszi, és bár ha elhágy is okosságom, legalább lelkem' esmérete hív fog hozzám maradni. Annak világossága romolhatatlan, soha meg nem homályosíthatják az indulatok' fellegei; imhol az én kalauzom és a' barátság, becsület, igaz szív, nincsenek még támasz nélkül.

Azonban a' Korali' képe szüntelen üldözte. Ha csak kellemetességeiben, természeti szépségében látta volna, homlokán viselni az ártatlanságnak tetszetességét, ajakain nyájas mosolygásait, szemeiben pedig a' kivánságnak tüzét, és ábrázatjának minden kedvességeiben a' csalogató hiuságot, okosságával és jozan erkölcseivel ellene állhatott volna ezeknek az ellenséges hitegetéseknek, de valamint szintén magát, olly érzékenynek látván ezt a' kedves gyermeket, 's gyarlóbbnak, nem lévén maga védelmére egyebe kölcsönözött okosságánál, hogy ártatlanúl enged hajlandoságának melly szerencsétlenségére válhatnék, és szánakozásra méltó sorsát, mind ezek a' tekintetek táplálták szerelmét. Nelson vádolta magát Korali

szerelméért, de rajta való szánalkodásának megengedett. Erzékeny nékie okozott fájdalmaihoz, nem tudta magának úgy képzelni könyeit, hogy ne emlékezett volna egyszersmind azokról a' szép szemekről is, mellyek azokat pihegő kebelébe hullatják, 's nedvesítik azt. E' szerént, mennyivel inkább igyekezett elfelejteni, annyival kedvesebb volt emlékezetében. Lemondván róla, hozzá kötötte magát, mentől inkább érzette gyengülését, annyival inkább nevekedett bátorsága. Megszünöm, azt mondja magában, orvoslásomon igyekezni: haszontalan erőszakkal fárasztom magamat. Olly nyavalya, mellynek szabados folyást kell engedni. Egek! lankadok, haldoklok, de mindezeknek szenvedés a' vége, és egyedül csak magamnak tartozom számolni arról, a' mik bennem történnek. Csak ki ne szalasszak valami ollyast, a' mi felfedezze szenvedéseimet, úgy nem lészen mi ellen panaszolkodjék barátom, szerencsétlenségnek lehet a' gyengeséget tulajdonítani; nékem pedig elég bátorságom vagyon elviselni szerencsétlenségemet.

Egészen eltökélette volt magában, meghalni inkább, hogy sem megszegni barátjához hivségét midőn Nénjének levelét vette. Kimondhatatlan volt olvasásával csudálkozása 's belső valtozása. Oh kedves és drága áldozat! azt mondja fen szóval, te nyögsz, és fel akarod magadat az én nyugodalmamnak 's kötelességemnek áldozni! Engedj meg nekem. Bizonyságaim az Egek! hogy inkább érzem náladnál fájdalmadnak sulyát, mellyet magam okozok tenéked. Vajha érkezhetnék hová

hamarébb barátom a' te mátkád, eltörleni drága könyhullatásaidat. Úgy fog tégedet szeretni: mint magam szeretlek; a' te boldogságod fogja az övét megtetézni. Meg kell őtet azonban látnom, hogy megtartóztassam, 's vigasztalhassam keservét. Meg kell látnom! mire vetem magamat! Érdeklő kellemetességei, fájdalma, szerelme, könyei mellyeket kifacsarok szép szemeiből, 's fel kellenék azokat szednem, sohajtásai, mellyeket ravaszság nélkül való ártatlan szíve szalaszt ki, a' természetnek szava, melly által a' legérzékenyebb lélek magyarázza magát: micsoda kiállani való próbák! Hová lészek, és mit tudok nékie mondani? Semmit sem tészek, meg kell látnom őtet: mint jó barát, mint egy Atya úgy fogok véle szólani. Tudom hogy még nagyobban fel lészek háborodva, 's szerencsétlenebb, de nem az én nyúgodalmam forog fen, hanem az övé: mindenek felett egy jó barátnak, a' kinek számára szükség nékie élni, szerencséjét kell most munkálódni. Abban bizonyos vagyok, hogy magamat meggyőzöm, és bár melly nehéz légyen is a' csata, gyengeség lenne mindazonáltal és szégyen, elkerülni azt.

Nelsonnak megérkezésével, a' reszkető és szemérmes Korali alig bátorkodott szemei' eleiben menni. Hevességgel óhajtotta volt jövetelét, látván pedig megérkezését, halálos hidegség fagyalta el vérét ereiben: Úgy jelenik meg előtte mint egy bíró előtt, a' ki egy szavával kimondja sorsáról az itéletet.

Millyen volt Nelsonnak illetődése midőn szép orczáján az ifjuságnak rózsáit hervadni látta, 's

szemeiben csak nem elaludni tűzét. Jere, aztmondja Juliá Öccsének, csendesíteni ennek a' gyermeknek elméjét, 's szomorúságát gyógyítani. Az unalom megemészti mellettem, vissza akar Indiában térni.

Nelson szeretettel beszéllvén nékie, Édes pirongságokkal akarta arra birni, hogy panaszolja ki magát Nénje előtt: de Korali semmit sem szólott, Julia pedig vevén észre hogy terhére vagyon, elméne közülök.

Mi lelt, Korali, mit vétettünk néked, azt kérdi Nelson. Micsoda fájdalom érdekel? — Hát nem tudod e: nem láthattad e által, hogy mind örömemnek, mind pedig fájdalmamnak azon egy oka vagyon? Kegyetlen barátom! én egyedülcsak általad élek: 's magad még is kerülsz: azt akarod hogy meghaljak!.... De nem mégis, magad nem akarod, hanem akartatják véled, sőt többet is cselekesznek, azt kivánják tőlem, hogy mondjak le rólad, és felejtselek el tégedet. Ijesztenek, lankasztják szívemet, 's még arra erőltetnek tégedet, hogy ejts engemet kétségben. Egyedülcsak egy kegyelmedet kérem, azt mondja továbbra lábai' elejben vetvén magát, hogy tudniillik mondd meg nékem kit bántok meg azzal, ha tégedet szeretlek, micsoda kötelességben hibázom, 's minémű szerencsétlenséget okozok? Vagynak e itten olly iszonyú indulatú emberek, a' kik megtiltsák szívemnek illy nemes hajlandóságait, 's okoskodásomat? Szükség e semmit sem szeretni e' világon; vagy pedig ha szerethetek, választhattam volna e jobban.

Kedves Koralim! azt feleli nékie Nelson

semmi sincs igazabb, semmi sincs szívesebb, mint barátságom mellyel tehozzád viseltetem. Lehetetlenség volna, sőt igazságtalanság, ha érzékeny nem volnál hozzája.— Ah! most elevenedem: e' van már okosan mondva.— De ámbár édes dolog volna is énnékem annak lenni, a' mi legdrágább néked e' világon, ahoz mindazonáltal számot nem tarthatok, sőt meg sem egyezhetem rajta. — Oh jaj! nem értem beszédedet.— Midőn az én barátom hivségemre bizott, akkor kedves volt előtted.— Még most is az.— Szerencsének tartottad volna az övé lenni.— Megengedem.— Semmit sem szerettél a' világon úgy mint őtet.— Nem esmértelek tégedet.— Blanford a' te megszabadítód, ártatlanságodnak tárháza, szeretvén tégedet, méltán kivánhatja viszont-szeretetedet.— Örökké szemeim előtt is tartom jótéteményeit: szeretem mint második atyámat.— Tudd meg hát hogy eltökélette, kedvesebb és szentebb kötés által egyesülni teveled, hogy sem csak csupa jótéteményei által. Reám bízta maga mását, és semmit is nagyobb kivánsággal nem óhajt, mint azon szerencséjét, miként viszszajövetelével férjed lehessen. Ah! azt mondja a' megkönnyebbedett Korali, imbol az akadály, melly elválaszt bennünket. Légy csendességben, a' már el fog töröltetni.— De hogyan?— Soha, esküszöm azon; soha Korali nem lészen Blanford' felesége.— Annak meg kell lenni.— Teljes lehetetlen: Blanford maga is azt fogja mondani.— Hogyan! az, a' ki haldokló atyádnak kezei közzűl vett általai, és a' ki önnönmaga is tulajdon Atyád gyanánt volt!— Ezen

szent kötelességből tisztelem Blanfordot, de többet ennél ne kívánjon. — Eltökéletted hát szerencsétlenségét. — Eltökélettem senkit is meg nem csalni. Ha Blanfordnak adtam volna magamat, és Nelson életemet kívánná, odaadnám nékie életemet, 's megszegném hitemet Blandfordhoz. — De mit beszéllesz? — Azt a' mit Blanfordnak is meg mernék mondani, és miért palástolnám? Avagy tőlem függ e szeretni? — Ah! miként téssz engemet is véskessé! — — Tégedet! 's miben? abban hogy kellemetes vagy szemeim előtt? Ah! viselje az Ég gondunkat. Ótőle vette Nelson a' kedvességeket, azokat a' nemes erkölcsöket, mellyek megkuruzsolnak; Ő adta lelkemet, mellyet különösen Nelsonért teremtett. Ha lehetne látni melly tele vagyon véle, melly lehetetlenség nékie semmit is inkább szeretni náladnál; semmit is úgy szeretni mint tégedet! .... Ah! soha se beszéljenek nékem az élésről, ha csak nem éretted élek. — Ugyan az ejt engemet kétségben. Micsoda pironkságokkal nem boríthat el engemet méltán az én barátom. — O, de mi ellen panaszolkodhatik? Mit vesztett el? mitől fosztottad meg őtet? Szeretem Blanfordot mint jó szívű Atyámat; szeretem Nelsont mint tulajdon magamat, sőt még önnön magamnál is inkább: ezek az indúlatok megférhetnek együtt. Ha Blanford úgy adott kezedben, mint maga tulajdonát, úgy nem te vagy hanem ő az igazságtalan. — Oh jaj! magam szolgáltátok alkalmatosságot, visszavonni tőle azt a' kincset, mellytől megfosztom őtet: bizonyosan az övé maradna, ha enyémmé nem lenne, így pedig gondviselője, elragadójává

lett. — Nem, édes barátom! ítélj igazán. Magamé voltam, most pedig tiéd vagyok: csak magam adhattam önnön magamat, és néked adtam magamat olly törvényeket tulajdonítván a' barátságnak, mellyekkel nem bir, magad bitangolod azokat helyette, és részessé tészed magadat abban az erőszakban mellyet rajtam követnek. — Ó, az én barátom tenne rajtad erőszakot. — Mind egy akár maga tégyen, akár pedig te tégy helyette? Azért nem de nem úgy bánnak e vélem mint rabbal? Ugyanazon szándékkal viseltetik mind a' kettőtök; de ha barátodon kivűl más akart volna valaki mint foglyát megtartani, távol légyen, hogy megegyeznél rajta, sőt nem de nem dicsőségedet keresnéd e megszabadításomban? Azért egyedülcsak a' barátságért fojtjátok meg a' természetet és a' szerelmet. Ugyan, Nelson, nincsenek e a' szerelemnek is törvényei? nincsenek e ollyanok is törvényeitek között, mellyek az érzékeny szívek mellett fegyverkeznének? Igazság és nemes cselekedet e az, elnyomni és könyörűletesség 's szánakodás nélkül szaggatni egy olly szívet, mellynek minden vétke egyedülcsak abból áll, hogy tégedet szeret?

Zokogásai félben szakasztották szavait, és látván Nelson eltikkadását, nem is volt ideje nénjét segítségére szólítani. Siet feloldozgatni pántlikáit, mellyek öszveszorítva tartották kebelét és ekkor mindenek, a' mik az ifjuságnak virágában kellemetesek tanáltathatnak, felfedeztettek ez előtt az indúlatos szerető előtt. Az ijedség melly elfogta volt hirtelen, érzéketlenné tette először hozzája de felelevenedvén ismét az Indiai lakosné, 's érez-

vén magát ölében szoríttatni, gerjedezni kezdett szerelemmel elegyedett öröme; midőn felnyitvan tudnillik lankadt szép szemeit, látná hogy a' magáéit keresi. Mennyei hatalmasság! azt mondja fen szóval, légy segítségemre, elhágy minden nemes igyekezetem. Élj, kedves Koralim! — Azt akarod hogy éljek, Nelson! azt akarod hát hogy szeresselek! — Nem, hitetlen lennék a' barátsághoz, méltatlan volnék látni a' napot, méltatlan barátom' szemei' eleiben kerűlni. Oh jaj! megjövendőlte volt ő nékem ezt, 's nem akartam nékie hinni. Igen nagyon biztam szívemben. Szánakodjál rajtam, Korali! szánakodjál ezen a' szíven mellyet szaggatsz. Engedd hogy futhassak előtted, engedd meggyőzni magamat. Ah! halálomat akarod, azt mondja nékie Korali, térdre esvén előtte. Nelson kimúlni gondolván azt a' mit szeret, siet felöleléssére, 's megállván hirtelen Julia' látásán: Édes néném! azt mondja nékie, segíts rajta; nékem illik meghalni. Ezen szavait végezvén eltünék.

Hol vagyon, azt kérdi Korali felnyitván szemeit? mit csináltam nékie, miért kerül engemet? És te, nálánál is kegyetlenebb Julia! miért hozol vissza az életre.

Kettőztetett fájdalma, midőn meghallotta hogy elment Nelson, de gondokozása után egy kevés reménységet vett, 's bátorságot magának. Az a' megháborodás és felindulás; mellyet Nelson el nem titkolhatott előtte, az iedség, melly elfogta volt hirtelen, száján kiszalasztott édesgető szavai, és az az erőszak mellyel viseltetett magát meggyőzni, 's eltávozni előle, minden azt erősí-

tette hogy szerettetik. Ha az igaz, azt mondja magában, úgy boldog vagyok. Blanford vissza fog jőni, 's mindent megvallok nékie; sokkal igazságosabb ő, 's nemesebből gondolkodik hogy kegyetlenkedni kivánna rajtam. De csak hamar oda lett ez a' csalogató reménysége.

Nelson egy levelet vett a' falun barátjától, mellyben erkezését jelenti. Reménylem, azt írja levelének utólján, hogy három holnap alatt egyesülve látom magamat azzal a' mit szeretek. Engedj meg, édes barátom! ha társaddá tészem szívemben a' kellemetes Koralit. Sokáig bírtad egyedül szívemet, most pedig megosztom közöttetek. Reád biztam a' mim legkevesebb volt, és láttam melly örömmel fogadta a' barátság a' szerelmet. Egyikben úgy helyheztetem boldogságomat, mint a' másikban. Szerencsémnek állítottam azt gondolni, hogy a' magad és néném' szorgalmatosságából meg fogom látni árvámat, elméjében új esmeretségekkel felékesítve, szívében pedig új jó erkölcsökkel meggazdagítva, kellemetésebben, ha ugyancsak lehetséges, 's szerelmemre hajlandóbban látom meg őtet. Tiszta lesz boldogságom, jótéteményeteket bírni benne.

Olvasd ezt a' levelet, azt írja Nelson nénjének, és mutasd Koralinak is. Micsoda leczke énnékem, minémű pirongságok nékie.

Oda vagyok! azt mondja Korali, minekutána megolvasta volna soha sem lészek Nelsoné; de legalább soha se kivánja hogy másé légyek. Az ő szerelme olly vagyonom, mellyről soha le nem mondhatok. Ezen eltökélett szándékom neveli azt

Nelson pedig magánosságában sokkal szerencsétlenebb volt nálánál.

Az a' mi a' természetnek kedvessége, azt mondja illetődésében, és minden sziveknek gyönyörűsége, a' szerettetésnek kincse tudniillik, minémü bal végezések által lett énnékem gyötrelmemmé? Mit mondok? Szerettetni! a' semmi sem; de attól szerettetni a' kit én is szeretek! Szerencsémet elérni! egyedülcsak rajtam múlni bételjesedésének! .... Ah! semmit sem választhatok a' futáson kivül egyebet. Megszeghetetlen és szent barátság, ne kivánj többet éntőlem. Micsoda állapotban láttam azt a' gyermeket! micsoda állapotban hagytam el őtet! Ugyan igazán mondja, hogy az én kötelességemnek rabja. Feláldozom őtet mint egy áldozatra rendelt állatot, és az ő veszedelmével cselekeszem nemesül. Vagynak hát olly nemes cselekedetek, mellyek a' természetet megsértik; es hogy becsületes ember maradhasson valaki, szükség némellykor igasságtalan- és kegyetlennek lenni! Oh kedves barátom! vajha gyümölcsét szaggathatnád fájdalmas igyekezetemnek, vajha élhetnél azzal a' jóval, mellyet néked engedek, és boldog lehetnél szerencsétlenségemmel, Igen is, kivánom hogy szeressen tégedet, az Egek bizonyságaim! hogy tiszta szivemből kivánom; és legnagyobb fájdalmam az, midőn kivánságom' teljesedésében kell kételkednem!

Lehetetlenség volt a' természetnek ezen erőszakos állapotot tovább győzni. Nelson hosszas csatája után nyugodalmát kereste, sohol sem találta azt. Elvesztette végtére állhatatosságát, és

elijedett szíve halálos lankadságban esett. Okoskodásának gyengesége, gyümölcstelenül tett nemes igyekezete, fájdalmas és inséggel teljes életének képzelése, az az üres semmi, mellyben esnék szíve ha megszünnék Koralit szeretni, végnélkül való gyötrelmei mellyeket szenved, ha mindenkor fogja szeretni, és még inkább az az ijesztő gondolatja, hogy irígy szemekkel fogja látni, vagy talám utálni vetélkedőtársát jó barátjában, minden gyötrelmére volt életében, minden erőltette rövidíteni annak folyását. Hathatósabb okok akadályoztatták. Nelson' esze eszerént az embernek a' hazafiának nem volt hatalmában magával parancsolni. Törvény szerént tartotta szükségesnek életét, vigasztalására szolgálván szerencsétlenségében az, ha még hasznos lehet a' világnak, de unalmától és szomorúságától emésztődvén, mint egy érzéketlen lett mindenekhez.

A' Blanford haza érkezésére megnevezett idő közelgetett. El volt mint fontos dolog végezve, semmit sem jelenteni nékie abból a' roszból, mellyet távolléte okozott, de ki birhatja Koralit a' színlésre, ha csak nem Nelson? Visszatér azért Londonban, de elalélva, bágyadva, elannyira, hogy alig lehetett esmérni. Fájdalom borította el Juliát látásán: és mennyire hatotta meg Korali' szívét! Nelson magára vette mind kettejeknek vigasztalását; de ezen igyekezete épen ágyában szegezte. Lassu hidege melly emésztette, kettőztetett, elhanyagolt alatta, és ekkor új háboru támadott nénje és az ifju Indiai lakosné között. Ez nem akart elmozdúlni Nelson' ágya' fejétől. Azon

sedezett, hogy engednék meg nékie gondot viselni reája, 's virasztani mellette. Elvitték mellőle, önnön rajta való szánakodásból, kivánván a' beteget is könnyebbíteni, de ott sem élhetett a' nyúgodalommal mellyet kerestenek számára. Éjjelenként ottan ottán a' beteg' szobája körül találták tévelygeni; vagy pedig az ajtó' küszöbénél mozdúlhatatlanúl állván, könyektől áztanak szemei, lelke reszketett ajakain: és legkisebb zördülésre is készen tartván figyelmetes fületit egészen elfagylalta félelme.

Észrevévén Nelson, hogy nénje tilalmazza látását: Ne kesergesd, azt mondja nékie, mert a' haszontalan: a' keménységnek nincsen itt helye: az édesgetés és békességestűréssel kell bennünket gyógyítani.

Korali! kedves Koralim! azt mondja nékie egyszer csak magánosan lévén Juliával úgy e hogy csak adnál valamit, ha helyre állíthatnád egészségemet?— Oh Egek! életemet adnám érette. — Magad legkönnyebben gyógyíthatsz meg. Balitéleteink talán igazságtalanok, 's embertelenek szokásaink, de az emberséges embernek rabjává kell lenni. Én Blanfordnak gyermekségemtől fogva barátja vagyok, úgy bízik bennem mint önnön magában, és ez a' keserűség hogy megfosztom olly szívtől, mellyet gondviselésemben ajánlott volt, minden nap ássa síromat. Láthatod önnönmagad, ha igen sokat mondok. Nem titkolom előtted eredetét annak a' méregnek, mellytől emésztődöm. Magad fojthatod el egyedül erejét. Nem erőltetlek reája, tetszésedre bízlak, de haszontalan kéresnek más orvosságot nyavalyámnak. Blanford ma holnap megérkezik. Ha tapasztalja hozzája való idegenségedet, ha megvonod tőle kezedet, melly övé lett volna ha magam nem lennék, tudd meg bizonyosan, hogy felül nem élem szerencsétlenségét, 's magam belső kinjait. Ölelkezésünk egymástól való búcsúnk fog lenni. Fontold meg ezt jól, édes leányom! és ha azt akarod hogy éljek, békéltess öszve önnön magammal, tégy igazzá barátom előtt. Ah élj! 's parancsolj sorsommal, azt feleli reája Korali elfelejtvén magát, és ezek a' szerelmet rontó szók, örömet hoztanak a' barátság' kebelében.

De, azt mondja az Indiai lakosné, hosszas hallgatása után, miként adhatom magamat annak a' kit nem szeretek, tele lévén szívem azzal a' kit szeretek? — Édes leányom! egy becsületes szívben, a' kötelesség minden indúlatokon győzedelmeskedik. Elvesztvén reménységedet enyémmé lenni, csak hamar elfelejkezel mindenről. Terhedre válik az igaz; de életem forog benne, 's az a' vigasztalásod fog lenni, hogy megtartottál engemet.— Abban helyheztetem boldogságomat: ezen tekintetre nézve megegyezem rajta. Áldozd fel oltárra rendelt állatodat: nyögni fog ugyan, mindazonáltal engedelmeskedik. Te pedig Nelson, te, önnön maga az igazság! te azt akarod hogy tettessem magamat, hogy csaljam meg barátodat. Ugyan a' kétszínségnek mesterségére tanítasz e engemet? — Nem Korali! a' tettetés haszontalan. Nem voltam elég szerencsétlen kioltani szívedből a' háládatosságot; ezekkel az indulatokkal tar-

zol jótévődnek, ennél többet ne mutass. A' mi illeti a' hajlandoságot mellyet nem tapasztalsz hozzája, fel kel azt nékie ajánlani, de nem meg vallani. Az a' mi ártana ha kitudódnék, maradjon örökösen eltemetve, a' veszedelmes igazságnak a' hallgatás szokott rejtekelenni.

Julia félben szakasztja beszédjeket, melly mind kettejeknek terhes volt. Kivitte Koralit magával, és nincs a' hizelkedés — és dícséretnek az a' módja, mellyet elő ne keresett volna vigasztalására. E' szerént szokták, azt mondja az ifju Indiai lakosné keserűséggel teljes mosolyodással a' Gangesz' mellékén vigasztalni fájdalmát azoknak az özvegyeknek, kik feláldozzák magokat, a' férjek' holt testét megégetendő lángoknak. Felkészítik, virágokkal felékesítik, elcsábítják őket dicséreténekekkel. Oh jaj! az ő áldozatjok hamar megemésztődik, az enyém pedig kegyetlen és sokáig tartó. Kedves barátom! én még nem vagyok tizennyolcz esztendős! mennyi könyhullatásokat nem kell még öntenem ettől a' szempillantástól fogva addig, míg örökösen elhunynak szemeim! Ezen szomorú gondolatok bizonyították Juliának, mennyire légyen szíve elmerülve fájdalmaiban. Nem vigasztalta tovább keservét, hanem maga is illetődött vele együtt. A' kedvezés, reábeszélés, engedelmes és érzékeny szánakozás, minden valami a' barátságban érdeklő tanáltatik, elkövettetett, de haszontalanúl.

Végtére meghozzák a' hirt, hogy érkezik Blanford; és Nelson bár melly gyenge és elalélt volt is kimégyen a' révpartra elfogadni 's megöleli-

ölelni kedves barátját. Blanford meglátván, nem titkolhatta csudálkozását 's nyughatatlanságát. Vigasztald magadat, azt mondja nékie Nelson: igen roszúl voltam, de már jobbúlni kezdett egészségem. Látlak tegedet, és az öröm olly gyógyító szer, melly csak hamar ismét meg fog eleveníteni. Nem vagyok csak magam egyedül, a' kinek egészsége érzette távollétedet. Az árvád is megváltozott egy kevéssé: kétségkivúl a' mi környékünk levegőege is okozhatott valamit, egyebekben szemlátomást gyarapodott: elméje 's gondolkozása sokat világosodtanak, és ha az a' lankadsága, melly most leverte, elmúlik, olly feleséggel fogsz birni, a' mi ritka dolog, mellynek teljességéből semmit sem vont meg a' természet.

Blanford semmit sem csudálkozott elgyengülve találván Koralit, és lankadtan; hanem illetődött rajta. Úgy tetszik, azt mondja, mintha az Ég szántszándékkal mérsékelte volna örömemet; és hogy büntetni kivánta nyughatatlanságomat, mellyet hivatalom okozott távol tetőled, már most szabad vagyok, magamnak, a' szerelemnek, és barátságnak élhetek. Koralit reszkettette az a' szó Szerelem. Blanford észrevette változását. Az én barátom azt mondja nékie, kétség kivúl elkészítette füleidet, annak a' mit most mondék, hallására. — Igenis, ismeretes előttem szándékod, de jóváhagyhatom e annak szerfelettvaloságát? — Imhol egy olly beszéd, mellyből az Európai udvariság tetszik ki: méltóztassál azt elfelejteni vélem. Szives és csalfaság nélkül való Koralim! tudom azt az időt, mellyben ha azt kérdettem volna tőled: aka-

rod e hogy a' házasság egyesítsen bennünket? tétovázás nélkül feleltél volna reája: akarom igenis, vagy pedig nem akarom, légy most is olly bátorsággal. Szeretlek Korali! de szerencsés állapotodban szeretlek: a' te szerencsétlenségedtől függ a' magamé. Nelson reszketve nézte Koralit, 's nem is bátorkodott előre általlátni feleletét. A' tiédhez hasonló félelmem, azt mondja Korali Blanfordnak, haboztatja elmémet. Mindaddig míg barátomat láttam benned, így gondolkoztam magamban: megelégszik tiszteletemmel 's hozzája való szivességemmel, de ha a' férjnek neve ezek közzé a' szent nevek közzé elegyedik, mit nem kívánhatsz tőlem, eleget tehetek e tenéked? — Ah! ez a' kedves szemérmetesség méltán ékesítheti erkölcseidet. Igenis, felemásam! eleget tettél kötelességednek, ha viszont szivességgel viseltetel énhozzám. Mindenütt velem útazott képed. Szívem visszarepült tehozzád még azokon a' mélységeken is keresztül, mellyek elválasztottak bennünket egymástól; a' más világ' Echóit is megtanítottam a' Korali' nevére. Asszonyom! azt mondja továbbra Juliának, engedj meg nékem ha irígylem tőled birásának szerencséjét. Ideje lészen nem sokára, hogy magam viseljek gondot egészségére melly olly drága előttem. Reád bizom a' Nelsonéval való dajkálkodást: Olly kincs; melly nem kevesebbé kedves énnékem. Éljünk szarencsésen, kedves barátaim! néktek köszönhetem az életnek édességét, és gyakran tapasztaltam, midőn azt koczkára vetettem, hogy valamelly hatalmas erő kapcsol hozzája.

Elvégeztetett, hogy legfeljebb nyolcz napok alatt Korali Blanford' felesége lészen. Azalatt csak Juliánál maradott, Nelson pedig el nem mozdúlt mellőle. Nem volt elégséges biztatni az Indiai lakosnét, szüntelen titkolni maga könyeit, 's szeretőjének szemeit törleni, a' ki most lábánál elájulva, majd ismét elalélva, 's karjai közzé esve kérte, hogy szánakodnék rajta. Csak egy szempillantásig sem engedvén magán a' gyengeségnek erőt, és szüntelen emlékeztetvén iszonyú fogadására; ez a' gyötrelem, a' természet' ereje felettvalónak tetszett, minthogy erőt is vévén ottan ottan a' gyengeség Nelsonon: Hagyj békét! azt mondja nékie, szerencsétlen gyermek! hiszem nem vagyok tigris, érzékeny szívvel bírok, 's magad szaggatod azt. Parancsolj magaddal, parancsolj életemmel; de engedj hogy halhassak meg híven barátomhoz. — Avagy élhetek e akaratommal napjaid' veszedelmére? Ah Nelson! ígérd meg legalább hogy fogsz élni, nem érettem tovább, hanem nénédért, nénédért a' ki imád tégedet. — Megcsalnálak, Korali. Nem azért, mintha fenekedném életemre: de látod minémű állapotban hozott fájdalmaim; látod belső vádaimnak, következendő gyalázatomnak gyümölcsét: nem de nem olly utálatos lészek e szemeim előtt, 's kérlelhetetlen magamhoz, minekutána meg fog esni a' vétek, mint most vagyok. — Oh jaj! vétekről beszéllesz énnékem, hát a' nem az e hogy kinozsz engemet? — Te szabad vagy magaddal; semmit nem kívánok már többet; sőt nem is tudom miből áll kötelességed; de

a' magamét igenis esmérem, 's nem akarom azt megszegni.

Igy emésztette őket egymással való ügyök De Blanford' jelenléte még terhesebb volt nékiek; minden nap eljárt hozzájok mulatni őket, nem szerelemről való haszontalan csevegéssel, hanem annak előbeszéllésével, melly szorgalmatossággal igyekezik, hogy házában minden gyönyörűség és szükséges dolog feltaláltassék: hogy minden megelőzze kivánságát, 's boldogságát teljesítse. Ha magzat nélkül halok meg, azt mondja, vagyonomnak fele reá marad, a' más fele pedig azé lészen a' ki énutánam nékie fog tetszeni, és vigasztalhatja elvesztemből következett keserűségét. A' tégedet illet Nelson; az én hivatalomban nem szokott az ember, megöregedni: maradj helyemben midőn nem lészek tovább. Nincs az az utálatos kevélységem azt akarni, hogy feleségem hiv maradjon árnyékomhoz. Korali arra született hogy szépítse a' világot, és hogy termékenységének gyümölcsével gazdagítsa a' természetet.

Könnyebben képzelheti, hogy sem leirhatja az Ember két szerelmeseinknek állapotjokat. A' magában való megindulás, és szégyentől lett elhorítatás, egyaránt tanáltatott fel mind a' kettejekben; de Nelsonnak könnyebbségére szolgált mégis, olly érdemes embernek birtokában látni Koralit, ennek pedig nevekedett gyötrelme, tapasztalván melly jó szándékkal és szerelemmel viseltessék hozzája Blanford. Elvesztvén Nelsont, előbb becsülötte volna az egész természettől való elhagyattatását; előbb becsülötte volna minden szorgalmatosságnál

minden jótéteménynél, és szeretetnél a' mi csak nem Nelsontól származik. Utóljára elvégeztetett még is, ennek a' szerencsétlennek önnön szája' vallása szerént, hogy nem lehet tovább mit tenni hanem alája kell magát vetni sorsának.

Elvitetett azért mint egy áldozatra rendelt állat, abban a' házban, mellyet elsőben mint bátorságos lakását szeretettt, utóljára pedig ollybá nézett mint temetőhelyét. Blanford úgy fogadta mint Királynét, és belső változását mellyet nem titkolhatott, félénkségnek, annak az ijedségnek tulajdonitotta, mellyet az ő idejében a' menyegzői nyoszolyához való közelítés szokott okozni.

Nelson egy Sztoikuszi léleknek minden erejét összveszedte volt, hogy csendes ábrázattal jelenhessék meg ezen lakadalmi fényességben.

Elolvastatott a' házassági kötés mellyet Blanford maga íratott volt: elejétől fogva egész utóljáig, a' szerelemnek, tiszteletnek és jótéteménynek emlékezetével volt teli. Minden szemekből folytanak a' könyek önnön a' Korali' szemeiből is.

Tisztelettel közelít Blanford, és kezét nyujtván nékie: Jere, azt mondja nékie, Kedvesem! tedd ide hitednek, az én boldogságomnak zálogát; azt a' megszeghetetlen szentséget, melly édessé tészi életemet.

Korali egész tehetsége szerént erőszakot vett magán, de mégis alig volt annyi ereje, hogy előmenjen, és az irótollúra vigye kezét. Azonnal hogy nevét oda akarja irni, homály borítja el szemeit, tagjait pedig birtelen reszketés fogja el, hajlani kezdenek alatta térdei, és készen állott elesni,

ha csak Blanford meg nem kapta volna hirtelen. Elnémulva, félelmétől megfagylalva Nelsonra tekint Blanford, és látja hogy halálos halványság fogta el ábrázatját. Mylady oda szaladott volt Koralihoz, hogy segítsen nékie. Oh Egek! felkiálta Blanford, mit látok! Fájdalom, önnön a' halál vészen körűl. Mit miveltem volna? mit titkoltatok el előttem? Ah kedves barátom! lehetséges volna e az? Jőj vissza az életre, kedves Koralim! korántsem vagyok én olly kegyetlen sem pedig igazságtalan nem vagyok, egyedülcsak szerencsédet akarom.

Az Asszonyok kik körűlvették volt Koralit, szorgalmatoskodtanak visszahozni az életre, az illendőség pedig azt kivánta, hogy Nelson és Blanford távoznának el tőle. Nelson mozdulhatatlanúl állott, 's szemeit lesütötte mint egy vétkes. Blanford hozzája mégyen 's ölében szorítja. Nem vagyok e tovább a' te barátod, azt mondja nékie, nem vagy e mindenkor magam mása? Nyilatkoztasd ki előttem szivedet, mondd meg nékem mit gondolhassak ezen történetről.... Vagy még sem ne szólj semmit is: jól tudok mindent. Ez a' gyermek nem láthatott, nem hallhatott tégedet, nem lakhatott véled úgy, hogy ne szeretett volna. Érzékeny szíve vagyon, meghatotta jóságod, nemes erkölcsöd. Magad hallgatásra ítélted őtet, a' legfájdalmasabb áldozatot kívántad tőle! Ah Nelson! ha véghezment volna, minémű szerencsétlenség! Az igazsígos Egek nem engedték, a' természet, mellyen minden erőszakot tett, elővette törvényeit. Ne törődjél rajta: megment egy vétektől. Igen

is a' Korali' maga elajánlása barátságból származott vétek volt. Megvallom, felele Nelson, lábai elejben vetvén magát, hogy kedvem ellen okoztam szerencsétlenséget tenéked, magamnak, és ennek a' kellemetes leánynak; de bizonyítom hitemmel, barátságommal becsűletemmel.... Szakaszd félben esküvéseidet, azt mondja Blanford: mindketten sértetődünk általa. Hidd meg, kedves barátom! hogy nem volnál karjaim között, ha gyalázatos hitetlenségedet gyanítottam volna. A'mit előre általláttam, megtörtént, de akaratod ellen. Az a' mit szemeimmel láttam, eléggé bizonyítja de az is haszontalan; a' te barátodnak nincsen arra szüksége. Az igaz, azt felelé Nelson, hogy én merészségeimnél 's esztelenségeimnél egyebet szemeimre nem hányhatok. De az elég, 's fogok is bűntetődni érette. Korali nem lészen tiéd, de én sem leszek Koralié. Hát így felelsz e nemes szívű barátodnak, azt mondja Blanford eltökélett kemény szóval? Te gyermeki tartózkodással akarsz vélem bánni? Korali nem lészen enyém, mert vélem nem lenne szerencsés. De egy becsületes férj, a' kit ha te nem lennél, szeretett volna, olly veszteség nékie, mellyet magad okoztál, magadnak kell azért helyre is hozni azt. A' kötés meg van írva, változtatni fogják a' neveket, de azt akarom hogy az értelme maradjon meg. Azt, a' mit mint férj adtam volna, már most úgy fogom adni mint jó barát Koralinak, vagy pedig mint atya. Nelson! meg ne piríts engemet megalázó el nem fogadással. Megszégyenítettél, de csudálkozásra nem hoztál, azt mondja reá Nelson, azzal a' nemes

cselekedeteddel mellyel megtetézsz. Pirúlással fogadom azt, 's mély hallgatásban tisztelem. Ha nem tudnám melly jól egyezik a' tisztelet a' barátsággal, nem is bátorkodnálak tovább barátomnak nevezni.

Míg ezek folynának Korali magához tért volt, és iszonyodással látta a' világosságot mellyre visszahozattatott. Minémű volt csudálkozása és változása, mellyet egyszersmind érzett szívében! Minden kinyilatkozott, minden megbocsáttatott, azt mondja nékie Nelson megölelvén: essél jótévőnknek lábaihoz: az ő kezéből fogadom a' tiédet. Korali el akara köszönetekben merűlni: te gyermek vagy azt mondja Blanford; mindent meg kell vala előttem vallani. Ne emlékezzünk tovább róla, de arról soha se felejtkezzünk el, hogy vagynak olly próbák mellyekre még a' nemes erkölcsöknek sem bátorságos magokat vetni.

LEONÓRKA.

Conlange nevű falunak búcsúját innepelték. Marquis Clance, a' kinek nem messze volt onnan kastélya, eljött volt vendégeivel, látni ezen falusi

mulatságot, és magát a' lakosoknak táncza közzé elegyíteni; a' mint gyakran szokott történni azokkal, kiket az unalom kihajt a' bujaságnak kebeléből, és a' kik kedvek ellen is, ártatlan és tiszta gyönyörűségekre hozattatnak.

Az ifju paraszt leányok között, kik a' vigaságot elevenítették, és egy szilfa alatt tánczoltanak, kinek nem tűnt volna szemébe Leonórka, termetének ékességére, ábrázatjának szépségére, és természeti kellemetességére nézve, melly érdeklőbb a' szépségnél! Egyedülcsak őtet látták a' mulatságban. Az úri asszonyok, kik szépséggel hizelkedtek magoknak, megvallották, hogy soha semmit sem láttanak olly gyönyörűségest. Magokhoz szólították, vizsgálták, mint egy képiró szokott valamelly formát vizsgálni. Emeld fel szemeidet kis leány, azt mondják nékie az úri asszonyok. Micsoda elevenség, micsoda kedvesség, micsoda hivság vagyon tekinteteiben! Ha esmérné erejeket! Micsoda pusztítást nem tenne egy ravasz Csélcsap ezekkel a' szemekkel. És ez a' száj! lehete annál frissebbet látni valamit? Micsoda pirosak ajakai! melly tiszta fogainak zománcza! A' napnak hevessége megpirította ugyan, mindazonáltal az egészségnek barnasága. Nézzétek csak elefántcsont fejérségü nyakát, melly gömbölyűen nőtt szép vállain! Miként illenék reája az udvari öltözet! Hát ezek a' domborodó kis kellemetességek, mellyeket úgy tetszik hogy önönmaga a' szerelem helyheztetett oda? Valósággal, e' rendes! Kire vesztegeti a' természet maga adományait? Hol rejti el magát a' szépség? Hány esztendős vagy, Leonórka? —

A' múlt hónapban multam el tizenöt. — Kétségkivül férjhez adnak nem sokára — atyám azt mondotta, hogy még elég idő van reája — Hát magad Leonórka, nem érzesz e valami kis szerelmet szívedben? — Nem is tudom mi az a' kis szerelem. — Hogyan! hát egy legényt sem akarnád hogy férjed legyen? — Én abban nem elegyítem magamat; az atyámat illeti az a' gond. — Mit csinál az atyád? — Földjeit miveli. — Gazdag e? — Nem, de azt mondja, hogy szerencsés ha én jól viselem magamat. — Hát te miben foglalatoskodol? — Segítek az atyámnak; dolgozom véle együrt. Hogyan hát a' földet míveled? — Igen is, de az a' szorgalmatosság, mellyet a' szőlő kíván, nékem csak mulatság. Eltakarni, homlítani, felkötözni, levelezni, hogy a' gerezdek jobban megérjenek, leszedni mikor eléggé megértenek, mind ezek nem sok fáradsággal járnak. — Szerencsétlen gyermek! nem csudálom ha a' kezei úgy eldurvúltanak. Micsoda kár! hogy olyan alacsony és homályos születésből való!

Leonórka, a' ki mindaddig irígységnél egyebet nem gerjesztett volt az egész faluban, elálmélkodott, hogy akkor szánakodást okozott. Mivelhogy az Atyja szorgalmatosan elkerülte volt tudtára adni azt, a' mi keserűséget okozhatott. volna nékie, soha sem gondolta hogy szánakodni lehetne rajta. De a' körűlötte lévő asszonyok' tiszta készületére vetvén szemeit, általlátta hogy méltó okok vagyon a' szánakodásra. Micsoda különbség az ő öltözetjek és Leonórka' ruhája között! Micsoda mosolygó szépség játszodozik könnyű tafotájokban, mellyet a' gyengén lengedező szél lebegtet testek körűl! micsoda kényesség lábbeliekben! micsoda ékességgel volt fodorítva hajok! A' patyolatok, pántlikák, és csipkék, miként nevelték félig eltakart szépségeket! valósággal ezeknek az asszonyoknak nem volt egészséges színek, és eleven tekintetek; de Leonórka miként esmérhette volna meg azt, hogy a' bujaság légyen oka azon hervadságoknak, mellyet még piros festékek sem tudott eltakarni! Midőn ezeken gondolkodnék hozzája mégyen, és tánczolni hivja Gróf Luzy, ifju ember, könnyű, jól termett, és igen is csábító Leonórkának.

Bár ha e' nem sokat értett is a' tánczhoz, észrevette mindazonáltal jeles módjából, és könnyű mozgásaiból a' Grófnak, hogy vagyon valami olly kellemetesség benne, melly az ostoba falusiaknak tánczokban fel nem tanáltatik. Érzette némellykor keze' szorítását, de soha sem olly gyenge kéztől. A' Gróf tánczolván, szemmel tartotta; Leonórka tapasztalta, hogy tekintetei elevenítették tánczát: és, vagy hogy példáját akarván követni, ugyan azon ékességet igyekezett a' magáénak is adni, vagy hogy szerelmének első szikráját szemeivel közölte szíve, elég az, hogy a' legszívesebb tekintetekkel felelt a' Gróf' szemeinek.

Végeződvén a' tánez Leonórka leült a' szilfának tövéhez, a' Gróf pedig Leonórka' térdjéhez. Ne váljunk el egymástól, édes angyalom! azt mondja nékie, egyedül csak véled akarok tánczolni. Nékem tiszteségemre válik, azt feleli amá nékie, de a' megsérthetné leánybarátaimat; ebben a' faluban pedig igen irígyek szoktak lenni. —

Méltán is lehetnek, midőn olly szépnek látnak tégedet, és a' városban is szintén úgy irígykednének reád: ez a' szerencsétlenség mindenütt fog téged kisérni. Ah Leonórka! ha Párizsban azok között a' sok büszke kényes asszonyok között, kik csak a' mesterségnek köszönhetik szépségeket, látnának egyszersmind megjelenni azokkal a' kellemetességekkel, mellyekkel birsz! — Én, Uram, Párizsban? Oh jaj! 's mit csinálnék ott? — Gyönyörűséget a' szemeknek, 's minden szívnek rabságot. Hallod e Leonórka! itt nincs módunk együtt beszéllgetni. Hanem egy szóval, csak tőled függ egyedül: a' puszta kunyhó és mivelni való szőlő helyett, Párizsban, aranyos és selyemtől fénylő palotákkal birni, inyed szerént való eledelekkel élni, a' legkényesebb házikészületek, a' legbüszkébb lovak és szekerek, az esztendőnek minden szakaszaira készült mindenféle szinű legékesebb öltözetek, egy szóval mind azok, a' mik a' csendes és gyönyörűséges életre szükségesek, fognak várni; semmire sem lévén egyébre gondod, hanem hogy azokkal élj, és úgy szeress engemet, mint én tégedet imádlak. Fontold meg ezt jól magadban. Vasárnap a' Kastélyban fognak tánczolni; az egész falusi ifjuságot oda hivták. Magad is jelen lészesz, szép Leonórka! és ott tudtomra fogod adni, ha meghatotta e szivedet szerelmem, ha elfogadod e ajánlásomat. Ma semmit sem kivánok tőled egyebet, csak hallgatást. Tartsd meg magadban jól a' titkot, ha kiszalasztanád szádon, egész szerencséd, melly reád várakozik, eltünnék, mint egy álom, úgy eltünnék.

Leonórka valósággal azt gondolta, hogy álmodott. Az a' fényes tündöklő sors mellyet lerajzoltanak nékie, olly távol volt attól a' szegény állapottól mellyben tanáltatott, hogy nem is képzelhette egyikből olly könnyen, és hirtelen a' másikban való juthatását. Az a' szép ifju ember mindazonáltal, a' ki ezeket az ajánlásokat tette, nem tetszett nékie csalárdnak: Olly valójában beszélett előtte, olly nagy igazságot látott szemeiben és szavaiban.

Csak észrevettem volna, azt mondja magában, ha csúfolkodott volna vélem. De ellenben, mire való az a' nagy titkolódás mellyre annyira intett? Szerencséssé tevén, azt akarja hogy szeressem; ennél nem lehet igazabb kivánság: de kétség kivül megegyezik azon, hogy az atyám is részesedjék jótéteményeiben, miért titkolódjunk hát atyám előtt? Ha Leonórka, a' hitegetésről, és feslettségről valamit tudott volna, könnyen általlátta volna, miért kiván Luzy titkolódni; de az a' mértékletesség, mellyet szivében öntöttek volt, csak abban határozta magát, miként a' falusi legények' erkölcstelen merészségeknek ellent állhasson; a' Grófnak pedig becsületes, és tisztelettel teljes magaviseletében, semmit sem látott ollyast, a' mi gyanús lehetett volna előtte.

Illy gondolatokkal foglalatoskodván, 's elrészegedvén a' hivalkodó képzelődésekben, visszatér szegény házokhoz; úgy tetszett, mintha mindeneneket megváltozva tanált volna. Leonórka akkor érzette legelsőben a' kunyhóban való megaláztatását. Szegény házieszközei mellyeket a'

szükség drágákká tett volt nékie, csekélyekké lettenek szemei előtt, foglalatosságai unalmasakká; az a' kenyér mellyet a' verejték nedvesít, nem volt kedves ínyének; és azon a' fris szalmán, mellyen annakelőtte olly csendesen nyugodott, most aranyos kárpitok, és puha ágy után sohajtozott.

Más nap még nehezebb volt visszatérni a' munkára, az égő barázdákon szenvedni a' napnak hevességét. Párizsban, azt mondja, nem egyébért serkennék fel, hanem hogy éljek a' csendességgel, semmire sem lévén gondom egyébre, hanem hogy szeressek és szerettessem. Jól mondotta azt a' Gróf! Micsoda derék ember az a' Gróf! Senkire sem nézett az egész falu' leányai között csak énreám; sőt a' Kastélybéli Úriasszonyokat is elhagyta, hogy egy paraszt leánnyal foglalatoskodjék. Bezzeg ő nem büszke; holott pedig elég volna mivel lenni. Úgy tetszett, mintha ugyan kegyelem gyanánt vette volna, hogy a' falusiaknál előbb becsülöm: micsoda mosolygó szemekkel, micsoda alázatos és érdeklő tekintetekkel köszönte! Szavaiban micsoda édesség vagyon! ha a' helység' Földesasszonyával beszéllett volna is, nem viseltethetett volna nagyobb becsülettel. Mégis szerencsémre alkalmasint voltam öltözve: de ha ma meglátna! micsoda ruházat, micsoda állapot ez az enyém!

Azalatt a' három nap alatt míg a' Grófot ismét láthatja, szemlátomást nevekedett sorsához való unalma.

El érkezik a' szempillantás, mellyet mind ketten nyughatatlanúl vártanak. Az egész falubéli ifjuság öszvegyülekezik a' szomszéd Kastélyban, és

a' levelesszin alatt csak hamar megszólallik a' muzika a' tánczhoz- Leonórka érkezik társaival; de nem azzal az eltökélett vidámsággal, mellyel a' falu' búcsújában jelent volt meg, hanem mértékletes és félénk tekintettel. Új szépségnek tetszett Luzy' szemeiben, és tartózkodó kellemetességnek az eleven és virgoncz Nympha helyett. Különösen köszönt nékie, úgy mindazonáltal, hogy egyetértést nem lehetett magyarázni belőle. Sőt nem is közelített hozzája, hanem azt, hogy más elkezdvén véle a' tánczot, peldát mutasson. Legelső volt azért Soligni, egy nemes ifjú, ki a' búcsútól fogva nem szünt meg hevességgel dicsérni Leonórkát. Luzy, vetélkedőtársát gondolta benne feltanálni, azért mindenütt nyughatatlan szemekkel kísérte; de Leonórka csak hamar megcsendesítette irígységében. Midőn Solignival tánczolt, széllyel jártanak tekintetei, magaviselete pedig hideg és andalgó. Mihelyt Luzyra jött a' sor hogy véle tánczoljon, látta a' Gróf köszöntése közben, miként elevenednek kellemetességei, 's virágzik ábrázatján szépsége. Ártatlan pirosság borítja el orczáját; rózsaszin ajakait pedig lopva tett mosolyodása mozgatja, és érdeklő pillantásai, örömet és szerelmet gerjesztenek szeretőjében. Legelső indulatja a' volt, ha egyedül lett volna, hogy Leonórka' lábai eleibe boruljon, kegyelmét köszönje, 's imádja őtet; de elfojtván tüzét, még csak szemeinek sem engedett heves tekinteteket; egyedül csak keze szorongatván annak kezét, kit szive szeretőjének vall, reszketve jelenti nékie nagy örömét.

Szép Leonórkám! azt mondja nékie a' tánez

után, távozzál el egy kevéssé társaidtól. Nyughatatlan vagyok végzésedet tudni. — Hogy egy lépést se tegyek atyám' tetszésén kivűl és mindenekben tanácsát fogadjam. Ha jót téssz énvélem, azt kívánom hogy részesüljön belőle; ha követlek tégedet, azt akarom hogy egyezzék meg rajta. — Ah! óljad magadat tanácsától: tőle leginkább tartok. Nálatok olly mód vagyon a' szerelemben és egyesülésben, mellyet sem nevem, sem pedig állapotom nem engedik követni. Az atyád annak bizonyosan alája rekesztene, lehetetlenséget kívánna tőlem; mellyre ha reá nem lépnék, azt mondaná, hogy meg akartalak csalni. Korántsem tudja, miként szeretlek én: de magad Leonórka, ugyan gondolod e, ártani kivánnék neked? — Oh jaj! korántsem, önnön a' jóságnak gondollak lenni. Nagy csalárd volnál, ha ártani igyekeznél! — Bizd reám hát magadat. — Nem az hogy kételkedném benned; hanem nem titkolhatom el magamat az atyám előit: hozzája tartozom, őtőle függök. Ha az, a' mit ajánlasz, illendő, úgy maga is meg fog egyezni rajta. — Nem egyezik meg soha is. Elvesztesz engemet, fogod sajnálani; de jaj! késő lesz osztán, és magad egész holtodig erre az alacsony munkára lészesz rendelve, mellyet kétségkivül szeretsz, minthogy nem akarsz megválni tőle. Ah Leonórka! avagy a' földmivelésre nőttenek e ezek a' gyenge kezek? A' napnak kell e elsütni szép bőrödet? Magad, a' természetnek gyönyörűsége, a' kellemetesség, a' megtestesült szerelem, magad, Leonórka! magad szenvednél ebben az alacsony és sanyarú életben? utóljára is

valamelly goromba paraszt embernek majorosnéja lenni! megvénülni a' szükségben, a' nélkül, hogy csak egyet is kóstolhattál volna valaha azok közzül a' gyönyörüségek közzül, mellyek személyedet várják! Imhol mit becsülesz előbb a' hivalkodó bővségnél, és annál a' könnyü életnél mellyet ígérek. És mitől függ végzésed? Attól hogy egynéhány szempillantásig tartó nyughatatlanságot okozol atyádnak? Igenis, elszökésed meg fogja keseríteni; de millyetén lészen azután öröme, midőn jótéteményemtől elgazdagodva fog látni, midőn maga is meg lészen azokkal tetézve? Micsoda édes erőszakot nem tészesz rajta, midőn arra fogod erőltetni, hogy hagyja el kunyhóját, és adja magát nyugodalomra? mert akkor osztán nem tarthatok tovább ellenkezésétől: magam szerencséje, a' tiéd és az övé, örökké változhatatlan fog maradni.

Leonórka bajosan állhatott ellene a' hitegetésnek, de utóljára mégis csak erőt vett rajta; és ha az a' szerencsétlen eset, melly a' hálóba kerítette, nem történt volna, egyedülcsak ártatlansága is meg szabadította volna.

Egy nagy égiháború borítván el Coulange körűl a' határt, a' jég, az az iszonyú ostora a' mezőnek, semmivé tette az aratásnak és szüretnek reménységét. A' kárvallás minden lakosokkal köz volt. Míg az égiháború tartott, ezer fájdalmas kiáltások egyesültenek a' szelek' zugásával, és mennydörgések' csattogásával; de midőn a' pusztításnak vége volt, és a' fellegek' setétségét követő világosságnál látták, a' gerezdektől megfosztott szőlővesszőket, az eltördelt szalmaszálakon lecsüggő

kalászokat, a' termőfákról lehullott, és öszvepatyalt gyümölcsöket; az egész tágas és romlott mezőt gyászos hallgatás borította. Az útak teli voltanak csoportozó, halvány, elrémült és mozdulhatatlan szerencsétlenekkel, kik komor szemekkei nézvén veszedelmeket, siratták egész esztendei takarmányokat, és nem láttanak jövendőre nézve földhöz ragadságoknál, szegénységeknél, és haláloknál egyebet. A' kunyhók' küszöbeinél elterült anyák, melyekhez szorítván ártatlan csecsemőjöket, könyes szemekkel mondották: ki fog benneteket szoptatni, ha minékünk oda lett a' kenyerünk?

Ezen siralmas állapotnak látásával, Luzynak legelőbbször is az a' fájdalom jutott eszébe, melly Leonórkát atyjával borította el. Nyughatatlan lévén segítségekre szaladni, hajlandóságát, ezeken a' szerencsétleneken való szánakodásával palástolta. Menjünk a' faluba, azt mondja a' több uraságnak, vigyünk vigasztalást nékiek. Kevésben kerül minékünk kiszabadítani húsz háznépet, abból a' kétségben-esésből, mellyben ezen szerencsétlen történet hozta őket. Részesedtünk örömekből, részesedjünk hát fájdalmokból is-

Ezen szóknak nagy ereje volt, a' szánakodástól másként is telindúlt szíveken. Clance Marquis legelső volt a' ki peldát mutatott. Megjelenik Jobbágyainál, segítséget ígér nékiek, és az által visszahozza szívekben a' reménységet és bátorságot. Addig, míg körűlötte a' háládatosságnak könyei folytanak, vendégei, férjfiak és asszonyok, eloszlottanak a' faluban, bémentenek a' kunyhókba, ott osztogatták ajándékjokat, és éltenek azzal az érzékeny és ritka gyönyörűséggel, hogy magokat imádtatni látták a' háládatos községtől. Azalatt Luzy szaladott mint egy megtébolyodott, keresvén Leonórka' lakását. Megmutatják nékie, oda repűl, és lát a' kapunál egy falusi embert ülni, fejét lehajtani térdeire, és kezeivel eldugni ábrázatját, mintha ugyan félne napvilágot látni. Ez épen a' Leonórka' Atyja volt. Barátom! aztmondja a' Gróf, elalélva látlak; de ne essél kétséghe. Igazak az Egek, és tanáltatnak még az emberek között szánakodó szívek. Ah Uram! azt mondja a' Falusi, felemelvén fejét, hát ollyan embernek, a' ki húsz esztendeig szolgálta hazáját, a' ki sebektől elborítva vonta meg itt magát, és a' ki azoltától fogva nem szünt meg a' munkától, kell e segítségül lenni. A' veréjtékemtől nedvesedett föld nem adhatott e nékem annyit, hogy élhessek belőle? Koldulással eszem e utóljára kenyeremet? Elálmélkodott a' Gróf egy alacsony születésü embernek illy nemes szívén. Hát szolgáltál e? azt kérdi tőle. — Igen is Uram! Berwick alatt fogtam volt fegyvert, a' Mauriczi háborúban jelen voltam. Az atyámnak, minekelőtte egy szerencsétlen per megfosztotta volna vagyonjaitól, volt miből segíthessen abban a' tisztségemben, mellyre jutottam volt. De épen abban az esztendőben, midőn a' katonaságból elbocsáttattam, maga is teljességgel megromlott. Ide jöttünk elrejteni magunkat, és megmaradott kevés vagyonocskánkkal, egy kis telekecskét szerzettünk hozzá tartozó földekkel együtt, mellyeket most kezeimmel mívelek. Előbbeni állapotunk esméretlen volt itten, és ez a' mostani,

mellyben lett születésemet gondolták, nem volt semmi gyalázatomra. Tápláltam 's vigasztaltam Atyámat. Megházasodtam, 's ugyan a' volt szerencsétlenségem, mellynek most érzem terhét. — Az atyád nem él tovább? — Jaj! nem. — Hát a' feleséged? — Ő szerencsés volt, nem látni ezt a' szomorú napot. — Vagyon e házadnépe? — Nincsen több egy leányomnál; és ez a' szerencsétlen! .... Nem hallod e zokogásait? Elrejti magát távol éntőlem, hogy ne szaggassa szivemet. Luzy örömest bérohant volna a' szobába a' hol Leonórka nyögött, de félvén hogy el ne árulja magát, erőszakot vett indulatján.

Nesze, azt mondja az Atyjának erszényét nyujtván, emlékezzél meg mindazonáltal szükségedben Gróf Luzyról. Én Párizsban lakom. Ezeket mondván eltávozék, nem engedvén a' Leonórka' atyjának időt a' köszönetre.

Minémű volt a' jámbor Balázsnak csudálkozása, olly nagy sommát tanálván az erszényben! Ötven Lajosaranya (Louisd'or) több háromszori jövedelménél volt benne. Jere, édes leányom! azt kiáltja Leonórkának; látod e amazt a'ki tova mégyen? nem halandó, hanem Isten' angyala. De mit gondolhassak? Lehetetlen hogy mind nékem akarta volna adni. Eredj Leonórka! szaladj utána, 's add értésére hogy megcsalatkozott. Leonórka repűl Luzy' nyomába; és utólérvén: az atyám, azt mondja nékie, nem hiheti hogy mind nékünk szántad volna ezt az ajándékot. Azért küldött hogy viszaadjam néked. — Ah Leonórka! avagy nem mind tiéd és atyádé az a' mivel birok? Megfizethetem e

eléggé, hogy tégedet nemzett? vidd vissza nékie ezt a' csekély ajándékot: csak első próbája szívességemnek; de titkold el előtte okát: csak azt mondd nékie, hogy szerencsésnek állítom sorsomat, ha egy jó embernek szolgálhatok. Leonórka meg akará nékie köszönni. Holnap reggel, azt mondja nékie a' Gróf, virradtakor, a' falu' végin, elfogadom ha akarod köszönetedet, és bucsúvételedet. — Hogyan! hát holnap mégy el? — Igenis elmégyek a' legszerelmesebb, és szerencsétlenebb minden halandók között. — Virradtakor.... az épen a' tájban vagyon, midőn az atyám és magam munkára megyünk. — Együtt. — Nem, maga előre mégyen: minthogy nékem a' gazdasszonyságra gondom van, hátrább szoktam maradni. — Hát arra megy e, amerre az én útam vagyon? — Keresztül megyek rajta a' falun felűl; de bárha kerülnöm kellenék is, az igen kevés lenne mutatott jóságodnak annyi jeleiért. — Isten hozzád hát Leonórka! holnap hadd lássalak ha csak egy szempillantásig is, e' lészen életemben utólsó gyönyörűségem.

Balázs Leonórkának visszatérésével, nem kételkedett tovább Luzy' jótéteményében. Ah derék ifju! Ah nemes szív! felkiáltott minden szempillantásban. Ne hagyjuk mindazonáltal még is vesztiben, édes leányom! azt, a' mi még megmaradott a' jégtől. Mentől kevesebb vagyon, annyival nagyobb szorgalmatossággal kell igyekezni, jóra hozni azt a' mi még el nem romlott.

Leonórkát annyira meghatotta volt a' Grófnak jósága, 's úgy illetődött rajta hogy szeren-

csétlenségét neveli, hogy egész éjtszaka meg nem száradtanak könyeitől szemei. Ah! ha az atyám nem lenne, micsoda gyönyörűséggel kisérném el! Más nap nem vette fel ünnepi ruháját; de még sem mulatta el csekély öltözetében idejéhez illendő, 's csalogató czifraságot elegyíteni. Nem látom többször: mi haszna ha szépecske lészek is szemeiben, egy szempillantásért nincs mit fáradni. Ezeket mondván, magára illette foszlánykáját és főkötőjét. Eltökélette magában gyümölcsöt vinni nékie étel hordó kosárkájában. Nem fogja megvetni, azt gondolja magában: megmondom nékie, hogy önnön magam szedtem; és szőlőlevél közzé rakosgatván a' gyümölcsöt, könyeivel nedvesítette. Az atyja már elment volt; és a' napnak aranyos sugárai már kezdették volt a' hajnalnak homályát oszlatni, mikor a' szegény gyermek dobogó szívvel a' falu' végére érkezett csak egyedül. Legottan jőni látta a' Gróf' szekerét is, és ezen látáson felháborodott. Mihelyt meglátta Luzy, leugrott szekeréből, és fájdalmas tekintettel jövén eleiben: meghatott, azt mondja nékie, szép Leonórka! hozzám mutatott jóságod. Legalább vigasztalásomat tanálom abban, hogy érzékeny vagy fájdalmamhoz; és azt is hiszem hogy fájlalod, miért hogy szerencsétlenné tettél. Vigasztalhatatlan vagyok miatta, azt feleli Leonórka, és örömest megválnám attól a' jótól mellyet tettél mivélünk csak hogy soha se láttalak volna. — És én, Leonórka, oda adnám minden vagyonomat, csak tőled ne kellenék megválnom. — Oh jaj! nékem úgy tetszik, hogy egyedülcsak rajtad állott: az Atyám semmit

meg nem tagadott volna tőled; kedvel téged és tisztel. — A' szülék kegyetlenek; ők házasságot kivánnak, én pedig el nem vehetlek: ne emlékezzünk tovább róla; megválunk, örökös búcsút vészünk egymástól, mi, a' kik ha akartad volna, soha meg nem szüntünk volna egymásért élni, magunkat viszontszeretni, élni azzal a' mit nekem a' szerencse adott, benned pedig a' szerelem szült. Ah! magad nem is gondolhatod minémű gyönyörűségek vártanak bennünket. Ha képzelhetnéd! ha tudnád miről mondasz le! — Bárha nem tudnám is, érzem. Miolta téged láttalak, semmi sem szemeim előtt, valami nem te vagy. Elsőben mind azokkal a' szép dolgokkal foglalatoskodott elmém, mellyeket igértél volt; de azután mind eltüntenek: nem is emlékeztem rólok, egyedülcsak terólad gondolkoztam. Ah ha az atyám akarná! — Mi szükséged vagyon reá, hogy akarja? Hát az ő tetszését várod e szerencsémre? nem de nem önnönmagunkban vagyon e boldogságunk? A' szerelem és hívség kalaúzolhatnak bennünket, Leonórka. Lehet e ennél valami szentebb és megszegethetetlenebb! Ah! hidd el nékem, ha a' szív egyszer odaadja magát, úgy minden megvagyon, és a' kéz csak követi azt. Nyujtsd ide hát azt a' kezet, hadd csókoljam meg ezerszer, hadd feresszem könyeimmel. Inhol vagyon, azt feleli ama sírva. Enyém, felkiálta a' Gróf, enyém ez a' kedves kéz! a' szerelem' adományából birom azt, életem' vesztével sem fogom másnak engedni. Igenis Leonórka! lábaidnál fogok meghalni, ha meg kell válnom tetőled. Leonórka valósággal elhitte, hogy meg-

szünvén őtet látni, élni is megszűnik. Oh jai! azt mondja, hát én lészek e oka ennek a' szerencsétlenségnek! — Igenis, magad leszel, kegyetlen! Halálomat akarod, megátalkodtál benne. — Oh Egek! nem, életemet aduám éretted. Bizonyítsd meg hát, azt mondja a' Gróf ölében szorítván, és kövess engemet ha szeretsz- Nem, azt feleli ama' reája, lehetetlen; nem követhetlek az atyám' akaratja nélkül. — Nohát hagyj el, engedd kétségben-esésemnek tárgyául kitenni magamat. Ezen szavaira, a' halvány és reszkető Leonórkának, fájdalom és félelem hatván meg szívét, sem bátorkodott kibocsátani, sem magához szorítani Luzy' kezét. Könyekkel tölt szemei irtózással követték a' Grófot. Méltóztassál, azt mondja engesztelésére, méltóztassál szánakodni rajtam, 's harag nélkül nézni. Kedvet reménylettem tanálni előtted, háládatosságomnak ezen bizonyságával, de már nem is merem néked ajánlani. Mi az, azt mondja nékie? gyümölcs énnékem? Ah kegyetlen! bosszantasz általa. Méreg kivántatik énnékem; és félre vetvén indulatosan a' kosárkát, elmene haragosan.

Leonórka utálság gyanánt vette a' Gróf' indulatosságát, és elgyengült szíve ellene nem állhatott ezen utólsó próbának. Alig volt annyi ereje hogy egynehány lépésnyire távozzék, és elmehessen egy fának tövéhez elájulva lecsni. Luzy, a' ki szemmel tartotta, odaszalad, könyeiben elázva tanálja, zokogásaitól eltikkadva, halványan, és csak nem lelkétől különözve. Gyötrődik rajta, mingyárt azon vagyon, miként az életre vissza

hozhassa; de mihelyt elevenedését tapasztalja, hasznára fordítja gyengeségét, és minekelőtte jól magához tért volna ájulásából, már messze vagyon a' falutól, a' Grófnak szekerében, és elragadójának karjai között. Hol vagyok? azt kérdi felnyitván szemeit; Ah kedves Grófom! magad vagy e, a' faluba viszel e vissza? Fele lelkemnek! azt feleli ama' nékie ölébe szorítván, láttam a' szempillantást, mellyben egymástól való búcsúnk, életétől fosztotta volna mindkettőnket, ne vessünk próbára két olly szívet, mellyek gyengék elviselésére.

Tulajdonod lészek Leonórkám! ajakaidon esküszöm, egyedülcsak tenéked élni. Magam sem kívánok egyebet, azt feleli amaz, hanem hogy egyedül tenéked élhessek. De az atyám! elhagyjam e atyámat? Nem nékie illik e vélem parancsolni? — Az atyádat, kedves Leonórkám! megtetézem jótéteményeimmel. Osztozni fog leánya' szerencséjéből, mindketten gyermekei lészünk. Bizd magadat szívességemre, megengesztelésében 's vigasztalásában. Jere, hogy szedjem fel könyhullatásaidat, engedd kebeledbe hullani az enyémeket: ezek az örömnek könyei, a' hivalkodásnak könyei ezek. A' veszedelmes Luzy a' csábításnak minden kellemetességeit szavai közzé elegyitette, Leonórka pedig nem volt érzéketlen hozzája; de nyughatatlan atyja illetődvén, keresvén leányát, fel szóval kiáltván, az egész falutól kérdezvén, nem látván estve érkezését, és elalélva, 's kétségbenesve menvén haza leánya' elvesztén, képzelődésében szüntelen jelenlévő képe egészen el-

foglalta 's gyötrötte szívét. Kényteleníttetett megcsalni fájdalmát.

Luzy sebesen hajtatta lovait, szekerének elenzőbőrei le voltanak bocsátva; cselédjei pedig hívek és megbizottak lévén, Leonórka semmi nyomát sem hagyta elmenetelének. Szükséges is volt Luzynak nagy titokban tartani elragadását. Elküldötte egyik inasát, hogy egy utjáról távollévő faluból szolgáltassa a' Coulangei Papnak kezében ezen czédulát, mellyben Luzy változtatván kezeírását: „Mondd meg a' Leonórka' atyjának, azt írja nékie, hogy legyen csendességben, mert jó állapotban vagyon leánya, és az az Urasszony a'ki elvitte magával, úgy fog reá gondot viselni, mint tulajdon gyermekére. Nem sokára meg fogja tudni hol légyen"

Ezen czédula, bár nem vigasztalta is atyját, legalább csendesítette leányát, elmeneteléből származott nyughatatlanságában. A' szerelem behatolt volt szívében; útat nyitott azért benne a' gyönyörűségre; és azon szempillantástól fogva eltünvén a' fájdalomnak háborúja, 's könyei megszáradván, enyhülni kezdett keserve, 's szeretőjén kivűl minden egyéb foglalatoságról elfelejtkezvén, élt Grófjának karjai között a' gyönyörűségben.

Az a' bódulás, mellyben esett Párizsban jutásával, egészen eltévesztette szívét. Háza Tündérek' vára volt; minden kuruzsló erővel birt benne. A' förödés, hajfodorítás, jó izű vacsora, kényes nyugodalom, a' hivalkodásnak mind meg meg annyi változásai voltanak, mellyek minden érzékenységeit elhódították. Még felébredése után

is azt gondolta, hogy álom csalogatja. Midőn felkölt, asszonyoktól látta magát körűlvétetteini, mellyek figyelmetesek lévén szolgálatjára, azon igyekeztenek, miként inkább nékie tetszhessenek. Ö, a' ki teljes életében örökké engedelmeskedett, most alig kivánhatott valamit, azonnal mások engedelmeskedtenek nékie. Te Királyné vagy itten, azt mondja nékie szeretője, magam pedig első rabod vagyok.

Képzelje ember magának, ha lehetséges, csudálkozását és örömét, egy ifju 's világot nem látott falusi leánykának, szép fekete hajár, mellyet ő azelőtt téltul öszvefont, és csak a' természet fodorított, most csigásan gömbölyödni a' fűsünek hajtogatásától, es koszorú' módjára emelkedni a' mesterségnek alkotásától, mellyet azon kivűl még köziben hintett virágok, és ragyogó gyémántok ékesítettenek; látván szemei előtt kiterített módos öltözeteket, mellyek csak az ő választását várják; látván mondom, szépségét a' homályosságból egyszersmind sugárokkal megjelenni, 's magát előmutatni a' fényes tükörökből, mellyek körűlvették, hogy sokasítsák személyének számát. A' természet tékozolva adta volt nékie kellemetességeit; de ezen adományai közzül egynémellyet mivelni kellett. Talentomai bokrosan csiráztanak, mind belső-mind pedig külsőképen való szépítésére. Luzy birta, és imádta szerezményét örömtől és szerelemtől elrészegedve.

Azalatta' jámbor Balázs a' legszerencsétlenebb atya volt. Ez a' nemes szívű, és becsülettel teljes ember, leányának tisztességét féltvén minde-

nek felett, várta hazajövetelét, és kereste mindenfelé, de haszontalanúl, nem nyilatkoztatván mindazonáltal nyughatatlanságát; a' minthogy senki sem is tudta a' faluban szerencsétlenségét. Hozzája ment a' Pap, közölni véle a' czédulát, mellyet vett volt. Balázs nem hitt az írásnak; titkolván mindazonáltal a' Pap előtt: az én leányom jó erkölcsű ugyan, azt mondja nékie, de ifju, keveset látott, és könnyenhivő. Valami Asszonyság szolgálatjában vette, 's kétségékivűl elhitette véle, hogy jobb lészen eleit venni az én rajtavaló megnem egyezésemnek. Ne csináljunk botránkoztató lármát ifju esztelenségéből, hadd légyen az a' híre, hogy az én megegyezésemből ment el. Senki sem tudja rajtad kivűl a' titkot: kedvezz mind az Atyjának mind a' leányának. A' Pap emberséges ember lévén megis igérte, 's titokban tartotta a' dolgot. De Balázs emésztődvén gyötrelmétől, éjjel nappal könyeiben merült el. De hova lett, azt mondja, Asszonnyal ment e el? lehet e olly eszetlen, a' ki megfossza Atyját leányától, és elszöktetésben elegyítse magát? Nem nem, valamelly hitegető csábitotta el, 's rontotta meg. Ah! ha kitanulhatom, vagy az ő vére, vagy pedig a' magamé fogja elmosni bosszuságomat. Elment a' faluba, a' honnan a' czédulát hozták volt. A' Pap' útasítása szerént reá akadott arra, a' kire volt bizattatva kezébe szolgáltatása; kérdezősködött tőle, de semmi bizonyost sem érhetett iránta, sőt még a' hely is megcsalta, öt mértföldnyire volt úttól az úttól mellyen Luzy elment volt. De ha Balázs öszveegyeztette volna is a' Grófnak elmenetelét, a' maga leányáéval, még sem gyanakodhatott volna soha is olly nemes indulatú ifjura. Minthogy senkinek ki nem nyilatkoztatta fájdalmát, senki sem is útasíthatta. Nyögött magában várván azt az órát, melly megvilágosíthassa gyanújában. Istenem! azt mondja keservében, haragodban adtad énnékem! és én eszetlen, örvendettem, midőn nőni 's szépülni láttam! Az a' miben hivalkodtam, gyalázatomra válik. Miért nem holt meg születése közben.

Leonórka igyekezett elhitetni magával, hogy csendesen van Atyja; és csak gyengén illette tőle való elválása. A' szerelem, büszkeség, gyönyörűséghez való hajlandósága, magára való nagy gondja, egy szóval, ezer különbkülönb múlatságok osztották fel magok között életét, 's szívét örömmel töltötték be. Luzy, a' ki a' bálványozásig szerette, és a' ki tartott, ne hogy valaki megfossza tőle, a' mennyiben lehetett, igyekezett a' világ előtt elrejteni, úgy mindazonáltal, hogy maga észre ne végye. Leonórka megelégedett véle: szerencsésnek állítván sorsát, hogy tetszik annak a' kit maga szeret, nem érzette nyúghatatlan vágyakozását, hogy őtet lássák és csudálják, melly vágyakodás sok szép Asszonyokat viszen a' Játéknéző helyre, és a' kertekbe sétálni. Noha Luzynak kevés számból álló szép és érdemes barátjai, múlatságossá tették vacsoráit, senkivel sem foglalatoskodott mindazonáltal rajta kivül; és mások' megbosszantása nélkül tudta hozzája mutatni szívességét. Az a' mesterség, miként lehessen a' valakihez való hajlandóságot az illendőséggel öszveegyeztetni, egyedul csaka' kényes szíveknek

szokott tulajdona lenni: a' csélcsapság tanúlva tanúlja: a' szerelem önként véghez viszi minden tanulság nélkül.

Hat holnap tölt el ebben az egyességben, ebben az édes társalkodásban, ebben a' kellemetes egyetértésében két tökéletes szívnek, melly egymásban gyönyörködik, unalom, nyughatatlanság nélkül, semmitől sem félvén egyébtől, hanem talán hogy úgy nem tetszik mint szeret; és azon igyekezik, miként birjon mind azokkal, a' mikkel egy szívet meghódíthat.

Ez alatt az idő alatt ketszer vett volt a' Leonórka' Atyja tudósítást leányáról, és ajándékokat attól az Úriasszonytól, a'ki barátságába fogadta volt őtet. Mindenkor a' Paphoz folyamodott Luzy. A' faluhoz legközelebb való postára lévén a' levelek, egy meghitt inas által utasítva, név nélkül jutottanak kezéhez a' csomókkal együtt. Balázs nem is tudta volna kinek visszaküldeni, és azonkivűl, el nem fogadásával gyanúban is hozta volna azt, a' mit el akart hitetni; sőt reszketett, ne hogy a' Papnak is ugyanazon gyanúja érkezzék iránta. Oh jaj! azt mondja ez a' jó atya magában, az én leányom talán még megmaradott tisztességében. Minden jelek vádolják; de ezek csak jelek, de ha igaz lenne is gyanúm, hát szükség e törődnöm rajta, hanem legalább nem illik nékem gyalázni magam gyermekét.

Az Ég akarta ennek az érdemes Atyának nemes szívét vigasztalni, és azért rendelte szántszándékkal azt a' történetetet, mellyről akarok szólani.

Borral való kicsiny kereskedés végett, Párizsba

kénytelenítttetett menni Balázs. Midőn ezen roppantott nagy városnak egyik utszáján járna, valami öszveakadott szekerek megakadályoztatták menetelében. Egy megijedett asszonynak sikóltása, felgerjeszti figyelmetességét. Látja .... Nem is bátorkodik szemeinek hinni..... Leonórkát, tulajdon maga leányát, egy aranyos és üveges hintóban, felöltözve fényes ruhában, 's gyémánttal koronázva. Az atyja meg sem esmérte volna, ha amaz észrevévén, csudálkozásában és szégyenletében, vissza nem rántotta 's el nem dugta volna ábrázatját. Azon mozdulásából, mellyet tett maga elrejtésére, és még inkább sikoltásából, mellyet kiszalasztott száján nem kételkedett tovább hogy ő ne légyen. Míg az öszveakadott szekerek elszéledtek egymástól, Balázs a' kőfal, és leánya' szekere között előcsuszván, és felállván a' hintó' 'ajtajához: hol lakol? azt kérdi Leonórkától kemény szóval. Leonórka elrettenvén, megmondja néki lakását. Hát micsoda néven nevezed most magadat, azt kérdi továbbra? Coulangenak hivnak, azt feleli reája lesütvén szemeit, annak a' helységnek nevéről tudnillik, a' hol születtem. — Születtél? Ah semmirekellő!.... Estve nap' lementekor légy otthon, és csak egyedül légy. Ezen szavai után leszáll, és utját követi.

Leonórkának még el nem mult volt álmélkodása mikor haza érkezett. Luzy kiment volt egy faluba vacsorára. Épen akkor maradott magára, midőn legnagyobb szüksége lett volna tanácsára, és segítségére. Atyja előtt kellett megjelenni, a' kit megcsalt volt: elhagyattatva, fájdalomtól és

szégyentől boríttatva, ekkor legutálatosabbnak tetszett előtte vétke. Szegény megaláztatott sorsa ismeretes volt előtte. A' szerelemnek részegsége, a' hivalkodásban való gyönyörűsége elfelejtette volt véle; de mihelyt leesett szemfedele, legottan ollybá látta magát, a' millyetén volt, a' világnak és atyjának szemei előtt. Félvén a' számvetéstől, és leendő megítéltetésétől: szerencsétlen fejem! felkiálta könyeiben ázván, hová menjek? hová rejtsem el magamat? Az atyám, önnön maga a' becsület, feltanál tévelygéseimben, vétekben elmerűlve, olly emberrel, a' ki nem hozzám tartozik! Oh Atyám! Oh rettentő bírám! miként jelenjek meg szemeid előtt? Egynehányszor ötlődött elmémében, hogy szökjék el előtte; de a' vétek még ki nem törölte volt szívéből, a' természetnek szent törvényeit. Magam ejtsem e kétségbe, azt mondja, és minekutána pironkságait érdemeltem, még átkát is magamra vonjam! Nem, bár méltatlan légyek is leányának nevét viselni, tisztelem mindazonáltal ezen szent nevet. Ha önnön kezeivel öl is meg, el kell ugyancsak várnom, és lábaihoz borulnom. De nem, egy Atya mindenkor atya. Az enyémet meg fogják hatni könyhullatásaim. Ifju esztendeim, gyarlóságom, a' Grófnak szerelme, jótéteményei, mind mentségeimre fognak előtte szolgálni; és mihelyt Luzy beszéll véle, mingyárt nem fogok olly vétkes lenni.

Vígasztalhatatlan lett volna, ha cselédjei előtt történt volna megaláztatása. Szerencséjére megmondotta volt hogy egy jó barátjánál fog vacsorálni, arra nézve magok szabad múlatságokra fordítot-

dították szobaleányai az estvét; könnyen kaphatott okot két inasát is, a' kik elkisérték volt, elküldeni a' háztól; és midőn az atyja elérkezett, csak egyedül volt elfogadására.

Egyedül vagy e? azt kérdi tőle — Igen is édes Atyám! Bemégyen felháborodva, és minekutána szomorú 's mély hallgatással nézett volna szemébe: mit csinálsz itten azt kérdi tőle? Leonórka felelete abból állott, hogy lábaihoz boruljon, 's könyeivel áztassa azokat. Jól látom, azt mondja az atyja, körűlnézvén a' szobát, mellyben minden bujaságot jelentett, jól látom, hogy ebben a' városban a' vétek maga kényére vagyon. Kérdhetem e, kinek szorgalmatossága által gazdagodtál meg olly hirtelen, és kitől jőnek ezen készületeid, ruháid, szép szekered, mellyben láttalak? Leonórka továbbra is csak sirással 's zokogással felelt. Szólj, azt mondja nékie az atyja, azután sírhatsz; elég időd lehet reá.

Történeteinek, mellyekből semmit el nem titkolt, hallásán, Balázs a' csudálkozásból haragban esett. Luzy! azt mondja, az az emberséges ember! Imhol a' Nagyoknak nemes cselekedetei! Az a' gyalázatos, nékem adván aranyát, gondolhatta e megfizetni leányomat általa? Azok a' gazdag kevélyek azt gondolják, hogy a' szegény embereknek becsületje csekély dolog, hogy nyomorúságok áruba bocsátja. Hízelkedett magának engemet megvigasztalni? megígérte volt néked? Elfajúlt ember! be kevéssé esméri az atyai szívet! Nem, mióta tégedet elvesztettelek, nem volt egy szempillantásom fájdalom nélkül, sem egy fertály

óráig tartó csendes álmom. Nappal a' föld mellyet miveltem, könyeimtől ázott; éjjel pedig, midőn magad a' gyönyörűségben elmerültél, 's magadat elvesztetted, atyád a' szalmán elnyúlva szaggatta haját, 's fel szóval kiáltott neveden. Hogyan! hát nyögéseim nem hangzottanak e soha szívedig? Elalélt atyádnak képe, soha sem jelent e meg emlékezetedben, nem háborította e meg soha is nyugodalmadat!

Ah! az Egekkel bizonyítom, azt feleli Leonórka reája, hogy ha annyi szenvedést gondoltam volná néked okozni, mindeneket elhagytam volna hogy karjaid közzé repülhessek. Tisztellek, szeretlek tégedet, inkább szeretlek hogy sem valaha. Oh jaj! micsoda atyát bántottam meg! még ezen szempillantásban is, midőn megkérlelhetetlen birámat gondoltam feltalálni benned, nem hallok szádból édes pironkságnál egyebet. Ah atyám!, édes atyám! lábaidhoz esvén, szégyentől boríttattam, 's félelem fogott volt el, de már most szívességtől látsz meghatva; szerelmem, 's cselekedetein' megbánása' könyei, elegyesen hömpelyegnek orczámon. Ah! isnét élek, feltanáltam leányomat, azt mondja Balázs felemelvén lábaitól. Leányodat, oh jaj! azt mondja Leonórka, nem érdemli többé ezt a' nevezetet. Nem, ne csüggedjen el szived. A' becsület Leonórka, valósággal drága vagyon, az ártatlanság még annál is drágább; és ha szabad választást engedtek volna, örömestebb láttam volna életed' vesztét. De ha az ártatlanság és becsület elveszett, marad még egy becsülhetetlen vagyon, a' nemes erkölcs tud-

niillik, melly soha meg nem romlik, soha sem vész el végképen. Mihelyt az ember akar, legottan megelevenedik szívében, és midőn azt gondolná valaki hogy egészen kialudt, akkor éleszti fel a' belső kín. Ezzel vigasztalhatod magadat, édes leányom! ártatlanságod' elvesztén; és ha igaz szivedből bánod cselekedetedet, mind az Ég, mind pedig Atyád megengeszteltettek. Különben az egész faluban senki sem tudja történetedet; szégyen nélkül jelenhetsz meg újra.— Hol édes Atyám?— Coulangeba, a' hová viszlek. Ezen szavai egészen leverték Leonórkát. Siess, azt mondja Balázs, levetkezni ezt a' vétek' ékességét. Csipkétlen, fejérnemű, czifraság nélkül való foszlányka, és egy fejér szoknyácska a' te állapotodhoz illendő öltözet. Hagyd el azt a' mérges ajándékát annak az átkozott embernek, a' ki elcsábított, és kövess engemet minden haladék nélkül.

A' Leonórka, félelmes és érzékeny szívével kellenék birni ebben a' szempillantásban, úgy szeretni mint ő, Atyját és Szeretőjét, ha valaki képzelni 's érzeni akarná azt a' tusakodást, melly a' szerelem 's természet között támadott gyenge szívében. Felháborodott elméje megnémította 's mozdulhatatlanná tette csudálkodása. Menjünk azt mondja az atyja, drágák a' szempillantások. Engedj meg, azt mondja reá Leonórka újra lábaihoz vetvén magát, engedj meg édes Atyám! ne vedd rosz neven ha késem engedelmeskedni. Belátál szívem' belső részében. Luzy ugyan nem férjem; de a' legérzékenyebb szerelem' hatalmával birja szívemet. Kész vagyok őtet futni, elválni tőle:

egészen eltökélettem magamban tégedet követni, bárha halálom következnék is belőle. De jelen nem létében elmenni, abban a' vélekedésben hagyni, hogy hitetlen lettem hozzája!— Mit beszélłesz átkozott? mit veszed te számba egy alacsony hitegetőnek vélekedését? és micsoda hatalma vagyon olly szerelemnek, melly elvesztett 's meggyalázott tégedet? Szereted őtet, hát magad szégyenét szereted? avagy előbb becsülöd e érdemetlen jótéteményeit, ártatlanságodnál mellytől megfosztott? előbb becsülöd e atyádnál, legkegyetlenebb ellenségedet? Sem mersz elmenni jelen nem létében, sem elhagyni őtet akaratja nélkül? Ah! mikor atyádat elhagytad, keserüséggel terhelted, kétségbenejtetted, akkor nem voltál ollyan félelmes. Mit vársz csábítódtól? Hogy védelmezzen? hogy kiragadjon az atyai hatalom alól? Ah! hadd jöjön csak merészeljen bár kizakłatni innen, egyedül vagyok fegyver nélkül, az esztendők' terhe alatt elgyengülve; de ajtód' küszöbén látandanak elnyúlni, az Istent és embereket bosszuállásra hívni. Önnönmaga is szeretőd, testemen kénytelenítetik taposni, hogy hozzád mehessen, és az alá 's feljárók iszonyodással fogják mondani: imhol az atyja kit megtagadott, és a' kit szeretője lábai alatt tapos!

Ah atyám! szerelmes atyám! mondá Leonórka elrémülvén ettől a' beszédtől, melly kevésbé esméred azt a' kit olly kegyetlenül bántasz meg! Semmi sincsen nyájasabb, semmi sincs érzékenyebb nálánál. Tiszteletben leszesz, 's szent előtte.— Annak tiszteletéről mersz még szólani,

a' ki gyalázattal illet engemet? Azt reményled hogy engemet is elámít hitetlen kellemetességével? Nem akarom őtet látni: ha te felelsz is őróla, legalább én nem felelek önnönmagamról.— Annyi mint az, ne lásd nem kívánom, de engedd meg hogy láthassam csak egy szempillantásig?— Mit kívánsz? Magam hagyjalak egyedül véle? Ah! bárha életemtől fosztana is meg, még sem cselekedném azt a' tetszést nékie. Addig míg tudtomon kivűl voltál nála, az ő vétke volt, és a' tiéd, nem tartozom róla számot adni. De az Ég visszaád gondviselésem alá, 's azon szempillantástól fogva számot kell rólad adnom. Menjünk édes leányom! már setét éjtszaka vagyon, ez legjobb idő eltávozásunkra. Állítsd meg magadat; mondj le atyádról, vagy engedelmeskedjel.— Szaggatod szívemet.— Engedelmeskedjél mikor mondom, vagy féljed átkomat. Ezen rettenetes szavakra, nem volt a' reszkető Leonórkának ereje felelni. Levetkezik Atyja' szemei előtt, és felöltözik zokogása között a' paraszt ruhában, mellyet az atyja elejébe szabott volt. Édes atyám! azt mondja midőn el akarnának indulni, batorkodjam e engedelmességemnek jutalmául egy kegyelmedet kérni? Tudom nem kívánod halálát annak, a' kit feláldozok tenéked. Engedd meg hogy írjak vagy két szót nékie, csak azt adom tudtára, hogy tenéked engedelmeskedem, és magad erőltetsz tégedet követni. — Talám azért hogy jöjön ismét ellopásodra? talám hogy megfosszon tetőled? Nem, semmi nyomodat sem akarom nála hagyni. Hadd haljon meg szégyenletében, maga fogja magát bün-

tetni; de szerelmében! attól ne félj: nem szoktak abban a' feslett erkölcsűek meghalni. Akkor megfogván leányának kezét, kiment véle csendesen a' házból, más nap reg el pedig hajóra ülvén a' Széjna vizén haza vitte magával,

Éjfél után a' Gróf is haza érkezik maga házához, a' hol azt gondolta, hogy a' gyönyörűség várja, és a' szerelem hivja magához. Minden lázadásban vagyon, 's bódulásban a' háznál.

A' Leonórka' cselédjei félelemmel jelentik a' Grófnak, hogy nem tudják hová lett; hogy haszontalanúl keresték; hogy szántszándékkal elküldötte őket; és hogy eltökélett akaratból választotta magának ezt a' szempillantást, hogy elszökhessék vigyázások elől; hogy nem vacsorált barátjánál; és hogy elmenvén, mindent hátra hagyott, nem csak köves portékáit, hanem még azt a' ruhát is, mellyben fel volt öltözve.

Meg kell várni, azt mondja Luzy hosszas hallgatása után. Le ne fekügyetek: valami megfoghatatlan vagyon ebben a' történetben.

A' hizelkedő szerelem mentegetni kezdette elsőben Leonórkát; de nem látván a' Gróf semmi valóságos okokat mentségére, a' legkegyetlenebb gyanúban merűl el. Valamelly akaratja ellen való történet akadályoztathatta, de cselédjei' jelen nem létében levetkezni, nap lemenetele után egyedül elmenni, nyúghatatlanságba hagyni házát! mind ezek azt mondja a' Gróf, nyilván bizonyítják szántszándékos elmenetelét. Az Ég illette e meg? Magában való szállása birta e arra hogy elhagyjon? Ah! de miért nem hihetem legalább! de ha becsületes uton indult volna el, úgy megszánt volna, legalább írt volna nékem ha csak két szóból álló vígasztalást is, és búcsúzást. Levele el nem árulta volna, sem gyanúba nem hozta volna, melly nékem gyötrelmes, magának pedig gyalázatos. Leonórka, oh Egek! önnönmaga az egyenesség, ártatlanság és valóság, Leonórka hiteszegett; és áruló! Ő, a' ki még a' reggel is.... Nem, nem! azt lehetetlenség gondolni... de mindazonáltal igenis igaz. Minden szempillantás, minden gondolat új bizonyság volt előtte, de a' reménység és bizodalom nem akartanak elenyészni szívéből. Úgy tusakodott maga elhitetésével, mint egy haldokló ember szokott a' halállal tusakodni. Ha visszajöne, azt mondja, ha ártatlanúl és híven jőne vissza, elég volna e szerelmem, sőt teljes életemis, helyre hozására azon hibámnak, melly által megbántottam őtet! Micsoda gyönyörűséggel vallanám magamat vétkesnek! micsoda elragadtatással, minémü könyekkel mosnám el vétkemet, hogy vádolni merészlettem Őtet! Oh jaj! nem is bátorkodom hizelkedni magamnak azzal, hogy igazságtalan vagyok: korántsem vagyok én olly szerencsés.

Senki sem tanáltatik Párizsban, a' ki ohajtás és várakozása közben ne érzette volna azt a' nyughatatlanságot, mellyet a' szekerek' zörgése okoz, azt gondolván, hogy mindenkor az érkezik, a' kit vár az ember, és a' mellyek, valamintszintén érkeznek és haladnak, a' szerént hozzák és viszik magokkal a' reménységet. A' szerencsétlen Luzy egész éjjeli három óráig volt eb-

ben a' halálos gyötrelmében. Azt gondolta, hogy mindenik szekér, mellyet döbörögni hallott, talám az, melly Leonórkát hozza haza; és utóljára, olly sokszor megcsalatott reménységét gyötrelem váltotta fel szívében. Megcsaltanak, azt mondja, nem kételkedhetem tovább benne. Alattomban való szövetkezés, mellyet eltitkoltanak előttem. Hitetlen hízelkedései nem egyébre valók voltanak hanem hogy azok által palástolhassa árulását. Szántszándékkal választották azt a' napot midőn falun vacsorálok. Mindent hátra hagyott, a' mi által tudtomra adhassa, hogy nincsen többé szüksége ajándékaimra, bizonyosan más megtetézi ajándékaival. Szégyenlette legkissebbet is megtartani az enyémekből. Szerelmemnek legkissebb záloga is szüntelen szemeire hányta volna árulását, gyalázatos háládatlanságát. Elakar rólam feledkezni, hogy csendességgel vethesse magát annak karjai közzé, kit előbb becsül nálamnál. Ah a' hiteszegett! azt reményli e, hogy talám tanál ollyant, a' ki úgy szeresse mint magam! Felettébb szerettem, felettébb elmerültem bálványozásában. Minden iránta való szorgalmatosságom füstbe ment. Illyenek az asszonyok. Mindenre reá ünnek, még szerencséjekre is. Ah! lehetsz e most boldog, áruló! lehetsz e midőn rólam gondolkodol? Rólam! mit mondok? De mit gondol ő mind szerelmemmel, mind fájdalmammal? Ah! míg magam nehezen tartóztathatom zokogásaimat, 's könyeimmel áztatom ágyát, más az alatt talám .... iszonyodom csak meggondolásától is, 's el kell csüggednem alatta.

Kifogom nyomozni vetélkedőtársamat, és ha az a' láng, melly égeti belsőrészemet, meg nem emészt holnap reggelig, fogadom, hogy meg nem halok bosszuállás nélkül. Világossággal valamellyik lészen szines barátaim közzül, kiket esztelenül hozzája gyüjtöttem. Szolígni talám.... Úgy is megszerette volt mikor a' faluban voltunk.... Akkor még együgyű volt, és igaz szívű. Miként megváltozott!.... Újra meg akarta látni; és én könnyenhívő, szerettetni gondolván magamat; lehetetlennek állítván hogy Leonórka hitetlen légyen, hozzája hoztam vetélkedőtársamat. Csalatkozhatom ugyan, mindazonáltal reá gyanakszom. Mingyárt elmegyek kitanulására. Jere vélem, azt mondja egyik inasának, és még alig kezdett volt viradni midőn kapuján zörgetvén látni akarta Szolignit. Nincsen itthon, Uram! azt mondja a' kapus.— Nincs itthon? — Nincs, Uram, kiment falura.— 'S mikor ?— Tegnap estve.— Hány órakor?— Nap' lementekor.— Hát micsoda faluba ment? — azt nem tudhatom: egyedülcsak a' komornyikját vitte el magával.— Micsoda szekérben?— Maga szembenülőjében.— Sokáig fog e kimaradni? — Nem jő vissza két hétig: azt parancsolta hogy tartsam meg leveleit. — Ha haza jő, mondd meg nékie, hogy kerestem, és szólani akarok véle.

Ihon! azt mondja elmenetele közben, megvagyok világosodva. Minden megegyezik. Semmi sincs hátra, hanem csak azt kitanúlni, hová rejtették el magokat. Kiragadom karjai közzül,

hitetlen vérével fogom elmosni bosszuságomat, és csalárdságát.

Haszontalan igyekezett felkeresésén. A' Szoligni' utja olly titok volt, mellyet ki nem tanulhatott. Luzy azért két hétig volt kinjainak tárgya, teljességgel elhitetvén magával, hogy Szoligni szöktette el; egyedülcsak abban határozta meg elméjét.

Nyughatatlanságában minden nap elküldött láttatni, ha haza jött e vetélkedőtársa. Végtére meghozzák nékie hogy megérkezett. Hozzája mégyen haragtól felgyúladva, és barátjának szives fogadása még inkább ingerlette. Kedves Grófom! azt mondja Szoligni, szorgalmatosan értekeződtél irántam, miben lehetek hasznos tenéked? Vagy unalmas életemtől, vagy pedig utálatos barátomtól való megszabadulásomban, azt feleli Luzy halványodva. Megfosztottál szeretőmtől; nincsen azért egyéb hátra, hanem hogy szivemet is széllyelszaggasd. Barátom! azt mondja Szoligni, nékem szintannyi kedvem vagyon porban ejteni fejemet, mint szintén néked; mert egészen elfojtott a' méreg; de korántsem ellened fogok fegyvert huzni. Értsük meg hát magunkat. Elszöktették Leonórkádat, azt mondod, nagyon fájlalom: gyönyörű szép leány volt; de becsületemre mondom, hogy én nem voltam az az ember. Nem azért találám mintha kényes volnék az illyen állapotban; a' szerelem' dolgában én igen meg szoktám bocsátani barátaimnak, valamintszintén hogy magamnak is megengedem az ollyan apró ragadományokat; és ámbár tégedet tiszta szívemből

szeretlek, mindazonáltal ha Leonórka tégedet inkább érettem, hogysem másért akart volna megcsalni, épen nem haragudtam volna. De az elszöktetésben már nem elegyitem magamat: az igen terhes dolog; és ha egyéb okod nincsen megöléseimre, javaslom engedj még élni, és fölöstökömölj vélem. Noha a' Szoligni' beszédje igaznak tetszett, Luzy mindazonáltal mégis gyanakodott. Épen azon estve tüntél el, azt mondja nékie, ugyan azon órában, két hétig tartottad magadat elrejtve; másként is tudom hogy szeretted, és akkor is vágyakodtál reá, mikor én magamhoz vettem.

Ugyan szerencsés vagy, azt mondja Szoligni, hogy még rosz kedvemben is, melly erőt vett rajtam, annyira szeretlek, hogy igyekezem magamat kimagyarázni előtted. Leonórka ugyanazon estve ment el, a' mikor magam; arra nincs mit feleljek: ez egy azok közzül a' szerencsétlen történetek közzül, mellyek gyakran nevetséges kimenetellel szoktak végződni. Én szépnek találtam Leonórkát mint egy angyalt, és világossággal vásott is reá a' fogam; de ha mind azokkal a' kik ebben hibáztanak, fegyverre akarsz menni, úgy Párizsnak felét féltem. A' legnevezetesebb czikkely azért itten, az én útamnak 's távollétemnek titkos volta. Annyi mint az, azt is megmagyarázom néked.

Szerettem Blansonnét, vagy is inkább jószágát, születését, udvarnál való becsületét; minthogy e' mellett az asszony mellett minden fegyverkezik, csak személye nem; magad jól tudod, hogy sem szép, sem ifju, de ellenben igen érzé-

keny 's könnyen felgyúladó. Elértem [czélomat nékie tetszeni, és semmi lehetetlenséget nem láttam, szerencséssé lenni házasságon kivűl is. De az én czélom, házasság volt; és tisztelettel elegyes félénkségemmel, melly elválhatatlan a' kényes szerelemtől, elkerültem minden alkalmatosságokat, hogy visszaéljek gyengeségével. Nagy mértékletességem bosszuságra ingerlette. Soha sem látott, mondotta némellykor, olly félénk, 's szerelemben jövevény embert. Egy ifju leánynak szerelmével birtam; unalmas voltam. Meg nem mondhatom, mennyi fortélyt követtem el három hónap alatt, hogy magam után jártassak, 's még se adjam meg magamat. Soha csélcsap annyit haszontalanúl el nem követett a' kivánságnak felgyúlasztására. Magam viselete, az okosságnak 's alkalmaztatásnak valóságos remekje volt. Mégis kikapott rajtam ez az Asszony: igenis kedves barátom, megcsalta könnyenhívő ártatlanságomat. Látván hogy egész erővel, 's voltaképen kell engemet ostromolni, házasságról kezdett nékem beszélleni. Semmi sem volt hasznosabb rendeléseinél. Teljes hatalmamban volt jószága. Csak egy akadály volt még hátra. Igen ifju lévén, nem volt eléggé esméretes előtte természetem. Hogy kitanulhassuk egymást, azt kívánta tőlem, hogy menjünk ki együtt jószágára, és mulassunk ottan egynéhány napig. Két hétig tartó magános és szabad társalkodás, azt mondja, többet ér az esmeretségre, hogy sem Párizsban két esztendeig való együttlétel. Belé keveredtem a' hálóbá, és ő úgy tudta magát alkalmaztatni, hogy én elfelejkeztem

feltett szándékomról. Melly gyarló az ember, és micsoda keveset bizhatik magához! Férj' hivatalát viselvén, eleget kellett nékie tennem a' minthogy a' mennyiben lehetett jó itéletben is hoztam magamat előtte; de csak hamar szerelmemet gyengülni gondolta. Haszontalan esküttem, hogy teljességében vagyon; azt felelte reá, hogy nem engedi magát üres beszéd által megcsalni, és látja hogy megváltoztam. Egy szóval: a' reggel midőn felserkentem, ezt a' czédulát vettem tőle, mellyben kiadta az útat: imhol vagyon, maga kezével írta, 's jó móddal.„ Ez a' kevés idő, mellyben próbáltam indulataidat, elégséges énnékem. Menj el Uram! a' mikor tetszik. Én olly férjet kívánokimagamnak, a' kinek szorgalmatossága soha meg ne gyengüljön; a' ki mindenkor szeressen, 's mindenkor egyformán." Már most megelégedel e véle? Ez valóságos történetem. Jól látod, hogy épen nem hasonlít ahoz, mellyet nékem tulajdonítasz. Szintén úgy megfosztattattam én is mint magad Leonórkától; kivánnám édes barátom! hogy a' ne történt légyen véle a' mi magammal! De már most, minekutána megvilágosodtál bennem való csalatkozásodban, nincsen e más gyanúd? Fel nem tudom magamat tanálni, azt mondja Luzy, engedi meg fájdalmamnak, kétségbenesésemnek, szerelmemnek, hibázásomnak. Csufolkodol; azt mondja Szolgeni; okod volt ezt cselekedned. Ha megfosztottalak volna szeretődtől, méltán meglakolhattam volna érette. Semmi sincsen benne; annyival jobb: már most jó barátok vagyunk. Akarsz e fölöstökömölni?— Meghalni akarok.— Az

igen sok volna: azt az orvoslást súlyosabb szerencsétlenségre kell tartani. A' te Leonórkád szép, noha egy kisség csintalan; igyekezni kell felkeresésén; de ha őtet fel nem találod többször, én azt javasłanám, hogy mást végy, és mentől hamarább, annál jobb lészen.

Azalatt míg a' kétségbenesett Luzy két kézzel szórta a' pénzt, hogy Leonórkának nyomába akadhasson, ő Atyja mellett volt, siratván hibáját, vagy is inkább szeretőjét.

Balázs elhíresítette volt a' faluban, hogy nem lehetvén el leánya nélkül, utána ment hogy haza hozza őtet. Mindnyájan szebbnek tanálták. Nyájassága tetszetőssé lett; és még a' falusiaknak szemekben is nevelte a' Párizsi tekintet kellemetességeit. A' legényeknek kik kérették, kettőztetett utána való vágyakodások, 's elevenedett hozzája tüzek; de az Atyja mindnyájoktól megtagadta. Soha férjhez nem mégy míg én élek, azt mondja nékie; senkit sem akarok megcsalni. Dolgozzál, és sírj vélem együtt. Visszaküldöttem szeretődnek mind azokat, a' miket nékem adott volt. Semmi sem marad tőle egyéb nálunk a' gyalázatnál.

Az engedelmes és alázatos Leonórka, zúgolódás nélkül engedelmeskedett Atyjának, nem is mervén szemeit felemelni reá. Nem lehet képzelni, melly terhesen esett nékie, a' munkára 's szükölködő állapotra való visszatérése. Meglágyult lábai feltörtenek, 's eldurvultanak gyenge kezei, de e' még csak tűrhető volt. A' testnek szenvedése

semmi sem, azt mondja sohajtva, a' szívnek kinjai kegyetlenebbek!

Noha Luzy szüntelen jelen volt elméjében, és szíve meg nem válhatott tőle, sem volt mindazonáltal kedve, sem reménysége véle többször öszvejőni. Tudta minémű keserűséggel borította el szerencsétlen atyjának életét, megesett hibája által: azért bárha szabadon elhagyhatta volna is, még sem cselekedte volna többször. De azon keserűségnek emlékezete, mellyben szeretőjét merítette, mindenütt üldözte nyugodalmát, 's szívét gyötrötte. Az az igazság, melly szerént hirtelenséggel 's háládatlansággal vádolhatta, örökös kínjára szolgált.— Bárcsak írhatnék nékie! de sem vagyon hatalmamban sem pedig módom benne. Nem elég elhagyni őtet; hanem még azt is kivánják hogy elfelejtsem. Inkább felejkezem el önnönmagamról; és valaminthogy nem utálhatom, úgy el sem felejthetem őtet. Ha vétkes volt, szerelmének lehet tulajdonítani, magam nem büntethetem érette. Mindenekben valamiket cselekedett, egyedülcsak az én szerencsémet tekintette, és az atyámét. Megcsalatkozott, engemet is megtántoritott; de az ő esztendeiben egyedülcsak szeretni szoktak. Igenis, szükség mind reá mind pedig magamra való nézve hogy tudósítsam cselekedetemről; és ebben az egyben engedetlen fogok lenni Atyámhoz. Egyedülcsak abban volt az akadály, miként tanálhassor módot nékie írni; de az atyja tudtán kivűl megmentette ezen fáradságtól.

Egy estve Luzy szomorúabban menvén haza hogy sem valaha, egy alattomban küldött cso-

mót tanált házában. A' rajtalévő útasítást, nem esmérte, ki' kezeírása légyen; de bépecsételése eléggé tudtára adta honnon jőjön. Felszakasztja sietséggel, megesméri az erszényt mellyet Balázsnak adott volt az ötven arannyal, és más hasonló két summát, mellyet küldött volt nékie. Mindent tudok már, azt mondja, felnyomoztanak. Megharagudott Atyja küldi vissza ajándékaimat. A' mennyiben esmértem, nemes büszkeséggel bíró és kemény lévén, mihelyt megtudta leányának hollétét, utána jött bizonyosan, 's erővel is elvitte magával. Mingyárt öszvegyüjti abban a szempillantásban cselédjeit kik Leonórkának szolgáltatnak. Kérdezi őket, tudakolja tőlök, ha nem látott e valamellyik közzűlök, egy parasztot nála, a' kit is leírt nékiek. Egyik közzűlök emlékezett, hogy látott légyen ugyanazon napon, a' leírt paraszthoz hasonló egy embert felállani a' Leonórka' szekerének hágcsójára, és egy szempillantásig szólani véle. Menjünk szaporán, felkiálta reá Luzy, hozzatok postalovakat szekeremben.

Második éjtszaka két három mértföldnyi messzeségre érkezvén Coulangetól, paraszt ruhában öltözteti inasát, és elküldi kikémlelésére, maga pedig kinyugossza magát azalatt. Nem sok nyugodalma vagyon egy szerelmes szívnek illyen állapotban. Számlálta az órákat, követjének elindulásától fogva egész visszajöveteléig.

Uram! azt mondia az inas visszaérkezésével, jó ujságot hozok. Leonórka Coulangeba vagyon az atyjánál.— Ah! már most éledek.— Sőt férjhez-

hezmeneteléről beszéllenek.— Férhez meneteléről!.... Meg kell őtet látnom.— A' szőlőjökben fogod találni; ott dolgozik minden nap.— Oh Egek! micsoda sanyaruság! Menjünk; én elrejtem magamat, te pedig ez alatt az álőltözet alatt lesni fogod mikor csak egyedül lészen. Ne veszessünk egy szempillantást is: eredjünk útnak.

A' Luzy' követje igazat mondott volt. Leonórkának, magok' állapotjokhoz képest egy gazdag kérője találkozott; és a' Pap hivatta volt Balázst, hogy beszéljen véle ezen szerencsének elfogadásáról.

Az alatt Leonórka a' szőlőben dolgozott, és a' szerencsétlen Luzyról gondolkozott. Luzy megérkezik, és messzünnen meglátja. Közelít vigyázva, egyedül látja, oda szalad, karjait nyujtja nékie. A' levelek között tett zörgésre felemeli fejét Leonórka 's arra forditja szemeit. Oh Istenek! felkiálta... Csudálkozása, és nagy öröme elnémitották. Reszketve vetette magát karjai közzé, minekelőtte nevén szóllithatta volna. Ah! Luzy, azt mondja végtére, hát magad vagy e! egyedül csak ezt kértem az Egektől. Ártatlan vagyok szemeid előtt: ez elég énnékem; a' többit már el fogom szenvedni. Isten hozzád Luzy, Isten hozzád örökösön. Hagyj el engemet. Szánjad Leonórkát, a' ki semmit sem hány szemedre. Kedves fogsz nékie lenni utolsó lehelletéig. Én, felkiálta Luzy ölébe szoritván, mintha ki akarták volna karjai közzül ragadni, én hagyjalak el! Oh! magam mássa, magam élnék nálad nélkül, távol tetőled. Nem, nincsen a' földön olly hatalom, melly elválasszon

bennünket egymástól.— Részemröl vagyon egy, a' pedig szent: az Atyámnakakaratja tudniillik. Ah! kedves barátom, ha tudtad volna, micsoda fájdalommal borította el véled való elmenetelem, esmérvén érzékeny és jó szívedet, tudom hogy vissza adtál volna sirahmainak. Másodszor is ide hagyni, vagy kést verni szivében, mindegy volna énnékem. Inkább esmérsz engemet, hogy sem azt kívánnád tőlem; sőt olly emberi szeretettel viseltetel, hogy magad sem egyeznél meg rajta. Veszesd el reménységedet, mellyel magam nem birok tovább. Isten hozzád. Engedje az Ég, hogy lakolhassam hibámért. De magam bajoson hanyhatom azt szememre. Isten hozzád mondom, mingyárt elérkezik az atyám: félelmes dolog volna, ha együtt tanálna bennünket. Ugyan azt akarom, monda Luzy reája: megvárom.— Ah! kettőztetni fogod szenvedéseimet.

Ugyan azon szempillantásban megérkezik Balázs, Luzy pedig egynehány lépésnyire eleiben menvén, lábaihoz borul. Ki vagy? Mit akarsz? azt kérdi tőle az elámult Balázs. De mihelyt figyelmetesebben kezdette nézni: Alacson ember! azt mondja nékie hátra vonván magát, távozzál tőlem, menj el szemeim elől.— Nem, lábaidnál halok meg, ha nem méltoztatol meghalgatni.— Minekutána elvesztetted, meggyaláztad leányát, merésztesz e még az atyja előtt megjelenni!— Vétkes vagyok megvallom, 's azért büntethetsz; de ha meghalgatsz, reménylem, hogy szánakozni fogsz rajtam. Ah! azt mondja Balázs a' Luzy' spádéjára vetvén szemeit, ha olly gyalázatos, olly kegyetlen volnék mint magad!.... Látod e, azt mondja továbra a' leányának, micsoda alacson a' vétek, 's micsoda gyalázat követi, midön arra viszi az embert, hogy magához hasonló előtt mászkáljon, 's annak utálságát szenvedjé. Ha csak vétkes volnék, azt feleli Luzy kevélyen, nem hogy esedezném néked, sőt megvetnélek, 's bosszuággal illetnélek. Megalázódásomat egyedülcsak annak tulajdonitsd, a' mi legtisztességesebb, 's nemesebb a' természetben; a' szerelemnek, tulajdon a' szép erkölcsnek, vétkem' eltörlése kivánságának, mellyhez talám mentség férhet, és a' mellyet egyedülcsak azért fájlalok olly keservesen, hogy jó szivü vagyok. Akkor a' józanokosságnak minden ékes szóllásával igyekezett magát menteni, ifjusága hevességének, 's szerelmében való elrészegedésének tulajdonitván mindeneket. Szerencséje a' világnak, azt mondja Balázs, hogy nem vagy pénzenkapó! mert külömben Kartusz lett volna belőled, (Luzy reszketni kezdett ezen beszéden.) Igenis Kartusz. És miért nem? Avagy azt gondolod e, hogy az ártatlanság és becsület kevesebbet ér a' gazdagságnál és életnél? Nem egyébért éltél vissza ennek a' szerencsétlennek gyarlóságával, 's együgyüségével, hanem hogy megfosszad ezen két kincsétől? És nékem atyjának azt gondolod e hogy kevesebbet ártottál, mintsem ha megöltél volna? Kartuszt kereken törték meg azért, hogy olly vagyont lopott, a' mi nélkül élhet az ember; hát magad a' ki megfosztottál bennünket attól, a' mit egy jól született leány, egy becsületes atya el nem veszthet halál

nélkül, mit érdemeltél? Nemesnek tartanak 's magad is annak gondolod magadat. Imhol szép gyümölcsei azon nemességednek, mellyel annyira kevélykedel. Pusztulásomnak szempillantásában, a' midőn a' leggonosszabb ember is megszánt volna, hozzám jösz, tetteted rajtam való szánakodásodat, szivedben pedig azt mondod: Imé egy szerencsétlen, a' kinek a' világon semmi vigasztalása sincsen leányán kivűl; egyedülcsak azon vagyonját tartotta meg még az Ég: holnap elfogom tőle lopni. Igenis kegyetlen, te elfajult, igenis, ezeket forgattad elmédben. Magam pedig, könyenhivő, csudáltalak, áldásokkal tetéztelek, esedeztem az Egeknek, hogy teljesitsék bé minden kivánságaidat; holott minden kivánságaid arra czéloztanak, miként hitegethesd el leányomat! Mit mondok, szerencsétlen fejem! Magam szolgáltattam kezedben, magam futtattam utánad, hogy visszaadjam ezt az aranyot, ezt a' mérget, melly által meg akartál rontani: úgy tetszett, mintha az Ég tudtomra akarta volna adni, hogy veszedelmes és áruló légyen; ellene állottam ezen indulataimnak; megátalkodtam szánakodónak gondolni tégedet, 's nemes szivűnek, te pedig hitetlen voltál, és kőszivű; és kezed, mellyet csókoltam volna, mellyet könyeimmel áztattam volna, készült szivemet marczangolni. Nézd meg, azt mondja továbbra kitakarván kebelét, 's sebeinek helyét mutatván, nézd meg micsoda embert gyaláztál meg! Több vért öntöttem a' hazáért, hogysem magadnak vagyon minden ereidben; néked pedig, haszontalan ember, miből állanak cselekedeteid? Megrontani egy atyát, elcsábitani leányát! mind a' magam, mind pedig az ő napjait megmérgesiteni! Imhol hitegetésednek szerencsétlen áldozatja! imhol, most könyeiben mártogatja kenyerét, melly táplálja. Az ártatlan és munkás életnek együgyüségében neveltetvén, szerette azt: most pedig utálja, elviselhetetlennek tetted nékie a' dolgozást, és szegénységet: ártatlanságával együtt vig kedvét is elvesztette, és nemis bátorkodik szemeit pirulás nélkül felemelni. De a' mi leginkább kecségben ejt, a' mit soha meg nem bocsátok tenéked, az, hogy bézártad leányomnak szivét; kiöltöttad benne a' természetnek indulatait; kinossá tetted nékie atyjának társaságát; talám, oh jaj!... nem is merem kimondani.... talám útálatos vagyok előtte!

Ah! édes atyám! felkiálta Leonórka; a' ki mind addig illetődve, 's szégyentől elborittatva halgatta beszédjeket, ah édes Atyám! ez igen nagy büntetés nékem. Mindent érdemlek, csak azt a' pirongságot nem, hogy megszűntem tégedet szeretni. Ezen szavait kimondván, atyja' lábai előtt volt, mellyeknek porát csókolta. Luzy maga is leborulván előtte: édes atyám, azt mondja megilletődve, engedj meg nékie, 's engedj meg nékem is; öleld meg gyermekeidet; és ha a' Leonórka' elragadója, nem egésszen érdemetlen férjének nevét viselni, esedezem néked, meg ne vond őtet én tőlem.

Hibájának illyetén helyrehozása még keményebb szivet is, hogysem a' Balázsé, meghatott volna. Ha más módom volna, azt mondja Luzynak, helyrehozni becsületemet, és a' ti ártatlan-

ságotokat, úgy megvetném ezt; de ennél több nincsen; elfogadom azért, inkább érettetek, hogy sem magamért; mert semmitsem kívánok tőlletek, hanem szőlőm' mivelése mellett halok meg.

A' Luzy' és Leonórka' szerelme megszenteltetett az oltár' zsámolyánál. Sokan azt mondják hogy alacsonyságot cselekedett, és maga is helyben hagyja; de korántsem az, azt mondja, a' mit nékem tulajdonítanak. Szégyen rosszat cselekedni, de nem szégyen azt helyrehozni.

Lehetetlen volt arra birni Balázst; hogy elhagyja szegény kunyhóját. Minekutána mindeneket elkövettenek volna, de haszontalan hogy Párizsba vihessék, Grof Luzyné megnyeri férjétől hogy egy jószágot végyen Kulángé mellett számára, és azon az atyja is megegyezett, hogy oda megyen öreg esztendeit végezni.

Ezen nemes erkőlcsre született két szívek, örvendettenek egymásnak feltanálásán. A' mennyei gyönyörüségnek érzése, a' szerelem' és ártatlanságnak egyesülése nem hagyott egyéb kívánságot szívekben, hanem hogy édes szövetségeknek gyümölcsét láthassák. Az Ég meghalgatta a' természet' sohajtását; és Balázs, minekelőtte megholt volna, már ölelte unokáit.

A' HAVASI JUHÁSZNÉ.

A' Szavojai havasok között, nem messze a' Brianszoni országútjától, melly Modónára viszen, terjedett egy puszta vőlgy, mellynek látása kellemetes gondolkozásokkal tőlti el az utazókat. Három rendesen felemelkedett dombocska, mellyeken a' pásztoroknak kunyhói egymástól alkalmas messzeségre épültenek, a' hegyekről lecsergedező patakok, imitt amott felnevelkedett bokros fák, a' legeltetésre szüntelen zöldellő rétek, nevelik ennek a' mezei lakásnak kiességét.

Fonrosz Markhézné, Franczia Országból épen urával tért vissza Olasz Országban, midőn szekereknek eltörvén tengelye, kéntelenitettek magoknak ebben a' vőlgyben éjtszakára hajlékot keresni. Midőn a' legelső kunyhóhoz közelitenének, láttanak egy haza felé eregelő nyájat, júhásznéjoknak őrizete alatt. Mindnyájan álmélkottanak tetszetes járásán. Közelebb érkezvén egymáshoz, mint egy mennyei szózatot úgy hallották éneklését, mellynek keserves hangja eltőltvén a' levegőeget, nyögéssel felelt az Ekhó siralmas szavaira. „ Miként a' lenyúgovó nap, azt mondja, ragyogó „ súgárokkal enyészik el, bádgyat lelkem is a' sze„ rént siet, gyötrelmes pályafutása után, a' hal„ hatatlanságnak tiszta kútfejében megfiadni. De „ jaj, be messze vagyon még az a' czél! és melly „ lassu az életnek folyása!" Ezeket mondván a' juhászné eltávozék lesütött fővel; noha mesterség nélkül való mozdulása, látszatott termetének és járásának méltóságát nevelni. Elbámulván Fonrosz Márkhéz és Márkhézné a' látáson, és még annyival inkább azon a' mit hallottanak, kettőztették lépéseket, elérni a' juhásznét, kit csudáltanak. De millyen volt álmélkodások, midőn a' kö-

zönséges főkötő, és legcsekélyebb ruha alatt, a' tetszetőséget minden szépséggel egyesülve találták! Édes leányom! azt mondja nékie a' Márkhézné, látván hogy elakarja őket kerülni, ne tarts semmit is mitőlünk; idegen uton járók vagyunk, kiket bizonyos történet kénszerít, ezekben a' kúnyhókban szállást keresni holnap reggelig, nem akarnál é kalauzunk lenni? Sajnálkodom, asszonyom rajtatok, azt mondja a' juhászné lesütvén szemeit, 's pirulván ábrázatjában; ezeket a' kunyhókat szegény gyámoltalanok lakják, 's azért alkalmatlan szállást fogtok itten találni. Kétségkivül magad is ott lakol, felele reája a' Markézné; azért mi is elszenvedhetjük egy éjtszaka azt az alkalmatlanságot, mellytől magad mindenkor terheltetel. Én arra születtem, felele gyönyörködtető szemérmetességgel a' juhászné. Nem, valósággal, mondá reája Márkhéz Fonrosz, nem titkolhatván tovább indulatját, mellyet a' leány okozott nékie; koránt sem vagy arra születve, és melly igazságtalan a' szerencse! Lehetséges é az, szerelemre méltó személy, hogy annyi kellemetességek, ebben a' pusztában légyenek ez alatt az őltözet alatt eltemetve? A' szerencse, Uram, felelereá Adelaid (e vala a' neve a' Juhásznénak) a' szerencse mondom, csak akkor kegyetlen, mikor megfoszt bennünket adományjától. Az én sorsom elég édes azoknak, a' kik más élet' módját nem esmérnek, tinéktek pedig a' szokás olly szükségeket okoz, mellyeket a' pásztorok soha sem szenvednek. A' megtörténhetik, azt mondja a' Márkhéz, azokkal, kiket az Ég ebben az alacsony sorsban engedett

születni; de magad, csudára méltó leány, a' kin álmélkodom, a' ki gyönyörködtetsz, magad korántsem születtél az, a' mi vagy; állásod, járásod, szavad, beszéded módja, minden elárul. Csak az a' két három szó is, mellyet most beesátottál ki szádon, eleggé bizonyitja, elmédnek lett miveltetését, nemes lelkedet. Siess bennünket útasítani, minémü bal végezések tudtanak ebben az alávaló sorsban hozni. Egy viszontagságban lévő férfiúnak, felele Adelaid, ezer módja vagyon kigázolni belőle; az Asszonyinemnek pedig tudjátok, hogy a' szolgálaton kivül nincs más tisztességes utja; a' midőn pedig Urat keres az ember magának, legokosabban cselekeszik az, a' ki jó embereket választ. Majd meglátjátok az enyimeket, örvendezni fogtok életeknek ártatlan módján, erkőlcsöknek együgyű, tiszta és becsületes voltán.

Illy beszédje közben elérkezének a' kunyhóhoz, mellyet egy sövény választott el az akoltól, a' hová az esméretlen béhajtotta juhait, mellyeket szorgalmatoson számlálván, nem is ügyelt az idegenekre, kik figyelmetesen nézték foglalatosságát. Egy elaggott ember, feleségével együtt, olyanok tudniillik, a' millyeneknek Filemont és Pauczist lenni, festik a' mesék, jőnek ki vendégeket elfogadni, azon falusi tisztelettel, melly az aranyidőkre emlékeztet bennünket. Semmit sem ajánlhatunk tinéktek, azt mondja az Asszony, hanem fris szalmát ágyatokra, eledeletekre pedig téj nemüt, gyümőlcsöt, és rozskenyeret; de ezt a' keveset, mellyet Istentől vettünk, tiszta szívvel közöljük veletek. Elálmélkodtanak az útazók be-

menvén a' kunyhóban, melly jó rendben tanáltanak mindeneket.

Szépen kisikárolt asztalok egy darab dió-fa deszkából volt csinálva. A' tejes cserép edényeknek mázzában, mint egy tükörben lehetett magát meglátni. Mindenből a' mosolygó szegénység tetszett ki, és a' természetnek kellemetesen megelégittetett eredet szerént való szüksége. Kedves leányunknak, azt mondja a' jámbor öreg asszony, vagyon gondja a' gazdaságra. Reggelenként, minekelőtte kihajtaná nyáját a' mezőre, kimos, tisztogat, és rendben hoz mindeneket, olly készséggel, hogy nem győzünk eleget gyönyörködni benne. Hogyan? azt mondja a' Markházné, hát ez a' juhászné a' ti leányotok? Ah! Asszonyom, bár adnák az Istenek, felkiálta az öreg asszony. Csak szívem nevezi a' szerént, minthogy anyai szeretettel viseltetem hozzája; de nem vagyok elég szerencsés, hogy méhemben hordozhattam volna valaha; nem vagyunk érdemesek, hogy születését adhattuk volna.— Hát micsoda személy? honnan jön? 's micsoda szerencsétlenség hozta juhászi állapotra?— Mind azok esméretlenek előttünk. Vagyon már négy esztendeje, miólta hozzánk jövén paraszt ruhában, ajánlotta magát, juhainkat őrzeni: a' nélkül is örömest felvettük volna, annyira megnyerte volt édes szavaival mind kettőnknek szívét. Mingyárt gyanitottuk hogy nem paraszt leány; de kérdezkedésünkkel sértettük, 's azért tovább nem tudakoltuk. Mentölinkább esmértük tulajdonságait, annyivalinkább nevekedett hozzája tiszteletünk; mennyivelinkább akarunk előtte hajlani, ő annyival

inkább megalázza magát előttünk. Soha leány nem viseltetett nagyobb tisztelettel szüléihez. Nem engedelmeskedhetik tetszésünknek, mert nem érkezünk nékie parancsolni; minthogy előre kitanálja mi szükségünk vagyon, és mindent, valamit csak kivánhatnánk, megcselekszik, minekelőtte észrevehetnők hogy róla gondolkodik. Bizonyoson, öregségünk' vigasztalására közinkben alá szállott angyal. Hát most mit csinál az akolban? kérdi a' Markházné.— Fris almot hint a' juhok' alá, és feji őket. Úgy tetszik, mintha az ő kezétől fejtetett téj kedvesebb volna az ízlésnek; magam, a' ki eladni viszem a' városba; alig érkezem kiárulására: mindnyájan dícsérik. Ha midőn a' nyáját legelteti az a' kedves gyermek, ollyankor foglalja magát szalma és füzfa munkákban, mellyeket az egész világ csudál. Akarnám hogy láthatnátok, micsoda mesterségesen fonja öszve a' fűzvesszőket. Minden becsessé lészen újjai alatt. Látod itten Asszonyom, azt mondja tovább az öreg Asszony, látod itten a' könnyű és csendes életnek valóságos képét: egyedülcsak nékie köszönhetjük. Ennek a' menyei leánynak minden foglalatossága abból áll, miként boldoggá tehessen bennünket. De hát maga boldog e, kérdi Fonrosz? Igyekezik vélünk elhitetni, felele az öreg; de sokszor tapasztaltam, 's feleségemnek is intettem, hogy midőn a' legeltetésből haza jött volna, könyektől nedvesek voltanak szemei 's illetődött ábrázatjában. Mihelyt meglát bennünket, mosolyogni tetteti magát; de jól látjuk mégis, hogy vagyon valamelly gyötrelme, melly e-

mészti, 's mégis mi nem merjük tőle tudakolni. Ah Asszonyom! azt mondja az öreg asszony, mi ként szánakodom ezen a' gyermeken, midőn a' rút esős és fagyos időkben is megátalkodik a' juhok' kihajtására. Ezerszer estem térdre előtte, hogy engedjen engemet maga helyett kimenni; haszontalan volt kérésem. Reggel a' nap' felkőltével kimégyen, és estve jön haza a' hidegtől általverve. Itéld meg, azt mondja teljes nyájasággal, hogy ha megengedném elmenni tűzhelyedről, és illy agg esztendeidben magadat az idő szanyarúságának tárgyul kitenni! Alig tudom magam is elszenvedni, Asszu ágokat hoz azonkivül karjai alatt haza, mellyeknél fütözünk; és ha zúgolódom, miért hogy fárasztja magát: hagyj békét, hagyj békét, édes jó anyám, azt mondja a' foglalatosság által védelmezem magamat a' hidegtől: az én esztendeimhez való a' munka. Egy szóval, Asszonyom, a' millyen szép, szintollyan jó is; és mind magam mind férjem örökké könyes szemekkel beszélünk róla. Hát ha megfosztanának benneteket tőle? azt kérdi a' Markhéznė. Elvesztenők, azt mondja reá az öreg, a' világon legdrágább vagyonunkat: de ha szerencsésnek látnók, úgy vigasztalásunkra szolgálna halálunk' óráján is. De az igaz, azt mondja reája az öreg asszony, csorgani kezdvén könyhullatásai, adjon az Ég, ha lehetséges, olly szerencsét nékie, mint a' millyent érdemel! Reménylettem, szemeinnek kedves kezeitől leendő befogattatásokat; de inkább szeretem tulajdon életemnél. Beérkezése félbenszakasztotta beszédjeket.

Egyik kezében egy sajtár téjjel, másikban pedig egy kosár gyümőlcsel jelenék meg, 's minekutána tetszetes kellemetességgel köszönt volna, gazdasszonykodni kezdett, mintha senki semis ügyelne reája. Sokat alkalmatlankodol magadnak, édes leányom, azt mondja a' Markhézné. Igyekezem Asszonyom, felele amaz, gazdáimnak teljesíteni tetszéseket, kik igyekeznek mentől jobban fogadni benneteket. Igen vékony, és mezei vacsorátok fog lenni, azt mondja továbra, durva ugyan, de mindazonáltal szép fejér abroszt terítvén az asztalra. Ez a' kenyér nem a' legszebb, de jó ízű, a' tojások frissek, a' téj jó, és a' gyümőlcs ollyan, a' millyent az esztendőnek mostani szakassza ád. Ennek a' Juhásznénak serénysége, figyelmetessége, nemes és illendő módja, mellyel a' vendégekhez mutatta gazdálkodó szolgálatját, gazdáihoz való tisztelete, akár midőn hozzájok szóllott, akár pedig midőn szemeiből esmérte akaratjokat; egy szóval, minden cselekedete meghatotta Markhéz Fonrosz' és Fonroszné' szívét, 's álmélkodtanak rajta. Mihelyt friss szalmából vetett ágyokba, mellyet a' leány készitett volt, feküdtenek: a' mi történetünkben csudára méltó dolog vagyon elrejtve, azt mondják magok között; végére kell menni ennek a' titoknak, el kell vinni magunkkal azt a' leányt.

Reggelre viradván, a' legény, a' kire a' szekérnek megcsináltatása bizattatott volt, bejön, megjelenteni készenlétét. Fonrosz Markhézné, minekelőtte elindulnának, behivatja a' Juhásznét. Nem kivánván, azt mondja nékie, születésed' eltitkolását, és szerencsétlenségednek okát kipuha-

tolni, mind azok, a' miket látok, hajlandóságot gerjesztenek bennem tehozzád. Jól látom, hogy nemes szíved feljül emelt szerencsétlenségeden, és hogy mostani sorsodhoz illendő módon gondolkodol: kellemetességed és nemes erkőlcseid, tiszteségessé tészik ugyan azt, de mindazonáltal különbet érdemelsz annál. Tehetségemben vagyon, kedves esméretlen, jobbá tenni sorsodat; 's ebben az én Uramnak is tetszése egyezik az enyimmel. Turinba látszatos állapotban élünk, egy jó barátné hijjával vagyok, és azt gondolnám, hogy megbecsülhetetlen kincset vittem innen magammal, ha útitársom akarnál lenni. Távoztasd el ezen ajánlásomtól a' szolgálatnak képzelését: nem tartalak arra születve lenni; de bár csalatkoznám is ítéletemben, inkább akarlak születéseden feljül emelni, hogysem azon alólhagyni. Újolag is mondom, hogy csak egy barátnét akarok magamnak szerzeni. A' mi ezeket az öreg embereket illeti, ne légy irántok szorgalmatos; semmi sincs a' mit el nem követnék kedvekért, csak hogy elvesztésedből következett károkat helyrehozhassam; legalább minden szükség 's fáradság nélkül végzik öreg napjaikat; és a' te kezeidből fogják venni a' jótéteményt, mellyet nékiek szántam. Az öregek kik jelen voltanak ezen beszéden, csókolván a' Markhéznénak kezeit, 's lábaihoz borulván, erőltették az ifju esmeretlent, elfogadni ezen nemes ajánlást; könyező szemekkel tették eleiben, hogy agg esztendejekre nézve, koporsójoknak szélén vagynak, tégye őket boldogokká öreg napjokban; és hogy halálok után csak magára maradván, mostani lakhelyek ijesztő remeteséggé fog válni. A' Juhásznė megölelvén mind kettejeket könyeit az övékkel elegyitette. Olly szivességgel köszönte a' Fonrosz' és Fonroszné' ajánlását, melly külső szépségét nevelte. Nem fogadhatom el, azt mondja, jótéteményeteket. Az Eg határozta meg itten lakásomat és bételjesedik tetszése; a' ti jóságtok pedig olly nyomát hagyta szívemben, melly soha onnan ki nem törölletik. A' tiszteletre méltó Fonrosz név, elmémben fog örökké forogni. Csak egyet kérek még titőlletek, azt mondja továbra elpirulván, 's lesütvén szemeit, hogy tudniillik, temessétek el az örökké való feledékenységben ezen történetet, és rejtsétek el a' világ előtt örökösön egy esmeretlennek sorsát, a' ki élni és halni akar a' felejdékenységben. A' felindult Fonrosz 's Fonroszné, ezerszer újitották kéréseket: megtántoríthatatlan volt végzésében; azért az öregek, útazók, és Juhásznė, elváltanak könyes szemekkel egymástól.

Egész útjokban a' Markhéz és Markhézné mind ezen történetjekről beszélletenek. Azt gondolták, hogy csak álmokban látták. Képzelődések eltelvén illyen forma költeménnyel, megérkeznek Turinba. Senki sem kételkedhetik benne, hogy a' titkot kine beszéllették volna; sőt kimeríthetetlen kútfő volt a' gondolkozásra és vélekedésre. Az ifju Fonrosz jelen lévén ezen beszéden, valamiket hallott mind begyében szedegette. Olly ideju volt, a' midőn az indulatok leghevesebbek és a' szív leghajlandóbb a' szerelemnek elfogadására; de az olyan természetüek közzül való volt, a' kiknél az érzékenység nem szokta magát kivűlről

jelenteni, ellenben annyival hathatósabban érzik gyötrelmeket, nem lévén elégségesek legkissebb múlatságotis elfogadni. Mind azok a' szépsegek, nemes erkölcsek, és szerencsétlenségek, mellyeket a' Szavojai Juhásznéról hirdettenek, gyujtották Fonroszban a' kivánságot meglátására. Szüntelen szemei előtt forgott képe; mindent, valamit látott, hozzája hasonlított, és mégis mind azok valamiket látott, csak árnyékok voltak mellette. De menyivel inkább nevekedett nyughatatlansága, annyival nagyobb gondja volt eltitkolására. Turinban való múlatása unalmassá lesz előtte. Az a' völgy, melly a' világnak legszebb díszét rejti el, egészen magához vonja szívét. Itt várja szerencséje. De ha feltett szándéka kitudódik, a' legnagyobb akadályokat látja hátráltatására következni. Soha meg nem egyeznek azon az úton, mellyet elméjében forgat, egy ifju ember holondsagának fogják tartani, mellynek rosz kimenetelétől félnek; a' Juhászné önnönmagais elijedvén üldözéseitől, el fogja magát előtte rejteni; elveszti, ha megtudja, ki légyen. Ilyetén három holnapig tartó gondolkodásai után eltökéli magában, mindeneket elhagyni érette, elmenni pásztori ruhában, felkeresni magánosságában, és vagy ott meghalni, vagy kiszabaditani belőle.

Eltünik, soholt se látják. Szülei haszontalanul várván hazajövetelét, mingyárt nyúghatatlankodni kezdenek rajta; minden nap nevekedik félelmek. Megcsalattatott utána való várakozások keserűségben hozza az egész háznépét; haszontalanul tett keresések megtetézni kétségbeneséseket.

Most

Most veszekedést, majd ismét gyilkosságot, egy szóval mindent, valami leggyászosabb forgatván elméjekben ezek a' szerencsétlen szülék, fioknak, egyetlenegy reménységeknek halála' siratásával végzik utána való puhatolódásokat. Addig mig nemzetségét gyász borította, Fonrosz a' pásztori ruha alatt megjelenik a' megnevezett völgy' lakosai között. Kivánsága beteljesedik: reábizzák egy nyájnak legeltetését.

Elsőben egynehány nap csak vaktában járt mindenfelé legeltetni nyáját, arra lévén egyedül figyelmetes, miként tanulhassa ki, merre szokta a' Juhászné hajtani a' magáét. Óljuk magunkat, azt mondja magában, ennek a' szép magánosnak fellázasztani félénkségét. Ha szerencsétlen szive vígasztalás nélkül szükölködik; ha csak a' világtól akarván magát elvonni, a' csendes és ártatlan élethez való kedve tartóztatja ebben a' völgyben, úgy sokszor unalmas óráinak kell nékie lenni, 's azért kíván olly társaságot, melly vagy múlassa, vagy vigasztalja: várjuk el, hogy keresse ő az enyémet. Ha azt elérhetem, hogy kellemetessé tégyem azt nékie, azután csak hamar szükségessé lészen nála; 's akkor osztan szívének mivoltához fogom magamat alkalmaztatni. Végtére, mi csak egyedül vagyunk az egész világban, 's azért egyik a' másiknak fogunk élni. A' bizodalomtól a' barátság nem messze vagyon, a' barátságról pedig a' szerelemre, még sikosabb a' mi esztendeinkben a' lépés. És micsoda idejű volt Fonrosz mikor igy okoskodott magában? Fonrosz tizennyolcz esztendős volt; de ugyanazon egy dolog-

ról három hónapig való fötörés, sok szép gondolatokat tanál ki! Midőn így elmerülne gondolkodásaiban, 's szemei mindenfelé járnának a' mezőn, meghallja messzünnen azt a' hangot, mellynek annyira dícsérték volt kellemetességét. Olly felindulást okozott szívében, mintha reménytelenül történt volna nékie azt hallani.„ Itten, azt „ mondja vala a' Juhásznė siralmas énekében, it„ ten él szívem azzal a' javával, melly még meg„ maradott nékie. Fájdalmában gyönyörködik lel„ kem, és elébb becsülöm keserűségét az örömnek csalárd édességénél." Szaggatta ez a' szózat Fonrosznak érzékeny szívét. De mi oka lehet, azt mondja magában, keservének, mellytől emésztődik? Melly édes volna vígasztalni őtet! Még ennél is édesebb egy reménység, alig bátorkodott hízelkedni kívánságainak. Félt, ne hogy elidegenítse a' Juhásznét, ha közelről való látása' kívánságát, vaktában igyekezik csendesíteni, most megelégedett őtet hallani. Más nap ismét kiment legeltetni, és minekutána megjegyezte volna magának a' tájékot, a' hol Adelaid jártatta juhait, egy kőszál alá ült, melly annakelőtte való napon ollyan szépen kettőztette nékie ezt az érdeklő hangzást. El is felejtettem volt említeni, hogy Fonrosz külső szépségéhez ragasztotta volt még azt a' talentumát is, mellyet az Olaszországi ifiu nemesség nem szokott eltemetni. Úgy fútta a' hobojt, mint önönmaga Bezzuzzi, a' kitől leczkéket vett volt, és a' ki akkor egész Europának gyönyörüségére szolgált. Adelaidnak, a' ki mélyen el vala szomoruságában temetve, még nem hallatott volt

szava, azért az echók is hallgattanak. Ezt a' csendességét egyszersmind félbenszakasztja Fonrosz' hobojjának siralmas szava. Ezek az esméretlen hangok, csudálkozással elegyedett felháborodást okoztanak Adelaid' szívében. A' szomszéd dombokon lézengő Juhászoktól, soha sem hallott volt addig pásztori kürtnél egyebet. Mozdulhatatlanul figyelmezvén, kereste szemeivel, kitől származhatik a' hangoknak illy édes egyeztetése. Lát messzünnen egy ifiu pásztort, egy kőszálnak hasadékjában ülni, és körülette legeltetni nyáját: közelít, hogy jobban hallhassa. Lásd meg, azt mondja magában, mit nem tehet a' természet szerént való hajlaudoság. Ezt a' Juhászt egyedülcsak a' hallás igazgatja a' muzsikának mesterségében. Lehet e annal tisztább hangot adni? Melly kényesség vagyon fordításaiban! Micsoda változtatás öszvecgyeztetésében! Mondja osztán az ember, hogy az ítélet nem a' természetnek adománya. Mioltátólfogva Adelaid ebben a' magánosságban lakott, ekkor történt legelsőbbször, hogy egy kevés édes mulatság felfüggesztvén fájdalmát, szívét a' gyönyörűségnek elfogadására eresztette. Fonrosz, a' ki látta volt közelíteni, és egy hársfának tövire leülni, tettette, mintha nem is figyelmezett volna reája. Juhainak hazahajtását úgy igyekezett mérsékelni, hogy mintegy történetből tanálkozzanak öszve a' domb' alján keresztútjokban. Csak reá tekintett egyszer, 's azzal követte útját, mintha juhain kivűl nem is volna egyébbel foglalatos. De mennyi szépséget futott széllyel ez az egy tekintete! Micsoda szemek! Micsoda Isteni száj! Ez az,

illetődésében olly nemes és gyönyörködtető ábrázat, mennyivel lenne kellemetesebb, ha a' szerelem elevenítené! Jól lehetett megesmérni, hogy orczájának rózsáit egyedülcsak a' keserüség hervasztotta el, de minden szépségei között, a' mi szívét leginkább meghatotta, az volt deli termete, 's nemes járása: testének hajlására nézve, egy ifiu czédrusfát gondolt az ember látni, mellynek egyenes és hajló ágai gyengén engednek a' napnyúgati szellőknek. Az a' kép, mellyet a' szerelem tüzes vonásokkal rajzolt le elméjében, minden indulatait elfoglalta. Melly gyengén festették le énnékem, azt mondja magában, ezt, a' föld' lakosainak esméretlen szépségét, melly imádását érdemli, és még is pusztában lakik! Szalma zsúpok takarják el! Az, a' kinek Királyokat kellenék lábai előtt látni, egy juhnyájjal foglalatoskodik! Micsoda ruhában jelent meg szemeim előtt! Mindent megszépit, őtet pedig semmi meg nem lepcsesiti. De micsoda életnek neme egy olly kényes testnek! durva eledelek, egy mostoha környék, ágy helyett szalma. Nagy Istenek! hát ki számára nőttenek a' rózsák? Igenis ki fogom ebből a' szerencsétlen, és hozzája illetlen sorsból venni. Az álom félbenszakasztotta gondolkodásait, de el nem törölte ezt a' képet. Adelaid nemkülönben érdekeltetvén Fonrosz' ifiuságától és szépségétől, nem szűnt meg a' szerencsének fejességét csudálni. Kinél gyűjt a' természet, azt mondja magában, annyi szépséget 's kellemetességet öszve! De mit mondok! ezek a' természet' adományai, mellyek most haszontalanok nékie, te-

lám más tündöklőbb állapotjában, szerencsétlenségére szolgálnának. Mennyi rosszat nem szül a' szépség a' világban! Szerencsétlen fejem, hát nékem kelletik e annak érdemét vizsgálnom? Ez az emésztő gondolat ötlődött elméjében, megmérgesíteni a' gyönyörűséget mellyet érzett szívében! Megpirult, hogy érzékeny volt hozzája, és eltökélette szivéből az illyen gondolatokat teljességgel kiirtani. Más nap tapasztalta Fonrosz, hogy kerüli a' véle való öszvetanálkozást; halálos szomoruságban esik miatta. Gyanítja e álőltözetemet, azt mondja magában, elárultam e magamat előtte? Ez a' nyughatatlanság háborgatta egész nap, és hobojjára nem is emlékezett. Adelaid nem volt olly messze, hogy könnyen ne hallhatta volna; csudálkozott csendességén. Maga kezdett azért énekelni. „Úgy tetszik, azt mondja énekének érn telme, hogy minden, valami körüllettem vagyon, részesül unalmamból: a' madaraktól sem „ lehet szomoru szólásnál egyebet hallani, pana„ szokkal felel az Echó; a' napnyugati szelek „ nyögnek a' fáknak levelei között, a' patakok„ csergedezése sohajtásaimhoz alkalmaztatja ma„ gát, azt gondolná az ember, hogy talám mind „ könyhullatások folynak.“ Fonroszt meghatván ez az ének, nem tartóztathatta magát reá fejelni. Soha muzsika, a' szívnek meghatására egymással úgy nem egyezett, mint az ő hobojja az Adelaid' énéklésével. Oh Istenek! azt mondja a' leány, vallyon tündéri csalogatás e? nem is bátorkodom hinni füleimnek. Korántsem Juhász ez, Isten! a' kit hallottam. Az öszvehangoztatást le-

het e természet' sugallásából úgy mérsékelni? Midőn e' szerént beszéllene, egy mezei nótának hangja eltölti a' völgyet. Adelaid azokat a' csudákat gondolta megvalóságosodni, mellyeket a' Poezisz, testvérnénjének a' bűbájos Muzsikának tulajdonít. Felháborodva, elnémulva, nem tudta, kellessék e futni, vagy magát ennek a' kuruzslásnak önként alája vetni. De látván a' Juhászt öszve gyüjteni nyáját a' hazahajtásra: ő nem esméri, azt mondja, azt a' gyönyörüséget, mellyet elicrjeszt maga körül; együgyű szive nem büszkélkedik véle; nem is várja azt a dicséretet, mellyel én tartozom nékie. Illyen a' muzsikának hatalma, egyedülcsak e' tanáltatik minden talentomok között, melly önnönmagában gyönyörködjék; a' többiekhez mind szükség, hogy mások is járuljanak. Ez az Égnek ajándéka, még az ártatlanságban adattatott volt az embernek: ez a' legtisztább minden gyönyörűségek között. Oh jaj! csak e' maradott még egyedül, mellynek kóstolhatom édességét, 's ollyba fogom ezt a' pásztort, mint egy új Echót, a' ki jött felelni fájdalmaimra.

A' következendő napokon Fonrosz is hasonlóképen tettette távozását: megszomorodott rajta Adelaid. Bal sorsom, azt mondja, láttatott volt ezt a' csekély vígasztalást megtartani számomra; igen mohón fogadtam azt; azért hogy büntessen érette, megfoszt tőle. Egy nap a' többi között, öszvetanálkozván a' domb alatt: Juhász! azt kérdi tőlé a' leány, messzeviszed e nyájadat? Adelaidnak ezen első szavai olly elrémülést okoztanak Fonrosznak, hogy csak nem elnémult előtte. Nem tudom, azt feleli reája habozva; mert nem én vezetem nyájamat, hanem a' nyájam vezet engemet: ez a' környék esméretesebb előlte, hogysem előttem; reá bizom a' legjobb legelőnek felkeresését. Hát hova való vagy, kérdi tőle a' Juhásznė? A' havasokon túl jöttem e' világra, felele Fonrosz. Pásztorok között születtél e, kérdi továbbra? Minthogy pásztor vagyok, azt feleli lesütött szemekkel, szükség volt ollyannak születnem. Kételkedem benne, monda továbbra Adelaid, figyelmetesen nézvén reája. Talentomod, beszéded, ábrázatod állása, minden azt mútatja, hogy jobb sorsodnak kellett lenni. Igen jó vagy hozzám, azt mondja Fonrosz; de avagy azt gondolod e hogy a' természet a' pásztoroktól mindent megtagadott? Hát magad azért születtél e, hogy Királyné légy? Elpirula Adelaid ezen feleleten; változtatván azért a' beszédet: a' mult napokban, azt mondja nékie, olly mesterséggel alkottad hobojád' szavát éneklésemhez, melly csuda lenne egy paraszt pásztortól. A' magad éneklése, felele Fonrosz, csuda egy parasztJuhásznéban. — De hát senki sem tanított e? Nincsen, valamintszintén néked is, szívemen és füleimen kivül más kalauzom. Magad énekeltél, én felindultam raita; a' mit szívem érez, azt kifejezi hobojám; közlöm véle indulatainat; ebben áll minden titkos mesterségem; ennél semmi sincs a' világon könnyebb. Azt lehetetlen elhinni, monda Adelaid. Magam is azt mondottam, midőn tégedet hallottalak, felele Fonrosz, el kellett mindazonáltal hinnem. De mit

gondolsz? A' természet és szerelem némellykor játékból is öszvegyüjtik legdrágább vagyonokat egy legszerencsétlenebb sorsúnál, csak hogy megmutathassák az által, hogy egy sors sincsen ollyan, melly ne nemesíthessen. Illy beszéllgetések közben jól előhaladtanak a' völgyben; és Fonrosz, kit a' reménységnek egy kis sugára lelkesített, eltöltötte a' levegőeget azzal a' kedves hanggal, mellyet a' gyönyörűség fujt sípjába. Ah! kérlek, azt mondja Adelaid, ne újítsd azt az alkalmatlan érzékenységet bennem, melly alatt el kell gyenge szívemnek csüggedni. A' fájdalomnak vagyon ez a' magánosság szentelve, ezek az Echók nem szoktanak a' hívságos öröm' hangja' kettőztetéséhez, itten minden nyög velem együtt. Magam is panaszolkodhatom itten, azt feleli az ifiu; és ezen sohajtással mondott szavait, hosszas hallgatás követte. Panaszolkodhatol? azt mondja Adelaid. Emberek ellen? A' szerencse ellen? Magam sem tudom, azt feleli ama' reája, elég, hogy nem vagyok szerencsés: ne tudakolódjál tovább. Hallod e, azt mondja Adelaid; az Ég mind egyik, mind másikunknak vígasztalást nyujt szenvedéseinkben; az én fájdalmaim, elviselhetetlen terhe elnyomattatott szívemnek. Akárki légy magad, ha esméred a' szerencsétlenséget, úgy szánakodónak kell lenned, azért érdemesnek ítéllek, hogy megbízzalak titkomban; de igérd meg hogy viszontagolni fogod. Oh jaj! az én fájdalmaim ollyanok, azt mondja Fonrosz, hogy talám örökösen el kell őket hallgatnom. Ez a' nagy titkolódás kettőztette Adelaid' nyughatatlanságát. Jere holnap, azt mondja a'

pásztornak, az alá az ágas bogos vén tölgyfa alá, a' hol siránkozni hallottál engemet. Ott olly dolgokat beszéllek tenéked, mellyek szánakodásra fognak hajtani. Halálos nyughatatlanságban töltötte Fonrosz az éjtszakát. Attól függött sorsa, a' mit más nap kellett hallani. Ezer ijesztő gondolatok jöttenek egymásután gyötrelmére elméjében. Attól félt mindenek felett, ne hogy valakihez való szerencsétlen és állandó szerelmét vallja meg nékie. Ha szeret, azt mondja bizonytalanságában, úgy oda vagyok. Megjelenik a' megnevezett helyre. Látja megérkezni Adelaidot. A' nap el volt a' fellegektől borítva, és a' gyászban öltözött természet láttatott szomorú beszéllgetéseket jövendölni. Mihelyt a' tölgyfának tövéhez leültenek, így kezdi Adelaid szavait. „ Látod ezeket a' köveket, „ mellyeket a' fű kezdett már bénőni; ez a' legér„ zékenyebb, és legnemesebb szívű embernek „ sírja, kit az én szerelmem 's eszetlenségem meg„ fosztott életétől. Én Franczia vagyok, különös „ házból, 's szerencsétlenségemre gazdag szülék„ től való. Gróf Oresztán, tiszta szerelemmel vi„ seltetett énhozzám; érzékeny voltam elfogadá„ sára: szerfelett szerettem. Szüléink ellene vol„ tanak szívünk' hajlandóságának, és bolond sze„ relmem arra bírt, hogy megegyezzem azon a' „ házasságon, melly a' nemes szívnek ugyan szent, „ de a' törvénytől kárhoztatik. Akkor épen Olasz „ országban volt a' háború. Az én Uram sietett „ elérni azt a' sereget, mellyet vezéreit: magam „ Brianszonig kísértem: mérsékelhetetlen szerel„ mem két napig tartóztatta ottan kedve ellen.

„ Az az ifiu ember a' ki szerette becsületét, nagy
„ maga megerőltetésével, múlatott ottan kedve-
„ mért. Feláldozta nékem kötelességét; de mit
„ nem áldoztam fel nékie magam is? Egy szó-
„ val, kivántam tőle, 's ki nem állhatott könye-
„ im elől. Elment, olly szomorú jelenséggel,
„ mellyen magam is megütköztem. Elkisértem ed-
„ dig a' völgyig, a' hol búcsúját vette tőlem; és
„ míg valami újságot hallhatok róla visszatértem
„ Brianszonban. Egynehány nappal azután híre
„ futamodott egy tartatott ütközetnek. Mingyárt
„ kételkedtem benne, hogy Oresztán ott lehetett
„ volna; kivántam dicsőségére, féltem szerel-
„ mére nézve, midőn egy levelet vettem tőle;
„ mellyet vígasztalással teljesnek gondoltam len-
„ ni. Ezen a' napon; ebben 's ebben az órában,
„ azt írja benne, a' völgyben lészek, ugyanazon
„ tölgyfa alatt, a' hol egymástól elváltunk; egye-
„ dül fogok ottan megjelenni, azért kérlek, hogy
„ magad is csak egyedül légy; én csupáncsak é-
„ retted élek még. Miként csalatkoztam! Én sem-
„ mit ebben a' czédulában látásom után való nyug-
„ hatatlanságánál egyebet nem tapasztaltam, 's
„ még örvendettem illy nyúghatatlanságának.
„ Megjelenek azért ez alatt a' fa alatt. Csak ha-
„ mar megérkezik Oresztán; és a' legszívesebb
„ köszöntése 's ölése után: Magad úgy akartad
„ kedves Adelaidom! azt mondja nékem, a' leg-
„ fontosabb hivatalban múlattam el kötelessége-
„ met. A' mitől féltem megtörtént. Az ütközet
„ véghez ment, az én seregem tüzelt; csudára
„ méltó vitézséggel viselte magát, magam pedig

„ ott nem voltam. Meggyaláztattam; oda vagyok
„ örökösen. Nem okozlak szerencsétlenségemért;
„ de még egy áldozatot kell néked tennem, a'
„ minthogy szívemben már el is végeztem. Ezen
„ szavaira halványodván, reszketvén és alig ve-
„ hetvén csak lélegzetemet is, karjaim közzé szo-
„ rítottam férjemet. Érzettem ereimben megfagy-
„ ni véremet, térdeim meghajlottak alattam, és
„ elestem magamon kivül lévén. Karjaim közzül
„ való kifejtőzésre fordította elájulásomat; és csak
„ hamar ismét magamhoz tértem a' nagy pisz-
„ toly-roppanásra; melly megfosztotta életétől.
„ Nem igyekezem lerajzolni előtted, minémü ál-
„ lapotban érzettem magamat, kimondhatatlan az;
„ és ezek a' könyek, mellyeket most folyni látsz,
„ és a' zokogások, mellyek hátráltatják beszédem'
„ folyását, csak gyenge árnyékai sem lehetnek.
„ Minekutána egész éjtszakát töltöttem volna e'
„ mellett a' vérrel béfecskendezett test mellett
„ elbámult fájdalmamban, legelső gondolatom a'
„ volt, miként magam szégyenét véle együtt elte-
„ metném: két kezeimmel ástam meg sirját. Nem
„ akarom szívedet megilletni; de azt mondom,
„ hogy az a' szempillantás, melly megválasztott
„ férjem' szomorú maradékjától, ezerszer keser-
„ vesebb volt énnékem, hogy sem lészen valaha
„ az, melly lelkemet meg fogja testemtől különöz-
„ tetni. Fájdalmamban elgyengülve, 's elejétől
„ megfosztatva, elbágyadt kezeim két napot töl-
„ töttenek kimondhatatlan fáradsággal ennek a'
„ sírnak ásásában. Midőn már nem győztem to-
„ vább a' munkát, ollyankor Uram' kékséggel

„ halványodott hideg tetemein nyúgodtam. El-
„ temettem ugyancsak utóljára, és megígérte né-
„ kie szívem, elvárni ebben a' környékben azt
„ a' szempillantást, mellyben a' halál fogja testemet
„ hamvaival egyesíteni. Az alatt az emésztő éh-
„ ség kezdette rágni elhervadt belsőrészemet.
„ Véteknek tartottam megvonni a' természettől a'
„ segítséget, halálnál keservesebb életem' nyuj-
„ tására. Öltözetemet változtatván, közönséges
„ pásztori ruhát vettem magamra, 's mostani ál-
„ lapotomat választottam. Azoltátólfogva min-
„ den vígasztalásom abból áll, hogy kijárok ke-
„ seregni erre a' sírra „ melly valaha az én tete-
„ meimet is fogja elnyelni. Látod, azt mondja to-
„ vábbra, melly csalfaság nélkül öntöm ki szíve-
„ met előtted. Legalább ezután szabadon sírha-
„ tok véled, szükséges volt nékem ez a' vígasz-
„ talás; hanem reménylem, hogy magad is meg
„ fogsz viszont bízni titkodban. Ne gondold hogy
„ találm megcsaltál. Jól látom, hogy a' pásztori
„ sors olly idegen néked, mintszintén magamnak.
„ Ifiu vagy, és találm érzékeny; és ha merek hoz-
„ závetni, ugyanazon egy kútfőből származik
„ szerencsétlenségünk, és valamintszintén én, úgy
„ magad is szerettél. Annyival szánakodóbbak
„ lészünk egymáshoz. Ollybá fogadlak tégedet,
„ mint barátomat, kit, a' sorsomat fájlaló Egek
„ küldenek nékem magánosságomban. Te pedig
„ úgy nézz, mint barátnédat, a' ki, ha hasznos ta-
„ nácsot nem tud is adni, legalább vígasztaló
„ példát fog mútatni.“

Hasogatod szívemet, azt mondja Fonrosz, megilletődvén azon, a' mit előbeszélleni hallott; és ámbár érzékenynek tapasztalod szíveimet, lehetetlen mindazonáltal képzelni magadnak, melly nagy sebet ejtett benne, szerencsétlenséged' előbeszéllése. Oh jaj! miért nem viszontagolhatom néked ugyanazon szívem' kiöntésével, mellyel te énhozzám viseltettél, és a' mellyet tőlem is érdemelnél! De megmondottam néked, 's előre általláttam volt, hogy az én fájdalmamnak mivolta ollyan, hogy azt örökös hallgatásnak kell szívemben elzárni. Való, hogy szerencsétlen vagy, azt mondja továbbra mély sohajtással, De magam még szerencsétlenebb vagyok. Egyedülcsak azt mondhatom néked. Ne vedd rosz neven hallgatásomat: magamnak is elég keserves, alája rekesztetve lenni. Elszakadhatatlan társa minden lépéseidnek, könnyebbítem fáradságodat, osztozom keserüségedből: sírni látlak ezen 'a' temetőhelyen, és ott fogom siralmaddal könyeimet elegyiteni. Soha sem fogod megbánni, hogy igen is érzékeny szívemben öntötted fájdalmaidat. Bánom ettől a' szempillantástól fogva, azt feleli ama' reája, elszégyellvén magát; és lesütvén mind a' ketten szemeket, elválának egymástól hallgatással. Adelaid elhagyván Fonroszt, úgy tetszett, mintha fájdalmának nevekedését esmérte volna ábrázatján. Megújítottam, azt mondja magában, belső keserüségét: de minémű lehet annak iszonyúsága, minthogy még nálamnál is szerencsétlenebbnek állítja lenni magát!

E' napságtól fogva, sem ének, sem beszéllgetés nem volt Fonrosz és Adelaid között. Sem keresték, sem kerülték egymást: csak nézésből, mellyben az illetődés volt lefestve, állott minden együtt való beszéllgetések; ha sírva tanálta férjének temetőjén, szive elkeseredvén rajta való szánakodásában, irígységében, 's fájdalmában, hallgatva szemlélte, és zokogásaira mély sohajtással felelt.

Két egész holnap tőlt el ebben a' szomorú allapotjokban, és Adelaid látta Fonrosz' ifiuságát, mint a' virágot hervadni. Keserűségén, melly emésztette, annyival inkább illetődött, a' menyiben annak okát nem tudta. Korántsem gondolta, hogy ő maga légyen tárgya. Azonban, mint természet szerént szokott megesni, hogy midőn kétféle indulat ostromol egy szivet, az egyik mindenkor gyengíti a' másikat: Adelaidnak Oresztán után való keserve, ugyanazon mértékben enyhült, a' millyenben Fonroszhoz való szánakodása nevekedett. Bizonyos volt benne, hogy ez a' szánakodás ártatlan: meg sem gondolta, hogy ki kellessék szívéből irtani; és ennek a' nemes indulatnak tárgya, minden nap szemei előtt lévén, szüntelen gerjesztette azt benne. Az elaléltság olyan erőt vett volt az ifian, hogy Adelaid nem ítélte jónak tovább magára hagyni. Kihezképest egészen elveszel, azt mondja nékie, és gyötrelmeimhez még azt is ragasztod, hogy szemeim előtt lássalak emésztődni, nem tudván veszedelmednek eleit venni. Ha ifiuságomból származott esztelenségemnek előbeszéléséért meg nem vetettél; ha legtisztább, és legszívesebb barátságom kedves előtted; egy szóval, ha nem akarsz még szerencsétlenebbé tenni, hogy sem voltam minekelőtte esmértelek volna, valld meg okát gyötrelmednek: senkid nincsen rajtam kivűl több a' világon, a' ki segítségül lehetne annak elviselésében. Bárha nagyobb is titkod az enyémnél, ne félj, hogy kibeszélljem azt. Férjem' halála egészen elszakasztott a' világtól, és vélem közlött titkod, el lészen temetve ebben a' sírban, mellyben a' fájdalom lassu lépésekkel viszen. Reménylem hogy megelőzlek tégedet benne, azt feleli Fonrosz könyeiben ázván. Engedd végezni siralmas életemet, minekelőtte néked tulajdonítanám folyása' rövidítését.— Oh Egek! mit hallok! felkiálta Adelaid elijedve. Kicsoda? én! magam neveltem volna a' fájdalmakat, mellyek emésztenek? Szólj, szaggatod szívemet. Mit cselekedtem? Mit mondottam? Ah, reszketek! Oh Istenek! hát csak azért engedtétek e létemet, hogy szerencsétleneket csináljak? Szólj mondom néked, késő már titkolni előttem ki légy, többet mondottál, hogysem tovább titkolhatnád.— Nohát én vagyok.... én vagyok Fonrosz, fia annak az utazónak, kit eltöltöttél csudálkozással 's tisztelettel. Mind azok, valamiket nemes erkölcseidről és kellemetességeidről mondottanak, arra birták szerencsétlenségemre szívemet, hogy jőjek látásodra ez alatt az álöltözet alatt. Keserűségben hagytam nemzetségemet, elvesztemet gondolván, és siratván halálomat. Láttalak, tudom mi tartóztat ebben a' völgyben, jól tudom, hogy egyéb reménységem

nem lehet, hanem hogy itt meghaljak imádásod közben. Ne fáraszd magad haszontalan tanáccsal, és igazságtalan pironkságokkal. Eltökélett szándékom olly erős, olly megváltozhatatlan, valamintszintén a' magadé. Ha titkomat elárulván, megháborítanád elenyészendő életemnek utólsó szempillantásait, haszontalan bántanál meg, mert én azért még sem bántanálak meg tégedet soha is.

Az elpirúlt Adelaid igyekezett ennek az ifiu embernek engesztelni kétségbenesését. Mutassuk, azt mondja, szolgálatunkat szüleihez, visszaszólítván gyermekeket az életre; tartsuk meg egyetlenegy reménységeket; az Egek önként nyujtják ezt az alkalmatosságot, hogy meghálálhassam általa hozzám mutatott jóságokat. Azért nem hogy elidegenítette volna illetlen keménységével, sőt mindent, valami a' szánakodásban legédesgetőbb, és a' barátságban legvigasztalóbb tanáltatik, elkövetett csendesítésére.

Isten' Angyala! felkiálta Fonrosz, látom, melly irtózatos tenéked szerencsétlenné tenni valakit. Szívedet a' birja, a' ki ebben a' sírban nyugszik; látom, hogy senki el nem hajthat tőle: jól látom melly okosan tanálja fel magát nemes szíved, eltitkolni előttem szerencsétlenségemet; érzem egész erejét, elcsüggedek alatta; de megbocsátom tenéked. A' te kötelességed az, hogy soha engemet ne szeress, az enyém pedig, hogy örökké imádjalak tégedet.

Adelaid, nyughatatlan, feltett szándékát teljesíteni, elérkezik kunyhójában: édes atyám! azt mondja öreg gazdájának, érzed e annyi erőben magadat, hogy egy útat tehess Turinban? Szükségem vagyon valamelly megbizott emberre, a' ki által tudósíthatnám Fonrosz Marquist az Asszonnyal együtt, valamelly nyomos dologról. Az öreg azt feleli, hogy szolgálatjára vágyakodó indulatja, elég erőt fog nékie adni hozzája. Eredj, azt mondja reája Adelaid, könyekben elmerülve tanálod őket, kik egyetlenegy magzatjoknak halálát siratják, add tudtokra, hogy még él ebben a' völgyben, és magam akarom őtet kezekben adni; de elkerülhetetlenül szükséges, hogy önnönmagok jőjenek elvitelére.

Elmégyen, 'megérkezik Turinba, béjelenteti magát a' Szavójai völgyben lakó öregnek neve alatt. Ah! felkiálta Fonrosz Marquisné, talám valamelly szerencsétlenség történt Juhásznénkkal. Jőjön be, azt mondja a' Marquis, talám azt a' hírt hozza, hogy reávette magát a' leány vélünk lakni. Fiam' elveszte után, azt mondja a' Marquisné, egyedülcsak az a' vígasztalásom lehetne e' világon! Bévezettetik az öreg. Leborúl: felemeltetik. Fiatokat siratjátok, az mondja nékiek: jöttem jelenteni néktek, hogy még él: a' mi kedves gyermekünk tanálta fel a' völgyben, azért küldött, hogy adjam tudtotokra; de azt mondja, hogy csak magatok hozhatjátok el. Ezen beszédet hallván a Marquisné, csudálkozásában 's nagy örömében elájult. Az elrémült Marquis nem tudja mi tévő' légyen, felesége' segítségére kiáltja cselédeit; visszahozzák az életre, öleli az öreget; hirré adja az egész háznépének, hogy feltanálták fiokat. A' Marquisné magához térvén: mitévők lé-

gyünk, azt kérdi, az öregnek kezeit szorítván, mivel tudjuk megbálálni ezt a' jótéteményt, melly életünket adja vissza?

Minden rendelést megtesznek az elmenetelre. Útra indulnak az öreg emberrel éjjel, nappal mennek; elérnek a' völgyben, a' hol egyetlenegy kedvesek várta. A' Juhászné legeltetésen volt; az öreg asszony kivezeti őket oda; közelítenek. Melly nagy álmélkodások! fiok, az ő kedves fiok Adelaiddal vagyon közönséges pásztori ruha alatt: szivek hamarább, hogy sem szemek reája esmér. Ah kegyetlen gyermek! felkiált az anyja ölében borulván, mennyi keserűséggel illettél bennünket! Miért vontad el magadat édesgetéseink elől? Hát mit akartál itten? Imádni, felele reá, azt, a' mit magatok csudáltatok. Követlek Asszonyom! azt mondja Adelaid azalatt, míg Fonrosz Atyjának térdeit ölelte; követlek hogy olly sokáig hagytalak keserüségtekben: ha hamarább megesmértem volna, hamarább megvigasztaltalak volna benneteket. Csendesedvén a' fiui heves indulatok, Fonrosz ismét mély szomoruságában merül el. Menjünk, azt mondja a' Marquis, menjünk kinyúgodni magunkat a' kunyhóban, és elfelejtkezni minden szomorúságunkról, mellyet ez az eszetlen ifju okozott volt. Igenis eszetlen voltam, azt mondja Fonrosz az atyjának, a' ki kezénél fogva vezette; és egyedülcsak bódulásom fojthatta meg bennem a' természetnek indulatait, hogy elfelejtesse velem a' fiui kötelességét, és elszakasszon attól, a' mi legkedvesebb volt nékem e' világon: de magatok gerjesztettétek bennem ezt a' bolondságot;

és én még igen is elvettem büntetését. Minden reménység nélkül szeretem azt, a' mi legtöljesebb e' világon. Sem látjátok, sem esméritek ezt a' megbecsülhetetlen Asszonyt: önnönmaga a' tisztesség, és érzékenység, és nemes erkölcs; szeretem egész a' bálványozásig; nem lehetek boldog nála nélkül, és azt is tudom hogy ő az enyém nem lehet. Kinyilatkoztatta e néked, kérdi a' Marquis, titkolt születését? Értettem annyit róla, felele Fonrosz, mellyből bátran erősíthetem, hogy semmivel sem alábbvaló az enyémnél; sőt fényes állapotról m ondottle, hogy eltemesse magát ebben a' pusztában. — Háttudode, mi tartóztatja itten? — Igenis, de olly titok, mellyet csak maga jelenthet meg néktek. — Talán férjhez ment? — Özvegy, de azért még sem szabad szive; sőt szorosabb kötelessége. Édes leányom! azt mondja a' Marquis, beérkezvén a' kunyhóban, látod hogy megszédited mind azokat, a' kiket csak Fonrosznak hívnak, Ennek az ifju embernek' bolond szeretetét, egyedülcsak olly csudára méltó tárgy mint magad vagy, teheti mentségessé. Felcségem abban határozta volt meg minden kivánságát, miként tégedet társává tehessen 's barátjává; a' fiam nem élhet, ha felcségévé nem tehet; magam nem kevesebbé kívánlak leányomnak látni; nézd meg már most hány szerencsétlent tennél ellenkezéseddel. Ah Uram! azt feleli amaz, megszégyenit jóságod, de érts meg engemet, 's ítélj énrólam. Akkor Adelaid, az öregek' és mindnyájoknak jelenlétekben előbeszéllé siralmas történeteit. Hozzáragasztá nemzetségének nevét, melly nem tvolt Marquis Fon-

rosz előtt esméretlen, 's azzal végezte beszédjét, hogy itélje meg maga, minémü megszeghetetlen hívséggel tartozik férjének. Ezen szókra a' bámulás borította el a' hallgatóknak ábrázatjokat. Az ifju Fonrosz, kit eltikkasztottanak zokogásai, a' szobának egyik szegletében dőlt, hogy szabadabb folyást engedhessen siralmának. A' megilletődött atya, fiának segitségére szaladott. Látod, azt mondja, édes Adelaidom! minémü állapotban hoztad! A' Marquisné, a' ki Adelaid mellett volt, ölében szoritotta, könyeiben feresztvén őtet. Hogyan, édes leányom! azt mondja nékie, hát másodszor sirattatod meg vélünk halálát? Az öregnek és feleségének könnyel lábogván Adelaidra függesztett szemei, nyughatatlanul várták szája' feltátását. Bizonyságaim az Egek! azt mondja végtére Adelaid felkelvén helyéből, hogy szivemet adnám háládatosságom' megbizonyitására. Megtetézném szerencsétlenségemet az által, ha a' tiéteket okoznám; de akarom, hogy Fonrosz önnönmaga légyen birám. Engedjétek meg, kérlek benneteket, egy szempilantásig szólani véle. Akkor félre vivén magával: hallod e Fonrosz, azt mondja nekie, jól tudod, melly szent kötelesség tartóztat ezen a' helyen. Ha megszünhetném szeretni, és siratni férjemet, a' ki igenis nagyon szeretett engemet, a' legalacsonyabb asszony lennék. A' tisztelet, barátság, háládatosság, olly indulatok, mellyekkel tartozom tenéked; de mindezek korántsem szerelem: mennyivel több szerelmed vagyon énhozzám, annyival többet kívánhatsz éntőlem: lehetetlenség olly' hivatalt teljesitenem, mel-

lyet magamra sem tudok vállalni. Mindazonáltal olly állapotban látlak, melly az ércz szivet is meghatná; iszonyodom, hogy magamat okának tudom lenni, de még iszonyúbb lenne nékem szüleidet hallanom, hogy halálod' okának kiáltanak. Elfelejtem azért magamat ebben a' szempillantásban, 's tégedet vallak sorsunk' itélőbirájának. Már válassz egyet a' kettő közzül, a' mellyiket könnyebnek itéled lenni, vagy pedig olly feleséggel bírni, a' kinek szive teljes lévén más tárggyal, olly csekély szivességeit mutathatja, mellyek által egy szeretőnek kivánságai bé nem teljesednek. Az elég, felkiálta Fonrosz, és egy olly szivnek mint a' magadé, szeretet gyanánt vagyon barátsága. Igaz, hogy irígyelni fogom azokat a könyhullatásokat, mellyekkel más férjednek emlékezetét siratod; de ezen irígységnek oka tiszteletre méltóbbá tévén tégedet, kedvesebbé is teszen szemeim előtt.

Enyém, azt mondja Fonrosz visszatérvén, magát szüleinek ölekbe vetni; hozzátokvaló tiszteletének, jóságtoknak köszönhetem, kettős életemet köszönhetem nektek. Ezen szempillantástól fogva, lánczokká változtanak mindnyájoknak karjai, mellyekből lehetetlen volt Adelaidnak kifejtőzni.

Hát semmi egyéb okból nem cselekedett, hanemcsak szánakodásból, háládatosságból? Elhiszem, hogy annyival inkább csudáljam. Adelaid önnönmaga is azt hitte: de akármi oka lett légyen, elég az, hogy minekelőtte elmenne, meglátogatta azt a' sirt, melyet olly nehezen hagyott

el. Oh kedves Oresztánom! azt mondja zokogó szókkal, hogy ha a' halottaknak társaságából még beláthatsz szívemben, nem zúgolódhatik árnyékod, azért az áldozatért, mellyet tészek; kénytelen vagyok azért a' nemes tulajdonságu háznépért ezt cselekedni; de szívem örökké tiéd marad. Igyekezem másokat szerencséssé tenni, legkissebb reménység nélkül, hogy magam valaha szerencsés légyek. Erőszakkal vitték el erről a' helyről; de azt kívánta, hogy oszlopot emeljenek férje' emlékezetére, és hogy öreg gazdáinak (kik Turinba kísérték) kunyhójok, nyári, közönséges és magános épületté változzék, a' hová feltette magában, némellykor kijőni, ifjuságából szarmazott hibáit 's szerencsétlenségeit siratni. Az idő, Fonrosznak körülöttevaló szorgalmatossága, második ágyból való gyermekei, szívét annakutána más érzékenységekre nyitották fel, és most is peldáúl hozzák elő, mint olly asszonyt, a' ki még hitetlenségében is tiszteletet érdemel.

A' Mesék' foglalatja.

	lap.
Alcibiadesz vagy is a' Magam	17
A' két Szerencsétlenek	50
Laususz és Lydia	69
A' próbára vetett Barátság	83
Leonórka	136
A' havasi Juhászné	182

VELINRE ELŐFIZETTEK.

Nagy-Váradi Ajtay Károly, Táblabíró.
Nagy-Váradi Ajtay Sámuel, Szatmár Várm. V. Notár 's Táblab.
Gróf Bethlen Dániel.
Báró Bánffy László, Úrfi.
Gróf Barcsai Ábrahámné, szül. Gr. Bethleni Bethlen Susánna Sólymoson.
Bíró József Udvarbíró Folton.
Benyói Benyovszky Péter, Bars Várm. Táblabíró 's több Ns. Házak' Fiskálisa.
Ludányi Bay Francisca Asszony, Losonczi Gyürki Pál Hitvese.
Domahidi Domahidy Zsigmond, Táblabíró.
Eggenberger József, Pesti Könyváros 4. Ex. név nélkül.
Galanthai Gróf Fekete Ferencz, Cs.K.Kamarás.
Fóris József, Kémeri Compossessor
Fái Fáy János, T.N. Borsod Várm. Táblabíró.
Gedő József Abrugbányai Tanácsos.
Gruber György, a' Pécsi Püspökség' Secretariusza.
Losonczi Gyürki Fáni, Kisasszony.
G. Haller Gábor, Erd. Provincialis Biztos Ő Exc.
Petrityevityi Horváth Miklós, Királyi Táblabíró.
Petrityevityi Horvát Dániel.
Kis Dobronyi Isaak Sámuel, Másod. Vice Ispán Szatm. V.
Juranics Antal Pécsi Kánonok 's Püsp. Helytartó.
Juranics László, Pécsi Kánonok 's Erténvi Plebánus.

Kenderesi Mihály, Kormányszéki Tan. Kolozsvárott.
Kesseleőkeői Majthényi Mária, Özvegy Marczibányi Istvánné. Ő Excell.
Mándi Mándy Péter, Ts. Szathmár Várm. Vice Not.
Naidhart János, Egri Érseki Kasznár.
Nagy Szombatban, 2 Ex. név nélkül.
Rumbach János, Pesti Orvos.
Primóczi Sz. Miklósy Aloyz. Törvénytan. Egerben.
Tomkaházi Tomka László, Curialis Prók, és t. T. Várm. Táblab.
Gróf Teleky Lajos, az Érd. Státusok' Előlülője.
G. Teleky Pál, Ő Nagys.
L. B. Hajnácskői Vécsey Miklós, Cs. K. Belső Titkos Tan. Szatm. Várm. Fő Ispánja. Ő Excell.
Báró Vay Miklós, Miskolczon.
Vitkovics Mihály, Fiscálisa a' Budai nem egyesült Görög Püspöki Széknek 's több Ns. Házaknak.
Báró Wesselényi Miklós, Úrfi.
Ördög István, Debreczeni Patikárius.
Ürményi Anna, szül. Komjáthy Assz. Csill. Kereszt. Dáma, Or. Bir. Ő Excell.

HOLLANDI PAPIROSRA.

Aigner Károly, Szék. Fejérv. Belső Vár. Káplán és a' Püspöki Archivum' Regestr.
Baricz Mihály, Debreczeni Káplán.
Domjánszegi Domján József, Kir. Udvarnok és T. Szala Várm. Táblabírája.
Keszthóczi Dacsó Márton, több Várm. Táb.
Egy Névtelen.

Eggenberger József, Pesti Könyváros.
Fábri József, 4. Eszt. Nevendék Pap.
Farkas Ferencz, Prof. és a' Sz. Szék Közbírája.
Farkas Imre, a' Semin. Stud. Prae. 's Rendkiv. Profes.
Haan Mária, Voksith Horváth Antal Neográd Várm. Szolgabíró' Hitvese.
Bibithi Horváth Agnes, Kisasszony.
Trinyi Trinyi Zsigmond, Táblabíró.
Kun Eliza, Kisasszony Neográdban.
Kovács János, Vice Ispán.
Kiszner Sebestyén, 4 Eszt. Nev. Pap.
Krizsány Ignácz, Szek. Fejérv. Külső Vár. Káplán.
Leczfalvi Kanyó László, Számtartó.
Lichtenstern János, Nevendék Pap.
Lajcsák Ferencz, Nagyváradi Kánonok.
Lengyel József, Sz. Szék' Secretáriusza Nagy Váradon.
Felső-Büki Nagy István, Úrfi.
Patralay Agnes, Kis Aindi Laczai György Neográd Várm. Szolgabíró Hitvese.
Pakat István.
Erdőkövesdi Rottenstein József, Heves Várm. Fő Jegyzője.
Rózsa József, Arad Várm. Fő Orvosa.
Báró Özvegy Radák Adámné, szül. B. Kemény Druziana.
Szarvas Mihály, Győri Megy. Áldozó Pap.
Hiripi Szuhányi János, Distr. Tábl. Assessor.
Sebestyén Borbála Asszony, Inancsi Ebeczky József Táblabíró Hitvesse.
Sz. Jóbi Szabó Márton, Cs. Kir. Fő Strázsamester 's Losoncznak Fő Bírája.
Tóth József, a' Győri Semin. Vice Rectora.

NYOMTATO PAPIROSRA.

Árkosi István, Károly-Fejérvári Gymnásiumbéli Prof.
Ács Ferencz, Győri Nev. Pap.

Aczél Antal, Arad Várm. Fő Jegyző.
Beke Kristóf, Veszprémi Káplán.
Bernátfalvi Bernáth György, Pest Várm. Táblabirája.
Burgyán János: Morágyi Reform. Prédik.
Bancsik József, T. Jász és két Kún kerületeknek Fiscálisa.
Bogyai Ferencz, Félegyházi Káplán.
Benedek József, hites Ügyész és Fülepszállási első Jegyző.
Berivoji Boér Antal.
Borsos György.
Baranyai József, Kom nyszéki Cancellista Kolozsvár.
Bánhidy Antal, Fő Szolgabíró.
Benkő Fenenczné, Ifju Asszony.
Biró Tódor, Károlyfejérvári Kereskedő.
Bernáth Maxim. a' Kassai Kir. Convict. Regense
Bányai János, Kassai Nevendék Pap.
Bartfai László, Phil. 2dik Esztr. Hallgatója.
Almási Balogh Pál, S. Pataki Tanúló.
Benyovszky József, Győri Nev. Pap.
Szántai Becsky Ignácz, Táblabíró.
Bagosi Bagossy József, Táblabíró.
Barcsik János, Túrkevi Plebánus.
Buvala András, Törvénytanuló Egerben.
Nagy - Barcsi Barcsi György, Rectificat. Commissárius.
Biluska Lukács.
Bodor Márton, Kőszegi Kegyes Iskol. Prof.
Benkő Mária, Gellén József Nógrád Várm. Táblabíró Hitvese.
Berdédi és Kis-Bákai B. Bémer László, Kún Sz. Mártoni Plebánus.
Királyi Bíró Pál András.
Bésán Ignácz, Pécsi Kánonok.
Cseh András, Grábai Sz. Huberti Prépost, és Félegyházi Plebánus.
Cseh Péter, ifjú Gr. Bethlen György' Tanítója.
Csepeli Ferencz.
Czigony István, Praemonstr. Keszthelyi. Prof.

Csausz Simon, Kereskedő.
Csausz Mihály, Nevendék Pap.
Nagy-Váradi Czicziri Antal, Számtartó Tiszt az Árvák Hivat.
Szentpéteri Cseke József.
Csausz István, a' Szatmár. Püsp. Secret.
Constantinovics Gábor, t. Ns. Házak' Fiscál.
Draskóczi Draskóczy János, a' Kir. Tábla Jegyző.
Demjén Sámuel, Gr. Kemény Sámuel' Jószágainak Inspectora.
Tisztelendő Doszler Edmond.
Dömös József, Phil. Doctor Pesti Nev. Pap.
Dávidházy Sámuel, a' Debr. Ref. Colleg. Eskütt Deák.
Dávidházi Lajos.
Deáky Gedeon, Reform. Prédikator.
Domahidi Domahidy Antal, Aljegyző.
Sz. Vizlói Dezső Zsigmond, Első Szolgabíró.
Elek András, Fülek-Püspöki Káplán.
Egy Névtelen, Kolozsvárott.
Elefánty Mihály, Pesti Nev. Pap.
Eggenberger József, Pesti Könyváros 21 Ex.
Eremics János, a' Kir. Tábla' Jegyzője.
Fáy Krisztina, Kisasszony.
Furtányi József, Inspector Nógrádban.
Friderich Antal, Tázlári Arendátor.
Farkas József, Pesti Nev. Pap.
Fábián Gábor.
Farkas János, Páboki Plebánus.
Fekete Márton, Lajstromozó.
Fekete István, Kónyi Plebánus.
Fenix Ignácz.
Furka Jakab, Contrascriba.
Bernáthfalvi Földváry Gabor, Pest Vgye. Alszolgabirája.
Ibrányi és Vajai-Ibrányi Farkas, a' Tiszántúli Distr. Táb. Praesese.
Ferenczy József, Professor Egerben.
Gerzsány Márton, Ó Becsei Káplán.
György József.

Guttmann János, Könyváros és kötő Kolozsváratt. Ex.
Gáll József, Nevendék Pap Kár. Fejérváratt.
Gyárfás Pál, a' Debr. Ref. Col. Esk. Deák.
Gályási Péter.
Galambos Ferencz, Keszthelyi Káplán.
Gáspár Ferencz, Pécsi Káplán.
Gorove Antal, Nevendék Pap. Szatm.
Györke János, Studior, Praef. Veszpr.
Gácser Leo, 6dik Iskol. Tanító.
Gálos Ferencz, Urfi Kassán.
Grabarics József, Hetényi Pleb.
Gorove László, Heves Várm. Táblabíró.
Horváth József, Kalocsai Kánonok.
Horváth Károly, Neográd Vr. Al-Ügyész.
Horkovics József, több Várm. Táblabir.
Hajnal János, Kecskeméti Luter. Préd.
Horvát István, Praes. Actuar. és az Orsz. Bír, Hiv. Titokn.
Hidasy Sándor, Ó Aradi Patikárius.
Hoffbauer Ferencz, több Nemes Familiák Fiscálisa.
Herold Mihály, Kár. Fejérv. Nev. Pap.
Horváth Pál, Szombathelyi Nev. Pap.
Horváth Cyrill.
Hunyor Sámuel, Pécsi Fiskál.
Honyák János, Győri Nev. Pap.
Hafós János, Győri Nev. Pap.
Héring Ignácz, Szatmári Professor.
Horvát József, Hidegkúti Plebánus.
Horváth Timotheusz, Sz. Benedek Szerzetese 's Esztergomi Prof.
Jeremiás Imre, Kolozsvári Kereskedő. 2 Ex.
Jánossy Gábor, Mélt. Nagyvár. Püsp. Tisztvis.
Illés Adám, Pécsi Káplán.
Jozipovics Imre, Archivárius.
Imre János, Phil. Doctor, Egri Érs. Lyceum Bibliothekájának Actuáriusza.
Jó Gábor, Súrkedi Oskola Rector.
Jóny Ferencz.
Kis-Dobronyi Isaak Lajos.
Kiss József, Hetényi Jegyző.

Kamhal Károly, Halas Város Quant. Perceptora.
Gróf Königsegh János.
Kiss József, több Ns. Familiák Fiscálisa.
Komjáthy József, Professor.
Kovács Sándor, Kolozsváratt Guberni. Cancellista.
Karacz Kilian.
Kovács István, a' Debr. Ref. Col. Eskütt Deák.
Kállós Dávid, Abaúj Várm. Assessora.
Kolosváry Péter, a' Váli Uradal. Számtartója.
Kovács Bálint, Szabari Plebánus.
Komjáti Komjáthy Pál, Prókátor.
Korisnyák János, Praemonstratens. Kánon.
Kelle István, Szalavári Administrátor.
Kozáry László, Szalabéri Postamester.
Kaidvicska Márton, Győri Nev. Pap.
Komoróczi Komoróczy Lajos, Szolgabíró.
Kormos Ferencz, Adószedő.
Krasznay Ferencz, Vice-Fiscális.
Kerekes István, Esküdt.
Král József, Praebendatus.
Kovácsics György, Szaiki Káplán.
Kárászi Ferencz, Ürögi Plebánus.
Kelemen József, Titoknok.
Kis Márton.
Kovács József, Párkány Mezőváros. Notár.
Nagy-Kállói Kállai Péter, Ts. Ns. Heves Várm. Al-Jegyzője.
Kóczián József, Törvénytanúló Egerben.
Kulcsár István, Hazai Tudós. kiadója.
Kis Ferencz. V. K.
Küllei János. V. K.
Kún Lázár, Nógrád Várm. Táblabíró.
Keresztes Mihály, néhai Oberster Barcsay Abrahám özvegyének Gr. Bethleni Bethlen Susánna Asszony, ő Nagys. Praefectusa Kéményden.
Kassán, Egy Névtelen.
Kálla Mihály, Kassai Polgár.
Laky István, Exactor.
Lészai Dániel, Togat. Deák Tordason.

Löke István, Praeceptor a' Poetica Classisban.
Maróczi Kristóf, a' Tiszán inneni kor. kerület' Fő Jegyzője.
Marcsch Venczel, Pómázi Számtartó.
Máté Jánosné, szül. Ujfalvy Krisztin.
Oroszfáji Mikó János.
Malcsevics Emmanuel, a' Sz. Fejérv. nem egyesült Görög Egyház' Pleb. Budai. Esp. 's a' Sz. Szék Közbírája.
Maurer György, Dunapenteli Káplany.
Mihályi György, második Eszt. Nev. Pap.
Matolcsi László, a' Debr. Ref. Colleg. Seniora.
Mándy Sándor.
Meskó Péter, Kassai Polgár.
Meskó József, Kassai Polgár.
Major József, Lepsi Ref. Prédikátor.
Marót-egyházi Maróthy Pál, Táblabíró.
Mihályi János, Esküttt.
Majer József, Theol. Doctor, és Szék. Fejérvári Plébán. 8 Ex.
Máár Bonifácz, ötödik Isk. Tan.
Miller János, Pesti Nev. Pap.
Nyúl Ferencz, Kún Halasi Kereskedő.
Nozdroviczi Nozdroviczky Antal, Cs. Kir. Tanácsnok 's a' Distr. Tábl. Asses.
Nagy János, a' Debr. Ref. Coll. Esküttt Deák.
Nyerges Mihály, Sepsi Lakos.
Nagy János, Bedeghi Plebánus.
Nagy József, Bótyi Káplán.
Neuvirth Ferencz, Mokácsi Plebánus.
Nagy Szombatban, Név nélkül 10 Ex.
Nunkovics József, Kegyes Isk. Prof. Tatán.
Pélyi Nagy András, Logicus Posonyban.
Osvát Zsigmond, Ns. Kraszna Várm. Erdő Inspectora.
Orsonics Ferencz, 4 Eszt. Nev. Pap.
Ónodi Krisztina, ifiabb Jóan József Nógrád Várm. Táblabíró Hitvese.
Ódor László, Veszpr. Semin. Vice Praef.
Popovics György, a' Tiszán inneni kor. kerület' Fiscálisa.

Petrásko Márton, Mar. Vásárhelyi Kereskedő.
Petri János, Bogárdi Iskola Rector.
Pikker János, Izsáki Postamester.
Pap Sándor, N. Halas Város. hites Sebor-vosa.
Patay József, Belényes Mezőváros' Jegyzője.
Páris János, Felvinczi Postamester.
Péterfy Dániel.
Parragh Ferencz, Esküttt Deák a' Ref. Coll. Debrecz.
Péczely János, Ügyész.
Pogonyi Ferencz, Ügyész.
Pozsgai József, Bedegi Káplán.
Pintes János, Czikói Káplán.
Paulovics Márton, Miholczai Plebánus.
Pálffy József, Hevesi Fő Esper. és Pleb.
Piry László, Nógrád Várm. rendes Esk.
Királyi Bíró Pái András.
Pap Imre, Tiszttartó.
Reisinger József, Ügyész.
Rosos Pál, Veszprémi Nev. Pap.
Radics Ferencz, az Egri Érsekség' Secretáriusza.
Felső Őri Szabó István, Bács Várm. Földmérő.
Szemerei Szemere Pál.
Somogyi Ferencz, Kórogyi Ref. Prédik.
Szabó Gábor.
Szentgyörgyi Sámuel.
Száva Károly, Tanúló Ifjú Kár. Fejérváratt.
Szomolnoky József, Pesti Nev. Pap.
Szabó Gergely, a' Debreczeni R. Coll. Esküttt Deák.
Szödényi Ferencz.
Szakmán György. 2 Ex.
Szatthmári József, Próvisor a' Cs. Kir. Harminczadnál.
Schirbely József, Kassai Nev. Pap.
Simay Miklós, a' Kassai Sz. Szék' Fiskálisa.
Szobona János, Abaúj Várm. Esküttje.
Schütz Aloyz, a' Phil. 2dik Eszt. Hallgatója.
Szakál László, S. Pataki Tanúló.

Szőllősi János, Sepsi Könyvkötő. 5 Ex.
Seidenchvarcz János, Földmérő.
Szigethy Ignátz, Fiscális.
Szűcs Ferencz, Seborvos.
Svastics Márton, Győri Nev. Pap.
Szirmai Szirmay Lajos, Szolgabíró.
Szántó Mihály, Kányai Plebánus.
Sík József, Püspöki Tiszttartó Pécsett.
Spibák Mihály.
Szentmáriai Károly, Törvénytanúló Egerben.
Simon Pál, Prof. Theol. Veszprémben.
Szecsey Péter, Cs. Kir. Főhadnagy.
Szabó László, Dorozsmai Plebánus.
Gencsi Sándorházy Dániel.
Gógánváraljai Száva Péter, Torda V. volt Szolgabíró.
Kezdi-Pólya Simony József, Ügyész.
Szathmáron, Egy Névtelen.
Sinkay József. V. K.
Szmrcsányi Dienes, Nógrád Várm. Al-Ügyész.
Triphunacz János, Ügyész.
Theisz András, Nógrád Várm. Ügyész.
Tóti György, Kún-Halasi Kereskedő.
Toth István, Halasi Vásáros és Cs. Kir. Lotterista.
Túri József, Kormányszéki Regestráns.
Tót Mihály, a' Debr. Ref. Coll. Contrascriba.
Tüdős József, a' Debr. Ref. Coll. Eskiidt Deák.
Tóth József, Győri Nev. Pap.
Teslér László.
Tót Márton, Veszprémi Káplán.
Tompa Simon, Kormányszéki Cancellista.
Turián Vincze, Phil. 2. Esz. Hallg. Kassán.
Török Sámuel, Kassai Polgár.
Vitkovics János, a' Budai Sz. Szék' Assessora 's Pleb.
Verzár Gergely, F. Gyarmati Plebánus.
Vásárhelyi János, Fő Szolgabíró.
Nagy-Bessenyői Vas Benjámin, Debreczenben.

Bozdasi Vasas József, Kalai Uradal. Inspectora.
Vagner János, 5dik Eszt. Ev. Pap.
Veres Mózes, Praefectus.
Váradi Klára, Kisasszony.
Veszprémi Pál, Kár. Fejérv. Nev. Pap.
Viturka György, Sz. Kir. Komárom Vár. Pleb.
Domanóczi Zmeskál Ferencz, t. Ts. Várm. Táblabíró.
Zseni János, Halasi redemtus Gazda.
Zámbler János, Kár. Fejérv. Gym. Prof.
Zsoldos Gábor, a' Veszp. Sz. Szék Jegyzője.

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Erkölcsi Levélek

Dusch után.

Helmeczi' ügyelése alatt.

Quid leges sine moribus
Vanae proficiunt? — — —

Horatius Carm. Lib. III. ode 24.

KAPITÁNY *)

BARCSAINAK.

BARÁTOM!

Tudod, hogy legjobb ízü falataink is akkor édesebbek, midőn azokat Kedveseinkkel megoszthatjuk. Nékem édesebb nincsen, mintha Nemzetemnek szolgálhatok 's Hazámnak, sem náladnál kedvesebb Barátom: részeltetlek azért ezen gyönyörüségemben, 's azt akarom, hogy a' te neved alatt jöjenek ki ezen Levelek, mellyek ugyanazon mértékben formálják a' szívet, a' millyenben az Olvasót gyönyörködtetik, és a' mellyeket magunk is nè-

*) 1775dik esztendőben tudniillik, midőn ezen Levelek Bécsben legelőször magyarúl világosságra jöttenek, Kapitány volt Barcsai Ábrahám Úr; azután Fő Strázsamester a' Toskánai Herczeg pold' Ezredében.

metben gyakran gyönyörüségtől elragadtatva olvastunk együtt.

Tudom, hogy ha valamelly hizelkedő akarná tenéked ajánlani munkáját, hogy azt kedvesebbé tehesse elötted, az ékesenszólásnak minden erejét öszvegyüjtvén, kevély dicséretekkel illetné Fejedelmi vérből lett származásodat, 's mesterséges beszédekkel nevelné Királyod' szolgálatjában viselő Tisztségednek tekintetes voltát; meg nem gondolván, hogy nagy házakban is találtatnak sok alacsonyak, 's elég semmire való árulók bitangolnak fényes királyi hivatalokat. De tudom, hogy nagyra született nemes szíved, csak a' gyengéket csiklándoztató szemfényvesztésnél előbb becsülvén a' valóságos érdemeket, elömenetelesen foglalatoskodtál azoknak szerzésekben, mellyek becsessé teszik tulajdonsá gaidat, 's személyedet kedvessé.

Korán sem születésedet, gyümölcsét a' történetnek; korán sem hivatalodat, csupa szerencse adományát dicsérem; nem hanem tisztelem benned a' természetnek művét, elmédnek erejét, szívednek tulajdonságait, 's személyed' érdemeit tisztelem tebenned.

Dicsérem lelkedet, mellyben a' jó erkölcs, mint egy pecsét a' viaszban, kitörölhetetlenül nyomattatott; dicsérem szívedet, melly teljes nemes tulajdonságokkal, dicsérem a' tudományokra mohós elmédet dicsérem fenkölt elmélkedésedet; férfiúi, 's idejénél előbb megért okosságodat dicsérem: de dicsérem mindenek felett éles elmédet, melly magát hirtelen feltanálván mindenekben, mint egy Proteusz, ezer formákban tud változni, és láttatol mind azokra, mellyekhez kezdesz, külön külön reá születve lenni: vagy mit mondok, dicsérem! csudálom azokat tebenned.

Nem is lehet nem csudálni tégedet, kinek szüléit a' mostoha környék megfosztván a' nagy világbéli neveltetésnek módjától, láttatott a' rendelés számodra tartani a' dicsőséget, magadat újra teremteni; és mihelyt, úgy szólván, létedet kezdetted esmérni, olly szorgalmatossággal igyekeztél önnön nevelésedben, hogy az idegen nyelvek' tudásán kivül, ugyanazon mértékben értvén a' hadi mesterséget, mint a' polgári tudományban dicsértetel azoktól, kik már elhíresedtenek benne; az ékesenszólásnak nem kevesebbé birod erejét,

mint kellemetességgel írod Verseidet. Bár magad is úgy érezvén Írásaidnak édességét, mint a' kik már némelly részét olvasták, ne rejtenéd el azokat leveles táskádban!

Nem szólok többet teréád, ne hogy azok előtt, kik személyedet nem esmérik, gyanussá tégyem barátodnak dicséreteit, mellyeket nem azért ruházott tereád hogy barátja vagy, hanem azért vagy barátja, hogy ezeket a' dicséreteket érdemled: magad ellenben azért fogod ezt a' kis ajándékot kedvesen venni, mert barátod adja teneked, 's bár lenne még csekélyebb is mint a' micsodás, becses lészen mindazonáltal előtted, meggondolván azt, hogy a' Nemzetnek hasznára czéloz véle, és hogy tiszta szivéből ajánlja tenéked

barátod

Bárótczi Sándor.

Előljáró Beszéd.

Minthogy már közönségesenbévett szokás a' Könyveknek előljáró beszédet írni, azért én is ezen Leveleknek elejéhez ragasztom ezeket a' kevés rendeket. Igen rosszúl hangzanék pedig a' fülben, ha egy olly munkának fejéhez, mellynek mingyárt első levelében is szerelmet tanál az Olvasó, a' vérengező háborúnak, a' régi híres történeteknek, vagy pedig a' bölcs országlás' modjának dicséretét tenné valaki: a' szerelmet illik ottan dicsérni; azt kell megmutatni, minémű hasznos előmenetelére szolgáljon a' Közönséges Jónak ez az indulat, és hogy azon valóságos rugó légyen, melly az egész Világot mozgásba hózza.

Nem értem azt a' buja szerelmet, melly köz lévén az oktalan állatokkal is, gyakran az embernek megaláztatására szolgál eszközül; hanem értem azt a' tiszta szerelmet, mellyet a' természetnek Alkotója öntvén az embereknek szivekben, még meg nem vesztegettetett ártatlanságában; azt az édes gyönyörűséget, mellyet egyik Nem, a' másiknak társaságában természeti hajlandóságból érez.

E' cselekeszi, hogy a' szerelmesek akarván egymásnak megnyerni viszont szereteteket, minden szép erkölcsökkel, dicséretes miniéműségekkel, és nemes tulajdonságokkal igyekeznek ragyogni; és hogy ellenben egymás előtt unalomba ne menjenek, az elfajúlt zabolátlanságot kerülik, 's óljják magokat az erkölcstelen társaságtól, melly megszeplősíthetné szép híreket. E' cselekeszi, hogy a' Vitézek előre hizelkedvén magoknak kedveseknek tetszésével, el ijedhetetlenül rohannak a' legveszedelmesebb csatákban is, és a' szerelemnek paizsa alatt győzhetetleneknek képzelvén magokat, halhatatlan cselekedeteket visznek véghez, hogy borostyánokkal felékesítve térvén haza, Istenasszonyoknak lábokhoz tehessék le diadalmas koszorújokat; és hogy levetkezvén oroszláni szilajságokat, nyájas kellemetességgel, gyönyörűségekben elrészegedve, mint fáradságoknak kedves jutalmát, szedhessék gyenge ajakairól édes csókjokat. E' cselekeszi, hogy az Írók, nevezetesen pedig a' mulatságos Versszerzők, igyekezvén szerelmes Clóriszokat szép gondolatokkal gyönyörködtetni, a' Szerelem' Istenétől eleveníttetvén, ékes írásokkal kedveskednek az emberi Nemnek. E' cselekeszi hogy az országlás' dolgában foglalatoskodó polgári rendek, tetszetesebbekké akarván magokat azoknak, kiket tisztelnek, szemekben tenni, serény lépésekkel sietnek nagy méltóságokra. És e' cselekeszi, végtére, hogy a' verítékező Gazdák, és fáradhatatlan Kereskedők bízván abban, hogy a' szerelem kinyujtott karokkal mégyen el fogadásokra elejekben, amazok a' mivelt földnek termékeny gyümölcsivel, ezek pedig gyűjtött kincsekkel gazdagítják országokat.

Ezen szerelemhez ragasztom az önnön magunk szeretetét is, melly ösztön lévén a' hasznos vetélkedésekre, mindenikünk azon igyekezik, miként az érdemekben elnyerhesse az elsőséget, 's tiszteletben hozhassa magát polgártársai előtt. Hazánknak fontos szolgálatunkat igyekezünk mutatni, hogy szerelmével együtt dicséretét is érdemelhessük, melly magunk szeretetének hizelkedik. Ha nemes cselekedeteinkkel valamelly édes gerjedezéseket nem érzenénk magunkban, mellyikünk cselekednék nemesül? Mellyikünk áldozná fel magát Hazájáért, hogy ha a' közönséges szánakodás nem enyhítené fájdalmainkat: ha illetődött hazánkfijainak bánatja édessé nem tenné keserű haldoklásunkat; és ha nagy cselekedeteinkkel a' maradéknak szívében emlékezet-követ nem gondolnók emelni?

E' szerént lévén a' szerelemnek az emberek' szívén esméretes hatalma, a' mostani Írók ezen édes indulattal fűszerszámozzák munkájokat, hogy annyival kényesebb légyen az ízlésnek. Szerelmes történeteket költenek, mellyeket szomorú esetekkel,

nagy cselekedetekkel, 's nemes gondolkodásokkal felelegyítvén ostromolják általok az érzékenységet, 's nagyra bírják az indulatokat.

A' magokat kedveltető tanálmányok felingerlik az Olvasónak vágyakodását; kimeneteleket kívánja tudni, egyedül csak mulatságnak kedvéért gondolja olvasni, 's azonban a' köziben elegyített szép erkölcsi tudomány, mint az elevenítő balzamom, egészen szívéig hat: melly koránt sem történnék, ha az Író egyedül csak a' jó erkölcsi tudománynak mostoha előadásában határozná meg írását.

Az illyen Íróknak számokból való ezen Leveleknek szerzője is Dusch, a' ki esmérvén az embernek hajlandóságait, megtudta az útat tanálni, melly egyenesen a' szívre viszen. Önnönmaga fogja az Olvasó megitélni, minekutána munkáját megolvasni méltóztatott, hogy nem csak kellemetes időtöltéssel, hanem hasznos tanúlsággal is tudott kedveskedni. Szerencsésnek állítanám magamat, ha Hazám annyi gyümölcsét tapasztalná gyenge fordításomnak, mint a' mennyi indulattal magam viseltetem szolgálatjához.

Erkölcsi Levelek.

Cleone Cinyászhoz.

Hát még tovább várjam e haszontalanul vagy egy rendecskédet? Hát örökké szenvedjek, féljek, és hallgassak e? Ah Cinyász! nem birhatok tovább indulataimmal: már ki kell szívemet könyeimmel öntenem előtted. Nincs mihez folyamodnunk, szerencsétlen fejünknek, egyébhez panaszon és könyhullatáson kivűl. Egyedül csak a' sirás minden gyönyörűsége a' szenvedőknek. Hogy ha magad nem akarsz vígasztalni, legalább meg nem tilthatod szívemnek ezen könnyebbülését.

Még most is szeretlek, még most is áldalak tégedet; és szerencsétlen szerelmem mellyet el nem felejthettem, mellyet minden könyeim el nem törölhettenek. — Engedj meg nékem, ha megfosztalak egy szempillantásodtól, mellyet talám más

szeretődnek ajakain, gyönyörűségedben elrészegedve tölthettél volna el. Egy szempillantást, egy sohajtást könnyen engedhetsz nékem. Igazság szerént kívánhatom azt; ezt az igazságot egész életem' nyugodalmának elvesztével fizettem. Mind azok az órák, mellyeket kedvesekké nem tudtam néked tenni, olly órák voltanak énnékem, mellyekben élni sem kívántam. Szemeidben kerestem sorsomat, örőm vagy keserűség, élet vagy halál függöttek pillantásaidtól. Könnyű jutalmat kívánok tetőled, csak egy sohajtást.

Ne félj ennek a' levélnek értelmétől. Mit félhetnél attól, a' ki tégedet szeret? Nem akarok a' hitetlenség ellen panaszolni, nem akarom a' szerelem' megbántását szemedre hányni, nem akarok átkokat rakásra gyüjteni. Miként átkozhatnám azt, a' kiben minden boldogságomat kívánom feltalálni.

Igaz, hogy ez a' reménység elveszett, de az én szerelmem korántsem. Ez rug mindenik érrugásomban, mindenik könyhullatásomban folyik, mindenik sohajtásomban lehellik. — Engedd meg hát, hogy panaszoljak; engedd meg könyeimben mártani tollamat, és leírni, a' mit mond szívem. Teli vagyon; nem férhet több érzékenység öblében. Egész esztendei keserűségét megtartotta, és egy napra öszve gyüjtötte.

Már esztendeje hogy ebben a' szomorú magánosságban lakom. Ohajtok, reménylek kétségben esem, újonnan reménylek 's telik egy nap a' más után. Nem tudom, ha élsz e még? ha még élsz, elfelejtkeztél szerencsétlenedről. Nem írsz nékie,

nem vígasztalod őtet. De mi köze vagyon a' holtaknak az elevenekkel, vagy a' boldogtalanoknak a' szerencsésekkel. Talám végtére engesztelhetetlen anyád akaratjának engedtél, és most más szerencsésebb szeretődnek karjai között élsz azzal a' gyönyörűséggel, mellyet én nem adhattam tenéked. Áldom új szövetségedet, 's nem kívánlak vissza karjaim közzé, hacsak nem egyedül a' szerelem az, a' mi tégedet szerencséssé tehet. Mert mit ígérhetek néked egyebet szerelemnél, érzékeny szívemnél?

Ah! mit mondok — Nem kívánlak vissza? Nem, meghazudtolnak könyeim! Egyedül utánad való kívánságomban folynak! Mindenemet elvesztettem, tisztességemet, nyugodalmamat, barátimat, és szüleimet: mind ezeket ismét feltanálnám benned. De ha rólad is le kell mondanom, úgy minden boldogságomról lemondok, mindent elvesztek a' mit csak valaha reménylhettem volna.

De miért nem egyszer'smind életemet is? ezt a' szerencsétlen unalmas életet? Gyönyörűségének úgy is megholtam. A' Világ olly puszta énnékem, mint a' sír; minden szomorú, 's elevenség nélkül való magánosság. Egyedül csak a' halál főbb reménységem, egyetlen egy bizonyos vígasztalásom. Minden nap sohajtozok utána. Mit csináljak olly világban, mellyben az én Cinyászom nem akar tovább kedvemért lenni? Olly világban, melly engemet szánakodással vagy megvetéssel néz? — Szánakodás vagy megvetés? De mellyiket szenvedheti könnyebben a' kettő közzül az, a' ki valaha olly szerencsés volt? Miért, 's

minek kedvéért éljek? Sohajtozni, könyeket hullatni, minden nap a' halált kívánni? Oh! vajha nem lettem volna szerencsés, bár soha se szerettél volna engemet! De szerettél; szüléink jóvá hagyták szerelmünket; önnön az Ég is igaznak tartotta. A' Házasság' Istene gyujtotta számunkra a' lakadalmi fáklyát; keszen állott az Oltár. Majd, majd kelletett volna öszveadattatnunk előtte. Bátorkodtunk szeretni, kívánni, 's reményleni; semmi édesgetés, semmi kívánság semmi reménység nem volt tőlünk eltiltva: még csak egy lépés, melly örömt, oh micsoda boldogság! — De melly rövid volt a' reménység, melly ártalmas tisztességemnek! Érkezik a' nap. — Gyötrelemmel teljes emlékezet! Folyjatok, könyhullatásaim, folyjatok! Életemnek legszebb napja volt a' legszerencsetlenebb. — Az atyának hatala megfoszt a' fiútól, ki oltja a' gyertyát, 's leszaggatja fejeméről a' menyasszonyi koszorút, a' lakadalmi öröm, az oltár, a' fáklyák mellyek számunkra világoltanak volna, a' Grátziáknak egész serege — mind ezek a' gyönyörködtető képzelődések eltünnek.

Miként enyésztetek el olly gyorsan, ti édes, ti elannyira kedves álmak! Melly setétséggel végeződtenek, életemnek tavaszi napjai! Hol vagynak édes képzelései annak a' jövendőnek, mellyben minden szempillantásoknak aranyoknak, minden gondnak esméretlennek, 's minden kívánságnak bételjesedve kellett volna lenni? Mind oda vagynak, mind! Az örömnek világát csak kevés szempillantások kegyetlenül rontották el; Elyziumomat egyedülvalósággá, szomorú pusztává változtatták.

A' szerelem! Ah reménylettem, együgyű fejem, minden boldogságomat benne reménylettem feltanálni; reménylettem ha képes lett volna, a' földön feltanálni a' mennyországot, a' mennyországot minden dicsőségeivel! Ez a' boldogságáról dicsértetett szerelem, az öröm helyett keserűséget, tisztesség helyett gyötrelmet, és kétségbenesést szült a' reménység helyett. Ohajtva néznek szemeim a' vígasztalás után; soholt sem tanálják azt, és elmerűlnek a' könyekben.

Hol tanálhassak? monddmeg, csak egy vígasztalást is hol tanálhassak? Az elfolyt időben? Avagy visszatekinthetek e arra, hogy meg ne gyuladjak szemérmemben, hogy önnönmagamtól ne szégyelljem? Ott már tiédnek tartottam személyemet, engedtem magamat a' szerelemtől megejteni, megtettem első hibás lépésemet, melly olly messze, az élet' nyugodalmától olly messze vetett — mint a' mennyire most vagyok! — Avagy kereshetek e vígasztalást mostani sorsomban? Hol vagyon csak egy ollyan gyönyörűség, mellyet szívem igazság szerént kívánhatna? Mit reménylhetek, és mitől nem félhetek én? Egyedül csak bánat, üldözés, gond és nyomorúság az, a' mit érzek, tapasztalok, gondolok és várok.

Boldog óráimnak még csak emlékezete is neveli mostani szerencsétlenségemet. Sírva nézek vissza a' magasságra a' honnan leestem, és csak akkor látom még a' mélységet mellyben fekszem.

Ha emlékezem arra a' napra, mellyben igen is bizonyos szívem csendes gyönyörűségében buzgott, mellyben karjaid közzé szoríttatván ajakai-

don csüggöttem, mellyben szívem a' tiéden dobogott; mellyben orczámon hömpölyögtenek örömtől kisajtólt könyeim; ha arra az órára emléke. zem, a' midőn legottan az oltár' elejében kelletett volna járulnunk, a' hol a' tiszta szerelem minden gyönyörűségeivel várt bennünket; miként érzem mostani megtetézett szerencsétlenségemet! Miként kívánnám soha boldognak nem lettnek lenni, és a' szerencsétlenségben megedződni! Valamintszinten a' világosság, szomszéd árnyékát mélyebb sötétségben mutatja, épen a' szerént neveli az elfolyt boldogságnak emlékezete, a' jelenvaló nyomorúságnak homályát. Szerettelek, szerethettelek, szerettettem, birtalak tegedet, mindent kívánhattam, reménylhettem 's érezhettem mindent; most — ah! hol vagyon ezer közzül csak egy öröm, egy bizonyos reménység? Mit tudhatok valósággal, mit tudjak kívánni? kívanni ugyan mindent, de reményleni — melly keveset!

Siessetek, napok, mellyek a' szomorú Cleonénak olly lassan folytok, siessetek! életének utólsó, nyugodalmának legelső napja! — De melly messze vagyon talám a' nyugodalom és magam egymástól! Vajha ősz haj takarná fejemet, orczámat pedig halvány senyvedség! Akkor vígasztalhatnám magamat. Mit sírsz eszeveszett? mondhatnám önnön magamnak, látod sanyarúságodnak végét; mit sírsz? Az elenyészendő nap jelenti néked a' csendes éjtszakát, küszöbében állasz boldogságodnak. Csak egy lépés, 's azonnal ott vagy a' hol lenni kívánod!

De

De a' gyötrelem helyrehozza azt, a' mit esztendeim megtagadnak tőlem. Könyeimtől kiszáradt, 's elemésztetett sohajtásaimtól, fogok életemnek őszi ideje előtt lankadni, elnyilni, oda lenni. — Az ég fog könyörűlni azokon, kiket az emberek megvetettenek.

Oh Cinyász! egyesítsd imádságodat az enyémmel, kérjd ki legalább halálát annak, a' kinek nem akarsz életet adni. Haldokolva foglak tégedet áldani, 's szükséged is vagyon áldásomra. Ha az embereknek cselekedeteket valamelly igazság meg fogja ítélni, úgy szükséged vagyon reája. Feloldhatatlan lánczok kötöttenek volt bennünket egymáshoz. Egyedül csak a' halál oldozhatja fel azokat. Akkor teheti második szerelmed, nálamnál kedvesebb szeretőd' kezeire a' bilincset. Akkor elfelejtheted azt, a' kit már régen nem szerettél. Igazságtalanságnak tartod e halálát kérni annak, a' ki soha egyebet nem kívánt, hanem hogy teljes életed boldog lehessen? Sokkal igazságtalanabb ha már elhagytál, életemet kívánni. Nyomorúságokkal teljes, megmocskoltatott, megvettetett életemet. Olly életet, mint az enyém, reménység, vígasztalás, gyámol nélkül, nálad nélkül való életet.

Avagy elfelejtheted e olly hamar mátkádat? Szerencsétlen fejünk! Akkor felejtenek el bennünket, a' midőn azt gondolnók, hogy legszentebb törvény szerént szeretnek. Könyeink, nem hogy megilletnék állhatatlan szeretőinket, sőt elidegenítik mitőlünk. A' gyötrelem társaságából, új örömnek ölében sietnek, és szeretőjökkel semmiből sem

akarnak osztozni, hanem csak a' szerelemnek gyönyörűségéből. — Nem kérdik, ha olly könnyen gondolkodók vagyunk e, mint magok; és azt akarják, hogy akkor szünjünk meg őket szeretni, mikor nékiek tetszik mihozzánk hitetlenekké lenni. Unalmasakká lésznek előttök könyhullatásaink, es legigazabb panaszainkat is üldözés gyanánt fogadják.

De ki kell, ki kell előtted öntenem szívemet, és siralmas sorsomnak lerajzolása által legalább arra emlékeztetni, hogy még élek. Igen is! élek még. — Ha minden gyönyörűség' részesüléséből, és az élőknek tássaságából való kirekesztetés életnek neveztetik, úgy még élek. — De hogyan? Nememnek gyalázatjára, sőt azoknak is, a'kik érzik magokban, mennyire egy ártatlan megesettet magok megvetésekkel megbántanak. Rokonaimnak, kik megtagadnak, szégyenekre; Szüléimnek, kik nem akarnak gyermekeknek esmérni, átkokra; igen kevéstől, kik nem segíthetnek, szánattatva; mindazoktól, kiknél vígasztalást reménylhetnék, elhagyattatva, és tetőled elfelejtve. Elrejtem szerencsétlen napjaimat, gyalázatomat és könyhullatásaimat, szégyenletemben a' világ' szemei, 's tapsoló ellenségeim előtt; számkivetésben mégyek barátaim elől, hogy egy szegény kunyhóban magánosan sirhassak, es minden nap félek azoktól feltanáltatni, a' kiknél a' természet és önnön szívem unszol, vígasztalást és gyámolt keresni. Melly sors lehet boldogtalanabb, mint midőn a' segítség előtt futunk! Egy szegény szerencsétlen, a' ki azért született, hogy a' nyomorúságot, mint anyjáról jutott örökségét bírja valaha, karjaimon, emlőimen, önnön szívemen tanul tőlem sírni, és ahoz a' foglalatossághoz kezdeni, mellyre született.

Ah! tőlem vette életét, ezt a' szomorú örökséget — és tetőled. De vagyon e atyja? — Az atyja el nem felejtkeznék anyjáról. Bár ha elfelejtkeznék is róla, még is leánya reája emlékeztetné az anyjára. De annak a' vérség' kötelei korán sem szentek, a' ki a' szerelem' kötelességéről egyszer elfelejtkezett.

Lennél csak hívem, melly örömest szenvednék még többet is ennél, ha ugyancsak lehet többet szenvedni! A' reménység, ez az isteni erősítő szer, melly az elnyomorúltakat megenyhíti, felsegíti, visszahozza az életre, valamintszintén a' hajnali harmat a' déli hévségtől elhervadott virágot, mindent megkönnyebbítene énnékem. Ellehetnék az embereknek bocsánatja nélkül; mert tudom, hogy az Ég megbocsátott énnékem. A' világnak gyalázatját elszenvedhetném; eltörölné azt öszvekelésünk. Tiszta erkölcsöm' esmerésével vígasztalnám magamat ellenségeim ellen. De te elhagytál engemet, utólsó, oh te legutólsó reménysége életemnek!

Nem akarom mindazonáltal szívednek tulajdonítani hitetlenségedet. Nem vagy elég kegyetlen szerencsétlenné tenni. Sokkal nemesebbül gondol szíved, hogysem egy megcsalattatottnak könyeiben gyönyörűségedet tanálnád. Nem vagy olly hálaadatlan, hogy egy kimondhatatlan szerelmet, keserűséggel és szégyennel jutalmaztass. Ön-

nön magad mondottad ki gyakran azok ellen az átkot, kik megejtik gyarló Nemeinet; a' minthogy az ártatlanok' megestéből származott örömnek pokol is szokott jutalma lenni. Hevességed szikrázott szemeidből, 's minden mozdulásod megegyezett indulatos szavaiddal, mellyekkel utálságodat fejezted ki. Nemes könyeket láttam orczádon lehömpelyegni. Merőn néztem pillantásaidat, dobogott szívem, és sírtam veled együtt — mert mikor nem sírtam veled? — Láttam — és sohajtottam örvendetes keserűségemben — felindultál midőn illyen történetekről beszéllettél — a' millyetén a' miénk most.

Miként szerettelek ezen nemes, ezen érzékeny szívedre nézve. Könyező szemeim — nem tudom a' szerencsétleneken való szánakodásomban e, vagy pedig hozzád való szívességemben sírtanak — reád voltanak függesztve. A' mennyországot láttam szemeidben. Akkor szívedre borúltam, akkor szorítottam kezeidet, nem szólhattam kisírtam érzékenységeimet, hevességgel nyomtalak mellyemhez. — Miként kételkedhettem volna olly szívben! Miként hihettem volna, hogy könyeid érzékenység nélkül, és csak ravaszságból folyjanak! A' könyhullatásokat a' természet csak a' keserűségnek és jó erkölcsnek adta, melly a' viszontagságon szánakodik. A' csúfolja a' természetet, és kikaczagja Teremtőjét, a' ki ezeket a' szent könyhullatásokat tettetésből sírja, hogy csaljon, és szerencsétleneket csináljon általok. Nincsen a' gonoszságnak feljebb való mértéke, mint a' kétszínség, mint a' midőn a' jo erkölcsnek álorczá-

ját arra fordítják, hogy az ártatlanságot láb alá tapossák.

Cyanénak története, mennyi könyeimet sajtólta ki szemeimből! Ah! hát elfelejtetted e azt? Átkoztad megejtőjét, — megesett, valamint szintén én most megestem. Miként vérzett szívem barátném' szerencsétlenségén! Talám önnönmaga sorsát jövendölte. Temagad is szánakodtál, és haszontalan igyekeztél vígasztalásomon. Szegény Cyane! még szerencsés leány, felsohajtottam karjaid között, a' te melyeden. Nem tudtam, hogy ez a' sohajtás még engemet fog illetni. Cyanénak nem volt szüksége reája, a' halál megszabadította gyalázatjától és gyötrelmétől. De azt, a' ki él hogy mind a' kettőt szenvedje, ki fogja szánni? Ki fogja nékie szánakodó könyekkel megfizetni azt az adót, mellyet ő egy szerencsétlentől sem tagadott meg? Boldogtalan állapot, midőn szánakodást érdemlünk! Ezek a' könyek bizonyságok, melly boldogtalanok legyünk! Ah! sokkal különb sorsot reménylettem. Nem könyeket, mellyeket a' szánakodás hullat: köszöntéseket reménylettem, irigyeimet reménylettem látni.

Ha vétkes volna szíved; ha olly kétszínséggel, és illy hitetlenséggel vádoltatnék, boldogtalan Cinyász! Átkod, önnönmagad átka! még sokkal szerencsétlenebb lennél nálamnál. — Nem, bár ha elhagysz is engemet, nem akarlak vétkesnek gondolni. Elhitetem magammal, hogy valamelly elkerülhetetlen rendelés foszt meg tetőled. Miként gondolhatnálak gonosz lelkűnek, ha csak szeren-

csétlenségemet új gyötrelemmel nem akarom nevelni.

Gyakorta, estve, midőn a' setétség és csendesség a' környéket olly pusztává tészik, mint a' millyen az én szívem most, elmégyek az egyedülvalóságba, a' hol az újság' kivánása nem ólálkodik a' szerencsétlenek' sohajtozása után, és a' setét bokrokban keserűségnek eresztem magamat. A' patak, szomorú csergedezését panaszaimmal elegyíti; úgy tetszik, mintha a' harmatozó ég velem együtt sírna, a' cserék felelnek sohajtásaimra, és a' mező látszatik körűlöttem gondolkodó hallgatásban érzeni keservemet. A' szerencsétlent minden gyászolja és siratja. Hol tanálhat az csak egy örömet is? A' vígság szalad előtte; mindenütt magával hordozza gyötrelmét: megmérgesíti az egész szép természetet szomorúságával.

Sokszor a' hajnalcsillag serkent fel mély gondolkodásomból a' nyirkos eresz alatt, mellyet a' lakosoknak együgyű keze hársfaágakból alkotott öszve. Ott gondolom meg, ki voltam, és ki lehetnék; szerencsés szerelmemnek minden arany órái, minden gyönyörűségek mellyekkel éltem, minden szerelemben való elragadtatások megfordulnak elméimben. Szívem dobog, orczám meggyúlad, elfelejtem magamat. De csak egy szempillantásig! Akkor ismét magamhoz térek, érzem ki légyek, örömemből visszadőlök ismét a' kétségbenesésbe, és könyeim áztatják harmattal elegyedve a' lábaimnál elhervadó virágokat.

Gyakorta midőn csak ülök, midőn szívem sohajtásait, szemem pedig könyeit a' reggeli tömjénye-

zéssel, melly a' természetnek áldozó tüzhelyéről fel felé emelkedik, az egekbe bocsátja, midőn szunnyadozó fejem, mint egy elhervadt virág, vállamra csügged; midőn a' bágyadság az álmat szemeimre hozza, és a' gondolatok mélyen elrejteznek lelkemben; álmadozások játszodoznak körülöttem, és visszaadják szeretőmet, a' kit magad megtagadsz tőlem. Látom kedves árnyékát, megszólítom, kinyujtom karjaimat utána, megölelem, szívemhez szorítom. Ah kurta öröm! Ekkor eltünik; az ijedség felserkent a' szép álomból szerencsétlen életre, és szemeim ismét szomorú foglalatosságokhoz kezdenek.

Még ébren is sokszor megcsal a' képzelődés. Gyakran azt gondoltam, midőn éjfélkor a' csendességben sohajtanak körülöttem a' bokrok, midőn a' hold ezüst sugárait az elszéllyedett fák között ereszti, és az árnyék a' világosságból különbkülönbféle hasonlatosságokat csinál, mellyeket a' képzelődés rajzol le, hogy tégedet látlak messzünnen: vagy pedig járásodat hallom. Vágyakodással nézek oda, hallgatózom; legkissebb zördülése is a' leveleknek, mellyeket a' napnyugati szellőnek lengedezése mozgat, felborzaszt. Szívem erőssebben dobog, és lankadt pillantásaim keresik azt, kit nyughatatlanságom kíván: De haszontalanul! a' hasonlatosság eltünik, mihelyt a' hold elhalad helyéből, és a' szellők megszünnek; minden gondolkodó és csendes magánossággá változik.

Mikor nem fog már valaha az álom megcsalni? Mikor tanállak meg ismét tégedet? A' sír-

naktulsó részén? — Ah! vallyon elég erős lészek e ezt a' magánosságot, ezt az életnek hosszú kézét állhatatos békességestüréssel szenvedni? Nem sohajtozok e soha ellened?

Ha elhagysz is engemet, legalább ne felejtkezzél el rólam egészen. Hát annyira meghidegedtél e énhozzám, hogy még csak egy gondolatod sem emlékeztet a' te Cleonédra, vagy is leányodnak vígasztalhatatlan anyjára? Hogyha Cleonénak neve a' szeretőnek szívét hidegen hagyja, legalább az anyai név hassa meg az atyát. Hát egy rendecskédet sem érdemlem e, vagy talám nem szükölködöm vígasztalásod nélkül? Miként felelevenítene egy rendirásod! ezt a' vígasztalást ne tagadd meg tőlem, ha nem szeretsz is tovább. Ah! — nem kis dolog egy kevés vígasztalás annak, a' ki szerelmet reménylett, 's kívánhatott is!

Ha te még — vagy hiszem mit reménylek? el vagyok felejtve, mint a' holt úgy elvagyok felejtve! Semmi írást sem látok, nem hallok semmit is rólad. Haszontalan értekeződik szerelmem, pedig mi rejtheti el magát a' szerelem' puhatolódása előtt? A' Törvénytevők láttatnak nevedet nem tudni, vagy a' földnek azt a' szegletét, a' hová engemet a' végezések számkivetésben küldöttenek. Annyira elváltunk, mint a' kiket szigetek és tengerek választanak el egymástól; elváltunk mint a' holtak az elevenektől.

De te tudod hol vagyok, melly elhagyattatva, 's nyomorúsággal élek. Hogy ha érdekelne sorsom, úgy semmi sem akadályoztathatna sirán-

kozó Cleonédat látni. Nincs olly erő, melly a' szerelmet meggyőzhesse. Hegyek és folyóvizek csekély akadályok előtte. Ha lánczok kötözik is kezeit, ki tudja azokat oldozni belőlök, vagy legalább sohajtásainak a' tömlöczöt kinyitni. És csak egy sohajtás is mennyit nem mond sokszor!

Miért nem hallok semmit is rólad? Hogy ha valamely irígy szem vígyáz cselekedeteidre, ha nem mersz írni, hát nincsen e vagy egy barátod, a' kire bátorkodnál egy köszöntést bizni Cleone' számára? Miért nem jő valaki tőled, a' ki mondaná nevedben, hogy szeretsz? Nem kívánom sorsodnak hosszas előbeszéllését, sem pedig hallgatásodnak mesterséges mentségét. Ah! csak kevés szóval kívánom hogy tégy bizonyossá szerelmedről, csak egy sohajtást kívánok tetőled, csak ezt az egynehány szót: Cinyász szereti Cleonéját. De ha egy barátod sincsen is körülötted, ha minden szem őriz is: a' szerelem még is elég gazdag ártatlan találmányokban, minden strázsák' megcsalására. Egy egész esztendőnek könnyen lehet egy szabad szempillantása: egy szempillantásnál pedig több nem kívántatik, hogy egy darab papirosra vesd ezt az egy pár szót: szeretlek tégedet. Az emberek nem mind érzéketlenek, nem mind szánakodás nélkül valók. És ha bár mind azok kik körülötted vagynak, érzéketlenek lennének is, legalább nyereségen való kapásokba kereshetnéd azt a' hasznodat, mellyet barátságokhól nem reménylhetsz. Hát olyan szegény e szerelmed találmányokban? — melly hidegnek kell lennie!

Ah ne hallgass tovább! egyetlen egy rendecske, minden hibát meg fog menteni. Egy sohajtásért mindent meg fogok néked bocsátani; minden búmat, minden könyhullatásaimat, mindent valamit szenvedtem, és még most is szenvedek, megbocsátom tenéked azért a' két szóért; szeretlek tégedet. Látod e mennyire szeretlek még most is! Szabadíts ki halálos gyanumból, hozz helyre ismét a' reménységgel. — Vagy ha nem szeretsz tovább, csalj meg, és szoktass lassanlassan szerencsétlenségemhez. Mindent, még azt is megbocsátom tenéked, hogy elhagysz engemet; csak leányodról ne felejtkezzél el.

Cinyász Cleonéhoz.

Nyughatatlanúl szakasztottam fel a' sokszor csókolt levelet, mellynek pecsétje mutatta, hogy az én Cleonémtól jő. Heves vágyakodásom elnyelte szomorú értelmét; sohajtásra sohajtással feleltszívem; szemeim pedig könyeket könyekkel viszontagolnak. — Minemű leábrázolás! Minemű lerajzolása a' szomorúságnak! Ah ártatlan, szerencsétlen! te szenvedsz, holott pedig magam voltam a' vétkes.

Nem, semmit el ne hallgass előttem; írj meg mindeneket énnékem, éreztesd legkissebb gondjaidat is énvelem, engedd hogy lehessek szomorú részese gyötrelmeidnek, öntsd ki minden könyhullatásaidat, nyilva áll szívem: többet kíván maga részénél; mindent el akarna éretted szenvedni. — De miként gondolnál olly istentelennek lenni, hogy tégedet elhagyjalak, vagy olly változónak, hogy többé ne szeresselek? Oh te egyetlenegyem! a' kiben minden boldogságom' reménysége feltanálja czélját, a' kiben minden nyughatatlan vágyakodásom könnyebbülést érez, mindenik sohajtásom mellyet öledben nem a' szerelem, mindenik könyeim, mellyet nem a' szívesség sajtolt ki, szálljon a' halhatatlanoktól, a' kik láttatlanúl őriznek bennünket, átokút fejemre.

Melly szerencsétlen állapotod, szegény, szánakodásra méltó drága Cleoném! De mennyivel tészed még szerencsétlenebbé azzal a' bal itéletteddel, hogy hitetlen lehetnék tehozzád! Érzem egész kétségbenesésedet, mellyel ebben a' szerencsétlen szempillantásban tusakodol. Látlak szenvedni, sírni, kezeidet öszvekapcsolni; hallom panaszaidat, minden sohajtásaidat hallom, 's felelek mindenikre. Talám ellenem sohajtozol, mint szerencsétlenségednek oka ellen — iszonyú sohajtás, ha megérdemelném azt! Talám az Isten' itélőszéke előtt vádolsz, a' hol a' szerencsétleneknek mindenkor meghallgattatik siralmok: igen is talám — oh! miként gondolkodhatom róla reszketés nélkül — Talám valamelly átkot szalasztasz ki nyughatatlanságodban! Jaj lenne nékem! ha ártatlan nem

volnék! De az, a' ki a' világot megitéli, hallgassa meg azt, ha valaha elhagylak!

Elhagyjalak! — miként gondolhatod azt? Miolta tetőled elszakadtam, esméretlenné lett előttem az öröm. Fáradsággal emelkedik szívem sulyos terhe alatt. A' gyötrelem és gond elenyésztik szemeim elől a' tisztaságot, valamint szintén szívemből a' nyugodalmat. Megszünhetetlenül kinzom magamat azzal az emésztő pironksággal, hogy szerencsétlenné tettelek tégedet; és semmi sem nyugtathat meg, hanem az az eltökélett szándékom, hogy végét érjem szerencsétlenségednek, vagy pedig megosszam azt teveled.

Ah! hát nem emlékezel e tovább szerelmemnek jeleiről, mellyeket mutattam tehozzád? Hát elfelejtetted e, melly alázatosan borultam kevély bátyádnak lábai eleiben. Miként, mindkettőnk' házanépe között való versengésről 's irígységről elfelejtkeztem, és szerelmemnek, 's teneked feláldoztam mindennemű tekinteteket, mellyeket rokonaim' becsülete méltán kívánhatott éntőlem? Önnönmagam büszkesége feltámadott az ellen a' megalázódás ellen. A' szemérem erőt vett a' megalázodáson; de a' szerelem mindent meggyőzött. Térdjeit öleltem annak, a' kit szívemben megvetettem, és könyes szemekkel kértem tetszését egy kevélynek, kit utáltam. Tudod e, melly nehézzé tette nékem kevély és kemény szive ezt a' győzedelmet. Tudod e, melly békességes-türéssel alázta meg magamat minden alacsonyságokra, mellyek által hizlaltam kevélységét? Elszenvedtem megvetését, és elfojtottam magamban minden el-

lenkező indulatokat: mert te voltál alázatosságomnak bére: emlékezzél csak arra az órára, mellyben megegyezését igen is drágán fizettem volt! Miként köszöntem azt bátyádnak, melly indulatossággal szoritottalak ölemben, miként merültenek el szívem és szemeim az örömben 's érzékenységben! Emlékezzél reá, kedves Cleoném! és hidd meg, hogy ezek az akadályok, mellyek most egy mástól megválasztottanak, még nevelték kívánságomat tégedet bírni.

Nem, szerelmesem! nem szükség, hogy leánya emlékeztessen az anyjára; egyedül csak az anyjáért szeretem a' leányát. Szüntelen szemeim előtt forog képe, él szivemben: minden gondolataimban él. A' vérnek kötelei nem drágábbak előttem a' szerelemnek köteleinél. Enyém vagy, semmi erő, semmi idő, semmi szenvedés nem fog tőled elszakasztani.

Miért bánnád meg szerelmedet, mellyet hozzám mutattál? Miért pirúlsz meg, midőn arra a' napra emlékezel, melly legszerencsésebb volt énnékem? Ha olly szerelem, melly a' szívnek hajlandóságán, hasonló lelkeknek megegyezett érzékenységein épül; minden különös tekintetek nélkül való szerelem, melly a' nyereségről, világi ravaszságról és kevélységről semmit sem tudott, olly szívek között való szerelem, mellyek egymásért voltanak teremtve; olly tiszta és ártatlan, mint a' Teremtőtől a' természetbe oltatott, olly törvény szerént való, hogy előljáróink is jóvá hagyták; ha olyan volt a' mi szerelmünk, úgy nincsen mit megbánjunk. Szerencsétlen lehet az igaz,

de a' ki vétkesnek mondja, az az ártatlanságot bántja meg.

Ha szükség hogy a' világ igazolja elsőben érzékenységeinket, rokonaink szentnek vallják szerelmünket, és a' bévett mód kösse öszve kötelett minekelőtte magunkat annak szabadon éreszthetnők; az a' bévett mód, melly gyakran áruban bocsátott kezeket, mellyek egymást szeretik, elválaszt, 's öszveadja azokat, mellyek egymást utálják; ki lehet elég igazságtalan kárhoztatni szeretetőnket? Már régen enyém vagy azoknak megegyezéséből, a' kik tetszésinken akarnak uralkodni: már régen reá mondották szüléink szerelmünkre az áldást. Még gyermekkorunkban el voltunk egymásnak szánva. Belső örömmel néztenek bennünket együtt felnőni, és egyeztettenek két olly nevendék lelkeket, mellyek valaha egymást szerencséssé tegyék. Szövetségünk mind a' földön, mind pedig az egekben meg volt pecsételve. Mátkám voltál, és már közelített az a' szempillantás, mellynek elválaszthatatlanúl kelletett volna bennünket öszvekötni, csak egynehány napig — miként sohajtoztunk ez után az idő után — halasztották még teljes boldogságunkat. Örökkévalóságnak tetszett minékünk, és siettem világi dicsőségemnek birtokába jutni. — Engedj meg énnékem, ha arra a' napra emlékeztetlek, melly minden szenvedésednek, 's az én gyötrelmemnek kutfeje volt. — Ha akkor tégedet, és az egeket megbántottam, az a' jövendőnek nem tudásából esett.

Szent Istenek! mennyit nem titkol el csak egy óra is az emberek előtt! mennyi nem függ egy

szempillantástól! Más nap kelletett volna az oltár előtt elfogadni kezedet, szívedet már régen birtam, és szerencsétlenségednek meg volt már vetve fundamentoma, meg volt vetve elkerülhetetlenűl. Anyja voltál szerelmünk' egy jövendőbéli bizonyságának, midőn a' rendelés legkeményebb próbájának teljes csészéjét kiöntötte reánk. Millyen volt az az előtt való nap, mellyben olly szerencsésekké reménylettük lenni; oh Cleone, millyetén nap! karjaid között elragadtatásomban elrészegedve láttam a' Napot feljőni felettem, midőn pedig lement, keserűségnek könyhullatásai áztattanak. Édes jó atyám! micsoda kemény csapás volt az, melly elszakasztott mellőlem, mind addig, míg terhes életem tart, fogok sírni temető-helyeden! Megholt! — Könyeknek árjai kevesek ezen kárvallásnak kesergésére. Véle együtt oda lett reménységünk, gyámolunk, boldogságunk! — Haszontalanúl jött fel a' következendő nap számunkra, haszontalanúl kötötted volt meg a' mennyasszonyi koszorút, egy szóval, haszontalanúl sohajtoztunk ez után a' nap után; más könyeket facsart ki szemeinkből, hogy sem a' millyeneket mi reménylettünk; elválasztásunkra, nem pedig öszvekötésünkre, volt rendelve. A' halál feldöltötte az oltárt, melly előtt öszve kellett volna adattatnunk. Ah Cleone! melly iszonyú változás! szerelmünk ismét egész esztendőszázat látott lenni boldogulásunkig. Elsőben az illendőség holnapokig választott meg egymástól, azután házunk között való versengés örökösen! — Örökösen?

Nem, atyáimnak szent hamvaira fogadom, hogy örökösen nem fog bennünket elválasztani.

Ne hidd, Cleone! hogy emberi kezek elszaggassák ezeket a' szent köteleket, mellyek az Isten' szemei előtt szorosan öszvekötöttek. Semmi erő el nem fogja szaggatni, semmi — csak az Istené. — Ah mennyiszer sohajtottam tehozzád; mennyiszer tökélettem volt el más minden szerencsémet! De hát még elviselhetetlenebbé tégyem e sorsodat? Megmondjam e, melly szerencsétlenné lészesz énvelem? Vérben merül el szívem, midőn iszonyodva fontolom magamban olly szerencsétlen létemet, hogy még ne is bátorkodjam magamat menteni előtted! Nem, Cleone! mentségemmel keresztül verném szívedet, szívedet mondom, melly úgy is sokat gyötrődik. Tudnád csak melly rettenetes az én sorsom! — De engedd ezt más jobb órában előbeszéllenem, midőn tudnillik állhatatosságom mind ezeket az akadályokat már felül haladta, és a' midőn kedves Cleonémat karjaim között szívemhez szorítandom.

Anyáimnak engesztelhetetlen haragja, 's kérhetetlen: haszontalan folynak fiának könyei. Haszontalanúl igyekezem az ellenséges indulatot eltörölni; minden okaim haszontalanok. Esküvéseit, mellyeket felindult haragjában szalasztott ki száján, sokkal szentebbeknek tartja, hogy sem azoknak megszegésével engedhetné öszvekelésünket; magam pedig haszontalanúl tészem elejében hitemet, melly tehozzád kötelez. — Melly ik hit szentebb, oh egek! az utálságnak e, vagy pedig szeretetnek hite? Átkával fenyeget! Irtózatos az anya

anyai átok; de megfoghatja e azt, a' ki igazán cselekeszik?

Látod e, Cleone, ez a' te szerencsétlen Cinyászodnak sorsa! Illy küszködésektől gyötrettetik szívem! avagy lemondjak e anyámhoz való engedelmességemről? — Noha igazságtalan sohajtások, mindazonáltal anyai sohajtások! Ah! kérjed, kedves Cleoném, velem együtt az Eget, melly csak próbál bennünket, hogy szünjék meg már próbámtól, és engedd, hogy dolgozhassam a' haragnak engesztelésében. Akkor birhatlak osztán csendes lélekkel: akkor osztán még az angyalok sem kárhoztatják egyesülésünket.

Tudom hogy egyesülésünk vádolhatatlan, több még mint vádolhatatlan; igaz a' mi egyesülésünk, 's vétkes volna azt elválasztani. Tudom, hogy az anyai átok is, ez a' haragban kiszalasztott átok, mellyet talám maga is megbánt, 's még is megszeghetetlennek tart, erőtlen lenne, és az Ég el nem fogadná; de elveszessem e gyönyörűségemet házasságom által szerencséssé tenni tégedet? Egyesülésünket a' jövendőről való szorgalmatoskodással kezdjem e, és tégedet (mert ki láthat által mindent előre) csak hamar szükséget lássalak szenvedni? Szükség és szegénység, iszonyú ellenségei az ember' boldogságának! Mennyivel inkább szeretjük egymást, ezeknek terhe annyival inkább nyomna bennünket. Különben, még a' szegénység sem akadályoztat igazán cselekedni; és csekély mentség lenne, ha örökös megválásunkat ezzel akarnám menteni. Egy igaz szívnek nincs egyéb mentsége tett ígéretét megmásolni, a' meg-

változhatatlan lehetetlenségnél. Semmi mentséget nem keres, és utálsággal veti meg mind azokat a' módokat, mellyek a' haszonkeresésre, vagy kevélységre kalauzolnak: de ha ígérete' teljesítésének halasztásával reménylheti olly állapotot érni, mellyben ígéretit fogyatkozás nélkül teljesítheti, és annak, kinek az a' halasztás könyeket okozott, hullatott könyeit megtetézett boldogsággal viszontagolhatja, úgy, mondd meg, mit válaszszon? — Ne tulajdonítsd szerelmem' fogyatkozásának; hogy olly messze látok: tudom Kedvesem! hogy a' szerelem, a' heves szerelem vak szokott lenni: széllyel szaggatja az okosságnak láncait, és ha mélységeken kellenék is keresztül hatni, még is szerelme tárgyához repülne. De ne gondold, hogy talám magam is nem tusakodom: erőszakkal cselekeszem a' mit cselekeszem, kívánságomon 's szándékomon tészek erőszakot. Kárhoztasd már most, hogy szerelmem annyi hatalmat enged okosságomnak; reménylem, megbocsátja nékie ezt a' szorgalmatosságát, midőn nyugodalommal és boldogsággal fogja jutalmaztatni. A' hathatós szerelem, melly egészen kívánságainak ereszti magát, hevesebb lehet ugyan, de az a' szerelem; mellyet fundamentom és okosság erősít, tartósabb. Elkerüli a' gondoskodást, és a' kemény viszontagságoknak eleit vészi, mellyek a' hirtelenkedést és meggondolatlanságot szokták büntetni. Az illyen szerelem kemény fundamentomot épít a' tartós gyönyörüségre, eltávoztatja a' jövendő napoktól a' szomorúságot és gondolkodást, mellyek még a' legszerencsésebb egyességet, és legérzékenyebb szerel-

met is akadályoztathatják, 's gyengíthetik. Látod azért, kedves Cleoném! hogy még okoskodásim is, mellynek most erőt engedek kívánságomon, hozzád való szerelem, a' szerelem pedig és okosság mindent meggyőz végtére.

Mi tudna bennünket a' szerencsétlen élettől védelmezni, ha most csak szerelmem' kívánságának engednék? Az anyám hittel fogadta kitagadásomat, ha tetszése ellen cselekeszem. Utána való járással kell őtet megnyerni, ha erőtelenné akarom tenni esküvését. Ha hajlandóságomat követem, ah Cleone! nincs bizonyosabb annál, mint hogy megharagítom, irtózatos pedig haragja, — végtére csak megengesztelem utána való járásommal, legalább meghatja engedelmességem. — Már is tapasztalom, hogy engedett átalkodottságából. Ennekelőtte nagyobb indulatossággal viseltetett hozzám, és azt kívánta tőlem, megmerjem e mondani? — hogy esküdjem meg, tégedet elfelejteni! De ha valaha elfelejtkeztem arról hogy anyám, valósággal ebben a' szempillantásban felejtkeztem el! akkor megbirtam szerelmemmel, és szabadon kiöntöttem egész szívemet előtte. Nem lehet meg bántás nélkül szólanunk, midőn vétkeseknek gyanítanak bennünket.

Talám megilletődött rajta, mert azoltától fogva átallotta hitetlenséget kívánni tőlem. Nem erőltet tovább esküvésre, és esdeklésim mégmeg fogják győzni fejességét. De meddig fogok még utánad sohajtozni? meddig fogod, kedves Cleoném, érkezésemet reményleni? Ah! miért hogy erre a' kérdésre, mind a' te, mind pedig a' magam

nyugodalmára nem felelhetek. — Talám még magam sem vihetem tovább ezt az iszonyú erőltetést. Mindenik nap neveli szerelmemet 's nyughatatlanságomat! Olyan vagyok mint egy fogoly, minden vizsgálja cselekedeteimet, mindenik igyekezik kipuhatolni végezéseimet, és mindenütt nyomomban vagynak. Egy barátom sincs körülöttem, minden árúló: bár csak önthetném ki szabadon szivemet, és minden érzékenységeimet's gondolkodásaimat irhatnám meg, úgy legalább nékem vígasztalásomra, tenéked pedig könnyebbülésedre szolgálna. De kit higyek meg titkaimban? Ki által küldhessem Cleonémnak sohajtásaimat? — De várjuk végét az Ég' próbálásának; bizonyosan annyival nagyobb boldogságunk következik utána. Ah! miként elragadtatom örömemben, midőn képzelem magamnak azt a' gyönyörűséget, mellyet egyesülésünk kimérithetetlenül fog adni minékünk! Miként fogok Cleonémnak elejében sietni, és hív szívét a' magaméhoz nyomni! Miként fog örömtől könyező szemekkel, és kinyujtott karokkal előmben repülni! És miként fog öszvejövetelünkkor csak egy óra is egész esztendőket, mellyeket búban és gondban töltöttünk el, helyrehozni!

Csendesithet e tégedet azalatt, Kedvesem, az, hogy már nem fog sokáig tartani különlétünk? halld meg még utólsó végezésemet 's itéld meg szerelmemet belőle. Ha látom, hogy kéréseim meg nem hathatják anyámnak szívét, és hogy talám sokáig ellenkezik igaz kívánságommal, úgy módot keresek, minden gyanútól üres szin alatt

egynehány napokra elmenni hazul, és ezen napok közzűl egyik lészen az, melly szerelmünket szent kötéssel fogja elválhatatlanná tenni. Csak csendességedért, 's gyanúd' eltörlése végett tökéletem el ezt, Cleone. Azalatt visszatérek anyámhoz, és házasságunk addig a' szempillantásig titokban fog maradni, míg meggyőzöm átalkodottságát. Várd el nem sokára vagy ezt az órát, vagy pedig azt a' hírt, hogy egészen szerencsések vagyunk.

Zichem az Atyjának.

Azzal az állhatatossággal, Atyám! mellyel ijedhetetlenül mentél az ütközet és halál' eleiében, midőn még a' Haza felfegyverkeztette karjaidat, ugyan azzal az állhatatossággal fogadd el a' tudósítást, hogy elveszted fiadat. Halok azok között a' nemesek között, kik polgártársoknak boldogságokért kiontották véreket. Gyakran verekedtem oldalad mellett, és tőled tanultam, miként kellessék a' Hazáért meghalni. Égő szemed gyujtotta meg bennem a' bátorságnak szikráját, mellyet a' veled rokon természet tett volt szivembe, és

felébresztett ragyogó példád által, a' vérengező ütközetben Atyámnak nyomdokain keresni a' dicsőséget. Az, a' ki a' rendelést olly bölcsen igazgatja, kiterjesztette drága fejed felett paizsát, és noha sebesen, mindazonáltal veszedelem nélkül vitt ki a' vérferedőből, és dicsőséggel felkoronázva; mert a' világnak, és neveletlen gyermekeidnek kipótolhatatlan kár lettél volna. Engemet pedig, mint olly Fiat a' ki nélkül ellehet a' világ, arra rendelt kegyelmesen, hogy azt a' borostyánt, mellyet néked akart ajándékozni, azzal a' vérrel fizessem, melly tulajdonod. Micsoda szerencsés vagyok! hogy ősz homlokodat olly koszorúval koronázhatom, mellynek tőled tanultam szerzését!

Ha fiad' halálán vagy egy atyai könyet sirtál, annál egyebet ő tetőled nem kíván. Csak egy könyhullatást, melly azt mondja a' világnak, hogy alkalmasint kedvelletted, hogy olly fiadat vesztetted el bennem, a' kit szerettél. A' jó erkölcsűeknek könyhullatásai, valóságos dicséreteia' haldoklóknak. Édes gondolat nékiek, midőn azzal hizelkedhetnek magoknak, hogy megsírattatik halálok. Talám egynehányan barátaim közzűl, elegyítik könyeket a' tiéiddel. Nagyobb dicsőség énnékem, mintsem ha a' nyereségen kapó hizelkedés, könyektől száraz szemekkel czifra temetőkövet emel az elfelejtetett halottnak csontjai felett. Azután töröld meg szemeidet; az öcsém pótolja ki első fiadnak elvesztét, és maradjon, mint örökös, egész atyai szeretetedben; ezt kötöm nékie magam után,

Igaz, hogy az elválás nehéz! Fiúi szeretetemből ítélem, mit kell egy atyának érzeni. De ne csüggedj el ez alatt a' veszteséged alatt, virágzó leányodnak, 's második fiadnak szüksége vagyon öregségednek minden erejére: ne veszesd el azt, egy megholtan való siralmadban, hanem tartsd meg az eleveneknek számára. Ezek megkívánják minden dajkálkodásodat. A' veszedelem, mellyet kerülniek, és az élet' módja, mellyet tanulniok kell, nem enged oktatójoknak időt arról gondolkodni, a' kiknek nincsen erre a' szorgalmatosságra szüksége. Egyedül csak egy sohajtást kívánhat ő. Az ég, melly a' halál által közfalat húz közötte és az elevenek között, és a' föld, melly a' Nap alól elnyeli, nem akarják őtet ok nélkül elrejteni, és elfelejtését tanítják.

Mire való a' hosszas aggódás? A' fel nem ébreszti az elaludtat, emészti az elevent, a' ki sír, és elvonja a' gondviselésnek adóját azoktól, a' kik még szükölködnek segítsége nélkül. Igaz, hogy hosszú éjtszaka választ meg bennünket egymástól, mert haldokolva kérem az eget, hogy tartson meg testvéreim' számára! De nem vestesz el mindent énbennem. Az öcsém beteljesíti mind azokat a' kívánsagaidat, mellyeket magam bé nem teljesíthettem. Egyikkel közzülünk tartoztál a' hazának: az én vérem lefizette az adóságot! a' másik pedig gyámolod és vigasztalásod lészen, mellyet örekségedben vártál. Őtet néked eugedi az ég, hogy atyai szorgalmatosságodnak gyümölcsével éljen. Légyen érdemes szeretetedre; légyen méltó fia atyjának.

Különben mit igyekezem vígasztalásodon! a' bölcseség nem szökölködik egy gyermeknek vígasztalása nélkül. A' te jó erkölcsöd. Atyám állhatatossággal fegyverkeztet fel tégedet az életnek viszontagságai ellen; mellyekben a' bölcs esmeretség segítségül szokott lenni. Magad esméred az életnek érdemét, míg a' rendelésnek tetszik azt nyujtani, és tudod azt is, midőn nem akarja öregségre jutásunkat engedni, hogy egynehány órával tovább való élésünk, nem érdemli rajta való törődésünket. Egyszer csak meg kellett volna válnunk. Talám kevés esztendőből áll a' különbség — kevés esztendő, de mi az? — A' ki élte, a' legjobban tudja folyását meghatározni. Az én életem ollyan, mint egy álom. Egész sorja az elfolyt esztendőknek, csak annyinak tetszik mint egy szempillantás.

És jaj! micsoda nagy köz választott meg bennünket az életben! Énéletemnek virágában voltam, magad pedig pályafutásodnak czéljához közelítettél. Nem reménylhettem veled együtt meghalni: fél emberi nyomnak ideje volt közöttünk, és mindenik szempillantás közelebb volt egy lépéssel ahoz a' határhoz, mellynek el kellett bennünket választani. Az Ég kegyelmes lévén könyörgésemhez, nem akart megfosztani tetőled. Megszabadított attól a' keserűségtől, hogy tetemeiden sirjak, és béfogjam haldokló szemeidet.

Micsoda sokszor féltem ettől az irtózatos naptól! melly gyakran üzte ki ez a' rebegő gondolat minden nyugodalmamat lelkemből! Ah! ha el kell őtet vesztenem, gyakran gondoltam magamban,

ha az Ég, legjobb, legdrágább atyámtól megfoszt! Félelem, szerencsétlen óra, oh légy még távol tőlem, soha meg ne jelenjél! — Vagy ha a' halandóságnak sorsa gyümölcstelenné tészi az én kérésemet, úgy előzd meg halálom az övét! Midőn az elgyengült öregségen való gondjaim felindították szívemet; midőn gondos szívességem a' történeteket látta, mellyeket magad, szeretetből, elakartál gyermekeid előtt titkolni; oh miként törődött rajta illetődött fiad! Micsoda gondolatok! Micsoda képzelődések! Micsoda félelem! Micsoda titkosan hullatott könyek! Azok az éjtszakák, mellyekben te bé nem hunytad szemeidet, nékem is álmatlanak voltanak. És midőn elszenderedtem, ijesztő álmak következtenek félelmes gondolataim' helyekben.

Emlékezel-e még arra az időre, midőn az Ég gyermekeidnek szívességeket próbálta, és tégedet lebetegített minden reménység nélkül! Ah micsoda órák! ágyadhoz szólítottál bennünket, hogy fogadnók el utólsó áldásodat. Édes gyermekeim! mondottad minékünk, talám ez utólsó estvéje életemnek: Vegyetek erőt magatokon, hogy ha napjainknak Ura magához szólít, állhatatossággal, és tisztelettel szenvedjétek rendelését. Az, a' ki a' Világot tartja, nem hágy el benneteket árvákat. — Micsoda szók! Láttad könyeimet, mellyek szemeimből csorgottanak. Megölelted vígasztalhatatlan fiadat, és méltóztattál forró könyeit egy sohajtásoddal jutalmaztatni.

Micsoda éjtszaka követte ezt a' hosszú estvét! Álmomban sírtam ki mindazokat a' könye-

ket, mellyeket hátra tartóztatott volt biztatásod. Most halvány tetemeidet láttam, majd pedig szaladó árnyékodat követtem. Majd ismét messzünnen láttalak, miként nékem mosolyogva intettél. Siettem utánad, rebegő szívem dobogott. De egy sebes folyóvíz, melly a' magas cziprusoknak félelmes árnyéka között hömpelygett, elszakasztott tetőled. Sohajtoztam utánad, beugrottam a' mélységbe, 's elődbe nyujtottam reszkető karjaimat, de te eltüntél szemeim elől! Oh kedves Atyám! miként tusakodott lelkem ezzel a' csalogató ijedséggel. Önnön a' reggel, és az örvendetes világosság; melly a' napot ismét előhozza, és az éjtszakának ijedségeit széllyel oszlatja, sem deríthette ki lelkemet. Elvesztem atyámat, mondottam felszóval, a' legjobb atyát vesztem el! Az Ég, hogy keserves veszteségemhez előre elkészítse szívemet, álmomba mutatta meg halálát. Oh bár csak élne! legalább testvéreimnek kedvekért kiknek boldogsága ennek az aggnak életétől függ! Vajha az Ég engemet, a' kiben senki sem vall kárt, venne el helyette, ha ugyancsak gyászban akarja a' halál öltöztetni házunkat!

Az Ég meghallgatta jámbor gyermekeidnek könyörgéseket: te, és az élet visszaadattattak nékiek; és az én örömemet egyedül csak előbbeni szomorúságomhoz lehetett hasonlítani nagyságában. Fogadd el azért az életet, mint az égnek ajándékát, melly érdemes megtartásodra, és ne engedd — oh kérlek tégedet szerelmedre! mellyből könyedet hullatod érettem; jámbor hugomnak, melly még segítséged nélkül szükölködik, ártatlan erkölcsére; mindazokra a' szép reménységekre, mel-

lyeket, tégedet követő öcsémnek jól nevelt ifiúsága igér tenéked, ne engedd rajtam való keservedtől elnyomattatni gyengült öregségedet! A' holt helyrehozhatatlanúl elveszett a' világnak; azok pedig, kik utána élnek, megkivánják minden szorgalmatosságodat, hogy magok is tanuljanak meghalni.

Vagy ha érzékeny szíved nem felejthet el olly könnyen: legalább gondolkodjál, valamikor rólam emlékezel, arról a' halálról is, melly által megholtam. Dicsőséges halál! Nem a' lassú halálnak rózsával hintett puha ágyában, nem sirattatlanúl a' Hazától, sem pedig a' következő unokák előtt dicséretlenül, a' kiterjedt ég alatt holtam meg, mellyből az igazságnak szeme alá nézett reám; a' mezőn, a' hol annakelőtte a' kényes ellenség a' sohajtozó mívesnek munkáját és reménységét széllyeltapodta, a' hol az emberi utálság elpusztította azt, a' mit a' Teremtőnek jósága engedett a' földnek gyomrából felzöldülni; a' hol a' tábori ló, a' tápláló aratást, melly az ember' éhségére termett, széllyelgázolta, a' hol az embereket a' kard megemésztette; született földemnek határán, a' városnak kőfalain, a' hol mindent hátrahagytam, a' mi előttem szent és drága volt, tégedet, atyám! testvéreimet, és barátaimat. Ez a' nagy gondolat élessze fel hathatósan lelkedet illetődésében, hogy tudniillik, minekutána elszéledt az ellenség, a' győzedelemből tégedet is illet egy borostyánág, hogy a' Hazának boldogságáért a' te fiadnak vére is folyt! Oh elég dicsőséggel fizetődött életem; elég becsület azért a' kevés napi áldozatért! szám-

láld fel azokat, melly kevesek! és azok a' kevesek! melly gyorsak, melly rövidek!

Vajha egy haldoklónak szavai olly hathatósak, olly erősök lennének, mint az angyalnak szavai, mellyek által a' haldokló keresztény lelkének a' jövendő életet, és halhatatlanságot jelenti, hogy az elcsüggedt szíveket, mellyek ötet gyászolják vígasztalná! Vajha, édes atyám! csak egy részét annak az Isteni nyugodalomnak, mellyet inkább érzek sebeimnél, és idegenné tészen a' földhöz, vajha csak egy részét önthetném azon nyugodalomnak szivemből a' tiédben! Nemes szívű agg! miként derülne ki szomorú lelked! —

Oh te! kinek férjfiúi melyében minden jó erkölcs, a' jó erkölcs mellett pedig a' halhatatlanságnak nagy reménysége lakik; kinek tiszteletre méltó feje, a' tereh, és gond alatt, mellyek az életet csak olly kevésben kímélik mint szintén a' halál a' jó erkölcsöt, megőszült; kit a' látás a hallás, ez esméretes rosz ellen orvosló bölcseséggel erősített, és a' ki, mint szintén egy elfáradt utazó; ki az útnak terhétől elbágyadott, a' midőn most az égiháború a' szélvésszel majd isinét a' délnek hévségével küszködvén, útjának végét, és a' csendes árnyékban való nyugodalmát ohajtja, ne érdekelje szívedet egy ifiabb vándorlónak halála, a' ki útjának közepében feltanálta nyugodalmát! Az Ég, útjának legterhesebb részétől mentette meg. Egynémelly sohajtozva utazó, a' ki pályájának közepén elevenen tanálja fel koporsóját nem fogja ötet szánni, minthogy előre látja a' veszedelmes kősziklákat és tövises útat, mellyen

magának állal kell még menni, nem fogja siratni az ifiat, a' ki már nyugszik; Sőt azon fog panaszolkodni, hogy maga is mellette nem nyughatik, hogy le nem folyt még órája, és hogy a' töviseken, mellyeken vénségének által kell még czammagni, meg fogja sebesíteni elfáradt lábait. Te, a' ki önnön magad is hordoztad minden időkornak nehézségét, a' kinek vállai az esztendőknek terhe alatt lerokkantanak, szánakodol e rajtam, hogy a' halál levészi rólam ezen nyalábot?

Mi, kik egy szempillantásig sem vagyunk bizonyosak életünk iránt, miként hullathatjuk valamelly jónak hirtelen elvesztén könyeinket? Ugyan mi van hirtelen? — Minden hirtelen vagyon; a' mi helyünk egy pont, időmértékünk egy szempillantás; mi történhetik pedig később ebben a' szempillantásban? Az időnek sebes szárnyai megelőzik a' szélvészt, a' világosságnak sugárával verset repülnek; olly gyorsan, mint a' czélban lőtt nyil, olly gyorsan enyésznek el. A' könyhullatás és szomorúság nem sokat nyertenek, valaminek egy szempillantásig tartó birtokában. Tudjuk hogy minden oda lesz; minden szempillantás gyanús előttünk, ha pedig valamit elvesztünk, vígasztalhatatlanok vagyunk; mintha egy csapás tanálna bennünket, mellyet nem várhattunk; mintha csak nem azt gondolnók, hogy az örökkévalóságot tartjuk karjaink között! — Időnek fijai! emlékezzetek meg az óráknak bizonytalan voltokról! — A' születéstől vészi a' halál maga törvényes igazságát; élni annyit tészen, mint halni kezdeni. Mindenre kiterjeszti a' halál hatalmas kezét. A'

világ, halandókkal és holtakkal tölt széles tartomány! Történet, betegség és vénség, a' halálnak testvérei, felosztják magok között a' földön való hatalmakat. A' vénség feláldozza az öregnek ezüstös fejét a' kaszának; a' történet pedig és betegség, a' gyanútlan ifiúságot. Nézz körül, micsoda holtakkal tölt mezők! Itt a' döghalál, amott pedig a' pusztító ütközet ontja le csoportosan a' virágzó inakat. Tűz és viz, szükség és bőség, kétségbenesés és öröm — Ki számlálhatja meg, megnevezhetetlen ellenségeit az életnek? — mellyek a' halál' oltárához hajtják áldozatjokat. Elpusztult világok egyik a' másik után elhomályosodnak, bésetétednek, és gyászolják elaludt napjait, vagy pedig a' napok magok világokat. Az Égnek világos öve elhalványodik, és kihal a' föld Azt tudjuk, 's még is egy embernek, vagy bogaracskának repülő páráját siratjuk! Micsoda szerencsésen holt meg, midőn a' megmentett haza áldja, és a' helyet, a' hol csontjai nyugosznak szenteli. Nagy annak az embernek halála, a' ki a' hazának ügyéért esett el. A' következendő háládatos világ, a' vitézek közé számlálja; és bár ha koporsókő nem nevezi is a' világ előtt nevét, még is cselekedetei emlegetik azt. Oh micsoda szerencsés példám az életben, még azok is fognak, Atyám! tégedet dicsérni, kinek nem olly dicsőséges halál ragadta ki fiokat karjok közzül. Őket is fogja az a' keserűség illetni, mellyet magad érzesz, vagy pedig a' tisztesség, melly tégedet vigasztalhat. Sokan nem holtanak meg olly dicséretesen! Csak a' gyalázatos halál, oh Atyám! ke-

sértheti meg a' hátramaradtat. Az ollyan boldogtalan ifiú, a' ki legjobb virágában vétkeinek áldozatjává lett, csak az ollyan ifiú kívánhatja barátjainak könyeit; azt pedig, a' ki hazájáért holt meg, hazája sirassa!

Többen is halnak meg velem együtt, nem csak magad vagy az az atya, a' ki vesztesz. Az ütközet' helye egészen bé vagyon dicséretes testekkel hintve. Láttam magam mellett elhullani őket, és verekedtem, hogy megbosszulhassam az ellenségen halálokat. De ugyan azon rendelés, mellynek nyila őket érte, huzott ki számomra is egyet a' puzdrából. Pajtásaimnak dicséretre méltó testekre folyt vérem, és megjegyezte a' helyet, a' hol hulló ellenségeimet? meggyőztem. Érzettem a' sebet, vérzeni engedtem azt, és a' testeken keresztül rohantam az ellenségnek csoportja közzé: kiragadtam egy bágyadtt kézből a' véres zászlót, és diadalmasan vittem azt vissza. De az Ég elhomályosodott szemeim előtt. Miden ködben és éjtszakában lebegett szemeim előtt. Tántorgó lábokkal mentem az irtózatos ütközet' helyén a' tolyongó sokaságon keresztül; és csak egyedül dicséretes cselekedetemen való örömem tartóztatta még testemben, repülő lelkemet. Egy szíves barátom utánam sietett, és épen midőn leakarnék roskadni, karjai közzé szorított. Ekkor eltünt az Ég bé húnyt szemeim elől. — Az orvosoknak szorgalmatossága még egyszer visszaszólított a' halálnak széléről; felébredtem még egyszer éretted, atyám; de el fogok legottan örökösen alunni; akkor esztán semmi orvos, semmi könyhullatásai

barátimnak, sőt a' te sohajtásaid sem fognak többször felserkenteni! Soha sem ölelnek többször karjaid; minden szempillantás közelebb húz koporsómhoz, fogyatkozik erőm, és talám már a' hold az éjszaki fellegek közzűl néz is le siromra.

Itt az ütközet' helyén, vitéz barátaim mellett akarok alunni; itt, a' hol verekedtem, akarok nyugodni is. Itt fizette meg vérem, hazám' földjének ezt a' kis helyet, a' hol elvárja hamvam a' trombitának harsogását, melly a' földnek egyik végétől fogva a' másikig fogja a' feltámadást hirdetni. A' vitézeknek, kik velem együtt hullottanak el, serege között akarok ismét feltámadni. Egy rózsa bokor alá temessék el itten siró barátaim a' te fiadat. Oh micsoda édes gondolat a haldoklás közben! hogy vérünkkel szerzettük meg reszkető hazánknak a' békességet! Micsoda édes gondolat, hogy a' sirjainkról felnőtt bokor, jövendőben az utazóknak, a' kik ezen a' holtakkal tölt pusztán gondolkozva utaznak, sok száz esztendők múlva is kellemetesen suhogván, szent irtózást, és szánakodást okoz szívekben; és ha neveinket nem is, legalább jó erkölcseinket sokáig fogja az emlékezetben fentartani! — De még ennél is édesebb gondolat, mellyel a' mennyei boldog nyugodalom, halállal küszködő lelkünkben hat, hogy tudniillik nemesen holtunk meg, és hogy — de reszket hűlő kezem, 's nehezedik fejem. Oh Atyám! érzem érkező halálomat; borzadásomat érzem — gyengülök; tünik az Ég szemeim elől, elfáradtanak a' világosságtól — élj szerencsésen, érdemes atyám! — aggódás nélkül, — Isten hozzád!

Szty-

Sztyriusz Glycerához.

Oh Glycera! micsoda veszedelmes az út, mellyen elindultál! engedd meg Szeretődnek, a' kiről lemondasz, minthogy nem elég világi ember, engedd meg nékie, hogy gondja vagyon becsületedre, 's ártatlanságodért reszket. Nem harag, koránt sem gyalázatom' bosszuállásának alacsony kivánsága ingerel tégedet inteni; egyedül hozzád viseltető valóságos szivességem; vagy ha ezt a' szót nem akarod tőlem hallani, úgy nevezd barátságnak; nevezd felebaráti szeretetnek, mellynek az egész világ' lakosaira gondjának kell lenni. Felejtsd el azt, hogy unalmas szeretőd int, és meg ne vesd tanácsát azért hogy magát megvetetted. Még az ellenség is érdemli meghallgattatását, midőn igazak pirongságai. Az ollyan tanítások, mellyek arra emlékeztetnek bennünket, hogy boldogságunkról gondolkodjunk, még azokhoz is háládatosakká tésznek bennünket, kiket utálunk. Ha mint olly szerető beszélhetnék, a' kihez nem volnál idegen, úgy a' szerelemnek minden ékesen-szólását reá fordítanám, hogy meggyőzhessem hiuságodat, 's tulajdon szíved is segítségemre jőne. De az igazság csak szerettetettnek szájában légyen e igazság? 's vallyon el-

lene áll e szíved azoknak az intéseknek, melly-
ket egy közönséges barátod mond?

Még nem esméred, Glycera! azt a' veszedel-
met, melly a' virágjában lévő Szépet mindenfelől
körül vészi; micsoda szerencsétlen a' te Nemed,
annak, a' kit szeret, legkevesebbet hiheti. Kinek
hiszen pedig a' mi szívünk többet, mint annak a'
kit szeret? Egy barátnak legbuzgóbb kérései 's
esedezései hidegek a' másiknak nyájaskodásaihoz
képest. A' legnyilvánságosabb szívesség is gyanús
nékünk, ha szántszándékos kétséget merészel ben-
nünk gerjeszteni iránta. Bár ha angyalok beszél-
nének is mivelünk, még is felingerlődnék szívünk
ellenek, mihelyt gyanussá akarnák előttünk tenni
azt, a' kit szeretünk. De tartozom néked még is
ezzel az intéssel; tulajdon szerelmemnek tartozom
vele, bár ha tudom is, hogy más szerencsésebb-
nek számára dolgozom szíveden.

Számtalan sok tisztelőidtől látod magad kö-
rűlvétetve, kik között talám az a' legveszede-
lmesebb, a' kinek szerencséje vagyon néked tet-
szeni. Kedvetlen igazság ez a' mi szíveinknek, de
mindazonáltal még is igazság! Higyem e, szép
Glycera! hogy eléggé esméred az én nememet,
bátorságossá tenni kétszin hizelkedései előtt ártat-
lanságodat? Higyem e, hogy a' tiszta és jó er-
kölcsű szeretetnek szavát, megtudod a' hizelke-
déstől különböztetni? Melly könnyen csalatkozha-
tol! Gondold meg, hogy a' hívság egyik azok
közzül a' gyengeségek közzül, mellyek Nemeden
uralkodnak, és bátorkodjam e igazán szólani, ez
rajtad is igen nagy erőt vett! Ez a' gyarlóság

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

nagyobbára könyeket szokott okozni: egész holtig
tartó könyeket; 's miként kivánnálak tégedet azok-
tól megmenteni! Bizonyosan a' fogja szívedet meg-
venni, a' ki ezen áruló indulatodat meg tudja
nyerni! Bizonyosan azért vetettél meg engemet
olly hidegséggel, hogy nem akartam azt meg-
nyerni! Magad gyakran azt mondottad, hogy a'
hizelkedők legalacsonyabb teremtések, miként le-
hessen az, hogy tisztelőidnek, kik mint rabok
mászkálnak lábaidnál, szerelett való dicséreteket,
hizelkedésnek ne tartsd? Hallgathatod e pirulás
nélkül Angyalnak nevezni magadat, Istenasszony-
nak, hogy orczád szégyentől és nemes haragtól
fel ne gyuladjon érette? Micsoda hazugság lehet
szemtelenebb, mint azok a' hizelkedések, mellyek-
kel azok az alacsonyak elrészegítenek? Még is
elárul kevés pirulásod, 's gyenge mosolyodásod,
hogy örömest mint Istenasszony elfogadod azt a'
tömjényezést, mellyel áldoznak néked. Ah tudd
meg! hogy csufolkodnak veled, és nevetik alat-
tomban azt a' gyengeséget, mellyet olly könnyű
áron meg lehet venni. Mint ellenségek úgy örül-
nek, hogy megtanálhatták szívedre az egyenes
utat; és mihelyt elkezded egyszer örömest hall-
gatni a' hizelkedéseket, már meggyőzettettél, sze-
gény Glycera. Reszkess hát tulajdon magad íté-
letétől, hogy tudniillik, a' hizelkedők a' legala-
csonyabb csalárdak! Ne engedd, rajtad tenni ala-
csony próbájokat. Nem akarják, hogy ingyen
hevertenek légyen előtted a' porban, sem hogy
ingyen vesztegették légyen hizelkedéseket. A' szí-
vedbe béhatott szerelem elég drágán fogja azt fizet-

ni. Hizelkednek néked, hogy annyival bizonyosabban sebesíthessenek; virágokkal ékesítik fel az áldozatot, és kecsegtetve vezetik az oltárhoz, a' hol vérit veszik.

Ah! hát még példákkal intselek e? Nézz körülötted, micsoda pusztításokat nem tett a' megnyert hivalkodás Nemedben! Hol vagyon Phrynének győzedelmein való öröme, hol vagynak rabjai? Phryne magánosan ül, a' világ' szemei előtt elrejtezve, és siratja gyönyörűségeit, mellyeket a' dicséretekben érzett. Kesergi bolondságait, hogy azokat érdemeinek állította lenni, mint szintén a' rózsa virágzását; megfertéztetett koszorúja elhervadva hever lábainál, és a' csufolkodó hizelkedés a' kárpit alól nevet ki. A' kétségben-esett Theogne, öszvekócsolja fején a' kezeit, és halvány ábrázatján foly le könyeinek árja. A' neveli legnagyobban gyötrelmét, hogy egy bölcs barátjának zugolódással felelt intéseire, és egy hitegetőnek karjai között bátorságban állította lenni jó erkölcseit. Elrejti magát szégyenletében a' világ' szemei előtt, és tizszer tökélette volt el magában, meg halni.

Még ezeret nevezhetnék tenéked, a' kik meggondolatlan hivságoknak áldozatjaivá lettenek: hanem emlékezzél csak kedves barátnédra, az ártatlan Narcisszára. Ah! nem is nevezhetem könyezés nélkül ezt a' szerencsétlent! Nem emlékezhetem erről a' szegényről úgy, hogy ne átkozzam azt a' gyalázatost, a' ki most talám tapsol hitetlen győzedelmén! Kiragadtatott szerencsétlen anyjának karjai közzül, a' ki elvesztét, 's kedves leányának esetét egyedülvalóságban siratván, öregségét sietteti! Narcissza mondom, más tartományban, idegenek között, a' hol esmerősei előtt el akarta rejteni gyalázatját, csak kevés napokig élhette felül szégyenét: micsoda elhagyattatva holt meg, miként a' boldogtalanságnak tárgyául kitétetletve mult ki! Megejtője eltünt; de az égnek bosszuállása megfogja őtet tanálni. Ha boldogtalan barátnéd emlékezetének még vagy egy könyedet áldozod fel, úgy kínszerítelek, oh Glycera! ezen szent könyedre, el ne felejtkezzél arról hogy Narcissza korántsem volt olly hivalkodó, mint magad vagy.

Melly örömest kivánnálak megilletni, és minden érzékenységeidet, minden indulataidat felingerelni az ollyan hitetlen szeretőid ellen! Ah! bár csak indíthatnék benned háborút ellenek, melly mind az ő képeket, mind pedig a' magad hivalkodását kiverné szívedből, mint szintén a' felháborodott tenger, melly a' fövenyet és tisztátalanságot ki szokta a' partra hányni; ha felgerjeszhetném utálságodat ellenek, nem is tartanám a' felebaráti szeretet' megbántásának lenni; de mit mondhassak, ha még a' példáknak sincsen elég ereje? A' szerelem hasonló a' reménységhez. Tudjuk, hogy meg kell halnunk; látjuk szemeinkkel, miként hullanak a' halálnak áldozatjai szüntelen körülöttünk; még is elfelejtkezünk arról a' szomorú példáról, mellyet mutatnak, hogy tudniillik mi is meghalunk. A' reménység félelmünk ellen dolgozik, és örökké távolabb viszi ki czélunkat. A' holtakat siratjuk, 's magunkról elfelejtkezünk. Épen

a' szerént csábítja el a' szerelem a' te Nemedet, Glycera. Látod körülötted megesni barátnéidat, 's keserged őket. Szemeid teli lévén könyekkel, melliyeket még mind ki nem sirhattál érettek, magadat szeretődnek karjai közzé veted, a' ki talám egy óra mulva hasonló gyikosod lészen. Minden sziv a' mellett fog a' kit szeret, és felszabadítja minden gyanú alól, holott pedig ezek a' szívek csalatkoznak leghamarább. A' példák kaszontalanúl intik őket, olly keményen bíznak magokban, hogy nem tartják szükségesnek az intést; bátorságból megesnek. Ha ezeret látnak is Nemekben megesni, és ha mind az ezeren azt vallják is, hogy bátorságból estenek meg, mivel igen nemes szívűeknek tartották szeretőjöket: még is azt gondolják, hogy egyedülcsak magok azok, kik nemesebbül szerettetnek.

Ollyan nagy, oh Glycera! a' szereleimnek elvakítása! Ah! ne bátorkodjál hizelkedéseinek hinni! Légyen gyanús előtted a' hívság, melly azt mondja néked, hogy olly teljesek, és tartósak kellemetességeid, hogy azoknak ereje által állandóvá tészed változó szeretődet. Ugyan ezen hivalkodásod' nagyobb ára az ő hizelkedésének gyümölcse; ez legfélelmesebb ellenséged, kit felfegyverkeztet önnönmagad ellen. Ettől várja győzedelmét. Az emberek, kik szeretik ha Isten gyanánt imádtatnak, akkor leggyengébbek, mikor a' hizelkedés Istenekké tette őket. A' bolondságot nem lehet ennél feljebb vinni, a' bolondokon pedig meghatározhatatlan ereje vagyon a' hizelkedésnek. Nagy Sándort egy leányka bolonddátet-

te, minekutána a' férjfiaktól Isten gyanánt imádtatott.

Ezek valóságos igazságok, Glycera! bár ha ellenséged mondaná is azokat. A' te szerencsétlenséged, ha ellenségednek tartod azt, a' ki illyeneket mond tenéked, nyilvánságos szerencsétlenséged! A' ki ezek ellen az igazságok ellen szól, a' ki merész gyengeségedet elrészegíteni, a' ki leginkább igyekezik előre való látásodat, 's józan okosságodat ostromolni, a' ki ravaszúl dicsekedik mindenkor állhatatosságával, és szüntelen kellemetességeidre esküszik, az a' te ellenséged. Hát nem látod e, oh vak Glycera! mire vágyódik? Nem látod e, midőn orczádot a' rózsához hasonlítja, pillantásaidat pedig a' Napnak fényéhez: midőn most Laedává, majd ismét Venussá változtat, miként akar gyermekké tenni, hogy tetszése szerént játszodhassék teveled? Nem látod e, hogy egész szerelme egyedülcsak tested szépségét vette tárgyául? — És te még elhitetheted magaddal, hogy állhatatosan fog szeretni? Talám azt reményled, hogy tovább fogsz virágozni egy tavasznál? Kedvetlen nékünk annak elvesztéről emlékeznünk, a' mit leginkább szeretünk! De kénytelen vagyok jövendő sorsodra emlékeztetni. Én nem vagyok közönséges szerető; ezek úgy dolgoznak elvesztéseden, mint a' férgek a' rózsának romlásán. Magam tökéletességeden akarok dolgozni. Vizsgálj meg bennünket, Glycera! és mondd meg osztán, melliyik érdemli meg inkább közzűlünk, hogy szerettessék. Nem akarom a' szerelmet olcsó hizelkedésekkel megvásárolni. Ezek olcsók annak, a'

ki ajándékozza, annak pedig drágák, a' ki elfogadja azokat. Meg akarom próbálni, ha lehet e szerelmet okosság által nyerni. Ah Glycera! ha őrző angyalom szólana általam, és ha tiszta szívességem kedves volna előtted azért, hogy olly ritka; Ha meg kellenék vallanod, hogy a' szerencsétlenségnek torkából kiszabadítottalak légyen, mennyi ezer gyönyörűség fizetné fáradságomat!

Nézd meg, estve midőn levetkezel, azokat a' virágokat mellyek kebeledbe voltanak szúrva, meghalványodtak, elhervadtak. Nem illatoznak tovább — mennyivel fog ifiúságodnak virága ezeknél tovább tartani? legfeljebb hat nyárral; de lesyék még tíz; ollyan hosszúnak tetszik e ez az idő? Születésedtől fogva tizennyolczat számlálsz. Mennyinek tetszik néked ez? El fogsz álmélkodni rajta, melly rövidnek! Oh Glycera! egy eltöltt szempillantás épen olly hosszú idő, mint egy elfolyt emberi nyom. — Avagy azt gondolod e, hogy ha amazok repültenek, hátralévő esztendeid talám lassabban fognak mulni? — A' sebes szélnél, a' hangnál, a' világosság' sugáránál vagy ha ezeknél a' természetben valami sebesebb találtatik, még annál is sebesebben fognak elenyészni! A' szempillantások, Glycera! felülhaladják a' gondolatokat sebességekkel. — Mondd meg nékem tíz esztendő mulva, ha igazat szólottam e, azalatt pedig engedjed az esztendőket csak mászni, ha azoknak hamarságok igen megszomorít. Számláld szempillantásonként, hogy többre nyujthasd számát; és képzeld magadnak, hogy minden szempillantás olly hosszú mint egy nap. Végheteten sok napokat fogsz magadnak képzelni, mellyekben virágzol; de azért, még is a' jövendő időnek sebes árját csak egy szempillantásig sem tartóztathatod. Szörnyűséggel fog érkezni, mint egy szélvész a' tavasznak fogytán, melly leveri a' virágokat, és a' réteket megfosztja szépségektől. Légyen bár száz tisztelőd, — légyen az egész világ rabságodban; annyival fájdalmasabb lészen veszteséged, midőn egyet sem fogsz megtartani. Sohajtozni fognak rajtad, Glycera! de olly sohajtásokkal, mellyek nagyobb megaláztatásodra szolgálnak, hogy sem a' szerelem' sohajtásai. Amazok mindenhatóságodnak, 's kellemetességednek bizonyságai voltanak; ezek pedig azt mondják, hogy nem vagy többé kellemetes: amazok dicséretek voltanak, mellyek téged gyönyörködtettenek és az Istenek közzé számláltanak, ezek pedig szánakodások, mellyek kétségben ejtenek tégedet, mert micsoda elviselhetetlenebb a' büszkeségnek, mint midőn a' szánakodó sohajtásnak tárgyává lett?

Talám igen valójában beszéllek: mint egy szeretőnek úgy kellenék nékem szólani. — Úgy beszéllek én, Glycera; mert egy becsületes és szives szerető' beszédjének valóságosnak kell lenni. — Akarnád e hogy tréfálózzék veled? Vagy talám az agyafurt hizelkedőkkel, nyilvánságos hazugságokat kellenék mondanom, azt mondjam e, Glycera? Halhatatlan vagy, mint az Istenasszonyok; tavaszi esztendeid örökké fognak virágozni; soha sem szünöl megszépülni? — Mondd meg, szóljak e olly eszetlenül? — Keserű mosolyodásod, 's személyem' megvetése, szavaimra va-

ló feleleted. De miért nem felelsz azoknak is úgy a' kik valamennyire különböző szókkal épen olly hihetetlen dolgokat mondanak?

Én igazságot beszéllek: azt mondom, hogy halandó vagy, mint szintén a' rózsa, csak egy tavasszal virágzol, kinyilsz, megérsz, elhullasz. Ha utálatos előtted a' hazugság, úgy szeretned kell az igazságot. — Még is amazokat meghallgatod, midőn nékem útat adsz. Oh magyarázd meg nékem ezt az önnönmagával való ellenkezést! különben, kit esmérsz kevesebbé, mint önnönmagadat? Nem is hiszed, hogy hivságod megbántódottnak állítja lenni magát, midőn azt mondják néked, hogy nem lészesz örökké szép. De vizsgáld meg csak jól magadat 's itéld meg osztán, ha igazságtalanságot szólok e?

Oh Glycera! mennyi csufolkodó dolgot lehetne egy Szépről mondani, a' ki azt kívánja tőlünk, hogy mi ne tudjuk azt, hogy ő meg fog vénülni? Ha ez káromkodás, úgy nem hibázott az a' Király, a' ki megtiltotta volt jobbágyainak azt tudni, hogy a' Királynénak lábai vagynak. — De távol légyen ez a' csufolkodás! Ez koránt sem egy szeretőnek beszédje: a' szerető csak a' szerelemről szóljon; méz légyen az ő nyelvén bár ha szive teli vagyon is méreggel. Bátran igyekezhetik szerencsénk' romlásán, ha csak hivalkodásunknak eleget tészen. Csak tömjénnyel áldozzék, bár ha megtikkaszt is bennünket füstével.

Annyi mint az, hizelkedem, Glycera! és egyiket sem fogja közzűlünk megpirítani ez a' hizelkedés, sem tégedet, sem pedig engemet. Micsoda

szeretetre méltó az ollyan Szép, a' kinek lelke felűlhaladja testének alkotását, 's minden külső kellemetességeit! Ezen része az embernek szokott angyal lenni. Mellyik hizelkedik néked jobban, az, a' ki romlandó alkotásodat, rózsaszín orczádat, liliomszínű melyedet, szép szemeidet, vagy az: a' ki okosságodat, jó erkölcseidet, nemes szívedet tiszteli? Mellyik név kedvesebb, válassz önnönmagad, egy Milwod, vagy egy Lucia? mellyik dicséret nagyobb, virágzó orcza, vagy szép lélek? — Itt semmiképen fel nem akadhat elméd, felelni ezen kérdésre; még is kedvesebb néked az a' hizelkedő, a' ki virágzó orczádat dicséri, hogy sem az, a' ki jó erkölcsödet tiszteli. —

Ah szép Glycera! szégyelljed elfajúlt hivságodat! Ideje már magadról gondolkodni. Mi maradna néked a' mivel hivságod hizelkedhetnék magának, ha semmi sem volna benned egyéb szép, hanem csak külső képed, és ha az idő megfosztana ezen egyetlen egy vagyonodtól; mondd meg, mi maradna neked? Semmi szerelőd, semmi dicséretes híred, egyedűl csak szomorú emlékezete annak, a' mi voltál. Midőn a' virág elhullott, széllyeloszlanak a' pillangók, és más ifiabbat, és akkor nyilót keresnek. De a' jó erkölcs, Glycera! nincsen az idő' viszontagságának alája vetve. E' szüntelen virágzik gyönyörködtető kellemetességgel a' szép testben, ragyogván az ifiúságban, az életnek nyarában csudáltatván, 's tiszteltetvén öregségében.

Kérlek, kedves Glycerám! emlékezzél gyakran az öregségről, emlékezzél a' sebesen repülő

megtartóztathatatlan esztendőkről. Nézd meg reszkető anyádat; épen úgy virágzott ő is mint magad; az előttünk való emberi nyom mondja, melly a' miénknek helyet ád. Meggörbülve, 's lassú lépésekkel csusztatja elaggott tagjait, öszveránczosodott halvány ábrázatja, 's homályos szemei béestenek, haja megfejéredett mint az ezüst, és majd — gondold utána a' többit, Glycera! és tanuld tőle megvetni a' mulandót, a' mi pedig megmaradandó, nagyra becsüleni.

Juniusz a' táborból Deciusznak.

Nékem ugyan kedvezett a' halál a' vérengező ütközetben, de minémű kegyetlenség! Midőn mellettem Euchariszt elesni láttam, és elvesztében többet szenvedtem önnön halálomnál. Oh kedves Deciuszom! nincsen többé az, a' kit olly buzgón szerettünk. Sirassad árván maradt barátoddal a' legérdemesebb ifiat, a' legnemesebb erkölcsű hazafiát, a' legszivesebb barátot. Oldalam mellett esett el a' legderekasabb ifjú, hazájának áldozatja; az ütközet' helye nyelte el ennek a' Vitéznek vérét, és könyeim, Kedveseimnek sirján kivánják vissza barátomat. — Ah haszontalanúl kivánják ötet! a'

rendelés örökösen feloldozta ezt a' mulandó kötést mellyet az egyesség és jó erkölcs tett volt.

Mi lehet tartós? Még az ártatlan öröm, még a' szívnek boldogsága is alája vagyon a' végezésnek, a' történetnek, sőt az emberek' szabad akaratjának is vetve. Egy szerencsétlen szempillantás kioltja azt a' nemes tüzet, mellyet tulajdon a' természet gyujtott a' szives barátoknak kebelekben. A' szívnek legédesebb öröme, valamint szintén egyéb világi jóban való gyönyörűségek, csak egy szempillantástól függ; annyival nagyobb kárvallás, a' mennyiben lehetetlen helyrehozása. A' mit egy szempillantás, a' fösvénységtől vagy kevélységtől ellop, a' következendő szempillantás visszaadhatja azt: de ki hozhatja helyre egy barátnak elvesztét; és ebben a' világban, melly olly szegény barátok' dolgában, micsoda vigasztalás apaszthatja ki azokat a' könyeket, mellyek illy veszteség miatt folynak? Elvesztettük azt, a' kivel kedves volt nékünk az élet. Bezárt szemei, mellyek egy nemes léleknek minden érzékenységeit beszéllették, nem fognak nékünk többé mosolyogni. Szive, a' barátság és tiszta örömtől való elragadtatásában nem fog kifolyni: sem pedig az Isteni cselekedetek' dicséretétől, szent erkölcsektől, és bölcseség' tanításától nem hangzanak tovább ajakai. Őbenne a' világ egy derék embernek példáját, országa egy jó hazafiát, barátjai pedig megbecsülhetetlen barátot vesztettenek el. Csirázni kezdett sok jó erkölcsei, miként fénylettenek volna hazája' fijainak csudálkozásokra, ha az Ég megérésre engedte volna jutni életét! De épen

legjobb virágában esett el, mint szintén egy rózsa mellyet a' szélvész levervén száráról, a' porba hever, és nem terjeszti körülötte kellemetes szagát, midőn a' többiek a' szélvész után ismét kezdenek kinyílni.

Oh érzékeny és nemes szívű ifiú, bölcs és érdemes hazafija; te, barátja az egész emberi Nemnek! Halálod ugyan olly dicsőséges volt, mint életed; véred, hazádnak törvényeiért folyt ki, 's azon reszkető hazádfijaiért, kiknek romlására, az ellenségnek özöne elborította hazádat; úgy holtál meg ugyan mint győzedelmes, és minekelőtte elhunytanak volna szemeid, látták még a' széllyel oszlott ellenséget, mellyet a' tiéidnek diadalmas fegyvere üzvén, odahagyta a' vér' árját, a' hol megverettetett serege elszéledve feküdött; hazádnak ugyan megvetted véreddel a' győzedelmet, talám a' békességet is; de bocsásd meg barátaidnak, ha a' nagy örömben is magok hasznokra nézve, könyeket hullatják! Bocsásd meg nékiek, ha azt gondolják, hogy drága áron fizették ezt a' győzedelmet! Az ő életek, az ő gyönyörűségek igen öszve volt a' tiéddel kapcsolva. Ki fog maradni nékiek elvesztett barátjok helyett? Ki tölti bé szíveknek ürességét? ah nincsen több Eucharisz!

Hadd beszélljem elő vitéz halálát, és azt, a' kit mint barátot esmértél, esmérd mint vitézt is.

Alig viradott fel az az iszonyú nap, mellynek ezerek nem érhették estvéjét; 's azonnal siettem még megölelni kedves Euchariszomat. Sátorában tanáltam, a' ki is térden állván öszvefogott kezekkel imádkozott. Nem akartam őtet háborgatni,

hanem magam is imádkoztam szavai után a' kárpit megett láttatlanúl. Felállott végtére, 's akkor magam is beléptem hozzája. Megölelt szívesen. Épen most akartam, barátom! azt mondja, látogatásodra menni. Magad megelőztél engemet. Még vagyon életünkben egy bizonyos óránk, éljünk benne, és higyük el, hogy az utólsó. Ah kedves barátom! talám az ég valamelly változást rendelt, és ez a' nap fog bennünket egymástól elválasztani. Úgy éltünk, hogy a' haláltól nem félhetünk: és dicsőségesebben nem halhatunk meg, mint az ütközetben, a' hol a' halál fog ma fojtogatni. Elkészítettem magamat; és ha valamelly előre való megérzésnek hihetek, úgy a' napnak, melly még fel nem jött, nem fogom' meglátni elenyészését! — Barátom! cselekedjünk úgy, mintha e' volna utólsó óránk: búcsúzzunk el egymástól. Ha által élhetjük, és mint győzedelmesek láthatjuk egymást melly nagy lészen örömünk! Isten hozzád! kiméljed drága életedet, a' mennyiben az okos vitézség engedi. — Oh! vajha együtt verekedhetnénk, és élhetnénk! — Vagy még sem! A' te életed szükségesebb a' világnak; engemet csak kevesen fognak siratni. Gondolkodjunk elnyomattatott hazánkról, vajha véremmel megvehetném a' békességet!

Szívéhez szorított, és ekkor csak könyeink által beszéllettünk egymásnak. Azalatt érkezett a' megnevezett óra. A' trombiták jelt adtanak, az egész tábor fellázadott. Az ősz hadi emberek öszveölelkeztenek, és búcsút vettenek egymástól, ezerféle zudulás töltötte el a' széles tábort. Mi

megöleltük még egyszer egymást, és elmentünk rendelt helyeinkre.

Alig kezdett volt a' Nap a' hegyek' tetején felűl haladni, azonnal láttunk felénk jőni egy nagy porfelleget. Lassanként szemeinkbe tünt, mint egy hosszan gyuladt tüz, az ellenségnek fegyvere, melly a' Napnak sugáraitól fénylett, és a' homályosságon keeresztül villogott. Az ütközetnek mennykövei mindenfelől csattogtanak, a' halál kezdett öldökölni. Mi elejébe mentünk. A' vérözön kezdődött. Micsoda látás! Micsoda dörgés! Micsoda állapot egy emberszeretőnek!

Az Ég az igaz résznek rendelte volt a' győzedelmet. Az ellenség kezdett seregeinknek vitézsége előtt hátra nyomúlni. A' lángok között láttam barátomat; űzte a' szaladó ellenséget, melly megfosztotta volt seregét zászlójától, 's legalább ezzel a' nyereséggel szaladásának gyalázatját helyre akarta hozni. De mint egy kölykeitől megfosztatott mérges Oroszlán, úgy űzte az ellenséget, hogy visszavehesse elragadt zászlóját.

Messze láttam magam előtt, midőn egy új csoport körűl akarta venni. Az ő veszedelme fel gyúlasztotta tüzemet, segítségére repültem. Elérte volt czélját; kevesed magával ütött volt be az ellenség közzé, és már vitéz kezében hozta a' véres zászlót. Az ellenség szaladott egyesült erőnk előtt: de e' volt a' gyászos szempillantás! Egy szerencsétlen golyóbis tanálván érdemes melyét, a' földre esett. A' katona leverettetett; az ellenség pedig látván jó módját, közinkbe rohant. Itt láttam

láttam hullani pajtásaimat. Az iszonyodás és halál terjedt el közöttek.

Ekkor a' harag és dühösség erőt vévén szívemen: Hullanak, felkiálték! Nézzétek, atyámfiai, miként hullanak barátaitok! Ihon fekszik a' legérdemesebb ember! Bosszuljátok meg halálát, ha barátjainak nevét érdemlitek. Azzal a' legsürűebb sereg közzé rohantam elkeseredett csoportommal, és megakartam Euchariszom mellett halni az ütközet' helyén. De futott előttem a' halál, az ellenség elhagyta helyét, és a' győzedelem a' mi részünkre hajlott.

Leugrottam lovamról, haldokló barátom' ölelésére. Felnyitotta még egyszer elhunyt szemeit, és előmbe nyujtván elbágyadt karjait: Én halok, azt mondja gyenge szóval, de mi győzedelmeskedünk: öleljed barátainkat, és vidd meg nékiek utólsó áldásomat! Az Istenhez bocsátott sohajtásával kiadta nemes lelkét. A' porba esett feje, ábrázatját halálos sárgaság borította el, és kiesett elhidegült kezéből a' zászló.

E' szerént holt meg barátunk. Örökké szemeim előtt fog lenni halálának képe. Drága Euchariszom! soha, soha sem foglak tégedet elfelejteni. Könyeim' árjai folytanak drága holt testén. Megöleltem elhült barátomat: mind magam, mind pedig az enyimek' veszedelméről elfelejtkeztem. Erővel választottanak el tőle, és újra a' tüz közepébe rohantam. De itt is haszontalanúl kerestem a' halált. Életben kellett maradnom, hogy veled együtt sirassam barátomat.

Így, kedves Deciuszom! a' barátságra szentelt óráink, sötéten, pusztán, és üressen maradtanak barát nélkül. Midőn ismét öszvehoz bennünket az ég, micsoda szomorúan fogunk ülni, és egymástól várni azt a' vígasztalást, mellytől mindenikünk megfosztatott! Szánakodással nézzük egymást; csendes könyek fognak orczáinkan lehömpölyögni; könyek, mellyeket haszontalanúl igyekezünk egymástól elrejteni. Micsoda magánosan fogjuk magunkat gondolni! micsoda ártatlan öröm fogja még számunkra megtartani gyönyörűségeit! A' szép természet, mellynek Eucharisz olly sokszor énekelte dicséretét, midőn szent elragadtatásában elővette lantját: a' tavasznak kellemetessége, melly olly kimondhatatlanúl gyönyörködtetett bennünket, nem fog többször számunkra azzal az édes örömmel birni. Nincsen többé Eucharisz! az a' szeretetre méltó barát, a' ki minden barátságnak ízt tudott adni, nincsen többé!

Úgy hát nincsen az ég alatt semmi állhatatos öröm; még a' legszentebb sem az. Mindent elront a' gyors idő! Kastélyok lehullanak erejétől és a' királyi székek porban hevernek! De ki siratná a' kastélyok és királyi székek' lehullását, ha csak a' jó erkölcs nemesebb érzékenységének, szerelemnek, és barátságnak kedvezne! Földnek fiai, nem elég sulyos e az élet, még újabb, még számtalan gyötrelmeket kerestek, és kinzó szerszámokat mellyeket az ég nem szerzett! — — Melly gyakran sohajtoztunk, kedves Deciuszom! mi barátok, midőn még a' csendes Eucharisz szépítette óráinkat, a' szegény emberi nemért, melly

kínokat, lánczokat, és pallosokat gondol ki, magát gyötreni és pusztítani! Miként dühösködnek ezek az ellenséges lelkek, mellyek a' barátságra, a' békességes egyességre alkottattak a' Teremtőtől; és azért; hogy az életnek terhét könyebbítsék egymásnak, és a' békességnek nyugodalmas árnyéka alatt társalkodó szeretetben éljenek együtt! Áldott légyen még a' sirban is azoknak az ember szeretőknek tiszteletre méltó hamvok, kik az élethez szerencsés mesterségeket gondoltanak fel; te, a' ki az első ekével a' földnek színét hasogattad, és az elség' csendesítésére a' barázdákból arany kincseket neveltél! Vagy te, a' ki az emberi nemet a' vadon erdőből, a' hol az eleven a' meg nem sirattatott holttestek között hevert, kunyhókba gyüjtötted, a' ki az egeknek bölcs törvényei által a' gonoszságnak kezeit meglánczoltad, és a' közönséges boldogságot királyi székben ültetted. Ti pedig, szerencsétlen tanítói a' kínzás és öldeklés' mesterségének, a' ti csontaitok! — De még sem mondom ki reájok az átkot! Hanem tégedet átkozlak, Hadakozás! mint legiszonyúbbat mind azok között a' rosszak között, mellyek az emberi szeretetet, szánakodást, és kedvezést kárhoztatják.

Mit érez az emberi szív, az ütközetben elhullott testek között! ki nem lehet mondani, micsoda irtózás reszkettette meg egész lelkemet. Itt ülök ezen az irtóztató helyen: a' hol a' halál ezer féleképen öldöklött. Micsoda látás! Iiedség és képtelen iszonyodás tölti el a' szívet! A' látás bé nem foghatja ezt a' vérrel és holttestekkel töl-

széles temetőhelyet! Itt a' barátok az ellenségekkel, haldoklók a' holtakkal, emberek a' marhákkal feküsznek. Dobogó szívvel, felborzadt hajjal nézem a' hosszas vonaglásokat, és egy hidegség a' más után futja el testemet; minden vérző sebet érzek. Micsoda félelmes halvány ábrázatok! micsoda ferre vont tagok! mellyek még holtan is megtartották az iszonyú kínok között való állásokat; merevedve elalutt szemek; a' halállal való tusakodás és gyötrődés között az egekre felemelt kezek; felnyilt ajakok, mellyek a' halálnak rövid szempillantásai alatt még nem végezhették imádságokat; öszveroncsolt tagok; csonka holttestek; a' kínnak és szenvedésnek, mellyek a' természetben feltanáltatnak, minden állásai. Oh jóságnak Istene! micsoda látás! Minden nyomorúság, minden valami csak világ kezdetétől fogva ezen ma elenyészendő napig a' természetben feltanáltatik, és irtózatos, öszvegyűlt ezen a' mezőn! Itt egy boldogtalan felvánszorogván a' holttestek közzül, haszontalan esedezik halvány ábrázattal a' szánakodásért. Reá rohannak a' csatázó csoportok. Az elijedt lovak hortyogva futkosnak széllyel a' béve tett mezőn, és mint egy utazó egy kis láthatatlan férgecskére lépik a' porban, a' szerént tapodják öszve a' holtaknak és eleveneknek testeket. A' fájdalmas szívű testvér, nem érkezik ledölő testvérének kezét nyujtani; olly szolgálat, mellyet az emberi szeretet még ellenségétől sem tagadna meg! Onnan nem messze jajgat egy öszveroncsolt; és könyes szemekkel kéri reszkető barátját, hogy vessen véget gyötrelmeinek; könyörületességnek

nevezi azt, a' mi különben olly vétkes cselekedet, hogy még egy kegyetlennek is reszket belé-je szíve. —

Illyen volt a' mái nap; oh kedves Deciuszom! micsoda nap! A' kegyetlenek, kiknek kevélysége kiontja felebarátjainak vérét, magok dicsőséges napjai közzé számlálhatják, és neveket vérrel írhatják fel unokáinknak emlékezetekben: de az emberség el kivánja azt felejteni. A' közelgető estve, melly az ütközetet elválasztotta, és a' szaladó ellenségnek védelmére szolgál, mély csendességgel borítja el a' véres mezőt. A' nap setétséggel enyészik el ezen a' szomorú eseten; és gyászos fellegekben rejtezik el; az ég pedig csendes könyeket önt a' lehulló harmatban. Az éjtszaka, mint egy boltozat terjed ki legottan, ezen a' tágas és félelmes temetőn. Ekkor az irtózás fog a' holtak között kovályogni, és ijedség fogja el az útazót, a' ki semmit sem tudván ezen történetről, az esméretes uton, a' hol egyébkor a' heves aratás kedvesen harsogott fülében, eltévelyedik az elhullott testek között. Reszketve tér vissza halálos ijedségében, félelmesen vigyáz minden felé; nem esméri a' környéket, szapora lépésekkel tér visszza, és az iszonyodás mindenütt nyomába siet.

Az érzékenységtől dobogó szívvel jártam a' holttestek között, 's hol a' szomorú gondolkodás nyujtotta kezét vezetéseimre, és úgy kerestem Euchariszt. Mennyin feküdtenek körülöttem, kiket a' feljövő Nap bátorságos örömbe tanált, most pedig érzéketlenek és hidegek, nem lévén elrendelve a' nap' enyészetét látni! Itt egy tiszteletre mél-

tó agg, kinek ezüst színű hajját vér és por mocskolta; talám épen olly jó atyja sok gyermekeknek, mint a' millyen Vitéz, kit hazájához való szerelme gyulasztott, és hideg öregségében is a' heves ifiuságnak bátorsága lelkesített. Vígasztalhatatlan gyermekei, oltalmazójoknak teste körűl öszvekócsolván kezeket, könyekben, és keserűségekben fognak elázni, valamintszintén a' haza, melly egy Vitézt fog benne síratni. De haszontalanúl folynak mind ezek a' könyek; haszontalanúl kócsolják öszve fejeken ezek az elhagyatott gyermekek, ártatlan kezeket; a' megkérlelhetetlen halál nem adja vissza sirjaiból áldozatjait! mert különben, az én siralmam is egyesülvén az érdemes Deciusz' könyhullatásaival, kiváltanák Euchariszt a' sirból! — Ott fekszik egy férjfiú, kinek, noha a' halál árnyéka homályosította orczáját, mindazonáltal nemes erkölcs, és megijedhetetlen szív esmérszik halvány ábrázatján, mellyet még a' halálnak keze sem törölhetett el. Itt virágzó ifiak hullottanak el, előszült atyjok körűl, kikben a' halál talám egy egész vitéz nemzetséget törlött ki. De amott amott fekszik egy dombocskán a' legérdemesebb ifiú, körülvétettetve attól a' csoporttól, melly mellette verekedett, 's elesett véle együtt. Oh kedves Deciuszom! reszkető karokkal öleltem ezeket a' szent tetemeket, hideg ajakaira nyomtam heves számat, és elvittem ezen kedves terhet az ütközet' helyéről. Minden barátok öszvegyültenek a' lelketlen testhez, és barátjokhoz hozták könyeket. Körűlötte állottunk, mi szerencsétlen barátok; mindeniknek teli volt szíve beszéddel, 's még is mindenik néma állott, könnyel

tölt szemekkel, és megmeredve, mint szintén a' márványból faragott képek, mellyek a' temető sir körűl állanak, és látszatnak mélyen gondolkodni.

Szerencsétlen! a' kit a' vak Végezés ennek a' barátnak megölésére rendelt, ah! ha tudnád micsoda szívet találtál, miként kesergenéd cselekedetedet; bár ha itt érdemnek tartatik is az emberölés! Ha tudnád, hány barát sohajtozik az után, a' ki kezed által esett el; úgy magad is, ha ugyancsak érzett valaha szíved, az ütközetnek elmulásával, szomorú és gyászos könyeket hullatnál. Lemondanál a' fegyverről, és arról a' kegyetlen hadakozásról, melly olly ellenségeket gyüjt öszve, kik sem esmérték, sem pedig egymást soha meg nem bántották. Magad is szeretted volna ezt az ifiat, vagy talám épen egyik voltál legszivesebb barátjai közzűl; és ugyanazon szíves szeretettel ölelted volna ezt a' kellemetes embert, mint szintén mi, ha életében esmérted volna. Most gyilkosa vagy, megölted őtet; és midőn elesett, talám legkissebb irtózás sem büntette cselekedetedet. — Szerencsétlen emberek! kik utálásra és öldöklésre vagynak ítélve, minekelőtte csak látták volna is egymást! Gyakran el vagynak rendelve, az Uralkodóknak kevélységekért olly vért ontani, mellyet magok is szerettenek volna; és olly barátokat megölni, kiket még meg fognak ölelni a' sirnak tulsó részén, a' hol az erő a' királyi pálczát letészi, és a' hatalom az utálságnak és barátságnak többé nem parancsol. Meg fogod őtet ottan tanálni, ha olly jó erkölcsű voltál mint ő, midőn magad is, mint halál' oltárára

rendelt áldozat, elcsel, noha későbbre: ott fogod még megesmérni azt, a' kit megöltél.

De nem csak mi vagyunk, Deciusz! azok a' barátok, kiket a' vérengező háború elválasztott egymástól; nem csak mi vagyunk azok az egymás kedvéért teremtetett lelkek, mellyeket az ütközet megkülönöztetett. A' hová csak szemeidet fordítod, ott mindenütt barátokért, atyákért, fiakért és kedvesekért látod folyni a' könyeket; és magános barátok, árvák, és reszkető anyák sopajtoznak, és fejeken kócsolják öszve kezeket. Mert hol nem pusztított a' háború? Mindenütt keserűség vagyon; a' földnek fele lángtól füstölög; városok omlanak le, és lakosoknak, vagy is védelmezőjöknek temetőhelyeivé válnak: a' pallosok fegyverviselők, az ekék pedig szántóvetők' hijával vagynak. Németország dobog a' tábori seregeknek lábok alatt, mellyeket napkelet, dél, és enyészet áraszt elpusztult határaira. Mint szintén a' tenger, midőn a' szélvészben elszaggatván a' töltéseket, a' zöld mezőt elborítja árjával a' szaladó munkás embert kergeti, és városokat 's falukat hajt el. Számtalan áldozatok hullanak el, mint szintén a' gazdag mezőn a' gabona leszokott a' sarló előtt hullani! Francziaország harsogással érkezik, 's eltemettetik itten atyánkfiai között. A' hideg Napkelet ezerenként küldi gyermekeit a' mészárszékre: nagyobbára mind felszentelt áldozatjai a' háborúnak. Ellenség nyeli el, és tapodja széllyel, a' mit az izzadó munkás a' földben vetett. — De nem fogja ingyen eltapodni; fogadom ijedségére, mellyet a' megharagudt igazság futó sarkaira férczelt, fogadom sietö ellenségének vérére, mellyel a' bosszuállás megjegyezte utánok a' lakosoknak szívekben nyomokat, hogy az előbbeni őszt nem nyeli el ingyen; tulajdon vérével fogja a' jövendő aratásra meghizlalni a' szántóföldeket, mellyeken dobzódott.

Iszonyú háború! miként tehessem ki hozzád való utálságomat, micsoda szókkal magyarázhassam ki azt! Micsoda pusztasággá, oh szenvedő hazám! micsoda pusztasággá változtál! Semmi törvények sem szentek; és az ártatlanság és jó erkölcs, csak nevetség a' durva katonának szemei előtt. A' seregek elüzik a' reszkető aggokat tüzhelyekről, a' hol elhidegült tagjaikat melengetik, és kirekesztik szegény kunyhójokból, mellyeket emberi nyomoktól fogva laktanak együgyü Eleik. A' ragadományra éhes fegyverviselőnek alacsony fösvénysége, nem kedvez még az ekét huzó ökörnek is, sem pedig gazdájának a' ki haitja; ama' torkos ebédjének áldozatjára rendeltetett, e' pedig elitéltett az ellenséges zászlóra eskünni, és hazája 's testvérei ellen fegyvert fogni. Elhagyattatva állanak mindenfelé a' félbenmaradt barázdákban az ekék. A' pusztító háború, a' húzó marhának kosztját, és az ember' éhségét csendesitő termést, mellyet a' mezei munkás a' múlt ősszel csürében takarított, megemésztette. Hijában való munka: haszontalan izzadság, melly az ellenségnek számára folyt ki! A' tavasz üres mezőkre érkezik, mellyeket csak fü és burján nőtt bé; és szántó földjeidnek fele is, Németország! nem fogja a' sarlónak harsogását hallani a' nyárnak érkezésével.

A' szántóvetőnek szíve nem fog, az aratáson való örömében, izzadsággal érdemlett egyetlen egy örömében buzogni, sem pedig csüre az éhes tél' számára' takarmányt elfogadni. Élete iránt való szorgalmatosságától emésztődve, fogja puszta földjeit szemlélni, síró szemeit felemelni, és tégedet átkozni, emésztő háború! melly az embereknek véreket, verejtékeket, és könyhullatásokat, az özvegyeknek, árváknak, és szegényeknek kiszívod; tégedet, melly az Istennek szent alkotmányát, és az emberek' kezének munkáját mulatságodra elrontod. Átkozni fogja a' dühös kevélységet, melly a' teremtést pusztítja, a' vért mint szintén a' vizet úgy ontja, és egész tartományokat elpusztít, hogy egy lépésnyi földet nyerhessen! A' mit a' ló el nem tapod, a' kényesség széllyel nem ront, és az embereknek fösvénysége el nem ragad, azt megemészti a' láng. Drágaság, éhség, döghalál járnak sürűen a' háború után. Semmi sincsen előtte szent; mintha az Istenség örökös törvényei, mintha az emberi szeretetnek minden érzékenységei, minden nemes gondolkodás megszünt volna; mintha semmi Isten sem igazgatná az eget és maga világait, mindaddig, míg a' Fejedelmeknek tetszik haragudni! A' szent templomok füstölögnek; nem elégedvén meg az Isten' teremtéseivel harczolni, a' mérgesség, melly a' kevélységért és aranyért verekedik, tulajdon az Isten ellen fordítja fegyverét, széllyel hányja az oltárokat, mellyeken az ő tömjénye füstölgött, és egész földig lerontja a' templomokat, mellyeket mi az ő dicsőségére építettünk volt. A' szent Karok

haligatnak, és a' hol a' buzgóság térdepelt, és összefogott kezeket emelt fel a' Teremtőhez, ott a' ló taposik a' jászol előtt; a' hol az Isteni tisztelet imádkozókat gyüjtött öszve, oda a' háború vérző áldozatjait hordja, és haldoklókat. Káromlások hangzanak a' felszentelt oltároknak lábainál, a' hol a' tisztelet ábrázatjára borúlva imádkozott. Megfertéztetve sír a' vigasztalhatatlan mátka, el vesztett tisztességéért, vagy erővel elvitt mátkájáért. Az atyák a' fiokért panaszolnak, testvérek testvérekért, barátok barátjokért, és mindnyájan a' mi könyeinkkel elegyítik, Deciusz, a' magokét! Ah kicsoda nem halna meg, kicsoda nem úgy mint ő, a' Hazáért, és ki nem vásárolná meg örömest vérével a' szenvedő világnak a' békességet! Oh! vajha az örökös Isten az elpusztúlt földnek, melly az ellenkezésnek kegyetlensége alatt sohajtozik, és utálsággal issza a' vért, mellyet a' Fejedelmek kiontanak, visszaadná ismét a' szerencsés békességet:

De az ég meghallgat, és a' bölcseség boldog nyngodalmából alánéz a' hangyákra, mellyek egy szalmaszál felett verekednek. — A' megveretett ellenség öszvehívja elszéledett népét, és gyilkosokat gyüjt egybe. Egyik hatalmasság megvásárolja a' más királyi pálczától a' népnek vérét, és új fegyverviselőket öntvén ki kebeléből, elárasztja vélek a' földet; és így, amott pénzzel, itt pedig fegyverrelverekedik. Minden felől öszehívja a' trombita a' seregeket a' verekedő helyre, hol vérnek kell folyni, vérnek mint a'

pataknak, mellyet a' tavaszi termékeny felhők á.. rasztanak.

Engemet is odahívnak rendeléseim, vagy meghalni kedves hazámért, vagy pedig győzedelmeskedni. — Ah mikor látlak, szerelmes Deciuszom! Talám soha sem többször ebben az életben! Talám hamarább Euchariszt náladnál! Akkor alusznak csontjaink messzeszéledve egymástól, és a' történet még hamvainknak sem engedi a' sirban valo egyesüléseket! — Élj szerencsésen, kedves Deciuszom! és várd el, vagy barátodat, mint győzedelmest a' békességgel együtt, vagy pedig, azt a' hírt, hogy még egyszer verekedett, és megholt a' hazáért; és hogy a' sírnak tulsó részén elfogja várni Eucharisz' karjai között kedves Deciuszát!

Sophrónia Phaedonnak.

Szólíthatlak e még neveden, hogy ne piruljak szégyelletemben, hitetlen! azon az előttem valaha elannyira édes, elannyira kedves neven? El akarsz hagyni engemet? — Ah! soha sem tarrottalak volna olly nemtelennek! Ha gondolhattam volna, hogy gonosz szívedben, azok között

a' sok hizelkedések között, mellyek mérges szádból folytanak, annyi sok alacsonyságok légyenek elrejtve; úgy bátorságban lett volna előtted ártatlanságom; megveteltem volna, mint egy haszontalant, azt, a' kit megcsalattatott fejem, mint igaz szívűt kezdettem szeretni. De győzedelmeskedtél, mint minden kétszinűek, a' jó erkölcsnek szép álorczája alatt; szintollyan gyalázatosan győzedelmeskedtél, mint győzedelmedet hasznodra fordítottad. De ne hizelkedjél még is magadnak, bár ha szerettelek is. — Utószor szalasztom ki ajakaimon ezt a' szót, — hogy gyenge légyek viszont szeretetedet kérni. Hajtsd végre szándékodat; hitetlenséged fog rajtad bosszút állani érettem. Tettetéseiddel ki fogod menteni magadat a' gyalázatból, hogy ne tartassál árulónak, a' ki megszegte legszentebb fogadásait, hívségét, ártatlanságát, szerelmét, háládatosságát: a' ki a' becsületnek törvényeit, és az eget megbantotta. Ez a' gyalázat bosszút fog érettem állani.

Dicsekedjél csak, gyalázatos! gyalázatos győzedelmeddel, és hiresítsd ki gonoszságodat! Nevesd ki könyhullatásaimat, 's örvendj hasznodon, nem sokára fel fog serkenni lelked' esmérete, hogy érettem bosszút álljon rajtad. — Avagy azt gondolod e, hogy sirásra és kérésre fakadok, hogy tégedet visszahozhassalak magamhoz? Nem kívánom tovább gonosz szívedet; nem akarok olly szívvel bírni, melly alacsonyúl gondolkodhatik; midőn szerettelek, akkor jó erkölcsöd' mentségére volt gyengeségemnek; az a' jó erkölcs, mellyet benned reménylettem feltanálni, most pedig annyi-

ra meghamisítasz. Hagyj el azért, hagyj el: de halld meg elsőben, micsoda nemtelen vagy. Akarlak, kéjtelenségből akarlak tégedet hitedre 's alacsonyságaidra emlékeztetni; és tégedet, midőn előttem szaladsz, még egyszer megsebesítelek: meg kell magadat esmérned, utálnod kell önnönmagadat: felebaráti szeretet, a' gonoszt szívéig sebhetni, és lelke'esméretének felserkentésével kínzani őtet. Az Ég megengedi ezt a' bosszuállást a' jó erkölcsnek. A' hol csak nevemet hallod, ott árulja el pirulásod hitetlenségedet; szüntelenvaló nyughatatlanság üldözzön tégedet; és félben szakadhatatlanúl halljad sohajtásait egy ártatlannak, a' ki általad vesztette el nyugodalmát, mindaddig, míg győzedelmeden való illetődésed olly szerencsétlenné tészen, — mint magam lészek! vagy pedig míg valósággal is visszaviszen tégedet arra a' jó erkölcsre, melly eddig talám csak tettetés volt előtted. Oh! micsoda kedves volna nékem tégedet ugyanazon szerelemért látni esedezni: mellyet most megvetsz. Akkor hoznám helyre nemes bosszuállás által előbbeni gyengeségemet: meggyőzném szerelmemet az okosság által, 's önnönmagam szaggatnám elkötésünket.

De miként hizelkedhetem magamnak ezzel a' gondolattal? Bosszuállás! — üres szó azoknak szájokban, a' kik szeretnek! Térnél csak vissza; ah Phaedon! félek, hogy ismét megengednék néked. Egy könyhullatásod, mellyet talám a' tettetés inkább, hogy sem visszatért szerelmed facsarna ki szemedből, meggyőzné, és semmivé tenné szándékomat, melly csak gyötrelmemre szolgálna!

Tulajdon szívem jőne okosságom ellen segítségedre, kedves hitetlen! Szívességem mentségeket gondolna ki számodra, és olly ártatlannak állítana, a' millyennek lenni kivánnálak, és a' millyennek kellenék lenned. Csak hamar megszünném hinni, hogy hitetlen lehettél volna. Magam szerelméről kezdeném a' tiédet itélni; szerelmünknek elfolyt boldog órái ismét megjelennének nékem. Micsoda nyájas volt akkor: micsoda édesdeden tudta minden kétségemet megerőtleníteni, ellene mondani minden vádjaimnak. Sophrónia volt csak egyetlen egy tárgya minden kívánságainak. Micsoda állhatatossággal 's indulattal tudtad elejét venni minden akadályoknak, hogy engemet láthass! Micsoda örömtől való elragadtatás tetszett fel ábrázatodon midőn megjelentem! Mindenekről elfelejtkeztél körülötted, és gyenge voltál, szívünknek titkát a' gyülekezetnek szemei előtt eltitkolni. — Ah! miként örvendett szívem ennek a' kedves gyengeségednek, noha sokszor pirulásomra szolgált! Gyakran kértelek ugyan, hogy végy erőt gyengeségeden, melly megpirított volt; de többet cselekedtem, hogy sem magamban kívántam; te pedig szívesebb voltál, hogy sem ezen hibádat ne újítottad volna, olly hibádat, mellyet kedvem ellen büntettem, és a' mellynek mindenkor ujítását kivántam! Midőn néha erőltetted magadat, eltitkolni a' szerelmet, micsoda nyughatatlanság futotta el szívemet! Miként kárhoztattam félelmemet, és az utálatos illendőséget! Szerelem! mondottam gyakran magamban, jó erkölcsű ártatlan Szerelem! szégyellheti e a' felfedezni magát? Átkozott légyen

a' tettetés, és erőszak, melly az ártatlan szíveket szoktatja, másként mutatni magokat, hogy sem vagynak. — Nem, soha sem fogom többször megbüntetni kedvesemet, azért, hogy szívesebb, hogy sem erőszakot vehetne magán! Az ő tettetése sok nyughatatlanságot okoz szívemnek, és sok gondot. Nem szenvedhetem ábrázatján ezt a' hidegséget, bár ha erőltetés is. Nem szenvedhetem szívem' vérzése nélkül, midőn szemeit erővel elfordítja rólam. Inkább lemondok a' gyülekezetről, hogy sem lássam, hogy mag, megerőltetésével is másokat mulattat. Egyedülcsak engemet nézzem, egyedül velem mulasson, csak előttem árulja egyedül pillantásai által szerelmét. — Örömest megengedtem néked a' pirulásért, mellyet okoztál. Jól tudod, bár ha most csak hidegen emlékezel is róla, melly nyájasak voltanak pirongatásaim; olly pirongságok, mellyek a' szerelmet ösztönözik, többször is hibázni: de azt soha meg nem bocsátottam néked, minőn büntetésemet rosszúl magyaráztad, és erőltethetted magadat, engedelmeskedni parancsolatomnak. — Igen is, Phaedon! akkor még szerettél midőn olly engedetlen voltál. — Ah! miként volt lehetséges megszünnöd? Olly hirtelen változhatik e a' szerelem? Hát én miért érzem, hogy nékem lehetetlen tégedet tovább nem szeretni?

Nem, ha valaha szerettél, nem hagyhatsz el engemet; tulajdon szívem kezes érette, hogy el nem hagyhatsz. Micsoda fogadásnak higyek, oh Egek! ha még a' természetnek szava is megcsal? Szemeid, pillantásaid, minden ábrázatod

zatod állása, minden mozdulásod azt mondotta hogy szeretsz engemet; ha fogadásaidat, kéréseidet, sohajtásaidat, esküvéseidet gyanusnak tartottam volna is. Vagy talám a' szerelem nem hasonló egymáshoz! Nem uralkodik e egy szíven úgy mint a' másikon; és különböző törvénye vagyon e, melly szerént különböző Nemeinket igazgatja? Ah! ugyan az a' kedves érzékenység volt mellyet érzetté!, midőn öleltél engemet, a' mellyet magam is érzettem karjaid között! Ugyan azon kívánság engemet látni, mellyel magam is szemeid elejében siettem. Reám voltanak szegezve szemeid, az én pillantásaim pedig a' te ábrázatodon függettenek. Érzettem midőn karjaid közzé szorítottál, és midőn szíved melyemen feküdt; akkor érzettem, miként dobogott az enyémen. Egyik sohajtás a' másiknak felelt, egyik öröm könye, mellyet az elragadtatás sírt ki más öröm könyet csalogatott ki, egyik a' másikunknak szeméből. Lelkeink egyszersmind érzettek, gondoltak, 's kívántanak: ugyan azon reménysége a' jövendőbéli arany óráknak, hizelkedett szíveinknek, ugyan azon öröm gyült öszve körülettünk, midőn együtt voltunk, és midőn elváltunk is, ugyan azon keserűség nyughatatlankodtatott bennünket. Épen az a' szerelem volt a', Phaedon épen az a' szerelem volt az, melly mind a' kettőnkben uralkodott; avagy folvásában különbözik e egymástól, holott szívességében, 's heves indulataiban ugyan azon egy volt? Az enyémet semmi idő sem fogja eltörleni; mert érzem, hogy még! az időnek sem lehet rajta hatalma; a' tiéd pedig

— Nem Phaedon, nem vagy te hitetlen, szeretsz engemet, kell engemet szeretned! — Ah! ne kinozd tovább a' te Sophróniádat erőltetett hidegséggel! Talám csak próbálni akarod szerelmét; esmérd meg azt nyughatatlanságából, könyhullatásaiból, kinjaiból esmérd meg azt!

Gyenge megcsalattatott Sophrónia! Ah! igen is bizonyos, hogy megcsalattattál bizonyos, hogy egy hiteszegettet szerettél! Minden bizonyossá tészen arról tégedet, minden környülálló dolgok ellene vagynak, semmi jel sem menti őtet: 's még is hizelkedel magadnak, hogy még hív légyen? Vak szerelem! Még az előtt is béhunyja szemeit a' mit láthat, és hamistanúságokat gondol ki, kedves csalattatásában megerősíteni magát! — Mentsed magadat legalább, Phaedon, mentsed magadat, hogy ha még annyira szeretsz, hogy képzelt nyugodalmat nem sajnálsz nékem engedni. Úgy is nem lesz sokáig tartó, és igen is hamar, mint egy testetlen árnyék olly hamar eltünik! Avagy nehéz e néked tettetni magadat, néked, a' kinek nem volt nehéz, engemet színlett szivességgel megcsalni? Ah! nem lehet e nehéz tenéked kövessed csak a' mint elkezdetted! Nem kell új mesterséget tanulnod; szerelmet tettetni, a' minden mesterség; micsoda könnyű néked az a' mesterség, mellyet már olly régen folytattál!

Nem, te csalj meg, kerülj engemet! és ha még nemes vér van benned, légy tulajdon magad segítségemre, hogy kevessbb kínnal felejthessem el azt, a' kit el kell felejtenem. Az első gyötrelmen által estem; légy azért annyi szeretettel hozzám, hogy el ne hitesd újra is megcsalattatott szívemet, és ne vigy vissza arra az állapotra, mellyben ezt a' gyötrelmet újolag kellenék szenvednem. Mond azt nékem, hogy nem szeretsz tovább, hogy semmi oka se légyen szívemnek újra hizelkedni magának; hogy szerelmemet okosság és erővel győzzem meg, és annak, a' kit mindenek felett szerettem, feledékenységében tanáljak egy kis nyugodalmat.

Clymene az Atyjának.

Ha engedetlen leányodat örökösen meg akarod vetni, ha ő szívének hibájáért olly inséget érdemlett, melly egész életéig tartson! legalább csak azt kéri, hogy meg ne átkozd! Csak azt a' vígasztalást, a' szegénység, és sokféle gondjainak terhe alatt, csak azt a' vígasztalást kéri: melly egyedül abból a' biztatásodból származhatik, hogy büntetéséül boldogtalanságában hagyod ugyan, de nem utálod. Ah lásd meg könyeimet, mellyek a' szókat elmossák, midőn azokat leírom, és ne vesd el ezt a' bánattal teljes papirosat! Nem, édes Atyám! ne vesd el azt! Olvasd meg ezeket a' rendeket, és sohajtásait leányodnak; valaha kedves leányodnak! Oh Atyám! bátorkodjalak e ezen a' neven, ezen az előttem mindenkor tisztelendő é-

des neven szólítani! — Miért nem? a' természet tégedet adott Atyámnak, a' természetnek kötéseit pedig semmi idő, semmi erő fel nem bonthatja! Nem, azok szentek és örökösök; szívemnek, életem' kutfejéhez való érzékenységei mondják azt énnékem. Semmi idő sem fogja bennem eltörleni, semmi nyomorúság, semmi kétségbenesés.

Az Ég, mellyet szántszándékkal soha meg nem bántottam, hacsak nem azon szerencsétlen cselekedetemmel, mellyel az Atyámat megbántottam, légyen bizonyság belső keserűségemről, 's töredelmességemről! Ez a' töredelmesség, melly eláztat könyeimben, bizonyoson megkérlelte az Eget; és az én Atyám nem akarna nékem megengedni? O! szenvedheted e azt; te, kinek életemet köszönhetem, szenvedheted e, hogy ebben az iszonyú szükségben, fájdalmaimban, 's gondjaimban elszenvedjek? Haszontalanúl csorogjanak e' forró könyeim, és a' töredelmesség gyümölcstelenül emészen e' meg? Önnön életem, a' te tulajdon adományod szolgáljon e' bűntetésemre? Nézheted e' leányodat a' porban fetrengeni, lábaidnál öszvekócsolni kezeit, és haszontalanúl esedezni atyai szeretetedért? Melly szerencsés voltam valaha! Az az édes, az a' drága, az a' büszke neve kedvesednek, micsoda hizelkedve hangzott szívemnek. Édesebben! hogy sem a' szerelemnek hízelkedései egy szeretőnek kedves ajakain. O! micsoda teljes mértékkel öntötte ki rajtam atyai szerelmed az áldást! — Micsoda boldogság, micsoda örömtől való elragadtatás merített el, midőn mosolygó szemed tetszésedet, 's szerelmedet je-

lentette; midőn kegyes jósággal mondottad nékem: édes leányom! magam pedig, atyámnak nevezhettelek. — ●! vigasztalása öregségednek, a' te reménységed, örököse áldásodnak, és vagyonodnak! — Mi hijával voltam? Semmit sem kívánhattam. Nyugodalom, életem gond nélkül való bátorsága, gyönyörűség, boldogság, mind az enyimek voltanak! Miként estem le, mint az Égből az Acheronra rohantam! Se körűlettem, sem előttem nincsen egyéb inségnél; iszonyú jövendő! — Ah engedd meg! hogy rajzoljam le előtted sorsomnak szomorú mivoltát; ne tagadd meg ezt a' vigasztalást éntőlem; hallgass meg engemet, Atyám, engedjed, hogy vérzék előtted szívem; és lásd meg osztán, ha leányod nem eléggé büntetődött e' engedetlenségéért! Clito, barátja az emberi nemnek, az én gyámolom. — Istenemnek mondanám, ha embereket úgy lehetne nevezni. — Clito bizonysága ennek a' látásnak, mellyről el kellett utóljára fordítani könyel tölt szemeit.

Egy öszveomlott, szalmával fedett kunyhó — (melly szánakodással néztem valaha az illyen kunyhókat, és miként sohajtoztam azokan, a' kik az ollyanakat lakták) most az én kastélyom! A' szél, és mostoha idő nem kedveznek nékem; és férjem, a' ki egyébkor híven osztozott gondjaimból, és minden munkát egyedül magára vállalt, most szalmán hever nyavaljától elgyengűlve, és még inkább reám való gondjától megemésztődve! Egyébkor a' legdurvább foglalatosságoktól sem húzta el munkához szokatlan kezeit, hogy bennünket, a' legiszonyubbtól a' mit az ember kigondol-

hat az éhségről tudniillik megmentsen. Most dajkálkodás, és meleg nélkül fekszik, és a' legjobb, a' mit kívánhat; az hová hamarább való halál! O miként kivánám! hogy ebből a' nyomorúsággal teljes életből mind kettönket elragadna! — Némán, mint a' márványból faragott képek, nézzük egymást, és könyekben uszkáló szemeit mindenikünk azon tárgyra fordítja, melly szerencsétlenségét kettőzteti. Magam egy padon ülek mellette, én szánakodásra méltó leányod, hidegtől reszketve, könyeimben elázva, gondolkodó fejemet egy leomlott falhoz támosztva, és nem bátorkodom nagyon sohajtani, hogy vérző szivét még inkább meg ne sebesítsem. Mindenik titkolja egymás előtt szükségét önnön szivében. Fére fordúlva sohajtunk az Égre, és ha könyekkel telnek szemeink, akkor erőltetjük magunkat terhes mosolyodásra. — Ah! keserűségtől töltt szivünk pedig ki akar fakadni. — De minémű szerencsétlenség lehet, o Atyám! nagyobb és elviselhetetlenebb, mint az, mellyet mi szenvedünk! — Ha azok, kik egymást szeretik, gyötrelmére válnak egymásnak; ha a' szerelem, ezer gyönyörűségnek kútfeje, kínzóvá változik, ha az iszonyú szükség elviselhetetlenné tészik előttünk azoknak látását, a' kik nélkül az életet semmire becsüljük!

Ki voltam valaha? — Vajha eltörűlhetném egészen azt az emlékezetet, hogy ki voltam, ha nem reményhetem hogy vége légyen valaha inségemnek! — Olly szerencsés, az élet gyönyörűségéhez, és könnyűségéhez olly igen hozzá szokott, Atyámtól szeretetett, ő érette a' világtól

tiszteltetett, gond nélkül; most pedig — kimondhatatlan szegénységben, mindentől, a' mi csak kínozhat, gyötrettetve! — Nem, nem kívánom vissza ezen boldogságomat, ez a' kívánság igen kevély énnékem, a' ki csupa inség vagyok, hanem csak a' belső nyugodalmat; csak azt a' gyötrelmet, melly belőlről üldöz, és a' szegénységnek ezt a' nehéz terhét, melly mint a' földnek golyóbissa olly nehezen fekszik szivemen, csak ezt, én Istenem! csak ezt vedd el én rólam! örömest, igen örömest fogok szenvedni, mert azt talám megérdemlettem, semmit sem kívánok, Atyám, mind azokból, a' miket birtam, hanem csak bocsánatodat, és azt a' kenyeret, melly a' legalább való parasztasszonynak is vagyon. Ah! micsoda kevés része ez annak, a' mit birtam valaha! De e' még királyi gazdagság ahoz képest a' mim nincsen. Szerencsés, ha a' földnek egyik szegletében a' világ megvetése előtt elrejtve, és a' te kegyelmedben bizonyos, csendes szegénységben élhetnék, és azt, a' mit a' természet kíván, munkám által megszerezhetném! Ezek a' kezek, mellyeket a' dolog soha meg nem durvított, nem fogják szégyenleni, az eke szarvát fogni. Boldogságnak nevezném kedvesemmel mivelni a' földet, vagy a' nyájjal majorkodni! — Ah szerencsétlen kedvesem! hát olly nagy vétek volt e' szeretni, hogy az ég és világ egyesülnek bűntetéseinkre! — O természet! természet! mellynek hajlandóságait ártatlanaknak tartottuk, miként csaltál meg! Hát nem voltunk e' egymásnak rendelve! Hát az indulatnak szava, melly látszatott

azt mondani, hogy egy szív a' másikért alkatott, csak Szirének szava volt e' elcsábittásunkra? Ezek a' hajlandóságok, ezek az öszveegyeztetett indulatok, két hasonló érzékeny szivben, csak csalogató képzelődések e'? Midőn a' természet hív, vétek e azt követni? — O melly szerencsések vagytok! ti égi madarak, kik a' fák ágai között nyájaskodtak, és egyedülcsak természetetek indulatjait követitek! Micsoda szerencsések, ti mezei nyájak, bennetek nem találtatik fel mind a' két ellenkező gyötrelem, a' hajlandóság tudniillik és okosság, mellyek szüntelen való csatában vagynak! Hát ollyan nagy vétek e' egy kétséges háborúban csalatkozni? Olly nagy büntetést érdemel e', ha ki nem követi teljességgel az okosságot, mellynél a' természet erőssebb volt?

O Atyám! érzem, igen is érzem, hogy lelkem esmérete, ha nem igazolja is, legalább menti cselekedetemet. Csendesen vagyon, midőn tettemet vizsgálom! vagy legalább csak azt mondja lassú szóval: hirtelenkedtél cselekedeteddel. Miként háborogna pedig, ha kettős volna hibam; miként háborogna, és bosszút állana éretted. — De bánom még is! — Ah! mit mondok? Feletébb szerettem, és talám újra azt a' hibát tenném! Ne haragudjál, Atyám! ne bántsan meg leányod egyenes szívüsége! Büntetését akarod, 's ugyan ezen érzékeny szerelme legnagyobb büntetése nékie. — De érdemlette e' azt? — Ha érdemlette, úgy vagy az Ég, vagy a' természet inségre rendelt volt engemet; a' legnagyobb inségre a' világon; mert ember nem szeret erőssebben nállamnál.

Egészen bűnösnek vallom magamat; mindent kegyelemnek fogadok, a' mit tetőled vészek: de engedd meg legalább, hogy igyekezzem hibámat menteni. Csak egy vigasztalása vagyon a' boldogtalannak, hogy nem hiszi magát olly büntetésre érdemesnek lenni. Jele talám annak, hogy szive nem esméri gonoszságnak; mert a' szántszándékos gonoszság egészen feltámosztja ellene lelke esméretét, és egyben seminivé tészi minden mentségeit. Jocászto egészen megnyerte volt szivemet; szerettem őtet, magad is nemes erkölcsünek tartottad. — Ah! minden hibája abból állat, hogy szegény volt! — és magad megvetetted azt, a' kit szivem régen elválasztott volt. Mást kellett volna szeretnem. — De hol volt az a' világon? — Megnevezteiett a' nap öszveadattatásunkra, én könyörgettem, csedeztem, sírtam; de te, Atyám, hiaragudtál! legelső harag, mellyre ingereltelek volt; melly vétkes! azt itélje meg az ég! alig bátorkodtam előbben terjeszteni okaimat; félelmem, tusakodásom, kétségben esésem, — majd olly nagy mértékben voltanak, mint most vagynak; mert csak a' szegénység járult szenvedéseimhez. Engedetlennek neveztél; előztél szemeid elől, míg meg nem tanúlék engedelmeskedni; és mivel hogy könnyebben megtanúltam volna a' halált szenvedni, úgy erőltetni akartad szivemet, azt szeretni, a' kit szeretni kellett volna; szivemet, mellyen magamnak sem volt hatalmam. Mit cselekedtem volna, mondd meg, Atyám, mit cse-

lekedtem volna, mi volt még kétségben esésnél egyéb hátra? Szerencsétlenebb soha sem lehettem volna, mintha Curioval öszvekötem volna: azt érzettem, 's érzem még most is legnagyobb boldogtalanságomban. Látod e, Atyám, olly hatalma vagyon a' szerelemnek! avagy vétkes lehetek e azért, hogy illy nagy erőnek ellene nem állhattam? Azt gondoltam, hogy talám mindent elkövettem megilletésedre, és semmi egyéb módot nem találtam, hanem hogy elszökjem az én Jocásztomhoz. Karjai közzé vetettem magamat; és hogy semmi erő el ne szakaszthassan tőle, és a' rágalmazás ne árthasson becsületemnek, szent kézzel köttettettük öszve feloldhatlanúl szerelmünket.

Micsoda szerencsés lennék, ha ezt a' kötést igazságosnak esmérnéd. Hidd el, Atyám, hogy az én szívem meg nem csalt engemet, midőn ezáltal a' szeretet által olly sok boldogságot ígért énnékem. Önnön az inség kebelében is érzi, hogy boldogságának semmi egyéb hijja nincsen, hanem szeretted, és egy kis csekély értekecske az életre, úgy épen olly szerencsés lennék, mint most gyámoltalan vagyok! — Ah! kívántál e egyebet, hanem hogy szerencsésnek láss engemet, midőn szerelmemet kárhoztattad, és mást parancsoltál szeretni? Szerencsésebbé nem tehettél volna engemet; egy halandó sem ezen a' világon — egy Isten sem. Szerencsétlenebbé tenni, kívánhattad volna e azt? — Nem, Atyám, a' kegyetlenek szokták azt cselekedni! ha pedig azt akartad, úgy vétkes voltam e, hogy nem engedelmeskedtem? Ha engemet az ég boldogságra teremtett, úgy a' halandóknak nincsen elég erejek engem erőltetni, hogy önként szerencsétlenné tégyem magamat. — De a' te szándékod atyai volt; azt gondoltad, hogy boldoggá tész engemet, és kiragadsz a' szerencsétlenségnek torkából. — Miként kívánnám, hogy szívemnek szándékai, és érzékenységei a' tijéiddel egyeztenek volna! Melly sokszor kívántam, hogy Curiot olly hathatósan szerethettem volna, mint az én Jocásztomat! De mit tehettem egyebet a' kívánságnál! Semmit sem egyebet, hanem kívánni, sírni, és — Jocásztó után sohaitani. Mit mondjak még? Nincsen egyebem szerelemnél, a' mivel menthessem engedetlenségemet, és bánatnál, helyre hozni hibámat; nem cselekedetem megbánása, hanem megbántásodon való bánatom.

O! ha az esedezés és könyhullatás megillethetnek még; és ha atyai szíved nincsen egészen elzárva gyermeked előtt, fogadd kérlek azt a' bűntetést, mellyet eddig szenvedtem, megbántásodból következett hibám elhörléséül, és add viszsza csak egy részét annak a' boldogságnak, mellyet valaha egészen bírtam! Engedd meg nékem lábaidhoz borúlni, és kisírni tőled bocsánatomat. Ne hagyj ebben az inségben elszenvedni; ments meg két szerencsétlent, kik az elenyészésnek szélén állanak, és tartsd meg azt az életet, mellytől függ a' magamé. — O! ha méltoztatnál leányodat iszonyú inségében meglátogatni; tudom bizonyosan, édes Atyám, hogy ez a' szomorú látás megengesztelné haragodot, és talám egy kicsor-

dúlt könyed azt mondaná, hogy engedelmet reményhetek! Engedd meg csak olly szerencsésnek lennem, a' millyen lehetek, ha szívem uem engedi ollyan lenni, a' millyenek magad tennél.

Epicharmusz, Leányának Euchá-riának.

Serény lépésekkel érkezik, Euchária, utólsó órám. Keményitsd meg magadat, ugyan azon álhatatossággal hallani halálomat, mint a' millyennel magam fogadam azt. Ne hizelkedjél magadnak azzal a' reménységgel, hogy könyörgéseid kifogják még a' Teremtőnek kegyelméből imádkozni Atyádat; igen is érzem, hogy a' lenyugovó nap soha fel nem fog nékem többször támadni. Egy esméretlen szózat, talám angyalamnak szózatja, csendesen, mint egy jámbornak sohajtása, a' ki magában térvén Teremtőjéhez imádkodik, sugdosott álmamban fülembe. „Az éjféikori óra „ feloldozza mind azokat a' lánczokat, mellyek „ még a' földhez kötöznek. Akkor fogod utószo„ ri mély sohajtással feláldozatt lelkedet az egek„ ben felbocsátani, és más világban nagy rendelé„ sedet elérni." Ezeket mondotta a' szózat; jövendölő nyugodalom folyta el lelkemet, és édesebb erősíttő ital, hogy sem az Orvosnak poharából való, öntötte ki magát elgyengültt tagjaimban; azon tagjaimban; mellyek már egy hosszú esztendőtől fogva küszködnek a' halálnak karjai között.

Erősíttő álmamból visszatértem még egyszer egynéhány óráig az életre, és láttam lemenni utólsó napomat. Talám éretted serkentem fel, leányom, még egyszer! Mert mit hagyok hátra a' nap alatt egyebet, a' mi utólsó szenderedésemből felserkenthetne, a' mi csek egy szempillantásig háttáltathatná repülő lelkemet! O te! egyedülvaló szorgalmatosságom, a' kiért én még a' halálnak karjai között, az égnek küszöbén is sohajtok: kihez olly erős szerelnem, mint a' természet, melly most feloldozásoman dolgozik, 's lelkemet, melly készen áll a' repüléshez, nagy ereie által megtartóztatja; hidd meg, hogy a' földi örömmel, fáradtságos gyönyörűséggel jól lakott lelkem, melly utólsó rendelése elejében siet, egyedül csak éretted tér mégegyszer vissza az égnek útjáról. Legbuzgóbb könyörgései, és a' halálnak borzogatása közben is, lehömpölyög hozzád a' földre gondolatjainak árja, és terhesebbé tészi földi salakjától való tisztulását. — Ki kell még atyai szeretettel teljes szíveimet öntönöm előtted; mert ha üres lészen a' világi gondoktól, egészen üres, annyival könnyebben fog lelkem egy sohajtásban felrepülni az Égbe. Az utólsó atyai áldást már elvetted, édes leányom tőlem. Erő tlenkarokkal, mellyek alig ölelhettenek meg, szorítattalak gyengén dobogó szívemhez. Szóllani akartam, sokat szóllani; és

ezekben a' nevezetes szempillantásokban taníttásokat önteni gyenge szívedbe, olly taníttásokat, mellyeket csak a' sírnak széljén tanúlnak; de kimondhatatlan szánakodás fogta el reszkető nyelvemet, és elnémúlva csüggettem ajakaidon. Könyhullatásokkal, mellyeket elakartam előtted titkolni, kelletett tusakodnom, mert a' tiéid virágzó orczádon hömpölygöttenek le. Akkor, Euchária, midőn lelkem tusakodás nélkül hagyja el lakását, akkor estem által a' halállal való viaskodáson! Fátyollal takartad bé ábrázatodot, és siettél kifejtőzni öleléseimből, hogy egyedülvalóságban sírhasd ki magadat, 's akkor gondoltam, hogy meghalhatok. Hová tovább mind fáradttabbak voltanak a' világosságtól szemeim, és egy erősíttő szenderedésnek karjai közzé estem.

Most serkenek fel, mint halálból feltámodt, és az égtől megerősíttetett; és mivel jelenléted felháborítaná gondolatimnak nyugodalmát, azért ezen papirosra önti ki magát atyai szívem. Ezt kötöm tenéked hagyományul, kedvesem! Legfőbb hagyományom, ha elfogadad!

Legérzékenyebb szeretetemnek karjai között neveltelek fel tégedet szorgalmatossággal, o te! reménysége örekségemnek, kitől most elszakaszt a' halál; szemeim előtt virágzattál ki, mint egy drága virág, az ültetőnek dajkálkodása alatt. Minden gondjai, magános, és szomorú óráimnak, ez a' terhes hagyományja haldokló Anyádnak, mellyet több keserűségei között maga után hagyott, te reád háromlottanak, és osztály nélkül bírtad egész szívemet. — Ah melly szerencsés

voltam tebenned! te, kedves képe virágzó egy anyának, kinek lelke még szebb volt, hogy sem a' test, mellyben lakott! Még csak gyermek voltál, 's igen ifjá, hogy legjobb anyádnak elvesztét érezhetted volna, midőn elaludt karjaim között. De még ifjúságodban is kijelentette magát jó szíved. Gyakran, midőn kezemre hajtván fejemet magánoson ültem, midőn könyek, kedves anyád emlékezetének szentelt könyek folytanak le csendesen orczáman, gyermeki játékod közben, természeti hajlandóságból illetődvén fájdalmiman, szánakodva néztél, mint az ártatlanság állattál előttem; és elfelejtkezvén a' játékról, erőltetted magadot, ártatlan mosolyodást mutatni ábrázatodon, melly meghazudtolta örömedet, körűl tévén véve kellemetes törödéssel, és úgy siettél kinyújtott karokkal az enyimek közzé, mellyek kinyiltanak elfogadásodra. Elrejtettem előtted könyeimet, vérző szívemhez szorítottalak, magad pedig mind azokat az oktatásokat, mellyeket adtam, lelested ajakaimról.

Az Ég meghallgatta könyörgéseimet, és felneveléseidben való szorgalmatosságomat jó véggel áldotta meg. Az esztendőknek virágában vagy; de azt nem akarta, hogy azon örömet béarassam, mellyel az öregség táplálja magát, midőn jó erkölcsüek gyermekei, mellyeket én ültettem, és szorgalmatosan miveltem, nem fog nékem illatozni. — Vajha egy érdemesnek illatozna, a' ki méltó, jó erkölcsü segélytő társsal bírni! —

Majd elfoglak, kedves leányom, hagyni tégedet; ah! veszedelmes esztendeidben fosztattál meg

kalauzodtól; a' hol az indulatok erősebbek, hogy sem az éretlen elme. Még csak tizenhét nyarat számlál virágzó ifijúságod: felneveletlenkor, a' világnak elcsábittása ellen! Reszket éretted atyai szívem! O! bár csak az Ég életemben adta volna azt a' boldogságot, hogy egy számodra elválasztott érdemes szeretődnek karjai között láthattalak volna, micsoda csendes lenne halálom, micsoda csendes. — Különben! nem úgy végezte volt el akaratja. Könyeim azomban, imádságaimmal együtt éretted esedezzenek. Szemeim még az Ég. ből is tereád fognak alá nézni, és az angyalnak szárnyai, mellyet ő, az ártatlanságnak védelmezésére ád, befognak tégedet takarni. — De mind azokra a' szorgalmatosságokra, mellyeket egy érdemes atyai szív szokott mutatni, és a' mellyeket az enyim mutatott tehozzád, azokra a' könyekre, mellyeket elvállásunkkor öntök, áldásomra, mellyet tenéked hagyok, kérlek tégedet, egyetlen egy kedvesem, a' kiben ezen a' világon hátra hagyom szívemet, el ne felejtsd azokat a' szent tanításokat, mellyeket néked adtam. Emlékezzél örökké intéseimre, mellyeket újjítok, és hidd meg, hogy az igazság, a' mit egy haldokló tanít.

Ne bátorkodjál csak egy bizonytalan lépést is tenni a' világban; minden hamis lépés félre való útra vezet, a' félre való út pedig veszedelembe viszen. Fontolj meg minden cselekedetet, és tartsd készen szívedet a' csatához. Csatázás az embereknek sorsa, a' királyiszékben úgy, mint a' kunyhokban: itt a' boldogtalansággal, amott a' szeren-

szerencsével, mind a' kettőben pedig tulajdon szivünkkel. A' jó erkölcs légyen örökké sinormértéked; annak nyomdokát kövessed szüntelen, bár ha tövisen, kősziklán, fövenyen és pusztaságon vezet is, kövessed mindenkor! Az ég megáldotta munkámat, és gazdag örökség marad reád. De a' világi kincs mulandó, kedves gyermekem! a' történetnek, lángnak, időnek, és emberek gonoszságának, mellyek gyakran iszonyúabbak, ragadományjára lészen. Ne bízd magadat mulandó vagyonra: a' nélkül, és a' gazdagoknak palotáin kivűl is, még a' szalmás kunyhókban is lakik a' valóságos békeség, az élet boldogsága; és a' bőség kebelében is gyakran uralkodik az inség. Igaz, hogy az az érték, mellyet teneked hagyok, tiszta a' vétektől. Semmi átok sem fekszik rajta, sem pedig megfosztatott özvegyek, és árvák könyei nem áztatják. Minden veréjtékemmel szereztetett, vagy pedig az ég áldásától ajándékoztatott; ne féij élni hasznával, és a' mit neked a' rendelés adott, azt tartsa meg jövendőben is tenéked. — De talám próbákat tartott meg számodra, és mire jutnál, szerencsétlen gyermek! hogy ha azt ismét elvenné tőled a' mit adott, ha életednek teljes reménysége elviselhetetlenebb lenne tenéked, hogy sem a' szégyen. Akkor tulajdon kevélységed lenne legirtózatosabb ellenséged; és ártatlanságod 's jó erkölcsed elvesztésével nem gondolnád drága áron szerzeni vissza azt, a' mit az Ég csak megpróbálásodra vett volt el. Ah sokan csüggedtenek el ez alatt a' próba alatt! A' szegénységtől való félelem, sok ártatlanságot adott el! — Esmér-

kedjél meg idején a' szegénységgel, és gondold meg józanon a' tisztességet. Nincsen ez a' fényességgel mindenkor öszveköttetve. A' jó erkölcsü szív szokott az ő lakása lenni. Ezt oltalmazd, és abban helyheztesd minden dicsőségedet, mikén ártatlan és jó erkölcsü lehess; úgy osztán alig fogod a' szegénységet érzeni. — A' szegénység, az igaz, rettenetes gondolat az emberi kevélységnek, de a' jó erkölcsü tisztességessé tészi a' czondrát, mellyet visel. A' jó erkölcs úgy fénylik ki a' szegény életnek mocskából, mint szintén a' gyémánt a' porból. A' királyiszékben tiszteletet, a' czondra alatt pedig csudálkozást okoz. A' Pamela neve sokkal dicsőségesebb egy asszonyembernek, hogysem egy királynénak neve. Hogy ha az Ég eltökéllette, tégedet ennek a' próbának alája vetni, o! úgy még a' föld gyomrában is örvendezni fog hamvam, 's felrepült lelkem egy gyönyörűséggel többet érez az Égben, ha ugyan csak lehetséges az, midőn a' szegénységben is jó erkölcsünek látlak.

De ha az Ég megtartja vagyonodat, fordítsd azt arra a' mire adta volt: öncsd ki jóltevő szívedet azokra, kik az életnek terhe alatt sohajtoznak. A' szánakodás valóságos, és törvény szerént való adóssa a' szegénységnek: a' szánakodás segéltségre kötelez. Ne engedi olly könyeket folyni, mellyeket magad eltörülhetsz, azok a' könyek, mellyeket el nem törlünk, holott tehetségünkben volna, épen annyit érnek, mint azok a' könyek, mellyeket magunk sajtolunk ki. Siess a' szükségnek segéltségére, minekelőtte esedeznék, és előzd

meg a' kérést jósággal. A' jóság meg vagyon fizetve, ah! drágán vagyon megüzetve, midőn előre meg vagyon vásárolva sohajtással, és az Égben semmi érdeme sincsen többé. Hincsd ki körülletted kegyesen a' jótéteményt, és ne szégyeljed azokat a' könyeket, mellyekkel lábbognak szemeid, midőn a' szükséget látod: az az Isteni léleknek kiomlása, melly gyönyörűséggel, és menyei nyugodalommal buzog a' jóságnak, és nemes erkölcsnek kútfejéből! A' száraz szemmelvaló adakozás, a' szívnek érzéketlenségét szokta elárulni. Esméretlen nékie az a' gyönyörűség, melly a' jótételből származik. Micsoda édesen emlékezik a' lélek arra, hogy az embereknek szükségeket eltávoztatta, a' megkeseredett szívet enyhitette, és könnyebbítette a' tisztelendő öregséget! Micsoda nyugodalmára szolgál az embernek maga esmeretsége, és micsoda csendes örömet önt szívében! A' kihintett jótétemény, Euchária, valóságos magva a' jövendőbéli gazdag örömaratásnak. Még életében is aratja azt az ember: de a' halálnak széllén, o! micsoda kimondhatatlan vigasztalás, és nyugodalom! — Hidd el énnékem, a' ki épen most érzem azt.

Az ifjúság nem igen hajlandó valaminek valóságos, és voltaképen való megfontolására; azt gondolja, hogy törvény szerént illeti őtet a' gyönyörűség, mig oda lészen ideje; és úgy tetszik, mintha a' józan szép okoskodással unalmassá tenné szép óráit. De édes leányom, ne engedd magadat a' közönséges bal vélekedéstől elálltatni, hogy szüntelenvaló mulatságban gond nélkül élj,

és a' józan okoskodást csak homályban lett elmerülésnek tartsd. A' gondolkodás a' lélek élete, és a' megfontolásban áll legfőbb gyönyörűsége. Veszedelmes hosszú útunk vagyon a' világon keresztül! Háboruk, és szélveszek forgatják fel szüntelen a' kősziklákkal teljes tengert, mellyen által kell hajokáznunk. Veszedelmes az ut, és bátortalanok az ösvények: mind jobbra, mind balra, kőszálok, és fövényhányások vagynak elrejtve. Meg kell azokat viszgálnunk, minekelőtte szélnek eresztenők a' vitorlákot. Jól ki kell papirósból a' lerajzolt helyeknek veszedelmeseit tanulni; a' kősziklákat, és fövénydombokat meg kell jegyezni, a' szélvészeket előre látni, hogy minden történhető esetekhez készen tarthassuk magunkat! úgy leszünk osztán minden veszedelem ellen felfegyverkezve, 's elajánlva minden történetekre. Semmi vagy legalább a' közönséges szerencsétlenségek közzül egy sem ér bennünket reménytelenül, a' ki pedig a' roszat előre által látja; az ollyan már félignyire elfordította. Ah elég történetek vagynak! mellyekről még nem gondolkoztunk, és talám nem is gondolkozhattunk; — De akkor majd mindenikben feltanáljuk magunkat, és életünknek legtöbb óráiban csendesen lészünk.

De akkor is szorgalmatos gondod légyen utodnak czélját megviszgálni, és — bár ha elejént irtózatos gondolkodás lenne is kimenetele! gondold meg, hogy azért élsz, hogy meghalj, azt a' nyomos, és nagy kimenetelt ne veszesd el szemeid elöl. Hasznos sinórmértéknek lészen ez kútfeje néked. Többre tanit, hogy sem minden oskolák

taníthatnának: csak ez az egy oktatás többet foglal magában, hogysem egész könyvek: tanulj meghalni! Csak a' tud meghalni, a' ki elég bátor a' halálnak szemébe nézni; a' nézhet pedig esak szemében; a' ki barátságot kötött véle. Lásd meg annak a' gondolkodásnak hasznát: halni tanulni, oh valósággal nagy mesterség. A' mi véletlenül lep meg bennünket, mint hirtelen menkyőütés, melly előttünk lecsap; a' földindúlás, melly megnyitja lábaink alatt a' mélységet, elijeszt bennünket: de a' halált nem lehet ezek közzé a' véletlen történetek közzé számlálni; az el vagyon rendelve, olly bizonyosan vagyon elrendelve, mint az élet; 's osztán megijesszen bennünket? Midőn ijeszt, oh akkor a' legfélelmesebb, 's még is legbizonyosabb rosz. De vizsgáld meg, és tanulj elmélkedni, hogy meg kell halnod: úgy elveszti ijesztését. De mi nem félelmes, midőn véletlenül érkezik? Tulajdon a' nap, ez az örvendetes világosság, melly a' napvilágot a' szép ifiú világra kiterjeszti, ez a' tündöklő fényesség, melly az éjtszakának ijedségét elüzi, elijesztené a' vakonszületetettett, hogy ha a' rendelés egyszer'smind felnyitná szemeit. A' menydörgés, mellyet félelem nélkül hallunk döbörögni, minthogy hozzája szoktunk, a' földhöz verné ijesztésével azt, a' ki legelsőbbszer hallaná feje felett csattogni. De attól nem fél az ember, a' mi esméretes előtte; és a' ki gyakran emlékezik arról, hogy meg kell halnia, hozzá szokik ut'ljara elevenség nélkül való halvány tetemeket, béfogott szemeket látni: midőn a' szív többet nem dobog, a' vér meg vagyon aluva, és

érzékenység nélkül ott fekszik süketen, mint egy darab fa, mellyet a' fejsze levert tövéről; megszokik arról az időről gondolkozni, mellyben a' világtól búcsút vészen, és eltünik a' csillagok elől; hozzászokik még életében akkor meghalni, midőn elfolytanak napjai; és micsoda csendesen fogja szenvedni a' halált, mellytől régen meg szünt félni!

Ezen gondolkodás, kedves Euchariám, sok jó tanításokkal fog csirázni: megtanít tégedet, mentől könnyebben feloldozni magadat azok alól a' lánczok alól, mellyek által sok földi gyönyörűségek kötöttenek á' világhoz: ennél az életnél sokkal távulabb terjeszti ki látásodat, reménységedet örökös tárgyra igazgatja, 's ártatlanságban tartja életedet. Megtanulod, hogy a' világi kincsre, becsületre, vagy más dolgokra, mellyeken a' földi vágyakodás kap, gondod nem lészen. A' kicsendesen akar meghalni, annak békeségben kell élni önönmagával, nem kell ellenséget táplálni kebelében, szükség, hogy barátja légyen lelkeismerete: midőn a' sírnak széléről visszanéz életére, egész sor szép tárgyat, nemes cselekedeteket, és fénylő erkölcseket kell maga után látnia. Úgy várhat nyugodalmat a' halálban! De egy vétkesnek irtózatos halála; és bár ha teljes élete mind összefont boldogságokból állott volna is (noha a' vétek, és boldogság nem egyezhetnek képzelődésünkben) bár víg napjainak minden arany órái, a' gyönyörűségnek rózsái között folytanak volna is el: még is egy szempillantásig tartó halálos félelme

irtózatosabb lenne, hogysem illy örömmel tölt élete kedves volt nékie.

De oh! csendes nyugodalma önönmaga ismeretségének, a' küszködés közben is, midőn a' test a' lélektől megválik! Ki nem lehet beszéleni, gyenge a' nyelv kimagyarázására annak: a' mit érzek. Még az álmok is felélesztők. Ragyogó ábrázatok állanak körülöttem, angyali termetek, és olly országnak határa, mellyben a' gyönyörüség, és sokáig tartó boldogság lakik! — Láthatnád csak azt, a' mit én látok, érezhetnéd, a' mit én érzek, 's reménylhetnéd azt a' nyugodalmat, és csendességet, melly most kebelemben uralkodik, oh édes leányom! úgy bizonyos lennék, hogy a' jó erkölcs örökké gyenge lánczaiban tartana, hogy szived elfelejtkeznék a' földről, 's utálná a' vétket! De ezt úgy is reménylem tetőled, mert a' jó erkölcsre, és az Égnek számára neveltelek: reménylem, és kénszerítelek is halálom óráján, ugyan azon órára, mellyben utánam fogsz jőni, úgy élni, hogy szintén úgy hallhass meg mint magam. — Elfogyatkozott erőm; megtettem a' magamét; fogadd el még áldásomat, 's élj szerencsében — példáson élj.

Zarine Zemesznek.

Talám elfelejtetted azt a' szerencsétlent, a' kit nemesebb barátjának szerelméből, szives szülőinek

karjai közzűl, önnön tisztességéből, 's ártatlanságából kiragadtál, és inségének kellős közepében hagytál el. Szívességem, könyeim, a' szerelemnek minden jelei, az illetlen kérésrevaló megalázódástól fogva egész a' kétségbenesésig lett jutásom, meg nem hathatták, áruló, hitetlen szívedet. Talám kaczagtál, és csufolkodtál barátjaid között, a' kik épen olly alacsonyul gondolkodnak, mint magad, szerencsétlenségemmel, mellyben hoztál. Annyi mint az; hald meg most egész győzedelmedet, és légy olly szerencsés, mint lenni érdemled. — Oh vajha legnagyobb boldogságodban tanálhatna levelem, más ártatlannak karjai között, a' kit szint ollyan szerencsétlenné tenni tökélletted el, mint a' milyenné engemet tettél; vajha győzedelmed reménységének közepette tanálna, 's dicsőségedben, a' kurusló hívságtól körülvétetve. Micsoda gyönyörüségemre válnék hiteszegett! ebből az örömedből gyötrelmednek mélységes fenekére, gondolt boldogságodból, idvességedből, valóságos pokolra letaszíthatni tégedet; micsoda gyönyörüségemre szolgálna ez énnékem, minekelőtte meghalnék! Olvasd, olvasd; és ha vagyon még érzékenység benned, úgy álljon bosszút érettem felbódult lelkedesmérete.

Engemet kétségben esésem elég erőssé tett, megelőzni gyalázatomat, mellyből magad nem akartál kiszabadítani. Ha egy élőnek nyájos szavait kikaczagtad: úgy a' sírnak szélén, mert most épen ott állok, nagyobb valósággal szólok teve ed. Jere, ha vagyon szíved, jere, és lásd meg még egyszer azt a' Zarinét, a' kinek könyei

haszontalanul folytanak előtted, a' ki térdenállva kócsolta öszve kezeit, 's haszontalanul kérte viszeza tőled tisztességét, mellytől megfosztottad volt, midőn nem akarta szíved elfogadni őtet! Nem fogod őtet könyeiben feredve, nem megalázódva sem pedig esedezve nem fogod őtet tanálni: egy sohajtást sem hallasz tőle, nem; haldokolva fogod őtet látni, 's tégedet átkozva, te, legalacsonyabb minden árulók között! Oh micsoda gyönyörűség, ha lelkem, minekelőtte az árnyékokra alá szállana (micsoda árnyékokra, azt nem határozom meg) kiolthatná rajtad bosszuállásának szomjúságát; ha elhalványodó ajakaim szemedben átkozhatnának, és haldokló kezeim a' vér által, mellyet kiontottanak, feláldozhatnának a' halálnak! Siess tőlem meghalni tanulni, ártatlanság gyilkosa, ki az ártatlanokat olly félelem nélkül tudod a' gyalázatba hozni, 's szerencsétlenségben, siess tőlem tanulni meghalni; mert nehezebb meghalni, hogy sem az ártatlanságot megrontani. Az öldöklő tör készen áll, jelen van az áldozat, 's érkezik az óra. — Oh valósággal iszonyú óra! De fogadom az Istenre, ki a' gonosztévőket meg szokta bélyegezni, hogy iszonyúbb néked, hogysem énnékem! Nyughatatlanúl várlak, hogy szemeid előtt büntessem meg szívemet, miért egy vétkest szerethetett; hogy az öldöklő tört abban a' melyben verjem, melly egy semmirekellőért égett, és hogy tégedet véremmel avassalak bé az Isten itélete elejében. Koránt se gondold, hogy dörgő haragom önti ki előtted ezeket az üres szókat. A' tisztesség kívánja ezt az áldozatot; sem illik, sem le-

het, sem pedig akarom többször az elenyészendő napot látni, melly előtt nyilvánságos gyalázatom. Átkozom létemet, melly a' tisztességtől, ártatlanságtól, 's jó erkölcstől megfosztatott: szenvedhetetlenné lettem önnönmagamnak, sokkal szenvedhetetlenebbé, hogysem te vagy énnékem, és a' legkissebb életről való gondolatomat is utálom. — Tisztesség nélkül élni! Mulatságára élni, 's nevetségére a' községnek, és ollyan haszontalanoknak, mint a' millyen az én megejtőm is volt; és a' mi még több, az érdemeseknek szánakodására! — Úgy élni! Oh csak ez a' gondolat is öldökől! Egész lelkem reszket, és kivánnék az élőknek száma közzül a' nap alól elsülyedni.

Nem, ne hizelkedjél magadnak! olly igazán, mint én megmocskolt becsületemet szeplőtelenül vissza nem szerezhetem; olly igazán, minthogy teljes életemben folyó könyeimmel nyugodalmomat ártatlanságomat, 's boldogságomat vissza nem válthatom, olly igazán vagyon meghatározva az óra, mellyet nem akarok felül élni! Vétek, mellytől reszketek; de annak fogja az Ég azt a' vétket tulajdonítani, a' ki szükségesképen okozta azt. Reád egyedül, csak reád fog folyni vérem, midőn magam még kegyelmet reménylhetek. Ellened, hitető, ellened kiáltanak sohajtásaim jaj, jaj, fog az égből reád szálani! Te hoztál ebbe a' boldogtalan állapotba, mellyben a' gyalázat, és halál közzűl egyet kell választanom: magad viseld el annak büntetését, a' mit választok. Az Ég volt bizonysága heves szerelmemnek, jó erkölcseimnek 's tisztességemnek; és ugyan ő bizonysága annak

a' tusakodásnak is, melly ebben az iszonyú választásban szaggatja kebelemet.

Szenvedjem e a' szégyent? házamnépétől, mellyet meggyaláztam, kitagadva, Nememtől megvettetve: a' porban, és szegénységben heverni, és minden szem előtt elpirulni, melly megvetéssel, vagy szánakodással néz reám? Megvetés, és szánakodás, ti néktek légyek én tárgyatok? — Avagy szentebb e az élet a' tisztességnél? Kívánhatnók e amazt megtartani, minekutána ezt elvesztettük? — Mit választanál, hiteszegett, mond meg mit valasztanál a' halál, és gyalázat között? — De hogy is kérdhetem egy gyalázatostól, a' ki az ártatlanságot, a' ki a' jó erkölcset, és tisztességet csak haszontalan képzelődésnek tartja? Az életet kell választanod, ha nemes cselekedet meghalni: én pedig halni akarok.

Látod kétségben-esésel teljes nyughatatlanságomat, gyötrettetett szívemet, minden inségemet látod, Istenem! Magad voltál bizonysága azoknak á' szent ígéreteknek, mellyek gyanútól üres ártatlanságomat megcsalták. Hallottad azokat a' fogadásokat, mellyek igazszívűségemet elcsábították. Hihettem e, ah hihettem e? hogy egy ember elég vakmerő légyen, szent nevedet hamisan felvenni, hogy engemet szerencsétlenné tégyen? Hihettem e, hogy midőn az igaz ítéletnek menykövett homlokára lehívta, ellened káromkodott, és hitszegést esküdött? Változhatatlan szerelmének bizonyságául szólított tégedet; bizonyságúl arra, hogy nem sokára feloldozhatatlan kötés egyesít bennünket; a' jövendő életnek reménységére esküdött!

— Egek hallottátok e ezt az iszonyú hitet? — Káromolhatja e egy férgecske e' szerént a' Mindenhatót? Ha szívem segítségére jött is esküvéseinek, ha szerettem is őtet; a' jó erkölcsű szeretet még sem vétek azért. Mindazonáltal még is azok nélkül a' könyek nélkül, mellyeket lábaimnál öntött, azok nélkül a' sohajtások nélkül, mellyek által üldözött: azok nélkül az iszonyú esküvések nélkül, az Egek, az igazság bizonyságára való hívása nélkül; és magának, ha minden igéreteit bé nem teljesíti, a' bosszuállás alá való ajánlása nélkül annyira meg nem alázott volna, mint a' mennyire most vagyok megalázva.

Mi lehet szent, oh Egek! ha az Istenek neve nem szent? — Ah bocsásd meg nékem! szent Istenség, ki ennek a' gonosztévőnek káromlásait hosszútüréssel szenvedted, 's nem bocsátottál gyalázatos fejére tüzet alá az Égből, bocsásd meg gyengeségemet! vagy ha vétek volt; úgy is bocsásd meg, hogy ártatlanságomat annál a' hiteszegetnél bátorságban állítottam lenni! Az én vétkem, az övéhez képest még ártatlanság volt: és én szenvedek minden gyötrelmet, minden gyalázatot, midőn annak szerzője, egyik gonoszságból, a' másikba rohanik, és más ártatlant ugyan azon csalárdsággal sebesit, és ugyan azon inségbe merít el, mellyben magam sűlyedek! Magam roshadjak e le a' büntetésnek egész terhe alatt, midőn gyilkosom, a' bosszuállásnak bélyegétől ment, gonoszságának számát teljesíti? Micsoda gonoszságot büntet az Ég, hogy ha a' jó erkölcsnek alattomban való gyilkosát büntetetlenül hagyja? Büntetlenül! Nem, valósággal, még más élet vagyon ez után! Olly bizonyos az, minthogy a' te gonoszságod, áruló, az igaz ítéletnek büntetéseit el nem kerülheti!

Ott feltanáljuk ismét egy mást! oda idézlek én tégedet, abban a' szempillantásban, mellyben meghalok! Ott adj számot azokról a' könyekről, mellyeket kiöntöttem, minden sohajtásokról, mellyeket miattad sohajtok, és a' vérről, mellyet fel kell a' becsületnek áldoznom.

Mennyit nem szenvedek, Istenem! Tanáltatott e valaha halandó, a' ki jó erkölcsű lévén, szerencsétlenebb lett volna nálamnál? Tett e valaha a' szerelem, az ártatlan szerelem, boldogtalanabbá valakit? — Szerelem, kimeríthetetlen kutfeje véghetetlen reménységeknek, és nyájasságoknak, melly egyedül csak gyönyörűségekben való elragadtatást, és boldogságot ígér! — Oh természet! miként csaltanak meg tégedet, miként él vissza az áruló férfiúi Nem szent fegyvereddel, hogy megejtse jó erkölcseinket; és még az érzékenységet, melly által olly boldogokká akartál bennünket tenni, vészi magának segítségül, hogy egészen szerencsétlenekké tégyen bennünket! — Gyilkosok, de mi lehet az utálság, ha a' szerencsétlenné való tétel szerelem? Micsoda az ellenséges indulat, ha mind azok a' gyötrelmek, mellyeket szenvedek, a' szívességből származnak? —

Mint egy féreg, úgy feküdt lábaimnál: a' porban fetrengett előttem, 's imádott engemet; sohajtásokat, könyeket, és esküvéseket vett segítségére, hogy tusakodó jó erkölcsemet meggyőz-

ze. Reménysége, minden kivánságainak tárgya, teljes boldogsága egyedül csak én voltam. — Micsoda átkozott csufolkodó mosolyodással fordít már most hátat nékem, és bünteti együgyűségemet: hogy több becsületet állítottam benne lenni, hogy sem a' mennyivel birt! Miként tapsol győzedelmén, 's az én boldogtalanságomon! — Tapsolj csak, megátalkodott, a' pokol is tapsol veled! Majd teljes lészen győzedelmed; akkor fogom a' kárhozatból a' megátkoztakat játék nézésre egybehívni, hogy veled együtt örvendjenek véremen! Ez a' vér, ez a' szerencsétlen élet vagyon csak hátra. De mind tiéd légyen; a' jó erkölcs után, mellyet megrontottál, a' tisztesség után, mellytől megfosztottál; az élet is, mellyet meghagytál volt nékem, tiéd légyen. Bár csak volna még lelkedesmérete! a' bosszuállásra való nézve kívánom, hogy ugyan azon öldöklő tör, melly engemet a' gyötrelemtől fog megszabaditani, néked is verné egyszer'smind keresztül szivedet; hogy minden kínjaimat, bódulásomat, gyalásatomat, kétségben-eséseimet, kiönthetném véremmel együtt reád!

Igaz, hogy magag voltál az áldozat, mellyet bozszuállásom kiválasztott volt magának; de szégyenlettem egy alacsonynak vérét kiontani. Keveseltem érzéketlenül kioltani életedet, mellynek még nem szenvedted kínzását 's gyötrelmeit, kevés bosszuállás lenne, hogy ha tégedet magammal együtt az élet' tetejéről alátaszitanálak: tulajdon kétségbenesésed rántsa ki melyemből az öldöklő tört, hogy a' magadéba verje azt; de elsőben érezd meg életedben a' jövendő kínokat, mel-

lyek a' halál után várakoznak reád! Minden pokol légyen körületted; pokol az élet, pokol a' jövendő!

Ezzel az áldással hagylak el tégedet, megeitőm, és nem sokára gyilkosom. A' sirnak szélén kiáltok fel ellened bosszuállásért: rajtad feküsznek vétkeim, 's elvesztett ártatlanságom; és ha számot akarsz ezekről adni, adj számot a' vérről is, melly majd ki fog ontatni, örökké szemeid előtt álljon árnyékom; és annak képe, kit szerencsétlenné tettél az életben, 's megvetettél, halála után is reszkettessen tégedet.

Zerim az Atyjának.

Ha a' valóságos töredelmesség, az életnek utolsó szempillantásaiban nem haszontalanúl önti könyeit, hogy régi vétkeinek nagyságát kissebbítse; úgy én is, érdemetlen fiad, talám reménylhetem bocsánat nélkül meg nem halni. Az én napjaim már oda vagynak: érzem, hogy nem sokáig élek inségemben. Lélek gyötrelme, 's töredelmesség fogja végezni azt, a' mit elfajultságom kezdett volt. Könyeimben emésztem erőmet, és annak a' mi voltam, alig maradott még csak árnyéka is.

Semmit sem reménylhetek a' világtól; és a' halálnál jobbat nem kívánhatok. Egyedül csak a' halál menthet ki kemény rabságomból; 's reménylem is, hogy meghalgatja mindennapi kívánságaimat. Atyám, még csak a' te emlékezeted késlelteti lelkemet, melly az életnek határán elepedve óhajtja utolsó áldásodat. Úgy osztán örömest elhagyja a' világot, melly kivét magából, és semmi örömemre sem szolgálhat tovább.

Örömemre! — Mit mondok? Micsoda kényes szó az, öröm egy boldogtalannak szájában, a' ki csak egy vígasztalást is boldogságának tartana! Az öröm igazság szerént való öröksége a' jó erkölcsűnek, a' szép cselekedeteknek bére, 's jutalma egy ártatlan léleknek. Mi vétkesek, micsoda örömet kívánhatunk mi? Ah! vajha gyalázatos életünk után csak haldokolva lehetne nyugodalmunk, csak szánakodás megvetésünk helyett, 's az átok helyett csak engedelmünk lehetne! Még ez is olly boldogság, mellyet nem érdemlünk.

Reménylhetem e azt tetőled, Atyám? gyötrettetett lelkem, az inségtől, 's élettől elbágyadva, a' sirnak küszöbéről néz vissza tereád; 's áldásodat óhajtja. Örömest lemond a' világnak minden gyönyörűségeiről; ha csak oda, a' hol jövendőben tovább fog lenni, semmi átkot sem viszen magával. Oh vigasztalással teljes gondolat! Oh csendes félelem nélkül való halál! midőn olly bizodalommal aluszunk el, hogy azoknál, kiket elhagyunk megengesztelődést, és annál a' birónál, a' ki előtt meg kell jelennünk, bocsánatot találunk! Micsoda szerencsés az, a' ki úgy hal meg! Micsoda

csoda szenderedés annak a' halál, a' ki mér arról emlékezni, hogy élt! De magam annyit cselekedtem, hogy méltán irtózhatom a' haláltól. Az én örömem eszetlenség volt, és olly elrészegedés, mellyet kétségbenesés, és bánat követnek, mihelyt magához tér az ember.

Reménylhetek e még tőled valamit? Szólíthatlak e még atyámnak? Nem fertőztetik e meg azok az ajakak, mellyek a' jó erkölccsel csufolkodtanak, mellyek a' vétekre ékesenszólók voltanak, azt a' szent nevet, midőn bátorkodnak azt kimondani? Számtalan vétkeimet, mellyekkel megbántottalak, nem újítom e azzal, hogy én, megvettetett, merészlem újra felszaggatni sebeidet, és tégedet az atyai név által arra emlékeztetlek, micsoda fiad vagyon? — Ah! tetőled énhozzám igen nagy a' köz, véghetetlen az! Nem az országokat, mellyek megválasztanak egymástól; nem a' havasokat, sem pedig a' tengereket, mellyek közöttünk fekűsznek: azt a' sokkal nagyobb közfalat értem, melly a' jó erkölcsűt a' gonosztevőtől; azt a' távolvalóságot értem, melly az Eget a' pokoltól megkűlönözteti.

De ne légyen ellenedre, ha a' szánakodás megengedi nékem azt, a' mit az igazság megtagad tőlem, és 'talám a' szeretet sem adhat meg. Felejtsd el a' gonosztévőt, Atyám! és bocsáss meg a' boldogtalannak. Ha ugyancsak lehet az inségnek valami igazsága szánakodást kérni, ki kivánhatja nálamnál azt inkább a' világon? Ah a' te elfajúlt, a' te szerencsétlen fiad nem a' tovább, a' ki volt. Az a' megátalkodott, a' ki hidegséggel hallgatta

intéseidet, a' ki nem sirhatott, midőn néked könyek csorgottanak ábrázatodon; az a' megbódult, a' ki a' szeretetről, háládatosságról, tisztességről, becsületről illendőségről; a' ki Égről pokolról elfelejtkezett, nincsen tovább megbódulva. Az Isteni bosszuállás megalázta dühösségét. Most vagyon érzékeny szive, most megalázva fekszik a' porban, most könyeket hullat; és öszvefogva emeli fel most a' vasban reszkető kezeit birája elejében, a' kinek rettenetessége elijesztette, és egyedülcsak azon vígasztalásért esedezik, hogy bocsáss meg nékie. Nem lehet itt második életet reményleni. A' lehömpölygött folyóvíz nem tér vissza többször forrásához, az elenyészendő nap nem támad fel másodszor is ugyanazon napon, sem pedig a' sír nem szüli újolag a' világra halottját. De ha én, már félignyire eltemettetett, ebből a' sirból, setét tömlöczemből ismét feltámadhatnék, hogy még egyszer éljek; úgy lenne az atyámnak fia! A' szerencsétlenség útitársa a' vétkeknek; és rettenetességek a' kegyetleneknek, kiket az ég gyakran az istenelenek' megtérítőjévé tészen, most esmértették meg velem mi légyen az atya! Mert mi, eszetlenek, csak akkor látjuk által érdemét annak a' mit birtunk, midőn már elvesztettük azt; és akkor okosodunk meg, midőn okosságunk nem szolgálhat többé nyugodalmunkra ebben az életben. —

Melly gyakran sohajtoztam, hogy bárcsak az Ég azt a' kegyelmet mutatná hozzám, hogy hazámat, azt a' kedves várost, mellyben születtem, az atyám házát; rokonaimat, és barátimat láthatnám valaha! — De igen sokat kivántam!

Vajha csak azt a' kegyelmét mutatná, hogy tégedet, Atyám, láthatnálak. Csak egyszer láthatnálak; magamat lábaid elejében vetni, sírni, engedelemért esedezni, engesztelődött pillantásodat látni, és osztán — meghalni.

De tégedet ismét meglátni! Ollyan boldogságot reményleni! Életemnek azon szempillantásaiban, midőn az Égnek bosszuállása láttatik elfolyt napjaimért számot kérni! — Boldogtalan fejem! mivel érdemeltem, hogy az Ég teljesítse kivánságomat? Ah! korántsem, ha csak csendesebben halhatnék meg; csak egy áldásodat, csak egy rendedet, bár csak egy jelét vehetném engedelmednek! Még az is nagyobb boldogság lenne énnékem, hogy sem szívem valaha hivalkodó gyönyörűségének részegségében érzeni gondolta. Nagyobb boldogság, hogy sem a' vétkes reménylhet, 's kivánhat a' háládatlan.

Igen is, az Ég igaz, szívem tehet bizonyságot róla. Iszonyodással fontolom meg történeteimet, mellyekkel megfeketítettem életemet; és a' gyötrelmeket, mellyeket szenvedek, mérőserpenyőben vetem vétkeimmel. Megnevezhetetlenek kínjaim, elő nem számlálhatja nyelvem, se tollam le nem irhatja: semmit sem lehet hozzájok hasonlítani, semmi sem haladja meg azokat, hanem — csak vétkeim.

Miként nem öntötted ki rajtam atyai szeretetednek bőségét, 's merítetted ki minden gazdagságát számomra! De haszontalanúl! nem hallottam, midőn intettél, sem midőn parancsoltál, nem engedelmeskedtem, többet vétkeztem, mi-

dőn megengedtél énnékem, semmit sem érzettem, midőn sirva dobogó szivedhez szorítottál. Százszor estem meg, százszor vettél fel engemet. Mindenkor háládatlannak tanáltál, még sem szüntél meg engemet szeretni. Ha csak megpirultam is, már megengedtél nékem; csak kivántam, 's legottan bételjesedett. És még is háládatlan, még is megátolkodott! —

Nem, már most nem tovább. Önnön szivem állja bosszúját a' jó erkölcsnek megbántódott méltóságáért, mellyet én ledér bolondok' költeményének, mesterséges álmodozásnak tartottam; mellyekkel a' szerencsétlen, valóságos örömének hijánosságát szükségesképen kipótolni, és tulajdon szomorúságát megcsalni igyekezik. De most esmérem érdemét, és egész boldogságát azon gyötrelmekből, mellyekkel lelkem' vádja kínoz. Egyébkor mesterségesen tudtam kételkedni az igazságokban, mellyek irtóztattanak, és megtanultam volt elűzni azon gondolataimat, mellyek büntetni akartanak. Szabadon gondolkodóvá lettem, minthogy elfajult voltam, és eszetlen; a' ki tulajdon magam előtt el akartam tagadni érzékenységeimet, hogy töviset ne hányjak gyönyörűségeim alá. A' lelkiesméretet, és töredelmességet balgatágság' származásának neveztem, melly az együgyű neveltetésből következik. Szívem volt egyedül okosságom, és minden hajlandóságaimat szent jövendőléseknek fogadtam. Azt gondoltam, hogy kivánságaim vagynak, azért, hogy csendesítsem azokat; és azért éltem, hogy az életnek csak egy gyönyörűségét is meg ne tagadjam magamtól.

Gyönyörűség, egyedül csak gyönyörűség volt minden kivánságom. Egy eltölt, mást szomjuhoztam, és soha sem drágáltam kivánságom' betöltését. Megölt órák, elvesztegetett summák, igazságtalanságok, hamis igéretek, esküvések, mellyeket nem szándékoztam teljesíteni: semmi sem volt énnékem drága, semmi sem olly szent, mellyet hajlandóságom' megelégítésére fel ne áldoztam volna. Kaczagtam azoknak átkokat, kik az én dühösségem miatt szenvedtenek; és érzéketlen voltam azoknak könyhullatásokhoz, kiket az én gyönyörűségem, tisztességektől, nyugodalmoktól, vagy ártatlanságoktól megfosztott. Bachusz' szőlő levelei közzűl a' Phrynéknek ölekben tántorogtam. Bölcs barátaimnak emlékeztetése, nyájas Atyámnak intései, illendőség, szégyentől való félelem, sem pedig a' polgári törvénytől tett ijesztés nem volt elégséges, megzabolázni elvetemedettségemet. Ebben a' nyughatatlanságban: hajlandóságaimnak illyetén tusakodásaiban, ide 's tova hányattatva kerestem, bolond fejem! boldogságomat, 's szélvész között a' nyugodalmat, és — szerencsétlen szemfényvesztés! — feltanálni gondoltam azt, a' mit kerestem.

De odavagynak ezek a' gyönyörűségnek álmodozásai. A' részegség elmult: a' bolond, a' ki magát királynak gondolta, rabbá lett. A' rendelés, hogy eszemre hozhasson, a' virágos rétekről pusztaságba vezetett, noha későre, kiragadott a' hiuságnak puha kebeléből, 's lánczokat vetett reám; az égből poklokra taszított. Olly mély,

olly iszonyú esés felébresztette elmémet és lelkem'. esméretét mély álmából.

Mid vagyon már, a' ki mindennel gondoltad birni; mid vagyon már most? szerencsétlen szükség a' kelete felett való bőség helyett, munka a' heverés helyett, éhség a' kényes izlés helyett, kétségbenesés a' gyönyörűség helyett, a' hiuság helyett pedig törődés. — Minémű változása sorsomnak és szívemnek! — Bolondok! micsoda drágává tesszük az igen késő okosságnak árát!

Minden eszetlen igyekezeteimnek gyümölcse, inséges halál. Rab czondra takarja tagjaimat, mellyek egyébkor selyembe voltanak öltözve. Kezeim, mellyek valaha illatos szerekben feredve, egy Phrynének liliom fejérségű kebele körül játszodoztanak, most nappal a' kormányon és ásón durvulnak, éjtszaka pedig a' lánczoktól sebesednek. Kenyér, de még kenyér sem elég, minden étkem, éhségem' enyhítésére, és víz oltja most a' Szybaritának somjúságát, kinek kényes nyelve a' nyalánk ételektől és boroktól csömörlött. Most egy komor boltozat, mellyet a' nap vídám sugárival soha sem világosít, az én régi palotám; a' hideg föld egy kevés sátéval és szalmával béhintve, most rózsás fekvőhelye elbágyadott tagjaimnak, és egy darab kő, puha vánkosa álmatlan fejemnek!

De így is, a' nehéz lánczokban mellyek kezeimet nyomják; olly tömlöczben, mellyet semmi nap sem világosít; az inségnek 's gonoszságnak ezen lakóhelyében; ebben a' czondrában, melly délben a' hevítő nap, éjjel pedig a' hidegség el-

len nem fedez, kenyér és víz mellett, mellyet a' fösvénység még a' kutyától sem tagad meg, szerencsés lehetnék; tövis ágyan is csendesen alhatnám, ha szívemnek nyugodalma volna. De érzékenységeim, gondolatim, nyugodalmam — Ezek az én kegyetlen hóhéraim. Az én legkérlelhetetlenebb ellenségeim, tulajdon melyemben laknak! Még azzal sem engedik élnem, a' mit az embereknek szánakodó kegyetlensége előmben vet: megtiltják nékem az álmat, mellyet az én kegyetleneim megengednek. Haszontalan hunyom bé siró szemeimet, fetrengek szerencsétlen fekvő helyemen és sohajtok, de hijában, a' szenderedés után. A' szunnyadás nem méltóztatik szemem' héjára magát megalázni. Szívem háborog, elmém egyik vétket a' másik után szólítja elő emlékezetemben. Haszontalan igyekezem azokat elszéleszteni, mindenkor iszonyúabban térnek vissza: még munkája közben is üldözik a' rabot, a' foglyot pedig tömlöczében, és fekvésében az elbágyadtat.

Midőn rabtársaim az örvendetes estcsillagot, melly munkájoknak végét jelenti, áldják; midőn az ásó, és kormány kihullanak az elbágyadott kezekből, és a' szerencsétlen csoportot az alkonyodás visszahajtja fogházába; midőn a' nappali kemény fáradságok után mindenik örvend az enyhítő nyugodalomnak, és lánczolatlan kezeit örömest nyujtja a' bilincsnek: magam akkor az ijesztő éjtszakától félek; melly még irtózatosabb kínokat támaszt fel ellenem, hogy sem a' nap, és visszaküldi belém eloszlott gondolatimat. Irígylem társaimnak boldogtalan szerencséjeket, kiket még meg

újít az álom, magam pedig haszontalan igyekezem karjai között elfelejteni inségemet. Azalatt pedig alusznak körülöttem fogolytársaim, a' vétkes talám olly csendesen, mint az ártatlan; és a' gyilkos él azzal a' feledékenységgel, mellyet irigylek tőle. Magam, csak magam egyedül virrasztok az egész irtózatos éjtszakán által, melly félelmesen terjedt ki körülöttem, és mindenik álomban tett sohajtásra sohajtással felelek, melly a' tömlöcznek hosszannyult zengő boltozatja alatt hangzik; hol az ártatlan a' vétkesek között, és némelly jó erkölcsű a' gyilkosokkal fekszik. A' vasaknak csörgése, midőn a' gonosztévő ijedezvén álmában fekvő helyén fetreng; a' betegnek nyögése, a' ki segítségtől elhagyattatva küszködik a' halállal; az aluvónak félelmes hortyogása, a' ki mélyen veszi nehéz lélekzetét; az éjfélnek irtóztatását felváltó holt csendesség; a' rettegésnek és inségnek félelmes hangja, eltölti szívemnek belső részét ijedséggel. Hideg borzogatás járja széllyel tagjaimat: reszketek, és tulajdon lánczaimnak zörgésekkel rettentem el magamat. Félelmem felébreszti képzelődéseimet; látások kezdenek szemeimben ötlődni, 's úgy tetszik, mintha a' halottaknak társaságokban lennék. Itt, a' hol talám az elnyomattatott ártatlanság álmában az Istenhez sohajt, hallok csendes szózatot, melly jajt kiált felettem. Amott pedig, a' setét bolton túl, hol talám a' holdnak valami sugára a' vasrostély között bészolgál, és valamelly szerencsétlennek fekvésére világosít, fejérben öltözött képet látok, melly hozzám közelíteni tetszik. Ah akkor Isten hozzád! bol-

dogtalanok' vígasztalása; barátja az ártatlanságnak, csendes és szerencsés nyugodalom, melly után haszontalan sohajtozik a' vétkes: Isten hozzád akkor! Te kerülöd a' gonosznak társaságát, és ahoz a' fekvéshez sietsz, a' hol a' jó erkölcsű várja érkezésedet.

De mikor elaluszom is, mikor a' feledékenység megostobítja gondolataimat: micsoda kevesség, ah! micsoda kevesség tart félben szaggatott nyugodalmam. Felserkenek, hogy gondolataimal, és elaluszom, hogy álmodozásaimmal gyötrődjem. Képzelődésem áll bosszút azokért, kiket megbántottam volt; az ő képekben öltözik, és azt a' szenderedést, mellynek bágyadságomat kellett volna enyhíteni, új gyötrelemmé teszi. Most aggódó barátomat látom, kinek tanácsát megvetettem, és a' kinek hívségét gyalázattal fizettem. Könyhullatásai, lesütött szemei, szánakodó ábrázatja kegyetlenebbűl fogják cselekedetimet szemeimre hányni, hogy sem valóságos intései terhemre voltanak valaha. Majd ismét szerencsétlen huga jő szemeim elejébe, az elcsábított, megfertéztetett megöletett ártatlanság, miként keservében öszvekócsolja kezeit, 's olvad könyeiben. Amott egy dühösködő férj áll előttem, a' ki megmocskolt szerelméért megbódulván irígységében és haragjában, bosszuállást kiált fel, 's villogó tőrt forgat kezében. Itt szaggatja egy sohajtás gyötrettetett szívemet, amott pedig egy dörgő átok vér le lábaimról. Akkor riaszt meg egy szózat, mint a' halál' angyalának szava, melly is: „Háládatlan, , azt mondja nékem, hitegető, istentelen! nézz

„ ide, ezek a' szerencsétlenek a' te csinálmányaid! „ felvonattatott reád a' pallos; a' bosszuállás ki- „ ványa véredet! Képtelen ijedségek ragadnak meg, 's homlokomon hideg verejtékek ütnek ki: reszketek, felugrom álmomból, setét és félelmes éjtszakát látok körülöttem, hallom aluvó társaimnak zokogásokat, nem tudom hol vagyok: kiáltani akarok, 's megmerevedik nyelvem, szaladni akarok, de nem bírnak tántorgó lábaim: lerohanok térdeimre, összefogom reszkető kezeimet egész éjtszakán azon Istenhez, a' ki nem akar többé, nyavalyás fejem! meghallgatni.

Oh miként irígylem mindentől a' nyugodalmat! miként irígylem az ártatlanságnak, boldogságnak boldogságát; és a' lelkiesmérettől üres gonoszságnak érzéketlenségét! Midőn mellettem a' megátalkodott gonoszságaiban elaluszik, miként irígylem tőle ezt az átkozott nyugodalmat! Oh! ha én — azt kivánom sokszor, boldogtalan fejem! — oh ha én olly kemény, olly érzéketlen, olly érczszívű lennék mint ez a' gyilkos! Miért kezdettem gonosztévő lenni, vagy miért szüntem meg? Az ártatlanság vagy megátalkodottság nem esmérik azokat a' gyötrelmeket, mellyeket a' félignyire gonosztévő érez.

Ollyanok az én éjtszakáim, midőn a' magánosság és csendesség az elszéledt gondolatokat más tárgyakról összegyüjtik, és engemet önnön kinjaimnak általadnak. Mennyiszer tökélem el magamban, véget vetni inségemnek, és a' gyötrettetett rabot egyszer'smind kiszabadítani fogságából!

Mit késel, szerencsétlen! gondolom magamban, kinjaid között mellyeknek véget vethetsz! Mind szabadságod, mind pedig nyugodalmad egyedűlcsak tőled függ. Meghalhatsz, mihelyt akarsz, és a' halál nem lehet irtózatos tenéked. Midőn utólsó álmad zárja bé szemeidet; midőn szived nem dobog tovább; lelked nem gondol; 's nem érzenek ereid; midőn elhidegedett, érzéketlen földgaj, ott fekszel: akkor, egyedül csak akkor, 's nem hamarább lészen nyugodalmad. Micsoda bátran aluszik a' holt? Nem érzi a' kínokat, mellycket az emberi utálság gondolt ki, hogy az eleveneket gyötörje: nem hallja a' bírónak mennydörgéseit, mellyek a' halandóknak elhalványodott csoportja felett az égiháborúkkal járnak; nem érzi magában a' lelkiesméretnek gyötrelmét, sem pedig álmok nem kinozzák továbbat. Ezeket gondolom, 's elvégzem magamban meghalni: de más szózat visszaszólít. „ Mit akarsz? szünjél meg „ egyszer gonoszságaidban. Avagy nyugodalmat „ reménylesz e halálodban? Boldogtalan! a' hol- „ tak nem élég mélyen alusznak. Vagyon idejek „ mellyben felserkennek. Vagyon még más élet; „ és az, a' ki tégedet most büntet, mindenekre „ kiterjeszti félelmes karjait!

Hol vagyon bátorságom? Felállanak hajam' szálai, reszketni kezd kezem, kiesik a' tőr belőle lábaim' elejébe, 's magam élek. — Ah élek! utálom ezt a' kínokkal terhelt életet, 's még is félek meghalni.

Midőn meggondolom a' háládatlanságot, mellyel tehozzád voltam, jó atyám! midőn meggon-

dolom miként tenéked a' szeretetet hidegséggel, jóságot bosszúsággal, intést megvetéssel, 's megátolkodással viszontagoltam a' szíves könyhullatásokat; midőn meggondolom, miként életemet, melly a' te adományod volt, fordítottam a' tiédnek megkeserítésére: micsoda gondolataimban kaphatok vigasztalást, vagy nyugodalmat? Micsoda szerencsésen élhettél volna, ha nem lett volna fiad! A' te jó erkölcseid bizonyossá tettenek tégedet szíved' nyugodalma iránt, és a' szerencse mindent elkövetett volt, hogy szemére ne hányhasd, miért egy érdemes embert elhágy. Mindennel birtál, a' mi a' hivalkodót megelégíti, 's bétölti a' fösvényt; mindennel, a' mit a' vágyakodás és hajlandóság kívánhat, és a' mellyel egyedülcsak a' jó erkölcsű élhet gyönyörködve. Oh érdemes! oh szerencsétlen agg! De miért kérted az eget egy fiuért, kit ő szeretetből olly sokáig megtagadott tőled? Ezen fiad, kiben te vagyonodnak és jó erkölcseidnek örökösét reményletted: a' kinek gyermekségében örömednek, fiatal esztendeiben barátodnak és segítségednek, öregségedben vigasztalásodnak és gyámolodnak, halálod után pedig képed' viselőjének kellett volna lennie! boldogságodnak ezen várt teljesedése, ezen kiimádkozott kedves fiad, lett törődésednek tárgya; nyugodalmadnak ellensége, vagyonodnak tolvaja, 's gyalázatja házadnak.

Drága mulatságaim elnyelték jószágodat, melyet magad, és őseid fáradsággal szerzettenek volt. Az én tékozlásom lassan lassan szükségbe hozott. Játékosok, csalárdok, uzsorások, feslett-erkölcsű leányok és asszonyok osztoztanak vagyonodból. Életednek csekély táplálására, még csak kevés része maradott meg nagy kincsednek. Nem is érzetted annak elvesztét, a' mit a' mértékletes és jó erkölcsű megvonhat magától. Megelégedvén atyai fenyítékeddel, azt gondoltad, hogy örökségemnek elveszte okosabbá tészen. Szorgalmatosságra intettél, 's megengedtél hibámnak. De én a' szükséget, a' csendes mértékletességet nem szenvedhettem. Jobbítani kívántam sorsomat; de a' szorgalmatosság és gazdáskodás, késő és unalmas módnak tetszett hozzája. A' szerencsétől, melly olly sokszor megcsalt volt, reménylettem szaporább segítséget. Visszaéltem jóságoddal, és kicsaltam mint egy hitegető, utólsó kis summácskádat is. Ah! miként átkozom vak merészségemet! Kívánnám a' szerencsétlen órát életemből, és annak emlékezetét elméből kiirtani! Ezen summát, ezen utólsó reménységét elgyengült öregségednek, bátorkodtam az átkozott koczkára feltenni. —

Ah! elhallgatok itten: iszonyodik lelkem ezen utálatos gondolattól, 's kezem nem akar tovább írni. — Bétölt kétségbenesésem; elszegényedtél, szerencsétlenné lettél általam, kedvesed által, fiad által lettél szerencsétlenné. — Fiad? Nem, korán sem fiad tovább! Felejtsd el, utáljad, 's átkozd meg gyilkosodat, add által őtet az ég' büntetésének: engedjed szenvedni azt a' mit érdemel, engedd olly szerencsétlenül meghalni, mint élt vétkesen!

Ah! nem, szánakodjál rajta, szánakodjál egy szerencsétlenen, a' ki kétségbenesik, a' ki elol vad könyeiben, a' ki életének virágjában kiragad-

tatva az élőknek számából, megemésztődik heves keservében; a' ki örömest meg akar halni, és még csak engedelmedért, még csak egy utólsó áldásodért esedezik, — ha megengedhetsz nékie, ha ugyancsak megáldhatod még őtet!

Serena Szmyrnonhoz.

Ha ábrázatomon olvastad azt a' csendes törődést, mellyet el kellenék előtted titkolnom; ha értetted mit akarnak mondani könyeim, mellyek ábrázatomon leszívárogtanak; ha szívemből kiszalasztott sohajtásaim nem épen haszontalanúl szólottanak, Szmyrnon! úgy előre el kellett készülnöd ahoz a' tudósításhoz, mellyet ez a' levél viszen tenéked magával. Próbálok néked írni, és ahoz folyamodni, a' ki egyedül oka kétségbenéséseimnek. Semmi okom sincsen nagy szívedben kételkedni: és nemesebbnek tartalak, hogy sem egy szerencsétlen nyugodalmának fel nem áldoznál valamit. Nem nagy lészen veszteséged; de lenne bár nagyobb is szívednek, hogysem a' mekkora; emlékezzél meg legalább, hogy minden jó erkölcs elajánlást kiván, és hogy az a' jó cselekedet szokott mindenkor a' legszebb lenni, melly legnagyobb szívünkben való erőszakvétellel esik meg.

Ezen szavaim talám titkok lehetnek. — Ah! miként félek világosabban szólni! De kéjtelen vagyok véle: nem rejthetem el tovább a' titkot, mellyel teli vagyon szivem: az idő siettet. — Tulajdon nyugodalmad erőltet felfedezni szívemet előtted. — — Sem lehet, sem akarlak, 's nem is illik tégedet megcsalni. — Érkezik a' nap, melly engemet szerencsétlenné tégyen, 's tégedet is velem együtt. Ah Szmyrnon! kinek jó erkölcsében minden bizodalmamat helyheztetem, a' kinek csak egyedül nemes szívéhez folyamodom, engedj meg nékem, hogy szólok.

Az én szüleim azon társamnak választottanak tégedet, a' kivel életemet végezzem. Örvendenek, szerencsésnek látni leányokat, és siettetik az órát, melly örökösen öszvekössön bennünket. Temagad is azt mondod; hogy szeretsz engemet, hogy szerencsésnek állítod magadat, ha szerethetsz. Nem tudom, ha szüleim' megbántásától való félelmemnek volt e annyi ereje szívemen, hogy megfojtsam érzékenységeimet, vagy hogy szerelmed nem engedte általlátni illetődésemet és sohajtásomat, mellyeket jelenlétedben gyakran kedvem ellen is ki szalasztottam: de azt tudom még is, hogy soha néked reménységet nem nyujtottam magamhoz.

Igen is, Szmyrnon! háládatlant szeretsz, pirulok megvallani, 's önnönmagamtól is szégyenlem, hogy olly nemes erkölcsü, olly érdemes embert mint magad vagy, csak nagyra becsülök és tisztelek, de nem szeretek! Tulajdon magam előtt is akartam titkolni gyengeségemet; képzeltem ma-

gamnak azt az egész boldogságot mellyben élhetnék; hogy ha a' szent kötés egyesítené életünket; adományaidat, érdemeidet, szép nevedet, tekintetedet, és nemes tulajdonságaidat ugyanazon fényességekben tettem szemeim elejében, mellyel bírnak; a' háládatosságot, hivatkodást, magaszeretetet, szüleimhez tartozó engedelmességet mind segítségemre hívtam, szivemnek megátalkodottságát meggyőzni, és olly hajlandóságokat gerjeszteni bennem, mellyek végtére lángoló szerelemmé váljanak: de haszontalanúl! A' makranczos szerelem nem engedi magát okoktól meggyőzettetni, sem pedig okosságon nem épül. Nemesmér semmi rendet, semmi törvénynek sem veti magát alája.

Talám soha sem szerethetek; és egyedűlcsak tisztelet és tekintet a' legfelsőbb grádics, mellyre hajlandóságom felhathat. Talám az ég is a' szeretetet, és viszontszeretetet csak két ollyan szívben öntötte, mellyeket az egyességre rendelt volt. Már szeretik, minekelőtte egymást esmérnék; és szerelmek minden egyéb tárgyat megvét, mint szintén két öszveegyeztetett húr, hogy csak egymásnak felel, és néma egyéb hangokhoz.

Ne dorgáld a' megátalkodott szerelmet! mindent, valami csak megszégyenithet szememre hánytam. Ha tudod, (és tudod is bizonyosan) ha tudod mondom, micsoda hatalma vagyon a' háládatosságnak, és szülékhez való kötelességnek egy olly szíven, melly a' szép hírt, tisztességet, becsületet, egyedűlcsak a' nemes erkölcsben keresi: ha azt az édes, azt az ellenállhatatlan hatalmát érzetted

érzetted a' szíves szeretetnek, mellyel, mi gyermekek, életünk' kutfejéhez viseltettünk; úgy megfoghatod egy részét azoknak a' pironkságoknak, mellyekkel magamat büntettem. Ah! ha vétek azt a' szent engedelmességet megbántani, úgy nem kevés tusakodás nélkül vétkezem! Hallgattam, füleltem, vigyáztam, sohajtoztam, hajlandóságaimat titkoltam, midőn szemeim könyekkel teltenek is vídám ábrázatot mutattam, chajtottam, reménylettem; ah! de mit nem tettem, mit nem szenvedtem!

Talám hibáztam, hogy olly sokáig hallgattam; és igazságtalanság, hogy reménységedben hagytalak, melly még nyugodalmadat fogja meg háborítani.— Engedj meg nékem ha hibáztam! De gondold meg egy boldogtalan leánynak sorsát, a' ki nem bátorkodik szólani, sem gyötrettetett szívének titkát egy pillantásával elárulni; a' ki reszket megbántani kötelességét, 's haragra ingerleni szüléit; a' ki örömest tetszésed szerént akar szeretni, 's mindenkor reményli, hogy szerethet; a' kinek senkije sincsen kihez folyamodni, sohol sem bátorkodik menedékhelyet keresni, és a' kötelesség 's erőszak, hajlandóság 's reménységgel való tusakodás között, az oltár' elejében taszíttatik, a' hol annak kelletik magát adni, a' kit még nem szeret!

Merészlettem, könyes szemekkel az atyámnak lábaihoz borulni; kinyilatkoztattam nékie szivemet, kértem, két olly személyt, kik még szerencsések lehetnének, és a' kik talám mind a' ketten érdemesek szerencséjekre, szerencsétlenné

nem tenni: meg nem hallgatta kéréseimet, 's meg büntette fejességemet; reám parancsolt jövendőben eltitkolni előtte bolondságomat. Még az anyám is megtagadta tőlem pártfogását; büntéti könyhullatásaimat, 's azt parancsolja, hogy szeressek.

Te, a' kinek esmérned kell a' szerelmet mellyet érzesz, légy igaz hozzám. Tudnod kell, micsoda kín légyen annak adni magát, kit nem szeret az ember. Ha magadon való erőszak-tétellel kell lemondanod rólam, kit szeretsz, micsoda erőszakot kíván, azt választani, a' kit az ember nem szeret! Mellyikünk légyen áldozatja a' másiknak?— Ah! mindketten azok lészünk; szerencsétlenek mind a' ketten: az én hidegségem szint úgy fog tégedet gyötreni, mint engemet szerelmed.

Ne gondold, hogy jósággal viszont-szeretetet gerjesztesz valaha. Egyedűlcsak háládatosság, a' mire szívem elégséges lehetne; elég tehetetlen, hideg háládatosság, szerelmednek heves lángjához. Ez a' háládatosság talám arra fog birni, hogy eltitkoljam előtted törődésemet, de emészteni fog alattomban, és szüntelenvaló könyhullatás lészen foglalatossága annak a' kivel reményletted szerencsésnek lenni.

Az a' kötés mellyet magad kívánsz, engemet pedig ijesztenek vele, tiszteletre méltó szent kötés; a' sors fontos, ne lépjünk könyekkel beléje. Ne engedd, hogy az atyai hatalom nyujtsa néked annak lánczolt kezeit, a' ki megtagadja tőled szívét: és ne kívánj áldozatot, hanem válassz egy háládatost; a' ki annyi szerelmet, ugyan annyi gyönyörűséget ád, mint maga vészen. Légy olly nemes szívű, mint a' mennyire magam becsüllek; és ne igyekezzél hajlandóságodnak az által tenni eleget, melly másnak épen olly áldozat lenne, mintha teljes életében való boldogságról kellenék lemondani.

Szmyrnon Serenához.

Leveled halálomat jelenti! Oh Serena! kívánhatsz e olly áldozatot tőlem? Gondolhatod e hogy olly olcsó légyen szerelmem?— Én mondjak le terólad! Kérsz engemet, 's szerelmemet kísérted; a' nemes szív feláldozhat valamit, azt mondod.— Ah! ha olly drága áron kell nemes szívűnek lenni; micsoda nehéz úgy nemes szívűnek lenni!—

Drága Serenám! ne engedd, hogy minden jó reménységem, mellyre gondolataimban olly szerencsés, olly arany jövendőt építettem; ne engedd, hogy minden boldogságom oda légyen. Szüléid néked igértenek volt, te pedig meg nem tagadtad magadat éntőlem. — Meg nem tagadtad; akarod e, hogy szóljak: ah! micsoda kevés az olly heves szerelemnek, melly maga megadást kíván; önkéntvaló, egész, 's szívbéli maga meg-

adást! De azon is megnyugtattam szívemet! csak ezen kis részét is ne vedd vissza boldogságomnak!

Igen is, Serena! boldogabbnak állítottam lenni magamat. Nem értettem kiszalasztott sohajtásaidat. Magának hizelkedő szerelmem, hasznára magyarázta kicsordúlt könyeidet. Úgy tetszett, mintha érzeném, midőn kezedet indulatosan nyomtam ajakaimhoz, hogy nem ellenkezett, és hogy mindenik szorításomra felelt. Gyakran kérdeztelek, micsoda titkos gyötrelem nyughatatlankodtat, 's kértelek, kinyilatkoztatni előttem szívedet. Fájdalmas tartózkodással tekintettél reám, sohajtoztál, 's elhallgattál. Hajlandóságot gondoltam szemeidből kiolvasni, 's nem merészlettem tovább nevelni nyughatatlanságodat. A' volt e könyeidnek oka? Szerencsétlen fejem! azt háborgattam, kit szerettem, és szerencsésnek gondoltam tenni.

Valóság e, drága Serenám! azt akarod, hogy lemondjak rólad, vagy csak kísérteni akarsz?— Ah! ha kísértés lenne, mennyit nyerne szerelmem. Szivességem elég erős, a' legkeményebbet is elszenvedni; mindenre, mindenre elégséges, csak terólad lemondani nem. Ha egyéb tekintetek határozták volna meg választásomat; ha a' gazdagságnak kivánsága, vagy hivalkodás pótolták volna szerelmemet; úgy kárvallásomat, mellyet tőlem kivánsz, helyre lehetne hozni: de ki mondhat le olly szerelemről, melly egyedülcsak szerelmes tárgyának birtokában helyhezteti boldogságát?

Hidd meg, kedves Serenám! hogy ha most nem szeretsz is, fogsz még valaha szeretni. Szor-

galmatos szívességem nem fog elfáradni kivánságaid' teljesítésében. Becsülni kezdesz engemet; nemes tulajdonságod, 's jó szíved siettetni fogják igyekezetemet, 's szerelemmé változik. Helyben hagyom, mint magad is írod, hogy szívességed a' háládatosságtól veszi eredetét: hogy ha szerelem az, úgy szerencsés vagyok, 's magad is velem együtt.

De nem várhatok e egyebet háládatosságnál? És ha meggyőzöd utóljára magadat elfogadni kezemet, úgy egyedülcsak magad elszánása lészen e, hogy engedelmességből szüléid' tetszésének alája veted magadat? A' szerelem melly engemet szerencséssé tenne, szerencsétlenségedre szolgálna e néked? — Olly utálatos vagyok e előtted, Serena? — Micsoda fájdalmamra szolgál ezen gondolatom! — Ah nem! illyen móddal nem kivánom kezedet. Nem akarom boldogságomat nyugodalmad' vesztével megnyerni. Könyeid és sohajtásaid, micsoda szomorú feleletek lennének nyájasságaimra! —

Mi tévő légyek? Veled, és tebenned szerencsétlen, vagy elveszteni tégedet! — Micsoda választás! Oh kegyetlen! 's kivánhatod e még, hogy magam tégyek ítéletet? Erőltethetsz e olly választásra, melly engemet mindenképen szerencsétlenné tészen? — Miért engedted hogy reménljek, 's a' reménység által táplálja szerelmemet? Hallgatásod nem de nem megegyezés e? És igazságtalan vagy e, elsőben jóvá hagyni, azután megvetni; örömet gerjeszteni, 's viszont megölni azt?

Kérlek, Serena! ha semmi érdemem, semmi tulajdonságom nincsen, melly által szerelmet gerjeszthessek: legalább gondold meg ezt: Az idő, 's magam szorgalmatossága felindíthatják benned énhozzám azt, a' mit a' hidegség, 's száz egyéb okok kiolthatnak szívedben máshoz.

Add tudtomra mit tökélettél el magadban. Szeress, ha teheted. — Égek kívánságomban sorsomat tudni. Feleletedtől fog függeni választásom; és vagy mindkettőnk szerencsés lészen, vagy pedig szerencsétlen — csak magam.

A' Levelek' foglalatja.

	Lap.
Cleone Cinyászhoz	11
Cinyász Cleonéhoz	26
Zichem az Atyjának	37
Sztyriusz Glycerához	49
Juniusz a' táborból Deciusznak	60
Sophrónia Phaedonnak	76
Clymene az Atyjának	83
Epicharmusz Leányának Euchariának	92
Zaríne Zemesznek	103
Zerim az Atyjának	111
Serena Szmyrnonhoz	126
Szmyrnon Serenához	131

A' Védelmeztetett Magyar Nyelv
a' Censúra' tilalma miatt elmaradt.

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYV-TÁR

